

ΕΡΚΑΤΕΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

ΦΑΚΕΛΟΣ:
ΝΕΑ ΣΑΝΤΑ

Παράδοση Β', τεύχος , Σάββατο 9 Ιουλίου 1977

Δρχ. 20

ΜΑΞΙΜΟΣ

Ανέκδοτη
ἀλληλογραφία
μέ τό Κ.Κ.Ε.

Η ΑΥΓΗ
κάθε πρωί
 • ζωντανή ενημέρωση
 • αδέσμευτη έρευνα • ελεύθερη κριτική

Η ΑΥΓΗ
 κάθε Κυριακή
 16 σελίδες
 • με πλούσιο περιεχόμενο
 • με νέο έπιτελείο συνεργατών

Η ΑΥΓΗ
 στην πρώτη γραμμή της πάλης
 για τη δημοκρατία και την ανεξαρτησία
 της Χώρας
 για την ενότητα και την ανανέωση
 του κομμουνιστικού κινήματος

**αγοράζετε
 διαδίδετε
 την
 ΑΥΓΗ**

GAST HELLAS

**Φοιτητές ταξιδέψτε
 μαζί μας**

- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ
- ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ σέ
 αεροπλάνα
 πλοία
 τραίνα
- EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ
- ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ
 δωρεάν από τα γραφεία μας
- Έκδίδουμε τη
 ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
 Β' όροφος. Τηλ. 3600.233 3604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗ
 ΝΟΜΙΚΗ ΤΗΛ. 3613.087 3629.095

κυκλοφόρησε πάλι

α' εξάμνηνο 75, δρχ. 300

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ, ΑΣΥΝΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΤΗΡΕΙΑ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

ΕΞΟΡΜΗΣΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

**Έβδομαδιαίο
 όργανο αρχών του ΠΑΣΟΚ**

Περίοδος Β'
Χρόνος 4ος
Τεύχος 75

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ Δημοχάρους 60,
Αθήνα 601. Τηλ. 732-713 - 732-819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η «ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ ΠΟΣΤ» για τις απο-
καλύψεις του «ΑΝΤΙ» 6
ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΤΟΝΓΚ: Ή τουρκική κρίση 8

ΟΜΑΡ ΑΛΙΜ: Ή ανεξαρτησία του
Τζιμπουτί 11
Γ. ΛΙΑΝΗ: «Φάκελος: Νέα Σάντα» ... 12
HENRI GUILLEMIN: Οί κλέφτες των
επαναστάσεων 20
ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΜΑΞΙΜΟΣ: Αφιέρωμα 24-42

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ: «μεγαλύτερος
από τό έργο του» 25
ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ μέ τό ΚΚΕ 28
ΛΟΥΚΑ ΑΞΕΛΟΥ: Ή Μάξιμος καί ό
έλληνικός άστισμός 39
Δ. ΣΤΑΥΡΑΚΑ: Ή τελευταία έλπίδα:
οί φτηνές ταινίες 44
ΕΦΗΣ ΣΤΡΟΥΤΖΑ - PIERRE RESTA-
NY: «Ή Δορυφόρος Παρθενώνας» 46
ΝΤΟΝΗΣ ΔΗΜΟΥΛΙΤΣΑ: Τό φεστιβάλ
του Νανσύ 9
ΔΙΑΛΟΓΟΣ: 51

ΓΕΦΥΡΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΑ;

Πολλά τά διδάγματα της νεοελληνικής Ιστορίας για τις επεμβάσεις των
στρατιωτικών στην πολιτική ζωή της χώρας. Καί αντίθετα μέ ότι διακηρύσσεται
σεται συχνά ό Στρατός χρησιμοποιήθηκε σάν ρυθμιστικός παράγοντας των
πολιτικών εξελίξεων συνηθέστερα βέβαια στο παρασκήνιο αλλά όχι σπάνια
καί έμφανως. Δέν είναι λίγες οι φορές πού τά τάνις - καληότερα βέβαια
τό Ιππικό - έγκατέλειψαν τά στρατόπεδά τους καί κατέβηκαν στους δρόμους
της Αθήνας γιατί οι δυνάμεις της αντίδρασης δέν είχαν πιά "περιθώρια
διοχωρήσεων" ... καί χρησιμοποιούσαν την δυναμική των όπλων για νά πετύ-
χουν κάποια "πολιτική εξισορρόπηση". Παλιά χιλιοειπωμένα πράγματα ...
Πάντα όμως επίκαιρα αφού ή υποψία για κάποια εκτροπή της πολιτικής ζωής
είναι μόνιμος επιβάτης του ελληνικού λαού εδώ καί πολλά χρόνια.

Μετά την μεταπολίτευση στην θέση του υπουργού Αμύνης τοποθετήθηκε
ό κ. Ε. Αβέρωφ, έπινοητής της περίφημης πιά "θεωρίας της γέφυρας". Ή
έπιλογή του δέν ήταν προφανώς τυχαία, ούτε υπαγορεύτηκε από τις οργανω-
τικές του ικανότητες ή κάποιες άλλες ειδικές γνώσεις περί τά στρατιωτικά.
Ή διορισμός του ήταν μιά καθαρά πολιτική έπιλογή καί είναι άγνωστο αν ή
σχετική απόφαση πάρθηκε προσωπικά από τον κ. Καραμανλή ...

Αυτό όμως πού έγινε ξεκάθαρο στην διάρκεια των τριών χρόνων πού πέρα-
σαν είναι πώς ό κ. Αβέρωφ χειρίστηκε μέ περισσή "δεξιολογία" ένα από τά
βασικά προβλήματα πού κληρονόμησε στη χώρα ή δικτατορία: την καθαίρεση στο
Στρατό. Έχουν κατά κόρον διαφημιστεί τόσο "ή πανουργία" του όσο καί οι
αγχι-συνωμωτικές του ικανότητες. Μόνο πού αυτά τά "προσόντα" δέν απέδωσαν
καρπούς πού θα ισχυροποιούσαν τους δημοκρατικούς θεσμούς. Αντίθετα ότι
απέδωσαν ήταν ή ισχυροποίηση του ίδιου του κ. Αβέρωφ στη θέση του υπουργού
Εθνικής Αμύνης καί επομένως στη πολιτική δημοσπονδία της Δεξιάς, πράγμα
πού δέν όφείλεται βέβαια στο κύρος του σάν μπέης - κομματάρχης του Μετσόβου.
Ή ίδιος φιλοδοξεί - καί προς αυτή την κατεύθυνση εργάζεται - νά όποτελέ-
σει ρυθμιστικό παράγοντα στίς έπερχόμενες πολιτικές εξελίξεις ...

Αν αυτή τη στιγμή οι λοιποί δελφίνοι του κ. Καραμανλή έχουν αρχίσει νά
άνησυχούν από τό προβάδισμα του υπουργού Εθνικής Αμύνης στο θέμα της δια-
δοχής λίγο μπει άπασχολεί. Έκείνο πού μπει γεμίζει υποψίες καί μπει άνησυχεί
είναι οι διασυνδέσεις του καί οι έπιλογές της πολιτικής του τακτικής όπως
π.χ. ή διατήρηση "σταγονιδίων" στο Στρατό ... Γιατί βέβαια έμεις δέν έχου-
με καθόλου έμπιστοσύνη στην ικανότητα του κ. Αβέρωφ νά ... προλαμβάνει τά
κινήματα όπως έκείνο της 26ης Φεβρουαρίου ...

αντι

Τουρκικό έμδατήριο

ΜΕ ΑΛΛΑΓΜΟΥΣ εύφροσύνης, οί 229 βουλευτές του Ντεμιρέλ, του Έρμπακάν και του Τουρκές, υποδέχθηκαν, την περασμένη Κυριακή, τό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας στη Μεγάλη Τουρκική Έθνοσυνέλευση: Έπιτέλους, ή επέλαση Έτζεβίτ – ή «επέλαση του κομμουνισμού, πού θέλει νά χαλάσει τό 'Ισλάμ», κ.λπ. – είχε άνακοπεί!

Τήν ίδια στιγμή, οί μεγάλες τουρκικές εργατικές ενώσεις, τό τουρκικό προοδευτικό φοιτητικό κίνημα, οί τεχνοκράτες, οί έπιστήμονες, κ.ά., ξνιωθαν πώς ό τουρκικός Φρανκεστάιν – ό θεοκρατικός μεσαίωνας, ή καταπίεση, ό φασισμός – ξανάρχεται...

Αλλά έντονο σέ κραδασμό, ήταν και τό σόκ πού ένιωσαν ή Βόννη, τό Λονδίνο και ή Ουάσιγκτον. 'Η πρώτη, γιατί θεωρεί τόν Έτζεβίτ άνθρωπό δικό της, «σοσιαλδημοκράτη». Τό Λονδίνο, γιατί ό Ντεμιρέλ, ό αντίπαλος του Έτζεβίτ, απέδειξε πώς δέν είναι «υπεύθυνος Εύρωπαιός συντηρητικός ήγέτης». ('Ετσι τουλάχιστον έγραψαν οί αυτοκρατορικοί «Τάιμς»). 'Η Ουάσιγκτον, γιατί έστω καθυστερημένα – μετά τίς βουλευτικές εκλογές – διαπίστωσε πώς τό ρεύμα είναι υπέρ του Έτζεβίτ και πώς, έπιτέλους, δέν θά σχισθεί τό «παραπέτασμα του ναού», τό ΝΑΤΟ, οί άμερικανικές επενδύσεις, κ.λπ., άν τή θέση του Ντεμιρέλ στην έξουσία έπαιρνε ό Έτζεβίτ. Τήν άποψη αυτή, άλλωστε, είχε άναπτύξει καταλεπτώς στούς 'Αμερικανούς ό Σύνδεσμος Τούρκων Βιομηχάνων, πού προσπάθησε, καθυστερημένα επίσης, νά ρίξει τό βάρος του υπέρ του Λαϊκού Κόμματος.

Τό πλέγμα τών αντιφάσεων αυτών – ό ίδιος άνθρωπος νά υποστηρίζεται και από τά συνδικάτα, και από τούς διομήχανους, και από τίς Βόννη, και από τούς Τούρκους όπαδούς του Πόλε... – δέν πρέπει νά εκπλήσσει. Όταν τό άκράιο όριο «νόμιμης προοδευτικότητας» στην Τουρκία είναι τό Λαϊκό Κόμμα (τό ΚΚ τελεί σέ βαθιά παρανομία), ό πληθωρισμός έγγίζει τό 25% τό χρόνο και τά άποθέματα σέ ξένο συνάλλαγμα, 713 εκατομμύρια δολάρια, μόλις έπαρκούν γιά νά έξυπηρετήσουν ύποχρεώσεις τριών μηνών, όταν, πέρα από τόν Έτζεβίτ, υπάρχει μόνο ό χρεοκοπημένος Ντεμιρέλ, άκριδέστερα τό θεοκρατικό έρεθός του Έρμπακάν και ή συμμορία του Τουρκές, είναι φυσικό ό ήγέτης του Λαϊκού Κόμματος νά προβάλλει σάν πρόσωπο εύρύτερης άποδοχής. 'Αλλωστε, θά ήταν κανείς έκτός έποχής, άν έγραφε πώς οί διομήχανοι λ.χ., υποστηρίζουν, παντού και πάντοτε, μόνο τή φασιστική ή καθυστερημένη Δεξιά και πώς δέν διαθέτουν τήν άναγκαία προσαρμοστικότητα, γιά νά στηρίξουν και άλλες καταστάσεις, όταν δέν γίνεται διαφορετικά.

‘Η επόμενη κίνηση

Τήν ώρα πού σύρονται οί γραμμές αυτές, δέν είναι γνωστό ποιά θά είναι ή επόμενη κίνηση του προέδρου Κορουντούρκ και, ειδικότερα, τών «πασάδων» του Τουρκικού Γενικού Έπιτελείου. 'Αλλο τόσο δέν είναι γνωστό, άν θά υπάρξει ούσιαστική παρέμβαση της Ουάσιγκτον, προκειμένου νά προωθηθεί ή «συνταγή Σουλταμπέργκερ» (διάβαζε συνταγή Στσίτη Ντηπάρμεντ) γιά ένα σχήμα Έτζεβίτ-Ντεμιρέλ. Τό μόνο βέβαιο είναι πώς ό Κλάρκ Κλίφορντ, ό προεδρικός έμσάριος, έτοιμάζει τίς άποσκευές του γιά μία νέα περιοδεία στην 'Αθήνα. 'Αγκυρα και Λευκωσία. Οί 'Αμερικανοί, μάς βεβαιώνει ό πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής κ. Σπ. Κυπριανού, κατεπεύγονται νά «λύσουν» τό Κυπριακό... Βέβαιο είναι ακόμα πώς μέ Έτζεβίτ ή Ντεμιρέλ ή Έτζεβίτ-Ντεμιρέλ, ή νέα διοίκηση Κάστερ έπιμένει

στη διεύρυνση του ρόλου της Τουρκίας στην 'Ανατολική Μεσόγειο και τή Μέση 'Ανατολή, έστω και άν ή «διεύρυνση» αυτή συνεπάγεται ούσιαστικές ύποχωρήσεις και παραχωρήσεις, από έλληνικής και έλληνοκυπριακής πλευράς.

Μέ βάση τά δεδομένα αυτά, είναι εύλογη ή άνησυχία της έλληνικής κοινής γνώμης, πού έμαθε νά παρακολουθεί τίς εξέλιξεις στην Τουρκία σάν νά ήταν εξέλιξεις στο δικό της χώρο. 'Αλλωστε, οί προγραμματικές δηλώσεις του Μπουλέντ Έτζεβίτ, πέντε μέρες πριν από τήν καταψήφισή του, έπιβεβαίωσαν στούς 'Ελληνες πώς όσο και άν ό Έτζεβίτ και ό Ντεμιρέλ διαφορίζονται σέ άλλα, έπιμέρους θέματα, ή ταύτιση στο Κυπριακό και στο Αιγαίο, υπήρξε – και παραμένει – πλήρης. Στίς ίδιες αυτές προγραμματικές δηλώσεις, ό άρχηγός του Λαϊκού Κόμματος δέν είχε όποιοσδήποτε ένδοιασμούς, προκειμένου νά διακηρύξει πώς ή κυβέρνησή του θά συνεχίσει «τίς έθνικές πρωτοβουλίες πού άρχισε τό 1974, σχετικά μέ τά δικαιώματα της Τουρκίας στίς θάλασσες και τούς αιθέρες»... Και οί πάντες θυμούνται πώς έκτός από τίς «πρωτοβουλίες» στη θάλασσα και τούς αιθέρες (άποστολή του 'Τσανταρλί στο Αιγαίο, γιά τήν «ανάκαλυψη κοιτασμάτων πετρελαίου», έκδοση και κυκλοφορία νέων γεωγραφικών χαρτών, όπου καθορίζονταν αυθαίρετα ή τουρκική κυριαρχία στην περιοχή, κ.λπ.), «πρωτοβουλίες» έκδηλώθηκαν και στην ξηρά, μέ δυό άπανωτές είσβολές στην Κύπρο.

Δέν θά 'μασταν δίκαιο άν λέγαμε πώς τίς άνησυχίες αυτές της έλληνικής κοινής γνώμης δέν συμμερίζεται ή κυβέρνηση της «Νέας Δημοκρατίας». Τό άτύχημα είναι ότι οί κυβερνητικές άνησυχίες είναι μιås άλλης ποιότητας. 'Η κυβέρνηση λ.χ. άδυνατεί νά πιστέψει ότι ό τουρκικός επεκτατισμός έχει βαθιές ρίζες, ότι ένθαυρύνεται, κάθε τόσο, από τούς έπιτελείς του άμερικανικού Πενταγώνου, ότι στά σχέδια τών ΗΠΑ γιά τή «σταθεροποίηση της περιοχής», έχει ήδη άποφασισθεί νά δοθεί στην Τουρκία ρόλος προέχων (predominant). 'Αλλο τόσο άδυνατεί νά παραδεχθεί ότι στην πολιτική, κριτήριο γιά τήν άσκηση πιέσεων, δέν είναι πάντα ή «άδικούσα πλευρά», αλλά ένα όλόκληρο πλέγμα στρατηγικών και οικονομικών συμφερόντων, όπου οί βάσεις, οί «διευκολύνσεις», τό «μήκος τών συνόρων» – ιδιαίτερα άν γειτνιάζουν μέ τήν ΕΣΣΔ – τό άμυντικό δυναμικό, έχουν τόν πρώτο λόγο. Κατά τήν πρόσφατη συνάντησή του μέ τόν Κλάρκ Κλίφορντ, στο Λονδίνο, έπί παραδείγματι, ό κ. Καραμανλής, ενώ διαφώνησε μέ τήν εκτίμηση τών ΗΠΑ ότι «σημειώθηκε πρόοδος στο Κυπριακό», δέν θέλησε, ταυτόχρονα, νά συναγάγει και τά άναγκαία συμπεράσματα. Δέν θέλησε, προπαντός, νά παραδεχθεί ότι ή διαφορά δέν άναφέρονταν στο... παρελθόν, αλλά στο μέλλον και ότι ήταν μία έμμεση πίεση γιά ν' άναγνωρίσει ή έλληνική κυβέρνηση τήν «καλή προαίρεση» της 'Αγκυρας στο Κυπριακό και – συνεπώς – νά επαναρχίσει ή ροή όπλισμού προς τήν Τουρκία, μέ όλες τίς άναπόδραστες συνέπειες στο σημερινό συσχετισμό δυνάμεων στο Αιγαίο.

‘Ωστόσο, ή προσοχή, τή στιγμή αυτή, είναι φυσικό νά στρέφεται στην 'Αγκυρα και στο νέο κυβερνητικό σχήμα πού θά θελήσουν νά δώσουν οί μεγάλοι «νονοί». Καί, βέβαια, αυτάπατες – όποιο και άν θά είναι τό σχήμα – δέν έχουν θέση. 'Οπως δέν έχουν πιά αντίκρουσμα οί «εύχές» νά διαπραγματευθεί μέ τήν έλληνική, μία έντιμη – και άξιοπρεπή – έπίλυση τών έλληνοτουρκικών διαφορών... 'Ο σημερινός συσχετισμός δυνάμεων στην τουρκική πολιτική σκηνή, τουλάχιστον γιά τώρα, άποκλείει τή διαπραγμάτευση αυτή. Καί ίσως, άντί εύχολογίου, είναι καλύτερη ή έτοιμότητα και ή έπαγρύπνηση. Οί κίνδυνοι δέν έπαυσαν, και μετά τίς τουρκικές εκλογές, νά είναι άπτοί. 'Ισως, μάλιστα, και νά πλήθυναν...

Ο κ. Σταμάτης δίνει φέτος τη δυνατότητα σε 200 περίπου παιδιά πολιτικών προσφύγων να επισκεφθούν την πατρίδα τους. Ίσως να θεωρεί ότι τακτοποιεί το πρόβλημα. Όμως η διατύπωση «συγκέντρωση προϋποθέσεων», κρύβει καλά την πάγια κυβερνητική άποψη – διάβαζε άποψη της ΓΔΕΑ – που έννοει να χωρίζει σε κατηγορίες τους πολιτικούς πρόσφυγες, βάζει φραγμούς και εμποδίζει την οριστική λύση του αιτήματος για την επανασύνδεση με την ελληνική ζωή χιλιάδων εκπαιδισμένων.

Είναι γνωστό πώς σημαντικό μέρος των πολιτικών προσφύγων έχουν πιά ενσωματωθεί στη ζωή των σοσιαλιστικών χωρών – φαινόμενο που ισχύει για χιλιάδες Έλληνες που για διάφορους λόγους έχουν εκπαιστεί ή μεταναστεύσει. Όμως οι πολιτικοί πρόσφυγες του εμφύλιου διαφέρουν από τους άλλους εκπαιδισμένους στο ότι όχι μόνο δεν έχουν ποτέ τύχει καμιάς μέριμνας από το έπαισημο κράτος, αλλά επιπλέον βρίσκουν εμπόδια και απαγορεύσεις αν θα ήθελαν να επανεγκατασταθούν ή να μπορέσουν να επισκεφθούν έστω και προσωρινά τη χώρα τους. Φυσικά ισχύει η ψυχροπολεμική νοοτροπία που θέλει να ονομάζει τον εμφύλιο σαν «άνθη ελληνική ανταρσία».

Από μέρους των Λ.Δ. υπήρξαν σε μία πρώτη φάση – όταν πρωτοτέθηκε το ζήτημα – ορισμένα προβλήματα όπως η πληρωμή της σύνταξης στην Ελλάδα κ.ά. Όμως αυτά έχουν πιά ξεπεραστεί.

Για παράδειγμα, η Λ.Δ. της Βουλγαρίας – όπου ζουν σήμερα περίπου 5.500 πρόσφυγες με τα παιδιά τους – παρέχει, και από την πρώτη στιγμή, κάθε διευκόλυνση στους Έλληνες πρόσφυγες για την επάνοδό τους στην Ελλάδα. Με πρόβλεψη του διατάγματος του Κρατικού Συμβουλίου της 1/9/1975 πληρώνεται στο άκέραιο ή σύνταξη στην Ελλάδα σε δολάρια, δίνεται έκτακτο βοήθημα για τα έξοδα επανεγκατάστασης και παρέχεται η δυνατότητα μεταφοράς του νοικοκυριού τους δωρεάν και με κάθε φορολογική απαλλαγή. Ακόμα, δεν έθεσε ποτέ ζήτημα για υποχρεώσεις όσων σπούδασαν ή ειδικεύτηκαν στα πανεπιστήμια της χώρας. Η στάση αυτή της Λ.Δ. της Βουλγαρίας χαρακτηρίζεται από αλληλεγγύη και φιλικά αισθήματα για τους πολιτικούς πρόσφυγες.

Ποιά είναι όμως η στάση της ελληνικής κυβέρνησης για τους ξεριζωμένους πρόσφυγες; Πώς αλλιώς να τη χαρακτηρίσουμε, παρά στενοκαρδη και μισαλλόδοξη; Και φυσικά ξευπηρετική μιάς αντιδραστικής πολιτικής που έχει τις ρίζες της κάπου 30 χρόνια πίσω.

ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ

Ίσως να μην είναι απόλυτα σαφής η σχέση της πρόσφατης απεργίας πείνας του ναυτικού Π. Λιβερέτου με την υπόθεση της σύλληψης και του βασανισμού 14 Ελλήνων ναυτικών του Αιολιαν Wind από τη βραζιλιανή αστυνομία τον περασμένο Γενάρη, επειδή τόλμησαν να διεκδικήσουν μερικά στοιχειώδη δικαιώματά τους, κυρίως για την (απαράδεκτης ποιότητας) διατροφή και τα (ανύπαρκτα) μέτρα ασφαλείας στο πλοίο. Έτσι η ιστορία δεν τελειώνει με τα γεγονότα του Ρίο αλλά συνεχίζεται όλους τους επόμενους μήνες στον Πειραιά: Το πρωτοβάθμιο πειθαρχικό αθώωντά τους 14 ναυτικούς που κατηγορούνται για στάση, αλλά μία ένσταση του υπουργού Ε.Ν. κ. Παπαδόγκωνα οδηγεί στο δευτεροβάθμιο, όπου οι μισοί καταδικάζονται με δίχρονη στέρηση ναυτικού φυλαδίου.

Ο Π. Λιβερέτος καταδικάζεται σαν υπεύθυνος των γεγονότων αυτών σε δίχρονη φυλάκιση.

ΑΝΤΙ

Αν και η υπόθεση του Αιολιαν Wind, μαζί με όσα ακολούθησαν, δεν έχει αφήσει καθόλου αδιάφορο το σύνολο των ναυτεργατών, χρειάζεται ευρύτερη συμπαράσταση.

ΕΚΛΕΙΣΕ ΚΙ ΑΥΤΟ!

Η υπόθεση των παρακολουθήσεων των τηλεφώνων στην 7ετία εκλείπει με μία λιγότερη καταδίκη ενός ΚΥΠατζή (επί χούντας) λοχαγού, του Θ. Τζέλη (σήμερα ταγματάρχη), ενός εν ενεργεία υπάλληλου του ΟΤΕ (Χρ. Κατσιμπούλας) κι ενός συνταξιούχου (Έμμ. Κουσκουνάς). Στόν καθένα επιβλήθηκε από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών 15μην φυλάκιση – και το μόνο που από δω και πέρα μπορεί να γίνει είναι μία ενδεχόμενη μείωση της ποινής τους στο Έφετείο. Ούτε γάτα ούτε ζημιά δηλαδή...

Και φυσικά – όπως λέγαμε σ' ένα έκτεταμένο ρεπορτάζ στις 11/6 – το πρόβλημα δεν βρίσκονταν σ' αυτή τη συγκεκριμένη δίκη, αλλά στη «μορφή» που από την αρχή πήρε η υπόθεση και στα πλαίσια που περιόριστηκε – πλαίσια, κυριολεκτικά κυρικά: για να α μόνο κτίριο του ΟΤΕ και για να α μόνο μικρή περίοδο!... Κι όμως παρακολουθήσεις γίνονταν σ' όλο κληρονομία τη χώρα – κι υπάρχουν τεράστιες ευθύνες των διαφόρων χουντικών κυβερνήσεων, της άμαρτυλης ΚΥΠ, κάποιων «μεγάλων» του ΟΤΕ. Και δεν ήταν τόσο απλά τα πράγματα – εμπλεκαν «έθνικά μυστικά» με έκβασμούς και μεγαλοκομπίνες κ.λπ.

Στο σκοτάδι, λοιπόν, Ο Λ Α αυτά; Είναι δυνατό να μην ενδιαφερθεί, έστω και Σ Η Μ Ε Ρ Α, κανένας γι' αυτή την τρομακτική ιστορία των παρακολουθήσεων, που κάποιες «προεκτάσεις» έχει μέχρι τις μέρες μας;

ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ

Έναν ακριβώς χρόνο πριν ο Γιάννης Φάτσος αποκάλυπτε στο «ΑΝΤΙ» (τ. 46/29-5-76) ότι σε σημά της 95ης Στρατιωτικής Διοικήσεως προς το 289 Τάγμα Έλληνικής Χωροφυλακής, αναφέρεται ότι ο Νικηφόρος Μανδηλαράς «αναγνωρισθείς εβλήθη υπό περιπόλου». Τώρα, στο «ΒΗΜΑ» και με άλλα στοιχεία (σήματα, αναφορές κ.λπ.) απόδειξε πεντακάθαρα τη δολοφονία του άεχαστου αγωνιστή. Η δικαιοσύνη έχει το λόγο.

Αλλά ήδη υπάρχει ένα τεράστιο θέμα: που βρίσκονταν όλο αυτό τον καιρό τα στοιχεία αυτά; Σε ποιών αξιωματικών συρτάρια; Ποιοί – πέρα από αυτά – είχαν στα χέρια τους Δ Υ Ο ακόμα φακέλους (έναν του Λιμενικού κι έναν της ΚΥΠ) με στοιχεία της υπόθεσης; Και πώς είναι δυνατό ένας αξιωματικός του Λ.Σ. (ο τότε πλωτάρχης Μπιρλιράκης) να γνωρίζει τό χαφιέ που «κάρφωσε» τό ταξίδι του Μανδηλαρά και να μην αποκαλύπτει τ' όνομά του ζητώντας... «έντολη των ανωτέρων του»; Και Π Ο Ι Ο Ι είναι αυτοί «οι ανώτεροι» που δεν δίνουν την έντολη – τουλάχιστον εδώ κι ένα χρόνο που πρωτοδημοσιεύτηκε τό θέμα; Αυτός ο «φάκελος Μανδηλαρά» κρύβει πολλά. Και δεν πρέπει να μένει τίποτα στο σκοτάδι...

‘Η «Ουάσιγκτον Πόστ» γιά τις αποκαλύψεις του Αϊητζη στο «ΑΝΤΙ»

Στήν «Ουάσιγκτον Πόστ» της Δευτέρας, 13/6, δημοσιεύεται το πιο κάτω ρεπορτάζ για τις αποκαλύψεις του Φίλιπ Αϊητζη στο «ΑΝΤΙ» και τον αντίκτυπο στην πολιτική ζωή. Το ρεπορτάζ αναδημοσιεύεται κρατώντας ακριβώς το ύφος και τις διατυπώσεις του πρωτότυπου.

‘Η δημοσίευση από τον πρώην πράχτορα της CIA Φίλιπ Αϊητζη ενός άρθρου για την παρουσία της CIA στην Ελλάδα έφερε σε πολύ δύσκολη θέση και σύμφωνα με πληροφορίες εξόργισε την ελληνική κυβέρνηση.

Τό άρθρο δημοσιεύτηκε τό Σάββατο στο κεντροαριστερό δεκαπενθήμερο περιοδικό «ΑΝΤΙ» και κατονομάζει 64 ‘Αμερικανούς για τους οποίους ισχυρίζεται ότι υπηρετούν σήμερα σαν υπάλληλοι της CIA στην Αθήνα. Αναφέρονται ακόμα τά όνόματα άλλων 175 ‘Αμερικανών που σύμφωνα με τό δημοσίευμα υπηρέτησαν παλαιότερα στην Ελλάδα. ‘Ο Αϊητζη καλεί τους Έλληνες νά αγωνιστούν για τό διώξιμο των ‘Αμερικανών από τό χώρα τους.

Τό άρθρο έγινε άφορμή διαμάχης ανάμεσα στο πολιτικό κόμμα, της άριστερας όσο και της δεξιάς.

Γιά τή συντηρητική κυβέρνηση του Κων. Καραμανλή, που τώρα εργάζεται για τή βελτίωση των σχέσεων της Ελλάδας με τις ΗΠΑ, τό δημοσίευμα ήρθε σε μία πολύ λεπτή περίοδο.

‘Η εύφορία των Ελλήνων που ακολουθήσε τήν εκλογή του προέδρου Κάρτερ διαλύθηκε καθώς ή Ουάσιγκτον απέτυχε νά δικαιώσει τις ελληνικές προσδοκίες για τή λύση των προβλημάτων της Ελλάδας με τήν Τουρκία.

Με τό αντιαμερικανικό αίσθημα νά σιγοκαίει, ή κυβέρνηση προσπάθησε νά σταματήσει τήν κυκλοφορία του τεύχους του «ΑΝΤΙ» με τό τριαντασέλιδο άφιέρωμα στη CIA προσφέροντας – σύμφωνα με τά λεγόμενα ανώτερου στέλεχους της σύνταξης – πλήρη οικονομική αποζημίωση. ‘Επίσημα ό κυβερνητικός

εκπρόσωπος άρνήθηκε νά προβεί σε οποιοδήποτε σχόλιο.

‘Υστερα από διαβουλεύσεις με τήν κυβέρνηση οι Έλληνες εκδότες ή έθασαν τις αποκαλύψεις για τή CIA, με εξαίρεση τήν «ΑΥΓΗ» – καθημερινή εφημερίδα υπέρ του ευρωκομμουνισμού – ή τις βόλεψαν σε έσωτερικές σελίδες σαν νά επρόκειτο για ένα μικρό συνηθισμένο είδησεογραφικό θέμα.

‘Ας υπενθυμίσουμε ότι ό Ρίτσαρντ Γουέλτς, τότε σταθμάρχης της CIA στην Αθήνα, δολοφονήθηκε τό Δεκέμβριο του ‘75 έξω από τό σπίτι του ύστερα από τή δημοσίευση στον ελληνικό τύπο του όνόματος και της διεύθυνσής του.

Παρ’ όλα αυτά, τό τεύχος του «ΑΝΤΙ» με τό άφιέρωμα στη CIA έγινε κυριολεκτικά άναρπαστο και σύμφωνα με τό δελτίο κυκλοφορίας οι πωλήσεις υπήρξαν άνευ προηγουμένου ψηλές.

Σ’ ένα λαϊκό καφενείο σχεδόν όλοι οι πελάτες κρατούσαν από ένα αντίτυπο με τό έντυπωσιακό έξώφυλλο που περιλάμβανε τή φωτογραφία του Αϊητζη και με λευκά γραμματα σε μαύρο φόντο τον τίτλο «αυτοί οι 64 είναι πράχτορες της CIA».

Οι έπιπτώσεις μπορεί νά είναι σοβαρές για τήν κυβέρνηση του Καραμανλή. Βουλευτές της αντιπολίτευσης συζητούν ήδη τό ένδεχόμενο νά ζητήσουν από τή Βουλή νά διερευνήσε τήν υπόθεση και

τή συλλογική απέλαση των 64 ‘Αμερικανών.

‘Ο ίδιος ό πρόεδρος Κάρτερ διακήρυξε πως δέν θά επιτραπεί πιά στη CIA νά διεξάγει συγκαλυμμένες επιχειρήσεις για τήν άνατροπή ξένων κυβερνήσεων». δήλωσε ή δουλευτής της αντιπολίτευσης Βιργινία Τσουδερού. «Καί μ’ ένα τέτοιο πολυάριθμο προσωπικό στην Αθήνα τί άλλο στ’ αλήθεια θά μπορούσε νά κάνει ή CIA – λαβαίνοντας μάλιστα ύπ’ όψη πως οι δικές μας υπηρεσίες συνεργάζονται στενά μαζί της – από του νά έπεμβαίνει στις έσωτερικές μας υποθέσεις; Θά πρέπει σίγουρα νά ζητήσουμε νά μάς ξεκαθαρίσουν τί κάνει όλος αυτός ό κόσμος εδώ και στη συνέχεια νά κινηθούμε για τήν απέλαση μερικών... ‘Οποιαδήποτε κυβέρνηση που σέβεται τον έαυτό της, είτε του Καραμανλή είτε του Κάρτερ, πρέπει νά απαγορεύσει αυτό το είδους τήν ξεπερασμένη πολιτική των έπεμβάσεων στις υποθέσεις ενός ανεξάρτητου κράτους».

«Δέν μου άρέσει αυτό το είδους ή άνευθυνότητα», δήλωσε ένα συντηρητικό μέλος της «Νέας Δημοκρατίας», του κόμματος του κ. Καραμανλή, αναφερόμενο στο άρθρο του Αϊητζη. «Είναι άνοικτή πρόσκληση για δολοφονία... αλλά κυριολεκτικά ξεπλάγην από τον αριθμό των μελών της CIA στην Αθήνα. Είναι άραγε έν γνώσει του δικού μας ύπουργείου των Έξωτερικών»;

ΟΙ ΑΝΗΣΥ- ΧΟΥΝΤΕΣ...

Πάλι οι άνησυ-χούντες μαζεύουν υπογραφές για άμνηστία των έλάχιστων καταδικασμένων χουντικών – καθαρά πράγματα τούτη τή φορά. Πάλι ή κυβέρνηση γνωρίζει και παρακολουθεί «άπό κοντά» τήν κατάσταση. Άλλά ποιοι «κινούν» αυτή τήν υπόθεση; Τό όνομα του καθηγητή Ν. Δεβέτογλου («Μαυρίκιου»;) άκούστηκε – και γράφτηκε – πάλι. Καί τά κείμενα κάτι θυμίζουν ...

‘Ο καθηγητής Ν. Δεβέτογλου... έξώφυλλο στο τελευταίο τεύχος του «Time in Greece» (κεντρικά γραφεία: ‘Αστρος Κυνοργίας, Γεωργίου Σακελλαρίου 4, τηλ. 22233) που εκδίδει ή «R.A. LTD».

«Η κυβέρνηση επιβάλλει τή σιωπή»

«ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «Αντί» στο τελευταίο του τεύχος δημοσιεύει ένα σοβαρό και αποκαλυπτικό στοιχείο. Πρόκειται για τον κατάλογο των στελεχών της CIA στην Ελλάδα, που συνοδεύεται από μία ανάλυση του τρόπου διάρθρωσης των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών στη χώρα μας. Τό έντυπωσιακό αυτό στοιχείο, που από καμμία πλευρά δεν αποτολμήθηκε να άμφισβητηθεί, συνάντησε μίαν έξισον περιέργη κι έντυπωσιακή αντίμετώπιση. Πού φανερώνει πολλά πράγματα άξια νά σχολιαστούν.

Πρώτα και κύρια τό δημοσίευμα έρχεται σέ μία στιγμή έξαιρετικά κρίσιμη. Στήν πολιτική ζωή τής χώρας έπισημούνται έξακολουθητικά συμπτώματα άποσταθεροποίησης και άλλων μεθοδεύσεων, πού δείχνουν ότι όλοι οι μηχανισμοί ύπονόμευσης κι έξάρτησης δρούν συντονισμένα.

Πολλές φορές δημοσιογραφικά έχουν έπισημανθεί κρούσματα πού φανερώνουν τήν καθοδηγούμενη τακτική πρόκλησης έντάσεων και σύγχυσης στήν πολιτική ζωή μας στά τρία χρόνια τής μεταπολίτευσης. Κι έχουν πολιτικά καταγγελθεί οι διεθνείς δυνατόις τού αμερικανικού ύπερ-αλισμού, πού θέλουν νά έχουν κάτω από τόν έλεγχό τους όλες τις λειτουργίες και τις έξελίξεις τού δημόσιου βίου μας.

Οι δραστηριότητες αυτές προϋποθέτουν αύξημένη στέλεχωση, διαρκή σύνδεση μέ κέντρα τής κυβερνητικής και κρατικής μηχανής, διάδρωση και πείριωση πολλών άλλων κρίσιμων τομέων τής έθνικής και κοινωνικής ζωής, χρησιμοποίηση προηγμένων τεχνικών μεθόδων, έξεύρεση πλήθους πηγών και συνεργατών, πρόσβαση κι έπαφή μέ όλες τις έπικαιρες καταστάσεις και τά έπικεντρα πρόσωπα.

★

Η συστηματική και ύπεύθυνη έρευνα των παραπάνω θεμάτων, πού θά όδηγεί στις συγκεκριμένες αποκαλύψεις και θά τεκμηριώνει τις δημοσιογραφικές και πολιτικές καταγγελίες, είναι μία από τις πιο ούσιαστικές πολιτικές λειτουργίες αυτή τή στιγμή. Πρώτον, γιατί μονάχα έτσι θά άποδιοργανωθεί τό πλέγμα των διακλαδώσεων των ύπονομευτικών μηχανισμών. Και δεύτερο, γιατί μ' αυτό τόν τρόπο θά άποτραπεί ή μυθοποίηση αυτών των μηχανισμών στήν κοινή ψυχολογία και λογική.

Η έρευνα, όμως, αυτή λείπει. Περιστασιακά κι άποσπασματικά, όταν έρχονται στή δημοσιότητα σοβαρά γεγονότα, έπαναλαμβάνεται ό άφορισμός για τήν ύπουλη δράση των ξένων μυστικών ύπηρεσιών. Αυτή όμως ή

Η «Σοσιαλιστική Πορεία» στό τεύχος ύπ' άριθμ. 96 (18-24/6/77) παρουσίασε τήν ύπόθεση τής αποκάλυψης των πρακτόρων τής CIA (και τής κυβερνητικής κάλυψης) μέ πρωτοσέλιδο 4σθλο σημείωμα, πού - πιστεύουμε - παρουσιάζει εύρύτερο ένδιαφέρον. Γι' αυτό τό άναδημοσιεύουμε: Τίτλος τού σημειώματος ήταν: «ή κυβέρνηση επιβάλλει τή σιωπή» και ύπέρτιτος «οί άποκαλύψεις για τούς πράκτορες τής CIA στήν Ελλάδα».

δράση, ή οργανωτική και πολιτική ύποδομή τής, οι έναλλασσόμενες και παράλληλες εκδηλώσεις τής, δέν έρευνώνται σταθερά κι έπίμονα.

Τό δημοσίευμα τού «ΑΝΤΙ» προσφέρει πρός τήν κατεύθυνση αυτή σημαντική ύπηρεσία.

Ο κατάλογος των οργανικών ύπαλλήλων τής CIA στήν Ελλάδα δείχνει μέ τό μεγάλο άριθμό του τό αύξημένο ένδιαφέρον τής ύπηρεσίας για τις έξελίξεις εδώ. Έπίσης, μέ τις ειδιεύσεις και τις σπουδές αυτών των στελεχών, ό κατάλογος δείχνει και τούς προσανατολισμούς τής δράσης τους σχετικά μέ τό διεθνές πλαίσιο μας. Αυτά τά πρόσωπα, μία πρόχειρη έξέταση θά τά βρει ένσωματωμένα στήν κοινωνική, οικονομική, πολιτική και κυρίως κοσμική ζωή των «ύψηλων» στρωμάτων τής πρωτεύουσας. Θά τά έπισημάνει άκόμα και στό στενό περιβάλλον πολιτικών και δημοσιογραφικών παραγόντων. Θά τά συναντήσει σ' όλους τούς χώρους όπου οι πληροφορίες και οι άποφάσεις για τά έθνικά συμφέροντα κυκλοφορούν άδέσποτες.

★

Θά περίμενι, λοιπόν, κανένας πώς ή αποκάλυψη τους έπρεπε νά προκαλέσει σάλο. Οι κυβερνητικές άνακοινώσεις, οι θέσεις των

κομμάτων, οι δημοσιογραφικές έρευνες, άκόμα και ή εισαγγελική παρέμβαση ήταν άναγκαίες κι άναμενόμενες. Αντί γι' αυτά, όμως, παρατηρείται μία συντονισμένη τακτική σιωπής. Η διερεύνηση αυτής τής τακτικής άποκαλύπτει φοβερά ένδιαφέροντα στοιχεία.

Πρώτα και κύρια, μέ τήν έκτύπωση τού περιοδικού και μία μέρα πριν διατεθεί από τό πρακτορείο, ή κυβέρνηση μέ ένδιαμεσο πρόσωπο έπιχείρησε νά σταματήσει τήν κυκλοφορία του. Έγιναν άκόμη και προτάσεις κάλυψης των έξόδων έκτύπωσης. Δύο τουλάχιστον ύπουργοί ήσαν πίσω απ' αυτό τό διάδημα. Στή συνέχεια κι όταν τό περιοδικό κυκλοφόρησε, οι κυβερνητικές παρεμβάσεις κατεύχθηκαν πρός όλες τις έφημερίδες για τόν περιορισμό τής δημοσιότητας των άποκαλύψεων.

Οι παρεμβάσεις απέδωσαν κι έτσι σ' όλα τά φύλλα, κυβερνητικά και μή, κομματικά και μή, ή είδηση θάφτηκε, άποδυναμώθηκε, άχρωματίστηκε. Οι ίδιες παρεμβάσεις στράφηκαν και πρός τά πολιτικά σχήματα, μέ τό αυτό άποτέλεσμα. Κυβερνητικοί έκπρόσωποι και άρχηγοί κομμάτων συμπεριφέρθηκαν, σέ σχέση μέ τό θέμα, σαν αυτό νά συμβαίνει κάπου άλλου.

Περισσότερο άνεξήγητη, δέβαια, ή τέτοια αντίδραση των άριστερών κομμάτων. Κι άκόμα, εκείνων των άρχηγών, πού δέν έχασαν τήν εύκαιρία, άκόμα και τόν Άμίν νά θεωρήσουν στόχο τού διεθνούς ύπερ-αλισμού.

★

Μ' αυτό τόν τρόπο, γεγονότα και στοιχεία πού έχουν σοβαρότατη επίδραση στο παρόν και τήν προοπτική τής χώρας μας, δέν αξιοποιούνται. Η πληροφορόρηση, άμεσα και κυρίως έμμεσα καθοδηγούμενη, τά άγνοεί. Τά κόμματα ήθελημένα τά άποσιωπούν.

Η στάση αυτή δέν είναι μονάχα περιέργη. Είναι επικίνδυνα άπαράδεκτη. Μέ τόν τρόπο αυτό οι πράκτορες συνεχίζουν τήν άδιαιτάρακτη περιφορά τους στους έλληνικούς χώρους, άλλωνοντας τό ύπονομευτικό τους πλέγμα. Άποκτούν τήν ψυχολογία πώς έχουν συνένοχους τούς φορείς και τούς εκπροσώπους τής πολιτικής ζωής τού τόπου. Νομιμοποιούνται στήν πράξη άνοιχτά. Συνειδητοποιούν τήν άτολμία των ήγεσιών τού τόπου νά αντίστρατευτεί στά σχέδια τους. Μέ αυτά τά πλεονεκτήματα μεγιστοποιούν τήν άποτελεσματικότητα τους.

Τήν ίδια ώρα βρισκόμαστε στήν πιο κρίσιμη καμπή προάσπισης των έθνικών συμφερόντων σέ διεθνές επίπεδο. Τό Κιν-πιακό, τό Αϊγαίο, ή ΕΟΚ, είναι άνοιχτό πεδίο άνταγωνισμού, μέ άβέβαιες έπιπτώσεις για τά πραγματικά συμφέροντα τού λαού μας. Ταυτόχρονα, σιούς άμεσα γειτονικούς μας χώρους, ή ύπονομευτική δράση των ξένων ύπηρεσιών βρίσκεται σέ έγκληματική έξαωση. Ο Ιταλός πρωθυπουργός καταγγέλλει πώς τά τελευταία κρούσματα στήν ιταλική πολιτική ζωή καθοδηγούνται απ' έξω.

Και στήν Τουρκία, πριν και μετά τις εκλογές, όλοι οι διεθνείς παρατηρητές βρέθηκαν μπροστά σέ κραυγαλέα δεδομένα άνάμιξης των ύπονομευτικών κι άναρρεπτικών κέντρων. Μονάχα, λοιπόν, εδώ στήν Ελλάδα παριστάνουν πώς δέν βλέπουν, κι όταν βλέπουν δέν θέλουν νά μιλήσουν, οι έπίσημοι και οι ύπεύθυνοι των πολιτικών σχημάτων. Πέρα από τις κραυγαλέες καταγγελίες, όταν συγκεκριμένα δεδομένα προκύπτουν, όλοι άποφένγουν συστηματικά νά τοποθετηθούν άπέναντί τους. Τότε τό άγωνιστικό πολιτικό χρέος ύποχωρεί μπροστά στις κοσμικές άβρόχτες και ή συναίσθηση τής έθνικής εύθύνης παραχωρεί τή θέση τής σούς προσωπικούς χειρισμούς και στις παρασκηνακές συμφωνίες των ήγεσιών.

N.A.K. »

Νίξον και Τόμ Πάπας: τά «συνεταιριάκια». Πολλά κοινά - και πρώτα απ' όλα ή ...CIA!

Η ΤΟΥΡΚΙΑ – ΧΑΟΣ ἀλλά σέ ποιό βαθμό;

Τοῦ Ντέιβιντ Τόνγκ

Τώρα πάλι ἄλλη μιά κυβερνητική κρίση στήν Τουρκία. Θά σχηματίσει κυβέρνηση συνασπισμοῦ ὁ Ντεμιρέλ; Ἡ μήπως ὁ Ἐτσεβίτ θά ἔχει μιά ἀκόμα εὐκαιρία; Αὐτή ἡ κρίση εἶναι πάντως μιά ἀπειλή γιά τήν κοινοβουλευτική δημοκρατία στήν Τουρκία. Ἀλλά παρ' ὅλες τίς ὑπονομεύσεις αὐτῆς τῆς δημοκρατίας ἐπὶ Ντεμιρέλ, κάποιος πλουραλισμός μένει ἀκόμα. Ἀλλά γιά πόσο; Ὁ Ντέιβιντ Τόνγκ, πού βρέθηκε στήν Τουρκία γιά δυό μῆνες – σ' ὅλη τή διάρκεια τῆς προεκλογικῆς περιόδου – περιγράφει, στό ἄρθρο πού ἀκολουθεῖ, μερικές πλευρές τῶν προβλημάτων.

Βρισκόμουν στήν Κωνσταντινούπολη, πάνω στή γέφυρα τοῦ Γαλατᾶ, ὅταν διάβασα γιά πρώτη φορά, τόν Ἀπρίλη τοῦ 1967, τὰ νέα γιά τό πραξικόπημα στήν Ἑλλάδα. Εἶχα συμπληρώσει ἤδη ἕνα ἔξ-ἀμνηνο παραμονῆς στήν Τουρκία καί ἡ Ἑλλάδα εἶχε ἀρχίσει νά μοῦ φαίνεται μιά μακρινή καί σχεδόν μυθική χώρα. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση τό γεγονός ὅτι οἱ Τούρκοι δέν μιλοῦσαν καί πολύ γιά τό γείτονα καί σύμμαχό τους στό ΝΑΤΟ. Στά τέλη τοῦ ἴδιου χρόνου ὁ Σάουρς Βάνς, μέ τή διπλωματία τοῦ «πυροσβέστη», πηγαίνοντο στήν Ἀθήνα καί τήν Ἀγκυρά γιά νά προλάβει τόν πόλεμο. Στίς κυριότερες πόλεις ἐπικρατοῦσε συσκότιση, τὰ ἀντιαεροπορικά εἶχαν μετακινηθεῖ πρός τὰ ὑψώματα καί ἡ ἀτμόσφαιρα ἔδειχνε πολύ σοβαρή γιά νά τή χαρακτηρίσει κανένας σάν ἀπλή μπλόφα. Ἡ Τουρκία ἦταν ἐτοιμή νά πολεμήσει. Ὑπῆρχαν ὅμως καί πολλοί πού ἤθελαν ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο, ἰδιαίτερα μετά τόν προσανατολισμό τῆς κυβερνήσεως Ντεμιρέλ πρός ἕνα συμβιβασμό πού μετατόπιζε τήν «ἀπειλή» στούς Τουρκοκύπριους ἀλλά πού τελικά ἀπέτυχε νά δώσει μιά ὀριστική «λύση» στά προβλήματα τους. Ἀκόμα ὅμως καί τότε ἡ κύρια προσπάθεια ἦταν νά διατυπωθεῖ μιά σαφής πολιτική μέ ἀποδεχτές ἀπό τήν τουρκική κοινή γνώμη ἀπαιτήσεις, τέτοιες πού βέβαια δέν θά σήμαιναν σέ καμιά περίπτωση τήν παράδοση τῶν Τουρκοκυπρίων.

Γιά τούς Τούρκους ἡ Ἑλλάδα παρέμενε μακρινή, μυθική, μικρή καί ἐπομένως τροπῆ, ἕνας ἀπό τούς πολλούς γείτονες, γνωστός ἀπό τήν κατακτητική του ἱστορία. Ἡ ἱστορία ἐπίσης δείχνει πώς ὁ κύριος ἔχθρος γιά τούς Τούρκους ἦταν ἡ τσαρική Ρωσία καί μέσα σ' αὐτό τό

πλαίσιο, δηλαδή «τῆς καθόδου πρός νότον τοῦ Μόσχοδου», θάπρεπε νά δεῖ κανένας τίς ἐξεγέρσεις τῶν τότε ὑπόδουλων λαῶν. Τά τουρκικά βιβλία ἱστορίας ἀναφέρονται βέβαια καί στούς Ἕλληνες, ἀφοῦ ἀφιερῶσουν ὅμως πρῶτα ἕνα τεράστιο μέρος τῆς ὕλης τους στίς δόξες τῶν Μογγόλων καί τῶν Ὀθωμανῶν. Πολύ περισσότερο, τό μάθημα πού βγαίνει μέσα ἀπ' αὐτά τὰ βιβλία εἶναι πώς ἡ δημοκρατία μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ἀτατούρκ κατάφερε νά νικήσει τούς Ἕλληνες καί τούς δυτικούς συμμάχους τους πού κρατοῦσαν τήν Κωνσταντινούπολη κάτω ἀπό στρατιωτικό νόμο. Τό δίδαγμα ἀπό αὐτό τό μάθημα εἶναι πώς ἡ νίκη μπορεῖ νά ἐπαναληφθεῖ ἀπό ἕναν ἀναπτυγμένο λαό.

Διασχίζοντας τό Αἰγαῖο εἶναι σάν νά βλέπεις μέ ματογυᾶλια ὅπως στό παραμῦθι τῆς «Ἀλίκης στή χώρα τῶν θαυμάτων». Ἀκούγοντας τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα νά ἐπαναλαμβάνονται καί στίς δύο πρωτεύουσες, αἰσθάνεσαι παράξενα. Τά ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν καί τῶν δυό χωρῶν μεταφράζουν μέ τέτοιο τρόπο τήν ἱστορία τους ὥστε νά ἀποδεικνύεται ἡ ἐπεκτατική πολιτική τῆς ἄλλης. Στήν Ἑλλάδα ὅμως τό λαϊκό πάθος εἶναι πῶς ἀνεπτυγμένο – καί μπορεῖ μέ δεβαιότητα ν' ἀποδοθεῖ στά γεγονότα τοῦ 1974 στήν Κύπρο καί τό Αἰγαῖο. Οἱ Τούρκοι ἀπό τήν ἄλλη μποροῦν νά ἐπιχειρηματολογοῦν γιά ὁλόκληρες ὥρες γύρω ἀπό τή διεθνή θέση τους, τὰ ἀνοίγματα πρός τούς Ἀραβες, τίς ὁλοένα ἀναπτυσσόμενες σχέσεις τους μέ τή Σοβιετική Ἑνωση (1,6 δῖς δολᾶρια ὑπῆρξε ἡ σοβιετική βοήθεια πρός τήν Τουρκία τήν τελευταία δεκαετία καί ἀντιπροσωπεύει μόνο τό 1/6 τῆς βοήθειας ἀπό τή Δύση πού πήρε ἡ Τουρκία ἀπό τό τέλος τοῦ δευτέρου παγκόσμιου πολέμου), τὰ προβλήματα

τους μέ τήν ΕΟΚ καί τήν ἀνάγκη ἀποκατάστασης ἰσορροπίας στίς σχέσεις τους μέ τίς ΗΠΑ. Ὅλα αὐτά ἀπασχολοῦν πολύ περισσότερο τούς Τούρκους παρά οἱ σχέσεις τους μέ τήν Ἑλλάδα, καί βλέπουν μέ ἀμνηχανία περισσότερο παρά μέ πίστη τὰ ὅσα γράφονται στόν ἑλληνικό τύπο. Τήν ὥρα πού ἡ Ἀθήνα φαίνεται ἐξοργισμένη ἀπό τίς πολεμικές ἀπειλές, στήν Ἀγκυρά ἴσως νά ἔχουν ἄλλοῦ τό μυαλό τους. Κλασικό παραρράδειγμα αὐτῆς τῆς σύγχυσης εἶναι ἡ συμμετοχή στήν κυβέρνηση Ἐτσεβίτ τοῦ Ἰσιήκ καί τοῦ Γκιουνές, πράγμα πού μερικές τουρκικές ἐφημερίδες θεώρησαν σάν ἀνθελληνική ἐνέργεια. Ὁ λόγος ἦταν τό γεγονός ὅτι αὐτοί οἱ δυό κατεῖχαν τό 1974 τὰ ὑπουργεῖα Ἀμύνης καί Ἐξωτερικῶν ἀντίστοιχα. Αὐτοί οἱ δυό ὅμως εἶναι γιά τόν Ἐτσεβίτ ὅτι ἀκριβῶς – ὥς μοῦ ἐπιτραπεί νά τό πῶ – ὁ Ἀβέρωφ καί ὁ Ράλλης γιά τόν Καραμανλῆ. Θά μπορούσε νά τούς ἀφήσει ἔξω ἀπό τήν κυβέρνηση;

Μέρος τοῦ προβλήματος εἶναι καί ἡ πληροφόρηση. Τά τουρκικά μέσα ἐνημέρωσης διαθέτουν πέντε ἀνταποκριτές στήν Ἀθήνα, ἕνας ἀπό τούς ὁποίους ὑπῆρξε ἐπικεφαλῆς ἑνός μεγάλου ἰδιωτικοῦ πρακτορείου εἰδήσεων καί ἕνας ἄλλος εἰδικός σύμβουλος τηλεόρασης στή διεύθυνση τῆς Τουρκικῆς Ραδιοφωνίας καί Τηλεόρασης. Τά ἑλληνικά μέσα ἐνημέρωσης ἔχουν μόνο λιγοστούς ἀνταποκριτές στό ἐξωτερικό καί κανέναν στήν Τουρκία. Οἱ εἰδήσεις πού ἐμφανίζονται στόν ἑλληνικό τύπο βασίζονται σέ περιλήψεις τοῦ τουρκικοῦ τύπου πού ἐτοιμάζονται ἀπό τήν ἑλληνική πρεσβεῖα στήν Ἀγκυρά, σέ κυβερνητικά σχόλια καί σέ ἀνταποκρίσεις τῶν ξένων πρακτορείων, πού εἶναι ὁλοκληρωτικά ἀκατάλληλες γιά τίς ἑλληνικές ἀνάγκες. Συχνά μάλι-

στα άποτυγχάνουν νά δώσουν τίς άποφασιστικές λεπτομέρειες στην έλληνική κοινή γνώμη, όπως ακριβώς στην περίπτωση της σφαγής 34 προσώπων στην Κωνσταντινούπολη τή μέρα της Πρωτομαγιάς, την όποία απέδωσαν σέ εξτρεμιστές της άριστεράς ενώ στην πραγματικότητα επρόκειτο γιά μία προδοκάτσια όλκης της δεξιάς. Είναι αναγκαίο νά τονιστούν γιατί πολλοί Έλληνες πιστεύουν πώς ή Τουρκία βαδίζει πρós τό χάος. Καί δυστυχώς πρós αυτό τό χάος μπορεί νά φτάσει, άν ή επόμενη τουρκική κυβέρνηση συνεχίζει νά εφαρμόζει την ίδια πολιτική μέ τό «Έθνικό Μέτωπο» του Ντεμιρέλ.

Ό Έτσενβίτ μ' ένα προεκλογικό πρόγραμμα ολοκληρωτικά βασισμένο σέ έσωτερικά θέματα κέρδισε τίς εκλογές εξασφαλίζοντας τή σχετική πλειοψηφία. Τά έσωτερικά θέματα καί όχι ή εξωτερική πολιτική αποτέλεσαν τό κύριο αντικείμενο των λόγων του στά βουνά καί τίς πεδιάδες της Άνατολίας.

Τά προβλήματα της Τουρκίας είναι τεράστια. Ό πληθωρισμός καλπάζει ήδη πάνω από τό 20%. Η άνεργία κυμαίνεται σέ ψηλά επίπεδα, γεγονός πού αναγκάζει την κυβέρνηση νά αντιμετωπίσει τό ένδεχομένο αναγκαστικής κατανομής της εργατικής δύναμης, καί δέν είναι άπίθανο ό δείκτης ν' άνέβει ακόμα πιό ψηλά. Η άποστολή εργατών στην Εύρώπη, ή κλασική αυτή συντηρητική «συνταγή» γιά την άπαλλαγή από ένα έννοχλητικό πρόβλημα, δέν μπορεί πιά νά εφαρμοσθεί. Οί περιφερειακές άνισότητες έξάλλου καθημερινά αύξάνονται άντί νά λιγοστεύουν. Η επέλαση πρós τίς πόλεις δέν άμβλύνει τίς αντιφάσεις. Αντίθετα δίνει μία καινούρια διάσταση στά προβλήματα των συνοικιών-γκέτο, ιδιαίτερα της Άγκυρας, όπου τό 60% του πληθυσμού ζει σέ τέτοια γκέτο. Τό πρόβλημα των Κοιθών ύπάρχει πάντα, σιγοβράζει, καί ποτέ δέν είναι μακριά από την έκρηξη. Όλα αυτά θ' άπασχολούν την Τουρκία γιά πολύ καιρό. Οί συντηρητικοί δέν έκαναν τίποτε γιά νά τά εμποδίσουν ν' αναπτυχθούν καί οί σοσιαλδημοκράτες του Έτσενβίτ δέν έδειξαν ακόμα ότι οί ιδεαλιστικές θεωρίες επάρκουν γιά νά τά λύσουν.

Ό λαός στην Άγκυρα θεωρούσε ότι γιά τόν Έτσενβίτ ήταν πιό δύσκολο νά σχηματίσει κυβέρνηση- καί ακόμα μένουν τέτοιες έλλείδες γιά τούς όπαδούς του- παρά νά λύσει τά προβλήματα πού θά είχε ύστερα ν' αντιμετωπίσει. Εκτός δέ-βαια από τά μακροπρόθεσμα προβλήματα της Τουρκίας, ύπάρχουν καί τά βραχυπρόθεσμα, πού άπαιτούν άμεση λύση. Στο οικονομικό πεδίο τά αποθέματα ξένου συναλλάγματος έχουν εξαντληθεί. Τό ποσό των 600 εκατ. δολλαρίων πού ύπάρχει σήμερα στο ταμείο είναι ουσιαστικά δεσμευμένο. Ό Έτσενβίτ

έλπίζει πώς θά κατάφερνε τελικά νά πείσει τούς 600.000 τούρκους εργάτες στο έξωτερικό νά μεταφέρουν τίς καταθέσεις τους, πού φτάνουν τά 3 δίσ δολάρια, στην Τουρκία. Γι' αυτό σκόπευε νά ιδρύσει ένα «λαϊκό τμήμα» καί νά παραχωρήσει τή διεύθυνση των κρατικών οικονομικών επιχειρήσεων στο λαό. Οί βραχυπρόθεσμες κινήσεις της επόμενης κυβέρνησης θά περιοριστούν στην άπαίτηση δανείου από τό Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF), τό όποιο θά επιμείνει στην ύποτίμηση της τουρκικής λίρας καί πιθανότατα θά τό επιτύχει· καί τέτοιο έξάλλου προβλέπουν από καιρό διάφοροι επιχειρηματικοί κύκλοι. Τό IMF θά επιμείνει ακόμα στή «λιτότητα», χωρίς όμως πολλές προοπτικές επιτυχίας. Καμία τουρκική κυβέρνηση δέν θά τολμήσει νά περικόψει τίς εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών πού είναι ουσιώδη γιά τή διατήρηση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης της χώρας στο επίπεδο του 7%.

Αντίθετα θά κινηθεί μάλλον κατά των επιχειρηματιών της Κωνσταντινούπολης, πού προτιμούν νά συνάπτουν βραχυπρόθεσμα δάνεια από τό έξωτερικό έπείδη τό επιτόκιο είναι πιό χαμηλό παρά από τό έσωτερικό. Η συνέπεια του βραχυπρόθεσμου δανεισμού γιά την Τουρκία είναι ή παραμόρφωση της δομής του έξωτερικού χρέους της. Οί τούρκοι τραπεζίτες όμως έχουν δίκιο όταν ισχυρίζονται πώς ή τρέχουσα ισορροπία του χρέους της χώρας τους - δηλ. ή αναλογία του μεσοπρόθεσμου καί μακροπρόθεσμου χρέους καί των κερδών από εξαγωγές - είναι χαμηλή σέ σχέση μέ της Βραζιλίας, του Μεξικού, της Ταϊλάνδης καί άλλων αναπτυσσομένων χωρών. Καί πραγματικά αρκετοί ξένοι άντί νά τονίζουν έμ-

φαντικά τή «χρεωκοπία» της Τουρκίας νιώθουν ύποχρεωμένοι νά σημειώσουν την πρόοδο πού συντελέστηκε καί πού εξακολουθεί καί σήμερα νά συντελείται. Υπάρχουν καθυστερήσεις σέ πολλούς τομείς. Όμως ή κλίμακα των προγραμμάτων πού ολοκληρώνονται είναι έντυπιακή, πολύ περισσότερο γιατί δίνουν στην Τουρκία μία γερή βιομηχανική βάση. Η γρήγορη έξάλλου αύξηση του πληθυσμού κατά 1 εκατ. τό χρόνο δείχνει πώς ή κλίμακα των προγραμμάτων δέν ήταν έπαρκής. Γιά την ώρα πάντως νιώθουν μεγάλη περηφάνεια νά είναι - πράγμα πού έκανε καί ό Ντεμιρέλ πρόσφατα - ότι μέ τούς σημερινούς ρυθμούς ανάπτυξης ή Τουρκία θά γίνει μέχρι τό 1995 ή 10η βιομηχανική δύναμη στον κόσμο. Ήδη τό 75% των έξαρτημάτων των αυτοκινητών πού κατασκευάζονται στην Τουρκία προέρχονται από την έγχώρια βιομηχανία ενώ τό πρόγραμμα κατασκευής τηλεοράσεων είναι ένας άλλος δείκτης της τεχνολογικής προόδου. Η Τουρκία δέν είναι εύκολη λεία γιά τίς πολυεθνικές εταιρίες. Ό κρατικός μηχανισμός δέν δίνει άδεια στους ξένους πού άπαιτούν την πλειοψηφία σέ νέες επιχειρήσεις. Είναι αδύνατο γιά τούς ξένους νά επενδύσουν κεφάλαια στο μεταλλευτικό τομέα.

Ό γέρος Παπανδρέου είχε πει κάποτε ότι «οί αριθμοί ευημερούν αλλά οί άνθρωποι πάσχουν». Αυτό ταιριάζει δυστυχώς άπόλυτα στή σημερινή Τουρκία. Παρόλο πού ή βάση μιās αναπτυγμένης οικονομίας άρχίζει νά ύπάρχει, λίγοι είναι εκείνοι πού άπολαμβάνουν τούς καρπούς της. Όσο καί νά συμφωνεί κανένας μέ τούς Τούρκους στην προβολή της προόδου της χώρας τους, δέν μπορεί

Ανθρακωρύχοι του Πόντου σέ προεκλογική συγκέντρωση του Έτσενβίτ.

Τό πανό πού κρατούν, κατασκευασμένο από κάρβονο γράφει: «νά μή περάσει σφονηγάρι, έννοώντας νά μή άμνηστευτούν τά εγκλήματα της εποχής του Ντεμιρέλ.

νά παραβλέψει τό γεγονός πώς πολλοί Τούρκοι αποκλείονται από αυτή τήν πρόοδο. Τό γεγονός αυτό βοήθησε πολύ εκείνους πού πιστεύουν ότι τά προβλήματα τής χώρας μόνο μέ ριζοσπαστικές μεθόδους μπορούν νά λυθούν. "Αν όμως γύρω στά 1970 οί άριστεριστές ήταν εκείνοι πού κυριαρχούσαν στους δρόμους καί στά πανεπιστήμια, σήμερα είναι οί νεοφασίστες πού κάνουν ό,τι θέλουν, κι αυτό χάρη στην ύποστήριξη τής αστυνομίας καί σέ πολύ μικρότερο βαθμό τού στρατού, ιδιαίτερα στην περίοδο πού ό άπόστρατος συνταγματάρχης Άλπαρσλάν Τουρκές ήταν άναπληρωτής τού Ντεμιρέλ.

Οί φασιστικές τάσεις τού Τουρκές ύπήρξαν ή αίτία πού δόηγησε τούς συν-αδέλφους του μέ τούς όποιους είχε επι-χειρήσει τό πραξικόπημα τό 1960 νά τόν άποστρατεύσουν. Πρίν άκριδώς ένα μήνα μερικοί στρατηγοί προσκείμενοι στον Τουρκές, συμπεριλαμβανομένου καί τού άρχηγού τού στρατού, στρατηγού Ναμίτ Κεμάλ Έρσούν, είχαν τήν ίδια τύχη. Πρίν από τίς εκλογές ό τουρκικός στρατός, ύστερα από τήν έμπειρία τού στρατιωτικού νόμου στό διάστημα 1971-73, όταν κυριολεκτικά «έκασε τά δάκτυλά του», δέν ήθελε νά εμφανισθεί ξανά στό πολιτικό προσκήνιο. Γιά καιρό προτιμά νά κατευθύνει τούς παίκτες από τά παρασκήνια, στηρίζόμενος σέ έρεί-σματα όπως ή Προεδρία, καί δέν είναι τυχαίο τό γεγονός πώς από τό 1960 μέ-χρι σήμερα στή θέση τού Προέδρου τής Τουρκικής Δημοκρατίας βρέθηκε πάντα ένας στρατιωτικός. Στην παρούσα κυ-βερνητική κρίση θά προσπαθήσει, όσο μπορεί, νά χρησιμοποιήσει τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας καί όχι τά όπλα.

Άκούγεται συχνά ή κατηγορία ότι ό τουρκικός στρατός είναι όργανο τού δυ-τικού ίμπεριαλισμού. Άλλά πιό πολύ μοιάζει σάν ένα πεισματάρικο παιδί πού έχει ξεκάθαρη ιδέα των συμφερόντων του.

Ό τρόπος μέ τόν όποιο ό στρατός προσαρμόστηκε πρós τόν «πλουραλι-σμό» άποδεχόμενος τήν αλλαγή τού Ντε-μιρέλ από τόν Έτσεβίτ είναι ένας από τούς λόγους πού ενισχύουν τήν πίστη πώς ή κοινοβουλευτική δημοκρατία θά μπορέσει νά επιζήσει στην Τουρκία άν ό Έτσεβίτ καταφέρει τελικά νά σχηματίσει κυβέρνηση. Είναι άνάγκη ακόμα νά το-νιστεί ότι παρά τό κύμα βίας πού εκδη-λώθηκε - τό δεύτερο μεγάλο πρόβλημα πού θά μπορούσε νά αντιμετωπίσει μόνο ό Έτσεβίτ - οί θεμελιακές δομές τού κράτους παραμένουν επίσης πλουραλι-στικές. Ό πλουραλισμός αυτός είναι βέ-βαια περιορισμένος, άναμφισβήτητα όμως άνέχεται τόν «κρυπτοκομμουνι-σμό». Αυτός καθεαυτός εξάλλου ό μεταρρυθμιστικός λαϊκισμός τού Έτσε-

Ό Έρμπακάν

βίτ είναι μία ύπολογίσιμη πρόοδος πρós τά άριστερά σέ σχέση μέ τίς επιλογές πού είχαν μπροστά τους οί Τούρκοι εκλογείς στό παρελθόν.

Τά στηρίγματα τού πλουραλισμού στην Τουρκία είναι τό σύνταγμα, οί δι-ημόσιες ύπηρεσίες καί ή δικαιοσύνη. Ένα από τά παράπονα μάλιστα τού Ντεμιρέλ ήταν πώς στάθηκαν πάντα έν-αντίον του. Άκόμα κι άν τά παράπονά του είναι ύπερβολικά, άποτελεί έντού-τοις γεγονός πώς πολλά από τά νομοθε-τήματα πού προσπάθησε νά περάσει μπλοκαρίστηκαν καί ή προσπάθειά του νά διορίσει κάποιο δικό του άνθρωπο στή θέση διευθυντή τού ραδιοφώνου καί τής τηλεόρασης άποκρούστηκε. Αντίθε-τα, στή θέση αυτή παρέμεινε μετά από δικαστικό άγώνα ό ριζοσπάστης Ισμαήλ Τζέμ. Αυτός άργότερα εξέδιδε τήν «Πο-λίτικα», τήν έφημερίδα τής μαρξιστικής εργατικής συνομοσπονδίας DISK, μά τυπικά παρέμενε ό Λάμψας τής Τουρκί-ας.

Η ύπαρξη τής DISK καί ή αύξηση τής έπιρροής της σέ βάρος τής συνομοσπον-δίας TURK IS, στελέχη τής όποίας έχουν εκπαιδευθεί από Άμερικανούς, είναι ακόμα μία άπόδειξη τού πλουραλισμού, όπως είναι επίσης τό ευρύ φάσμα των έφημερίδων πού εκδίδονται καί ή ύπαρξη ιδιωτικών είδησεογραφικών πρακτορείων. Η πιό σοβαρή όμως από-δειξη ίσως είναι ή δομή τής διομηχανίας. Τό 50% τής διομηχανικής παραγωγής άνήκει στό κράτος. Στόν άγροτικό τομέα ή συνηθισμένη κατάσταση είναι ή μι-κροϊδιοκτησία, ένώ σέ μερικές περιφέ-ρειες - ιδιαίτερα στην Άνατόλια - δι-ιτηρούνται φεουδαλικά ύπολείμματα. Η κοινωνική νομοθεσία δέν είναι πιά τόσο άναρχονιστική όσο πρίν μερικά χρόνια. Οί εργοδότες οργανώνονται στίς λεγόμε-νες «ελεύθερες, έπιτροπές των επιχειρή-σεων». Άλλά όπως άκριδώς οί Τούρκοι πολιτικοί, έτσι καί οί εργοδότες είναι

εύκολοπλησίαστοι καί καταδεκτικοί μέ τόν τύπο. Άκόμα καί όταν τούς ύποβάλ-λεις «έχθρικές» έρωτήσεις, σου άπαν-τούν μέ σοβαρή επιχειρηματολογία πού ή αντιμετώπισή της δέν μπορεί νά γίνει μόνο μέ συνθήματα.

Μέ τίς δημόσιες ύπηρεσίες άνοιχτές στους πολίτες, μέ τούς πολιτικούς έτοι-μους κάθε στιγμή νά συζητήσουν κι έναν, τόν τύπο μέ τόν όποιο μπορεί νά μή συμφω-νείς αλλά δέν μπορείς καί νά μήν τόν πάρεις στό σοβαρά, ή αίσθηση τού πλουραλισμού στην Τουρκία είναι έντυ-πωσιακή. Καί είναι ακόμα εκείνη ή περί-εργη αίσθηση τής άδελφούσης πού δεί-χνουν ό ένας στόν άλλο καί πού εκφρά-ζεται μέ τόν τρόπο πού άποκαλούν τούς άγνωστους σάν «μεγάλους άδελφούς». Άλλά εκείνοι πού κρατούν μία κριτική στάση άπέναντι στους Τούρκους, μπο-ρούν νά λένε πώς άν ό σοβινισμός είναι ένστιχτο, τότε δέ χρειάζεται καθημερινή επιβεβαίωση. Ό Έτσεβίτ ενδιαφέρεται τόσο γιά τό λαό του στό έσωτερικό, όσο καί γιά τούς Μουσουλμάνους στό έξωτε-ρικό. Στίς συνεντεύξεις του, πού συν-ήθως δίνει σ' ένα δωμάτιο στρωμένο μέ λιθικό χαλί, δώρο τού προέδρου Καν-τάφι, δέν παραλείπει νά τονίζει πώς ένας από τούς λόγους στους όποιους όφείλον-ται οί καλές σχέσεις τής Τουρκίας μέ τή Γιουγκοσλαβία είναι καί ό τρόπος μέ τόν όποιο ό Τίτο χειρίστηκε τούς Τούρκους, δίνοντας έτσι ένα παράδειγμα «πρós μι-μηση» στή Βουλγαρία, τό Ιράκ καί τήν Ελλάδα. Οί Έλληνες βέβαια εύκολα μπορούν ν' άντικρούσουν αυτό τό επι-χείρημα προβάλλοντας τούς άριθμούς των μειονοτήτων σήμερα καί στό παρελ-θόν. Άλλά μία κυβέρνηση Έτσεβίτ πολύ πιό εύκολα θά έθετε θέμα τουρκικής μει-ονότητας παρά ό Ντεμιρέλ. Ό Έτσεβίτ θά είναι επίσης σκληρός στό θέμα των δικαιωμάτων τής Τουρκίας πάνω στό πετρέλαιο τού Αιγαίου. Άς μήν ξεχνάμε πώς ό Έτσεβίτ ήταν εκείνος πού έδωσε τήν άδεια στην τουρκική επιχείρηση πε-τρελαίων γιά έρευνες στίς πιό άμφισβη-τούμενες περιοχές. Θά δείξει ίσως ακόμα ότι κατανοεί τά ελληνικά επιχειρήματα γιά τήν άνάγκη όχύρωσης των νησιών τού Αιγαίου καί θά τονίσει τήν άνάγκη οίκοδόμησης μίας άμοιβαίας έμπιστοσύ-νης πρίν νά άποστρατιωτικοποιηθούν. Στο Κυπριακό όμως θά παραμείνει σκλη-ρός, πιστός στίς άρχές πού χάραξε ό ίδιος καί ό στρατός τό 1974. Ό Ντεμιρέλ καί σέ μικρότερο βαθμό ό Τουρκές τίς άποδέχονται, όχι όμως καί ό άρχηγός τού Κόμματος Έθνικής Σωτηρίας Νε-κμετίν Έρμπακάν, πού μπλοκάρει τήν έφαρμογή τους. Κάποιες δυσκολίες φαί-νεται νά άναγνωρίζει καί ό ίδιος ό Έτσεβίτ όταν λέει πώς σήμερα είναι περισσότερο δύσκολο νά εφαρμοστούν. Έτοι λοιπόν, εάν καί όταν ύπάρξει κά-ποια πρόοδος στό Κυπριακό, δέ θά είναι σίγουρα πρós τήν κατεύθυνση πού επι-θυμούν οί Έλληνες.

ΣΤΙΣ 27 Ιουνίου ή πιο μικρή χώρα της Αφρικής, το Τζιμπουτί, ανακηρύχθηκε ανεξάρτητη δημοκρατία, ύστερα από 115 χρόνια γαλλικής κατοχής. Τη γαλλική σημαία, που αντιπροσωπεύει 115 χρόνια συνεχούς αποικισμού, αντικατέστησε ή τρίχρωμη σημαία του Τζιμπουτί – λευκό, πράσινο και μπλε, μ' ένα κόκκινο αστέρι στη μέση. Αυτή ή αντικατάσταση των χρωμάτων θά έχει σίγουρα βαθιές αντανάκλασεις στο μέλλον ολόκληρης της νοτιοανατολικής Αφρικής και ακόμα αντίκτυπους στη Μέση Ανατολή. Η νεαρή δημοκρατία, μόλις απελευθερωμένη από τον αποικισμό, θά έχει νά αντιμετωπίσει μιά σειρά από πολύ επικίνδυνα προβλήματα καθώς ή στρατηγική της θέση την κάνει τό μύλο της ξριδας ανάμεσα στη Σομαλία και την Αιθιοπία. Καί δέν θά πρέπει νά ξεχνάει κανένας και τούς Γάλλους, πού σίγουρα δέν θά θελήσουν νά λησμονήσουν εύκολα τά «δικαιώματα» ενός ολόκληρου αιώνα...

ΑΥΤΗ ή μικρή γαλλική αποικία των 250.000 κατοίκων, ή «χώρα των Αφάρ και των Ίσας» όπως την ονόμαζαν οί Γάλλοι ή «Σομαλική ακτή» όπως θέλουν νά τή λένε οί Σομαλοί, προσπαθεί νά βρεί τό δρόμο της στην εκμετάλλευση των ορυχείων της, αφού είναι ολοκληρωτικά χωρίς άλλους πλουτοπαραγωγικούς πόρους, μέ εξαίρεση τό λιμάνι τό Τζιμπουτί και τή στρατηγική θέση της στην «πόρτα» του Μπάμ-Ελ-Μαντέμ, πού οδηγεί στην Έρυθρά Θάλασσα και τόν Ινδικό Ωκεανό. Εκείνο πού φοβούνται σήμερα οί ήγέτες του Τζιμπουτί – και κάνουν κάθε προσπάθεια νά τό αποτρέψουν – είναι ό εμφύλιος πόλεμος και ή λιθανοποίηση.

Η ΧΩΡΑ κατοικείται από δυό εθνότητες νομάδων:

- τούς Ίσας, μέ σομαλική καταγωγή, πού αποτελούν την πλειοψηφία.
- τούς Αφάρ, πού αποτελούν μειοψηφία και περιπλανούνται μεταξύ Τζιμπουτί, Έρυθραίας και Αιθιοπίας.

ΟΣΟ κρατούσε ή γαλλική κυριαρχία, οί Αφάρ ήταν οί ευνοούμενοι και είχαν τό «πάνω χέρι» ενώ οί Ίσας διεκδικούσαν τά δικαιώματά τους έναν πλειοψηφία. Αυτή ή «διαμάχη» προκάλεσε, όπως ήταν επόμενο, μιά αμοιβαία δυσπιστία πού επεκτάθηκε ακόμα και σέ φυλετικές συγκρούσεις, πράγμα πού εκμεταλλεύτηκαν τόσο οί Γάλλοι όσο και οί Αιθιοπες. Καί είναι γι' αυτό τό λόγο, αλλά και γι' ατή ή Σομαλία και ή Αιθιοπία διεκδικούσαν την «κυριότητα» της χώρας, πού καθυστέρησε ή ανεξαρτησία.

Η ΣΟΜΑΛΙΑ διεκδικεί τή χώρα προβάλλοντας τόν ισχυρισμό ότι αποτελεί μέρος της «μεγάλης Σομαλίας», ή οποία μοιράσθηκε από τίς αποικιακές δυνάμεις σέ πέντε περιοχές κάτω από τόν έλεγχο διαφορετικών αποικιακών χωρών. Η σημερινή Δημοκρατία της Σομαλίας εί-

ΤΖΙΜΠΟΥΤΙ: ανεξαρτησία και σύννεφα πολέμου

Τό παρακάτω κείμενο είναι ανταπόκριση του ΟΜΑΡ ΑΛΙΜ (γραμματέα της Ένωσης Δημοσιογράφων και Λογοτεχνών της Έρυθραίας) από τό ΤΖΙΜΠΟΥΤΙ

ναι συγχώνευση της αγγλικής και γαλλικής Σομαλίας, οί άλλες τρεις σομαλικές περιοχές είναι τό Τζιμπουτί, κάτω από γαλλική κυριαρχία, τό Όγκατέν, κάτω από αιθιοπική κατοχή, και τό NFD, πού αποτελεί σήμερα τό βορειότερο τμήμα της Κένυας. Τό ζήτημα της ένοποίησης αυτών των πέντε περιοχών σ' ένα κράτος αποτελεί τόν αχρογωνιαίο λίθο της πολιτικής της Σομαλίας και τόν πονοκέφαλο των κάθε φορά ήγετών στο Μογκαντίσιου, την πρωτεύουσα της Σομαλίας.

ΑΠΟ τήν άλλη, ή Αιθιοπία αντικρούει αυτά τά επιχειρήματα και προτάσσει τή ζωτική σημασία πού έχει τό Τζιμπουτί γι' ατήν, αφού ή μόνη σιδηροδρομική γραμμή πού συνδέει τήν Άντίς-Αμπέμπα μέ τή θάλασσα, καταλήγει στο λιμάνι του Τζιμπουτί. Η Αιθιοπία «προσαςπίζει» ατή τή θέση δλοένα μέ περισσότερη επιμονή γιατί ή ανάγκη της γιά έξοδο πρós τή θάλασσα γίνεται καθημερινά πιο πιεστική, ιδιαίτερα μετά την αποκοπή των δυό λιμανιών της Έρυθραίας, της Μασάουα και της Άσ-σάμπ, από τίς δυνάμεις του Απελευθερωτικού Μετώπου της Έρυθραίας. Η Αιθιοπία επομένως θά κάμει ό,τι της είναι δυνατό γιά νά έμποδίσει τήν ένοποιηση του Τζιμπουτί μέ τή Σομαλία.

Οί αραβικές χώρες, προβλέποντας πώς τό ζήτημα του Τζιμπουτί μπορεί νά βάλει φωτιά σ' ολόκληρη τήν περιοχή, «συμβουλεύουν» τή Σομαλία «νά παραμείνει σέ υπόσταση» γιά τήν ώρα, ξέροντας πολύ καλά τούς σοδιετικούς χειρισμούς σ' ατή τή στρατηγική περιοχή. Προσπαθούν έτσι νά αποτρέψουν σοδιετική επέμβαση σέ περίπτωση πολέμου

μεταξύ Σομαλίας και Αιθιοπίας γιά τό Τζιμπουτί. Η Σοδιετική Ένωση είναι ό κύριος προμηθευτής όπλων της Σομαλίας και τελευταία φαίνεται νά κατακτά και τήν αιθιοπική «αγορά».

Η ΣΟΜΑΛΙΑ παράλληλα έδωσε τήν υπόσχεσή της πώς δέν θά προσαρτήσει τό Τζιμπουτί μέ τή βία. Ό πρόεδρος στρατηγός Μωχάμετ Σιάτ Μάαρρε διαβεβαίωσε σέ συνέντευξη τύπου πώς κανένας σομαλός στρατιώτης δέν θά πατήσει τό έδαφος του Τζιμπουτί, εκτός αν ζητηθεί από τήν κυβέρνησή του σέ καιρό πολέμου.

Ο ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΣ πρόεδρος της Δημοκρατίας του Τζιμπουτί Χασάν Γκούλιτ (της φυλής των Ίσας) και επικεφαλής 65 εκλεγμένων μελών του Κοινοβουλίου δήλωσε πρόσφατα πώς ό γαλλικός στρατός θά παραμείνει στη χώρα μέχρι τή συγκρότηση εθνικού στρατού, και πώς ή ένοποίηση μέ τή Σομαλία είναι «έξω από κάθε συζήτηση ατή τήν ώρα». Όταν ρωτήθηκε γιά τίς σχέσεις μέ τήν Αιθιοπία, απάντησε πώς τό Τζιμπουτί δέν είναι «πράκτορας» καμιάς χώρας. Παρά τίς απαντήσεις όμως αυτές ό 61 χρονών ήγέτης της «Συσπείρωσης γιά τήν Άνεξαρτησία» (RPI) προσπαθεί νά εξασφαλίσει τή γαλλική και αραβική προστασία. Οί Άραβες, και ειδικά ή Σαουδική Άραβία, ενδιαφέρονται γιά τό λιμάνι του Τζιμπουτί και περιλαμβάνουν τή νεογέννητη δημοκρατία στο στρατηγικό τους σχεδιασμό.

Ο ΑΧΜΕΤ ΝΤΙΕΝΥ (της φυλής των Αφάρ), πρόεδρος της Βουλής και διακεκριμένος ήγέτης της «Συσπείρωσης γιά τήν Άνεξαρτησία» (RPI), βρίσκεται πολύ πιο κοντά στους Άραβες. Συμφωνεί μέ τόν Χασάν Γκούλιτ πώς άμέσως μετά τήν ανεξαρτησία τό Τζιμπουτί πρέπει νά γίνει μέλος του Άραβικού Συνδέσμου, μιά θέση μέ τήν όποια συμφωνούν όλα τά πολιτικά κόμματα πού αντιπροσωπεύονται στην RPI και πού σίγουρα «δέν είναι και πολύ άρεστή» στην Αιθιοπία.

Η ΗΓΕΣΙΑ της RPI σήμερα φοβάται πώς ή Αιθιοπία τελικά θά προσπαθήσει νά λιθανοποιήσει τή χώρα υποδουλίζοντας τίς διαφορές μεταξύ των Ίσας και των Αφάρ, και βέβαια τίποτε δέν μπορεί νά τήν έμποδίσει νά τό κάνει αν κρίνι, πώς τά συμφέροντά της απειλούνται. Από τήν άλλη, ή Σομαλία δέν θά παραμείνει άπαθής. Θά κινηθεί γιά νά έμποδίσει τή διχοτόμηση «μιάς σομαλικής περιοχής» και τήν προσάρτησή της στην Αιθιοπία.

ΣΕ μιά τέτοια περίπτωση ό γαλλικός στόλος μέ επικεφαλής τό αεροπλανοφόρο «Κλεμανσώ», πού βρίσκεται συνέχεια έξω από τό λιμάνι του Τζιμπουτί, θά παίξει τό ρόλο του. Τότε είναι πού τά σύννεφα του πολέμου πάνω από τήν ανατολική Αφρική θά φέρουν τή δυνατή βροχή...

ΣΤΟ στρατόπεδο της Νέας Σάντας, 25 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη, έγιναν – τό τελευταίο 5μηνο του 1976 – δύο απόπειρες αυτοκτονίας στρατιωτών της ίδιας μονάδας, του 805 Λόχου Έφοδιασμού Μεταφορών (ΛΕΜ).

- Στις 21/7 του Κώστα Γαλιγέλλη, μέ ασπιρίνες.

- Στις 18/12 του Γιώργου Κωσταράκη, μέ τό όπλο του.

ΤΑ δύο περιστατικά θά μπορούσαν, ίσως, νά προκαλέσουν τό ενδιαφέρον κάποιων άρμόδιων «αυτά καθ' έαυτά»: γιατί αποπειράθηκαν νά αυτοκτονήσουν στό ίδιο στρατόπεδο οί δύο φαντάροι; Τελικά, όμως, οί κάποιοι άρμόδιοι ενδιαφέρθηκαν καί ή κοινή γνώμη πληροφορήθηκε γιά τίς δύο απόπειρες (άπό ρεπορτάζ, έρωτήσεις στή Βουλή καί ύπουργικές απαντήσεις) σέ συνδυασμό μέ ΑΛΛΑ γεγονότα, πού παρομοιάστηκαν μέ τό περιβόητο «σαμποτάζ» του Γ. Παπαδόπουλου στόν Έβρο (1965).

ΤΟ «ΑΝΤΙ» παρουσιάζει σήμερα ολοκληρωμένα αυτή τήν ιστορία, γιατί πιστεύει ότι παρουσιάζει πραγματικά ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Δείχνει:

- Πώς κινούνται οί χουντικοί – μέσα κι έξω από τό στράτευμα, σέ μιά συνεργασία έκπληκτική.

- Πώς αντιμετώπιζει ή κυβέρνηση (καί ειδικά ό άρμόδιος ύπουργός κ. Ε. Άθέρωφ) περιστατικά πού θά 'πρεπε νά προβληματίσουν κάθε φυσιολογικά σκεπτόμενο άνθρωπο πού δέν ξεχνά ΠΟΤΕ καί ΠΩΣ «βγήκαμε» από τή δικτατορία τών στρατιωτικών.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΥΜΕ συγκεκριμένα:

- Τό χρονικό τής υπόθεσης.

- Τρείς μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις πού πήρε ό δημοσιογράφος ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΙΑΝΗΣ από:

1. Τό στρατιώτη Γ. Κωσταράκη

2. Τόν άνθυπολοχαγό Γ. Πετσωτά

3. Τόν πρόεδρο τής κοινότητας Ν. Σάντας κ. Πιπερίδη.

- Τήν έγγραφη αναφορά του ταγματάρχη Κ. Σειρηνίδη πρός τόν κ. Άθέρωφ γιά τά γεγονότα τής Ν. Σάντας καί τίς έρωταπαντήσεις πάνω σ' αυτά μετά τήν κλήση σέ άπολογία του ταγματάρχη από τόν κ. ύπουργό.

ΟΛΟ τό ύλικό αυτό έρχεται γιά ΠΡΩΤΗ φορά στή δημοσιότητα, καί βασικά συγκεντρώθηκε από τό Γ. ΛΙΑΝΗ, πού έκανε ρεπορτάζ στή Ν. Σάντα, τή Θεσσαλονίκη, τό Κιλκίς καί τήν Κόρινθο καί συζήτησε μέ 20 άνθρώπους πού γνωρίζουν τήν υπόθεση...

«ΦΑΚΕΛΟΣ: ΝΕΑ ΣΑΝΤΑ»

ΤΙ, όμως, ακριβώς συνέβη στή Νέα Σάντα;

ΣΤΟ μεταξύ τών δύο αυτοκτονιών διάστημα, έγιναν «φοβερά πράγματα» πού έφτασαν μέχρι τή Βουλή, ύστερα από έπερώτηση του βουλευτή ΓΙΑΝΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ (ΠΑΣΟΚ), τ. άξιωματικού. Έτσι:

- Μάθαμε ότι στόν 805 Λ.Ε.Μ. πού έχει τήν έδρα του στό 617 τής Νέας Σάντας, ό στρατιώτης Γαλιγέλλης Κωνσταντίνος αποπειράθηκε νά αυτοκτονήσει μετά από άγριους ξυλοδαρμούς καί άφόρητες ψυχολογικές πιέσεις γιά νά «όμολογήσει» ότι συμμετείχε σέ άνατρεπτική όργάνωση πού περιλάμβανε άξιωματικούς καί στρατιώτες καί πού είχε σκοπό, σέ περίπτωση πολέμου μέ τήν Τουρκία, ένωμένη μέ ένοπλα τμήματα του λαού νά καταλύσει τό πολίτευμα καί νά εγκαθιδρύσει δικτατορία του προλεταριάτου!...

- Μάθαμε ότι ό Γαλιγέλλης είχε «άποκαλύψει» πώς στήν όργάνωση συμμετείχε ό έφεδρος άνθυπολοχαγός Γ. Πετσωτάς πού στόν Έβρο, τό καλοκαίρι του 1975, είχε όργανώσει τή διμοιρία του κατά τό... τριαδικό σύστημα!...

- Μάθαμε ότι τό Δεκέμβρη του 1976, ό στρατιώτης Γεώργιος Κωσταράκης αποπειράθηκε νά αυτοκτονήσει, μετά από ξυλοδαρμούς πού έγιναν στόν 805 Λ.Ε.Μ. γιά νά «όμολογήσει» κι αυτός ότι ήταν άναρχικός...

ΓΙΑ όλα αυτά ύπάρχει καί ή άποψη του ύπουργού Έθν. Άμύνης: τίς 12 Φεβρουαρίου 1977, μέ τό ύπ' αριθμ. Φ. 610/7/Δ152 έγγραφό του, ό κ. Ε. Άθέρωφ άπάντησε στή Βουλή (καί στήν έπερώτηση του κ. Χαραλαμπόπουλου) «κλείνοντας» τό θέμα. Καί είπε:

«Είναι λυπηρόν ότι συνήθη ύπηρεσιακά επεισόδια μεταφέρονται παραποιημένα εις τήν Βουλήν καί εις τόν Τύπον κατά τρόπον ώστε νά δημιουργούνται τελείως έσφαλμένες έντυπώσεις, Ικανές τήν άνησυχίαν του κοινού νά προκαλέσουν καί τήν ήρεμίαν του στρατεύματος νά διαταράξουν».

ΠΙΟ συγκεκριμένα είπε:

● Για την απόπειρα αυτοκτονίας του Γαλιέλλη:

«Ο ανωτέρω στρατιώτης, την 21.7.76 και ενώ ανέμενε να λάβη άδεια, υπέπεσε εις πειθαρχικόν παράπτωμα, φοβούμενος δέ ότι θά τιμωρηθῇ καὶ θά στερηθῇ τῆς ἀδείας, ἐσκηνοθέτησε ἀπόπειραν αὐτοκτονίας διὰ καταπόσεως 10 δισκίων ἀσπιρίνης. Κατόπιν αὐτοῦ, ἡ Διοίκηση τοῦ Λόχου, κρίνοντας ὅτι καλὸν ἦτο νὰ μὴν ἐπιδείξῃ αὐστηρότητα, ἀλλὰ νὰ τὸν διευκολύνῃ ψυχικῶς, τοῦ ἐχορήγησε τὴν ἐγκριθεῖσα ἄδεια. Ἡ ἐνέργειά της ὅμως αὐτὴ ἐξελήφθη δυστυχῶς ὑπὸ τοῦ ἐν λόγω στρατιώτου ὡς ἀδυναμία τῆς ὑπηρεσίας, δι' ἃ καὶ παῶτρυνε τοὺς συναδέλφους του νὰ τὸν μιμηθοῦν, συχνὰ πρὸς αὐτοὺς λέγων, «Δέκα ἀσπιρίνες, δέκα ἡμέρες ἄδεια, εἴκοσι ἀσπιρίνες, εἴκοσι ἡμέρες ἄδεια».

Μετά παρέλθουσιν ἐνός μηνὸς ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω ἐπεισοδίου, ἦτοι τὴν 21.8.76, διετάχθη ἡ προφυλάκισις τοῦ ἀνωτέρω στρατιώτου, διότι ἐξ ἐνεργηθείσης προανακρίσεως προέκυψαν σοβαρὰ ἐνδείξεις διαπράξεως τῶν κάτωθι ἀξιοποίνων πράξεων:

α) Κλοπῆς πραγμάτων (πυρομαχικῶν) ἀνηκόντων εἰς τὸ κράτος (Σ.Π.Κ. ἀριθ. 115).

β) Προσβολῆς Στρατοῦ (Σ.Π.Κ. ἀριθ. 74)

γ) Ἐξυθρίσεως ἀνωτέρου (Σ.Π.Κ. ἀριθ. 75)

δ) Δυσφημίσεως ἀνωτέρων (Σ.Π.Κ. ἀριθ. 78).

Ἡ κράτησις τοῦτου ἐγένετο οὐχὶ εἰς τὸ πειθαρχεῖν τῆς μονάδος του, ἀλλὰ εἰς 964 Λ.Σ.Ν.... Περαιθεῖσα ἡ ἀνωτέρω προανάκρισις διεθιβάσθη ἡ δικογραφία διὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸν ἀνακριτὴν τοῦ Διαρκοῦς Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, ὅστις καὶ ἐνεργεῖ τακτικὴν ἀνάκρισιν».

● Για την απόπειρα αυτοκτονίας του Κωσταράκη:

«Ο στρατιώτης Κωσταράκης, οὔτε συνελήφθη, οὔτε ἐκρατήθη, πολλῶ δὲ μᾶλλον οὔτε ἐκακοποιήθη. Οὗτος, τὴν 18.12.76 υπέπεσεν εἰς πειθαρχικὸν παράπτωμα τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίσθη ὑπὸ τῶν προϊσταμένων του μὲ ἀπλὴν παρατήρησιν. Τὴν 00.10 ὥραν τῆς 19.12.76, καθ' ὃν χρόνον ἦτο σκοπὸς, ἀφ' οὗ ἐπυροβόλησεν εἰς τὸν ἀέρα συνεκέντρωσε διὰ φωνῶν εἰς τὴν σκοπιὰν τοὺς συναδέλφους του καὶ ἀπειλοῦσε ὅτι θ' αὐτοπυροβοληθῇ, ἔχων ἐστραμμένον τὸ ὄπλον πρὸς τὴν κοιλιακὴν του χώραν. Εὐθὺς ὡς κατέφθασεν ἐκεῖ ὁ Διοικητὴς τοῦ 617 Τ.Π. Ἀντισυν/ρχης (Π2) Καραμπέρης Γεώργιος τοῦ παρεδῶσε τὸ ὄπλον λέγων «μὴ φοβῶσθε εἶναι ἀσφαλισμένον». Εἰς τὸν ἐν λόγω ἀξιωματικὸν ἀνέφερε ὅτι ἔχει σοβαρὰ οἰκογενειακά προβλήματα καὶ ὅτι κανένας δὲν τὸν ἐνόχλησε εἰς τὸν Λόχον του. Μετὰ τὸ ἐπεισόδιον, ὁ ἀνωτέρω στρατιώτης, κατόπιν γνωματεύσεως τοῦ ἱατροῦ τῆς Μονάδος, εἰσῆλθεν εἰς τὸ 424 ΓΣΝ, ὅπου καὶ ἐνοσηλεύθη μέχρι 29.12.76 μὲ διὰγνωσιν «ἀγχώδης νευρωτικὴ ἀντίδρασις ἐν θελιώσει». Ἐτυχε δὲ ἐν συνεχείᾳ 15ημέρου ἀναρρωτικῆς ἀδείας. Τὴν 27.1.77 παρεπέμφθη καὶ πάλι εἰς τὸν ἱατρὸν τῆς Μονάδος του (805 Λ.Ε.Μ.), ὁ ὁποῖος διέγνωσε «ἐντονὸν ἀγχος καὶ πιεστικὸν αἰσθημα δυσφορίας ἐναντι καὶ τῆς παραμικρᾶς δυσκόλου καταστάσεως. Συνήθως περιπλανᾶται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μὴ δεχόμενος τὴν παραμονὴν εἰς κλειστὸν χώρον. Γενικῶς εὐαίσθητον ἄτομον μετὰ ἰδιορρυθμίου ψυχικῆς σφαίρας». Ἡ σχηματισθεῖσα δικογραφία (προανάκρισις) υπεβλήθη εἰς Β' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὰ κατὰ Νόμον».

● Για τὰ διάφορα ἐγγραφα ποὺ ζήτησε ὁ κ. Χαραλαμπίδης νὰ κατατεθοῦν στὴ Βουλὴ:

«Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατάθεσιν τῶν αἰτηθέντων ὑπὸ τοῦ κ. συναδέλφου ἐγγράφων, γνωρίζομεν ὅτι αὕτη καθίσταται ἀνέφικτος καθ' ὅσον:

α) Διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ στρατιώτου Γαλιέλλη ἐνεργεῖται τακτικὴ ἀνάκρισις ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ τοῦ Διαρκοῦς Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποῖου εὐρίσκεται ἅπανα ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία.

β) Ὁ φάκελλος τῆς ὑποθέσεως τοῦ στρατιώτου Κωσταράκη εὐρίσκεται εἰς τὸ Γραφεῖον Δικαστικοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, διὰ τὰς περαιτέρω ἐνεργείας. Ἀμφότεραι αἱ ὑποθέσεις θ' ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον τῶν συμφωνῶν πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Στρ. Ποιν. Κώδικος.

γ) Ὁ ἀτομικὸς φάκελλος τοῦ ἐφέδρου ἀνθυπολοχαγοῦ Γ. Πετσαλά (Σ.Σ. Πετσωτὰ ἐννοεῖ...) περιέχει πλεῖστα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ συζητηθοῦν δημοσίως, ἀζημίως διὰ τὸ στράτευμα (ἄρθρον 92 Κανονισμοῦ Βούλης)».

ΠΕΡΑ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη τοῦ κ. ὑπουργοῦ, ὑπάρχουν οἱ συνεντεύξεις καὶ τὰ ἐγγραφα ποὺ πρωτοδημοσιεύουμε σήμερα, ποὺ δίνουν μιὰν ἄλλην εἰκόνα τῶν γεγονότων πολὺ πῶς «εὐρεία». Ὑπάρχουν, ἄλλωστε, μερικὰ συγκεκριμένα περιστατικά, ὅπως ἡ αἰφνίδια παρουσία (τὸ Σεπτέμβριον) τοῦ διοικητῆ Στρατιάς, τοῦ σωματάρχου

καὶ ἄλλων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν στὴ Ν. Σάντα καὶ οἱ εὐρύτατες ἀνακρίσεις – μὲ ἐντολὴ τοῦ Ἀρχηγείου Στρατοῦ -- ἀπὸ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Κокκινάκη, ποὺ θεβαιώνουν ὅτι «κάτι» σημαντικὸ συνέβαινε ἐκεῖ.

● Ἦταν ἐκτεταμένες προσπάθειες «ἀναρχικῶν» νὰ διεισδύσουν στὸ στράτευμα;

● Ἦταν ἐνὰ «ἀσήμαντο ἐπεισόδιο» γιὰ τὸ ὁποῖο κάποιοι κινητοποίησαν τόσο κόσμο;

● Ἦταν μιὰ καθαρὰ χουντικὴ (τῶν... «σταγονιδίων») προβοκάτσια;

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ «θαγαίνει» ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ ἀκολούθησαν:

● Ἕνας γνωστὸς γιὰ τὶς δημοκρατικὲς του πεποιθήσεις ἀξιωματικός, ὁ ταγματάρχης ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΕΙΡΗΝΙΔΗΣ, σάν ὑποδιοικητῆς τοῦ τάγματος ἐρευνᾷ τὴν ὑπόθεσιν καὶ καταθέτει στὴν προανάκριση. Ἐκφράζει τὴν πεποίθησιν ὅτι:

«Ἡ ὅλη ὑπόθεσις ἀποτελεῖ ἐνιαῖον σύνολον καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις ξυλοδαρμοῦ ἢ οὐ τῶν στρατιωτῶν Γαλιέλλη καὶ Κωσταράκη, χωρὶς νὰ συνδυασθῇ τοῦτο μὲ τὰ κίνητρα καὶ τὴν προσωπικότητα ὧν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν σχέσηιν μὲ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν».

Μ' ἈΛΛΑ λόγια: νὰ μὴν «κλείσει», ἀλλὰ – ἀντίθετα – νὰ ἀνοίξει ἡ ὑπόθεσις, γιὰ νὰ ἀποκαλυφθῇ μιὰ σκευωρία τελείως ΑΝΤΙΘΕΤΗ ἀπὸ αὐτὴ ποὺ κάποιοι θέλησαν νὰ παρουσιάσουν: μιὰ χουντικὴ σκευωρία...

● Ὁ ἀξιωματικὸς αὐτὸς καταλήγει... κατηγορούμενος!

ΠΟΛΥ σύντομα, μπορεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι ὕστερα ἀπὸ δική του ἀναφορά, μὲ συγκεκριμένες καταγγελίες, γίνεται κάποια προανάκρισις. Ὁ ταγματάρχης ἐπανερχεται, μὲ σειρά ἀναφορῶν, καταγγέλλοντας διαθέσεις «κουκουλώματος». Ἀρχῆς Μαρτίου, ὁ κ. Ἀθέρωφ διατάσσει τὴ μετὰθεσὶ τοῦ στὴ Θράκη,

«λόγω ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας».

ΤΟΤΕ, ὁ ταγματάρχης Σειρηνίδης ὑποβάλλει στὸν ὑπουργὸ Ἐθν. Ἀμύνης τὴν πῶς κάτω ἀναφορά, μὲ ἐπίγνωση ὅτι «διαπράττει πειθαρχικὴν παράβασιν», γιατί:

● Θεωρεῖ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ νὰ τὸν ἐνημερώσει γιὰ ὀρισμένες πτυχές αὐτῆς τῆς ἱστορίας.

● ἔχει διαπιστώσει – ὅπως λέει – τὸ φράξιμο «κάθε νομίμου ὁδοῦ» ἀπὸ πρόσωπα «τὰ ὁποῖα ἔχουν συμφέρον νὰ μὴ ἀκούστη ἡ φωνὴ μου».

Η ΑΝΑΦΟΡΑ λέει τὰ ἑξῆς:

«Κύριε ὑπουργέ

Γνωρίζω ὅτι ἀπευθυνόμενος διὰ τῆς παρούσης μου πρὸς ὑμᾶς διαπράττει πειθαρχικὴν παράβασιν. Ἐξ ὧν ὅμως ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐκθέσω θὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὅτι πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἔχουν συμφέρον νὰ μὴ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ μου, συστηματικὰ ἐπιχειροῦν καὶ ἐπιτυχάνουν νὰ ἀποφράσουν κάθε ὁδὸν νομιμότητος.

Κύριε Ὑπουργέ.

Διὰ τῆς φ(.....) διαταγῆς ὑμῶν μετετέθην ἐκ τοῦ 617ΤΠ εἰς ΔΣΣΣ λόγω ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας.

Διὰ τῆς μετὰθέσεώς μου αὐτῆς ὁ κατὰ θάσιν ἐξυπηρετούμενος εἶναι ὁ Δκτὴς τοῦ 21 ΣΠ ὁ ὁποῖος ἐν ἀπουσίᾳ μου δύναται νὰ κατευθύνῃ τὰς ἐξελίξεις. Οὕτω ὁ ὅρος «λόγω ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας», διὰ πάντα καλόπιστον κριτὴν, ταυτίζει ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας μὲ ἀνάγκας τοῦ Δκτοῦ τοῦ 21 ΣΠ.

Ἡ ὅλη ὑπόθεσις ἔχει οὕτω Κύριε Ὑπουργέ:

Εἰς Ν. Σάνταν τὴν ἐπομένῃν τοῦ πραξικοπήματος Ἰωαννίδου καὶ μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Δκοῦ τοῦ 618 ΤΠ ἐποποθετήθη ὡς Δκτὴς αὐτοῦ ὁ νῦν διοικητὴς τοῦ Συντάγματος.

Οὗτος φερόμενος ὡς ἐμπιστος καὶ τοποτηρητὴς τοῦ νέου «αὐθεντοῦ», προχώρησεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνὸς δικτύου μὲ τὰ πλεον ἀπίθανα καὶ ἀντικοινωνικὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Ν. Σάντας. Διὰ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς πανηγυρισμοὺς του κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην γνωρίζουν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ν. Σάντας καθὼς καὶ οἱ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑπηρετήσαντος ἀξιωματικοί.

Ὁ νῦν ἐκλεγμένος πρόεδρος τῆς Ν. Σάντας ὑπέβαλεν πρὸς βουλευτὴν τοῦ Κιλκίς σχετικὸν ὑπόμνημα, ἀπόφασιν δὲ τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου περὶ ἐνεργειῶν ἰδιωτῶν ἐπιστηθίων φίλων τοῦ Σχου ἐκονοποίησεν πρὸς τὸν κύριον Πρωθυπουργὸν καὶ τὴν Βουλὴν. Ἐὰν ἐλαμβάνετε γνώσιν αὐτῆς τῆς ἀποφάσεως θὰ ἐπληροφορεῖσθε ὅτι κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1976 ἐξῆλθι τῆς ΛΑΦ Ν. Σάντας ὁ

Σχης μετά του επί δικτατορίας προέδρου ήκουαν την εις την δια-
πασών μετάδοσιν του ύμνου της δικτατορίας και όμιλιών του δικτά-
τορος από τό μαγνητόφωνον του όχήματος γνωστού χουντικού
τέως προέδρου της Ν. Σάντας.

Θά έπληροφορησθω άκόμη ότι εις διαφόρους οίκιας του χωρίου
καθ' όλην την διάρκεια του 1975 και μέχρις Μαρτίου 1976 έλάμ-
θανον χώραν όλονόκτια συγκεντρώσεις άξιωματικών και έξ έτε-
ρων φρουρών, γνωστών διά τούς δεσμούς τους μέ τό δικτατορικό
καθεστώς.

Περί τών συγκεντρώσεων αύτών έπληροφορήθην τά τέλη Δε-
κεμβρίου 1975 ότε τό πρώτον έπήγα εις Ν. Σάντα.

Διεπίστωσα και ό ίδιος τό γεγονός και μάάλιστα άνέφερα σχετικώς
παραδώσας και αριθμούς όχημάτων ΙΧ έπισκεπτών. Δέν γνωρίζω
άν ένεκα τούτου αί συγκεντρώσεις αύται διεκόπησαν από του
Μαρτίου 1976 εις Ν. Σάντα διά τά σημειωθούν εις έτέρας τοποθε-
σίας (έργοστάσιον Παχοπούλου, Δερθένι, κλπ.).

Επί όλων αύτών τών σημείων ύπάρχουν μάρτυρες κύριε Υπουρ-
γέ.

Καί μάρτυρες άξιωματικοί αλλά και ιδιώται οί όποιοι δύνανται νά
σας αναφέρουν και διά τά θέματα τών όλονοκτιών συγκεντρώσεων.
Τότε θά άντιληφθήτε πόσον ήσυχoi έπρεπε νά αισθάνωνται οί νο-
μιόφρονες άξιωματικοί.

Ξαφνικά τέλη Αυγούστου άρχάς Σεπτεμβρίου 1976 ξεσπά τό με-
γάλο σκάνδαλο. Χωρίς νά γνωρίζουμε τί άκριθώς συνέβη θλέπαμε
στρατηγούς νά πηγαиноέρχωνται εις Ν. Σάντα και έναν Άν/χη του
Άρχηγείου Στρατού νά καταφθάνη συνοδευόμενος από όπλίτας
της Στρατονομίας και κλεισμένος εις ΛΑΦ Ν. Σάντας νά καλή άξιω-
ματικούς και όπλίτες πρós εξέτασιν. Δέν άργησε νά διαρρεύση τό
μυστικό. Κάποιοι στρατιώτες του 805 ΛΕΜ κατηγορούμενος γιά
έξυθρισιν άνωτέρου, κλοπήν πυρομαχικών και έσκεμμένην πρό-
κλησιν φθορών εις Άποθήκην Υλικού, είχεν «όμολογήσει» ότι
άπετέλει μέλος ενός δικτύου «άναρχικών» οί ρίζες του όποίου έκ-
κινούσαν από τόν Έθρο και οί διακλαδώσεις του έφθαναν μέχρι
και τή Ν. Σάντα. Τί μεγαλύτερη απόδειξη ότι υπό τήν Δημοκρατίαν
ό Στρατός έβάδιζεν πρós διάλυσιν; Δέν ήθελα νά πιστέψω κάτι πα-
ρόμοιον. Έκτός αύτου ή προσωπικότης του «άνανήψαντας» στρα-
τιώτου αλλά και ή προσωπικότης όλων εκείνων τών οργάνων του
Συντάγματος τά όποία παρουσίασαν τήν ύπόθεσιν μέ τάς γνωστάς
της διαστάσεις δέν ήτο δυνατόν νά έμπνεύσουν έμπιστοσύνην.
Έγνώριζα έξ άλλου τίς συζητήσεις περί «στημένης δουλειάς που

θά ξαπολυθή τήν κατάλληλη στιγμή». Υποδιοικητής του 617 του
όποιου ό 1ος Λόχος μέ Δκτήν τόν Διευθυντήν του 2ου Γραφείου
του τάγματος έφέρετο ως τό έπίκεντρον της «κινήσεως». Νά ανα-
φέρω έδώ κύριε Υπουργέ ότι ή όλη εξέταση διεξήγето χωρίς σύ-
δεις νά έχη ένημερώσει σχετικώς τόν Δκτήν και Υποδιοικητήν του
Τάγματος; Ούτε και πού ένημερώθην ποτέ.

Εθεώρησα ύποχρεωσιν και καθήκον μου νά αποπλύνω τό στίγμα
διά τήν Μονάδα μου. Προσεπάθησα νά συγκεντρώσω όσα ήδυνά-
μην.

Έπληροφορήθην ότι ούτος είχεν έκμυστηρευθή ότι ή όλη υπό-
θεσις της δήθεν προφυλακίσεως του ήταν «φιάσκο» και ότι γιά ένα
διάστημα πρίν έλθη στρατιώτης είχε «μπλέξει» μέ νέους και νέες
της ηλικίας του και είχεν παρασυρθή και γι' αυτό «μίλαγε» και είχε
κάνει ώρισμένες θλακείες από τίς όποίες κινδύνευε νά βρής τόν
μπελά του. Τώρα όμως είχε δεχθή νά καταθέσθ ό,τι του εζήτησαν ό
Δκτής του 2ου ΕΓ/21ΣΠ και ό Δκτής του 805 γιαιτί άλλοιώς άντιμε-
τώπιζε τό δίλημμα: «Η παραπομπή σέ Στρατοδικείο μέ τήν κατηγο-
ρία της έξυθρίσεως και φθοράς υλικού μέ συνέπεια τήν καταδίκη
σέ 4 - 6 χρόνια ή τήν συνεργασία μαζί τους και τήν "κατάθεσιν"
όσων εκείνοι του υπέβαλαν μέ συνέπεια τήν λόγω έπιδείξεως έμ-
πράκτου μεταμελείας άθώωσίν του και τήν μελλοντικήν πρόσληψίν
του εις ΚΥΠ».

Γραφείς της πρώτης υπό του Δκτου του 2ου ΕΓ/21ΣΠ διεξαχθεί-
σης προανακρίσεως αναφέρει ότι άλλα έλεγαν οί μάρτυρες και
άλλα του έβαζε νά γράφη.

Πληροφορούμαι ότι κατά τή διάρκεια της εις Λόχον Στρατονο-
μίας Κιλικίας «προφυλακίσεως» του έκκυκλοφόρει μέ πολιτική περι-
βολήν (έθεάθη εις ζαχαροπλαστεϊον Γαρθένια) παρέα μέ όπλίτες
της Στρατονομίας.

Κατά τήν ιδίαν περίοδον κυκλοφορεί εις Άθήνας και πληροφορεί
τούς φίλους ότι πρόκειται νά προσληφθή εις ΚΥΠ.

Πληροφορούμαι ότι ό Άνσπής του 805 ΛΕΜ καυχάται ένώπιον
έφένδρων άξιωματικών λέγων:

«Ό λοχαγός (έννοών τόν Δκτήν του 805 ΛΕΜ) δέν ξέρει νά δέρ-
νη. Εγώ μετά τήν απόπειρα αύτοκτονίας του τόν στρίμωξα στούς
νιπτήρες και σέ μία ώρα τόν έκανα νά σπάση».

Ό ίδιος Άσπής εις μίαν άλλην περίπτωση και εις άπολογητικόν
τόνον λέγει πρós έτερον Άνθρόν:

«Έμένα θέλουν νά πούν πώς κτυπά; Εγώ αν δέν επενέβαινα ό
Υποδκτής του 805 ΛΕΜ θά τόν είχε σκοτώσει, μία φορά πού τόν

● 'Ο στρατιώτης ΓΙ- ΩΡΓΟΣ ΚΩΣΤΑΡΑ- ΚΗΣ μιλά γιά τήν από- πειρα:

«Είχα ζωγραφίσει ένα άστέρι στό
τζάμι του θαλάμου κοντά στη σύμπα.
Ήταν δέκα τό πρωί στίς δεκάξι Δε-
κεμβρίου, παραμονές Χριστουγέννων.
Θυμήθηκα τό χωριό μου, τό σχολείο,
τούς φίλους μου και ζωγράφισα τό
άστέρι.

Κάποιος από τούς στρατιώτες μέ
κάρφωσε και ήρθε άγριεμένος ό ύπο-
λοχαγός Λέμπουρας:

— Κομμουνιστή! Ζωγράφισες τό
άστρο του Μάο! Τή Δευτέρα θά βγείς
άναφορά και θά περάσεις Στρατοδι-
κείο. Κάθαρμα, έσύ και ή φάρα σου
θέλετε νά καταστρέψετε τό στρατό.

Μέ χτύπησε μπουνιές και κλωτσιές.
Δέν ήταν ή πρώτη φορά. Μετά τή
σύλληψη του στρατιώτη Γαλιγγάλη
και τήν απόπειρα αύτοκτονίας πού
έκαμε μπροστά μου μέ τίς άσπιρίνες,
ή ζωή μου είχε γίνει μαρτύριο. Κομ-
μουνιστή μ' άνέβαζαν, Μαιοϊκό μέ κα-
τέβαζαν. Τόλμησα και είπα στόν ύπο-
λοχαγό Λέμπουρα ότι τά χαρτιά μου
είναι καθαρά:

Συνέντευξη μέ τό Γιώργο Κωσταράκη στήν αύλή του
νοσοκομείου.

— Δέ μέ νοιάζει. Ή άστυνομία και-
μάται μέ τά τσαρούχια. Είσαι κομμ-
ουνιστής και θά πληρώσεις, κάθα-
ρμα.

Όλη τή μέρα έκλαιγα. Φοβάμαι
πολύ. Μ' έπιασε όργος. Κανείς δέ μου
μιλούσε. Τά μεσάνυχτα στή σκοπιά
του Όρχον αποφάσισα ν' αύτοκτο-
νήσω. Φοδόμωνα πολύ. Δέν ήθελα
νά ζήσω. Άνοιξα τήν τελαμόνα,

όπλισα και πυροβόλησα στόν άέρα
γιά νά δώ αν τά φυνσίγγια είναι έντά-
ξει. Στήριξα μετά τό όπλο στό πλευρό
μου και έτοιμάστηκα νά τραβήξω τή
σκανδάλη. Άκουσα φωνές. Τριγύρω
μου είχαν μαζευντεϊ δοσκοί και στρα-
τιώτες. Δέν καταλάβαινα τίποτα.

«— Μή μέ πλησιάσει κανείς. Θ' αυ-
τοκτονήσω». Κάποιος μου μίλησε.
Θυμάμαι ότι μία στιγμή ό στρατοπε-
δόχης Καραμπέρης μου ζήτησε τό
όπλο. Τό παρέδωσα. Μέ πήγαν στό
διοικητή συντάγματος Σίμογλου κι
άρχισαν άνακρίσεις. Τράβηξα πολλά.
Ξύλο; Στίς άρχές έφαγα πολύ δίχως
λόγο. Τώρα όχι. Στή Μεραρχία όλοι
μέ ρωτούσαν νά πω γιά τό ξύλο πού
έφαγα. Φοβάμαι νά μιλήσω. Σέ λίγες
μέρες περνάω Στρατοδικείο γιά τόν
πυροβολισμό. Από τή μονάδα μ'
έστειλαν στή νευρολογική κλινική γι-
ατί υποφέρω από τά νεύρα μου. Δέν
έχω ύπνο βδομάδες τώρα. Όλη τή
νύχτα στριφογυρνάω στό χρεβάτι και
κλαίω. Στό χωριό μου ήταν άλλως.
Μέ μπλέξαν γι' άριστορό. Στή μο-
νάδα ύπάρχει δίκτυο πληροφοριών
και χαφιέδες πού καρφώνουν. Φοβά-
μαι νά μιλήσω. Περνάω Στρατοδικείο
σέ λίγες μέρες. Έλα νά μέ βρείς
μετά».

είχε στριμώξει στους νιπτήρες με ένα καδρόνι».

Πληροφορούμαι ακόμη ότι περί τόν Φεβρουάριον του 1976 ο «άνανήσας» είχαν καταφύγει προς αξιωματικών του 617ΤΠ με τόν αδελφόν του όποιον ετύγχανον συμμαθηταί και του έζητησεν νά τόν βοηθήση διότι εις τόν Λόχον του δέρεται και κακοποιείται. Ό έν λόγω αξιωματικός είχαν ζητήσει συγκεκριμένα στοιχεία διά νά υποβάλη αναφοράν και ό ίδιος εφρόντισεν νά πληροφορηθή ακριβώς τί συνέβαιναν. Δημιουργείται μάλιστα και έπεισόδιον μεταξύ αύτου και του Δκτου του 805 όταν ό τελευταίος έπληροφορήθη τας προσπάθειάς του.

Αύτόν τόν αξιωματικών και τούς μετ' αύτου εις την ιδίαν οίκίαν συνοικούντας αξιωματικούς καταγγέλλει ό «άνανήσας», ως «ήγέτας της άναρχικής κινήσεως».

Και συζητούν σοβαρά και δέχονται οί κατασκευασταί της όλης υποθέσεως ότι ό σκοπός της κινήσεως αύτης ήτο ή έξουδετέρωσις των μονίμων αξ/κών σέ περίπτωση πολέμου μέ τήν Τουρκίαν. Και όλα αυτά τά παιδιάρωδη και άνήκουστα άναφέρονται εις τόν 'Αρχηγείον. 'Η πρόκλησις άνησυχιών και ή δημιουργία θορύβου έχουν επιτύχει.

Δέν θά έπεκταθώ εις τήν αναφοράν της πληθώρας των στοιχείων τά όποια μέ έπεισαν ότι ή όλη υπόθεσις αποτελούσε μέρος ενός γενικώτερου και καλώς συντονισμένου σχεδίου διά τήν δημιουργίαν κλίματος άνησυχιών.

Έπαρουσιάσθη εις τόν κατόπιν διαταγής του 'Αρχηγείου ένεργούτα τήν προανάκρισιν και υπό τήν ιδιότητα του 'Υποδκτου του 617ΤΠ έζήτησα νά καταθέσω επί της υποθέσεως.

Άνέφερα άρχικώς προφορικώς τας απόψεις μου και τά στοιχεία τά όποια μέ έπεισαν περί του «στημένου». Δέν μέ άφησε νά καταθέσω έγγραφως. Διέκοψεν και μετέθη διά νά αναφέρη σχετικώς εις τό 'Αρχηγείον.

Έπέστρεψεν μετά δήμερον και έζήτησεν τήν έγγραφον κατάθεσίν μου.

Κατέθεσα ό,τι εγνώριζα και έπρότεινα και τούς αντίστοιχους μάρτυρες.

Όταν έπερατώθη και ό δεύτερος αύτός κύκλος της προανακρίσεως ό ανακριτής άνεχώρησεν όριστικώς. Πρό της άναχωρήσεώς του μου έζήτησεν νά συγκεντρώσω όσα στοιχεία ήδυνάμην και ότι θά επανήρχeto. Εις τόν Δκτήν του 617ΤΠ είχαν αναφέρει ότι πλην του 2ου ΕΓ/21ΣΠ θά έδει νά μετατεθί και ό Δκτής του 21/ΣΠ, διότι διαφορετικά θά έδημιουργούντο ιστορία μεταξύ Δκτου του 21ΣΠ και υποφαινόμενου.

Πράγματι ως έπληροφορήθη εις έτέραν κατάθεσίν του ό «άνανήσας» ανέφερε ότι και εγώ εγνώριζα περί της κινήσεως αλλά έκρυψα τούς πρωτεργάτας της. Δηλαδή κύριε 'Υπουργέ ότι εγώ έκρυψα τούς πρωτεργάτας της κινήσεως της όποιας αναφέρει ή έξουδετέρωσις όλων των μονίμων στελεχών σέ περίπτωσι πολέμου.....

Ότε άντελήφθην ότι ή υπό του 'Αρχηγείου διαταχθείσα προανάκρισις είχε κλείσει μέ μόνην τήν μετάθεσιν του Δκτου του 2ου ΕΓ/21ΣΠ προσπάθησα κατ' επανάληψιν δι' αναφορών μου νά ανακινήσω τό θέμα, δεδομένου ότι έν τώ μεταξύ είχα συγκεντρώσει και νέα αποδεικτικά στοιχεία.

Υψίσταται εις τήν Μεραρχία κατάθεσις μου επί διεξαχθείσης ΕΔΕ εις τήν όποιαν αναφέρω ό,τι στοιχεία επί της υποθέσεως του «άνανήσαντος» και τόν ρόλον των πρωταγωνιστών της. Τό πόρισμα της διεξαχθείσης κατόπιν αναφοράς μου ΕΔΕ κατέληξεν εις τό συμπέρασμα ότι δέν παρακολουθούμαι από όργανα του Συντάγματος, ως εάν αύτο νά ήτο τό σημαντικώτερον.

Τόν Δεκέμβριον του 1976 σημειούται ή απόπειρα αυτοκτονίας έτέρου στρατιώτου του 805 ΛΕΜ. Προηγήθη άγριος ξυλοδαρμός του στρατιώτου ό όποιος είχαν χαρακτηρισθή κατά τό ειωθός ως κομμουνιστής και άναρχικός. Τίς κραυγές του «Δέν είμαι κομμουνιστής. Δέν είμαι ζών νά μέ δέρνουν» τίς ακούουν επί 2ωρον όλοι οί όπλίται του Στρατοπέδου. Δέν τίς ακούσαν οί έπιλεγέντες υπό του Δκτου του 805 ΛΕΜ μάρτυρες. Κι ακόμα περισσότερον τό άρνείται και ό ίδιος ό στρατιώτης. Θά έπρεπε νά διαβάσει έπιστολή του στρατιώτου ή νά ακούσετε πώς άφηγείται τή σκηνή του ξυλοδαρμού του ό ίδιος και αυτόπται μάρτυρες γιά νά άντιληφθήτε τί σχέση έχει μέ τήν πραγματικότητα τό υπό του άμέσως ενδιαφερομένου Δκτου του 805 ΛΕΜ εξαχθέν πόρισμα.

Υπέβαλα και πάλιν τήν από 24 - 12 - 76 άριθμ. πρωτοκ. 1161 αναφοράν μου επί του όλου θέματος αναφερόμενος και εις τήν περίπτωσην του «άνησαντος» και καταγγέλλων τά γεγονότα και τόν ρόλον των προσώπων.

Η υπό της Μεραρχίας διαταχθείσα προανάκρισις περιορίζεται μόνον εις τό θέμα των ξυλοδαρμών.

Άπαντα τά περί υποθέσεως του «άνανήσαντος» και του ρόλου των πρωταγωνιστών της θεωρούνται έκτός θέματος.

Κατά τό ίδιο διάστημα υπό του 21ΣΠ διεξάγεται μία σειρά από παράλληλες ΕΔΕ παρά τας κατ' επανάληψιν αναφοράς μου ότι ή όλη ή υπόθεσις δέσν νά έξετασθή υπό της Μεραρχίας και ότι δέν είναι δυνατόν τό έν των κρινόμενων μερών νά εμφανίζεται ως κριτής του έτέρου.

Όιτω άδυνατώ νά κατονομάσω μάρτυρας διότι τήν ίδια στιγμήν μία ΕΔΕ θά διαταχθή υπό του 21ΣΠ μέ σκοπόν τήν έξουθενώσιν του μάρτυρος και τήν αποδυνάμωσιν της άξιας της μαρτυρίας του.

Ένδεικτικώς αναφέρω τό κάτωθι περιστατικόν:

Ό «άνανήσας» φοβούμενος τας συνεπείας έκ της έναντίον του υποβολής μηνύσεων επί συκοφαντική δυσφημήςεσιν διά τας άναληθείας τας όποιας είχαν καταθέσει εις τήν υπό του 21ΣΠ διεξαχθείσαν προανάκρισιν προσεπάθησεν κατ' επανάληψιν νά έλθη εις επαφήν μέ τούς μνηνυτάς του υποσχόμενος νά ανακαλέσθ όσα άναληθώς κατέθεσεν έφ' όσον ούτοι ανακαλέσουν τας έναντίον του μηνύσεις.

Πρός τόν σκοπόν τούτον έπλησίασεν μεταξύ των άλλων και έφεδρον αξιωματικών του τάγματος, επαγγέλματος δικηγόρου, και τόν παρακάλεσεν νά μεσιτεύσθ άναλόγως όμολογήσας προς τούτον ότι πάντα όσα κατέθεσεν ήσαν άνακριθή και ότι τά κατέθεσεν κατόπιν άγρίου ξυλοδαρμού και ψυχολογικών πιέσεων νά επιλέξη μεταξύ της φυλακής και της συνεργασίας μαζί των.

Ό 'Ανθλός μη επιθυμών νά έμπλακί εις τήν υπόθεσιν και διά νά αποφυγή οίσοδήποτε τυχόν συνεπείας έκρινεν σκόπιμον νά υποβάλη σχετικήν αναφοράν.

Αντί ή αναφορά του νά υποβληθή άρμοδίως προς τόν κατόπιν διαταγής της Μεραρχίας ένεργούντα τήν προανάκρισιν αξιωματικών, ό Δκτής του 21ΣΠ διέταξεν τήν διενέργειαν ΕΔΕ εις τήν όποιαν μέχρι στιγμής έχουν έξετασθή άνω των εκατό (100) μαρτύρων. Καί άπειλούν τόν 'Ανθλόν μέ μηνύσεις γιά δήθεν έξύβρισιν άνωτέρων δι' όσα εις τήν αναφοράν του ανέφερεν.

Γίνεται ούτω άντιληπτόν υπό ποίον καθεστώς διενεργούνται αι παρούσαι προανακριτικά πράξεις και εάν είναι δυνατόν ή εάν έχω τό δικαίωμα υπό τας παρούσας συνθήκας νά επικαλεσθώ και αναφέρω μάρτυρας.

Πολύ περισσότερον όταν τώρα λόγω της ύφ' 'Υμών διαταχθείσης μεταθέσεώς μου δύναται νά ένεργούν άνενόχλητοι και νά κομπάζουν ότι μέ συνέτριψαν.

Ανάγκη διά τήν ύπηρεσίαν, και μάλιστα πολύ μεγάλη, κύριε 'Υπουργέ, είναι και ή μετάθεσις των άμέσως ενδιαφερομένων μερών της έτέρας πλευράς.

Μόνον έτσι θά δυνηθώ και ό ίδιος νά κατονομάσω μάρτυρας άλλα και ούτοι νά καταθέσουν έλευθερώς. Διαφορετικά θά άναμείνωμεν τήν επί άκροατηρίω διαδικασίαν.

Κύριε 'Υπουργέ υπέβαλα έξ (6) αναφοράς αίτούμενος άκρόασιν, Άπασαι μου έπεστράφησαν.

Επί του όλου θέματος ακούσατε μέχρι στιγμής τήν μία μόνον πλευράν.

Και ή πλευρά αύτή έχει κάθε λόγον νά αισθάνεται ικανοποιημένη άφού κατάρθωσε νά εμφανισθή ότι οί άληθινοί φίλοι της νομιμότητος είναι εκείνοι που σάς δημιουργούν προβλήματα.

Μήν τούς προσφέρετε αύτή τήν ικανοποίησιν.

Η όλη υπόθεση πρέπει νά διαλευκανθή πλήρως κύριε 'Υπουργέ. Καί τότε μόνον, άφού διαλευκανθή, μπορείτε νά λάβετε τίς αποφάσεις και τά μέτρα που έσείς θά κρίνετε σκόπιμον.

Προσωπικώς είμαι άκλόνητα αποφασισμένος ν' άγωνισθώ έστω και μόνος διά τήν αποκατάστασιν της αλήθειας. Αύτης της αλήθειας που μόνον οί έχθροί έχουν λόγους νά φοβούνται.

Διά της παρούσης αίτούμαι άκρόασιν προκειμένου και προφορικώς νά σάς εκθέσω τά γεγονότα και νά δυνηθώ νά άπαντήσω εις πάσαν έρώτησιν 'Υμών.

Παρακαλώ όθεν όπως τυχώ της αίτουμένης άκρόάσεως».

Η ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ άπάντησις είναι άμεση: κλήση σέ διοικητική άπολογία! Από τό κείμενο των έρωτήσεων του κ. 'Αθέρωφ (που δημοσιεύουμε μαζί μέ τίς άπαντήσεις του ταγματάρχη) φαίνεται - πέρα άπ' όλα τ' άλλα - ότι ό κ. ύπουργός έχει καταλήξει σέ συμπεράσματα γιά μία υπόθεση γιά τήν όποια δέν έχει ακόμα βγει καν πόρισμα....

ΤΟ κείμενο των έρωταπαντήσεων έχει ως έξης:

Έρώτησις 1η: Διά ποίον λόγον άνηυθύνθησ δι' αναφοράς σου εις ΥΕΘΑ καθ' ύπερβασις της Ιεραρχίας:

Απόκρισις 1η: Ός και εις τήν από 16.3.77 αναφοράν μου προς τόν Κύριον ΥΕΘΑ αναφέρω, ή όλη έξέτασις του διά της από

24.12.76 αριθ. πρωτ. 1161 αναφερθέντος θέματος διεξήγηση υπό συνθήκας μη επιτρεπούσας την αντικειμενικήν εξαγωγήν συμπεράσματος και μη εξασφαλίζουσας ίσας δυνατότητας δι' έκαστην των εμπλεκομένων πλευρών, αφού ή μία τούτων είχε μεταβληθῇ εἰς κριτήν τῆς ἐτέρας, ἐπὶ θέματος ὅπου ἀμφότεραι ἦσαν κανονικῶς κρινόμεναι. Ἐνεκα τοῦτου ἐνιστάμενος ὑπέβαλε τὴν ἀπὸ 12.1.77 ἀναφορὰν μου αἰτούμενος ἀκρόασιν ἣτις δὲν προωθῆθη ἀλλὰ μοῦ ἐζητήθησαν συμπληρωματικὰ στοιχεῖα προκειμένου νὰ προωθῆθῃ. Ἐπανήλθα οὕτω διὰ τῆς ἀπὸ 20.1.77 ἀναφορᾶς μου ἣτις καὶ πάλιν δὲν προωθῆθη καὶ μοῦ ἐζητήθησαν ἐκ νέου συμπληρωματικὰ στοιχεῖα. Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρέχω εἰς πᾶσαν ζήτησιν διότι περιήρχοντο εἰς γνώσιν τῆς ἐτέρας ἐνδιαφερομένης πλευρᾶς ἣτις καὶ διέταξεν μίαν σειρὰν ΕΔΕ παραλλήλως πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Μερραρχίας διεξαγομένην κυρίαν προανάκρισιν, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δόσκειν ψυχολογικῆς πιέσεως ἐπὶ τῶν μαρτύρων ὥστε οὗτοι νὰ καθίστανται ἀνίκανοι νὰ καταθέσουν εἰς τὴν κυρίαν προανάκρισιν. Παρά ταῦτα ἐπανήλθα μὲ τὴν ἀπὸ 1.2.77 ἀναφορὰν μου καὶ ταύτης μὴ προωθηθείσης, διὰ τῆς ἀπὸ 4.2.77 νέας τοιαύτης, ἡ ὁποία καὶ πάλιν μοῦ ἐπεστράφη καὶ μοῦ ἐζητήθησαν νέα συμπληρωματικὰ στοιχεῖα. Ἀντελήφθη ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συνεχίζεται ἐπ' ἀόριστον. Ἀνέφερα ὅτι συστηματικῶς ἐξωθοῦμαι νὰ ἐνεργήσω καθ' ὑπέρβασιν τῆς ἱεραρχίας. Ἀντελήφθη ὅτι ἡ ἐτέρα πλευρὰ διὰ τῆς συστηματικῆς αἰτήσεως συμπληρωματικῶν στοιχείων καὶ τῆς θάσει τούτων διεξαγωγῆς παραλλήλων ΕΔΕ θὰ ἐπετύγχανεν τὴν ἐξουδετέρωσιν βασικῶν μαρτύρων, χωρὶς οἱ πιθανότητες προωθήσεως τῆς ἀναφορᾶς μου νὰ αὐξάνουν. Ἐστάθμισα οὕτω τὰ γεγονότα καὶ ἔκρινα ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς πραγματικότητος ἀπετέλει μείζον ἐννομον δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσίν μου, ἐναντι τῆς θάσει τῶν κανονισμῶν ὑποχρέωσιν ἀναφορᾶς μου διὰ τῆς ἱεραρχικῆς ὁδοῦ. Ἀνεφέρθη οὕτω καθ' ὑπέρβασιν τῆς ἱεραρχίας μὲ σκοπὸν ἄφ' ἐνός μὲν νὰ δώσω τὰς θέσεις τῆς ἐτέρας πλευρᾶς ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ μία ἐξ ὑπαρχῆς ἐπανεξέτασις τῆς ὅλης ὑποθέσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας αἱ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐκτιμήσεις ἐθασίζοντο εἰς τὸν «μύθον» τῆς μίαις μόνον πλευρᾶς, ἄφ' ἐτέρου δὲ διὰ νὰ ζητησῶ ἀκρόασιν, γεγονός ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ αὐθις ἐπανερχομαι αἰτούμενος ταύτην.

Ἑρώτησις 2α: Διὰ ποῖον λόγον διὰ τῆς ὡς ἄνω ἀναφορᾶς σου ἰσχυρίζεσαι γεγονότα θίγοντα τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν συναδέλφων σου (ἀνωτέρων - κατωτέρων) καίτοι τὰ καταγγελλόμενα διηρευνήθησαν ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας κατὰ τὸ πρόσφατον

παρελθόν καὶ ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμα, πρᾶγμα ὅπερ καλῶς ἐγνώριζες;

Ἀπόκρισις 2α: Ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰς τὴν πρώτην ἀπόκρισιν ἀνέφερα, ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὑπεχρέωθην νὰ ἐνεργήσω καθ' ὑπέρβασιν τῆς ἱεραρχίας, ἦτο ἀκριθῶς τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὴν δλην ὑπόθεσιν ἡ μία τῶν ἐνδιαφερομένων πλευρῶν εἶχεν μεταβληθῇ εἰς κριτήν τῆς ἐτέρας καὶ οὕτω δὲν διηγαλλίζοντο αἱ προβοθεῖσαι ἀντικειμενικῆς κρίσεως. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρίζονται ὡς ἀβάσιμα τὰ διὰ τῆς ἀπὸ 24.12.76 ἀναφορᾶς μου καταγγελλόμενα ὅταν δὲν εἶχα τὴν δυνατότητα νὰ προτείνω τοὺς ἀντιστοίχους μάρτυρας; Καὶ τί ἀκριθῶς ἀπεδείχθη ἀβάσιμον καὶ ὑπὸ ποίου; Ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμα τὰ περὶ συγκεντρώσεων, τὰ περὶ κυκλοφορίας προκηρύξεων, τὰ περὶ κασσετῶν μὲ ὁμιλίας, συνθήματα καὶ ὕμνους, τὰ περὶ «σησίματος» τῆς ὑποθέσεως Γαληγγέλλη. Τὰ περὶ βθαιοπραγίων, τὰ περὶ ἐξυθροίσεως τῆς Βουλῆς, τοῦ Προέδρου καὶ μελῶν τῆς Κυβερνήσεως; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀπεδείχθησαν ὅλα αὐτὰ ἀβάσιμα ὅταν ἡ ὅλη ἐξέτασις διεξήγηση ὑπὸ τὴν σκιά τῆς μίαις τῶν ἐνδιαφερομένων πλευρῶν καὶ ὅταν οὐδεὶς βασικός μάρτυς τῆς ἐτέρας πλευρᾶς δὲν ἐξητάσθῃ εἰσέτι; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κρίνωνται, θάσει μίαις ΕΔΕ, ὡς ἀβάσιμα, στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων μόνον τακτικὴ ἀνάκρισις ἀπὸ ἐξ ἐπαγγέλματος δικαστικούς εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορίσῃ; Ἀκόμη, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρίζονται ὑφ' ὕμνων προκαταβολικῶς ὡς ἀβάσιμα, στοιχεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων διενεργεῖται ἡδὴ ἀνάκρισις μὴ περαιωθεῖσα εἰσέτι καὶ ἐν ὅψει τῆς ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίας; Βεβαίως ἐγνώριζα ὅτι ἡ ἐτέρα πλευρὰ εἶχεν χαρακτηρίσει ὡς ἀβάσιμα τὰ ὑπ' ἐμοῦ καταγγελλόμενα καὶ διὰ τῆς ἀναφορᾶς μου πρὸς τὸν κύριον ΥΕΘΑ αὐτό ἀκριθῶς κατήγγειλα καὶ παρεῖχα τὰς ἀναγκαῖας ἐνδείξεις διὰ μίαν ἐξ ὑπαρχῆς ἐπανεξέτασιν τοῦ ὅλου θέματος. Τὸ θάσιμον ἢ ἀβάσιμον τῶν καταγγελλόμενων μου εἶναι ἐκεῖνο ἀκριθῶς ποῦ πρέπει νὰ ἀποδείχθῃ. Καὶ θὰ ἀποδείχθῃ διὰ τῆς ἐπανεξετάσεως τοῦ ὅλου θέματος ὑπὸ τρίτου καὶ ἐφ' ὅσον ἐξασφαλισθῶν δι' ἀμφοτέρας τὰς πλευρᾶς αἱ αὐταὶ δυνατότητες ἐκφράσεως τῶν ἀπόψεών της. Ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἀρνούμαι νὰ ἀποδεχθῶ τὴν κρίσιν τῆς ἐτέρας πλευρᾶς, ἣτις χαρακτηρίζει ἀθασίμους τὰς καταγγελίας μου καὶ θάσει αὐτοῦ ἐνημερῶναι τὴν ἱεραρχίαν. Καὶ εἶναι ὑπόλογος καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐτέρα πλευρὰ καθ' ὅσον ἡ ἐνημέρωσις τῆς ἱεραρχίας δὲν ὑπῆρξεν ἀντικειμενική.

Ἑρώτησις 3η: Ὁμοίως ἐκ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω ἀναφορᾶς προκύπτει ὅτι προσπαθεῖς νὰ δημιουργήσῃς τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἰς τὸ Στράτευμα ἐφαρμόζεται «γενικώτερον καὶ καλῶς συντονισμένον σχέδιον» διὰ δημιουργίαν κλίματος ἀνησυχίας, πρᾶγμα

● Ἡ συζήτηση μὲ τὸν πρόεδρο τῆς Κοινότητος Νέας Σάντας κ. ΠΙΠΕΡΙΔΗ:

Ὁ δήμαρχος Ν. Σάντας κ. Πιπερίδης σὲ γραφεῖο του.

«Ἀπὸ τὸ 1972 ἀγωνίστηκα κατὰ τοῦ Παπαδόπουλου. Βρέθηκα στὰ πρόθυρα στρατοδικείου γιατί κατάγγειλα τὶς ἀπαράδεκτες ἐνέργειες τοῦ διορισμένου προέδρου τῆς χούντας Γιώργου Βογιατζῆ. Ἦταν δικὸς τους παιδί ὁ Βογιατζῆς, ἀπ' τὰ καλὰ παιδιά; τὸν βάλαν «πρόεδρο» τὸ 1967 καὶ τὸν ἄλλαξε ἡ μεταπολίτευσις! Ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποῦ συνδεόταν καὶ συνδέεται, αὐτὴ τὴ στιγμή ποῦ μιλάμε, μὲ τὸ Στειακάκη, τὸν ἄλλοτε πανίσχυρο διευθυντὴ τοῦ 2ου Ε.Γ. τῆς 6ης Μερραρχίας Κιλκίς. Ἐδῶ κοντὰ μας ἔχουμε τὸ 21 Σύνταγμα Πεζικοῦ μὲ διοικητὴ τὸν συνταγματάρχη Θεόδωρο Σίμογλου. Στὸ σύνταγμα ὑπάγονται τὰ δύο τάγματα 617 καὶ 618. Ἀπὸ τὸ 1972, ὑπῆρχε ἐδῶ ἓνα καλοστημένο δίκτυο τῆς χούντας, μὲ ἄξονα τὸ Βογιατζῆ. Ὑπάρχει διάχυτη ἡ ἀποψη πῶς ἀπὸ τὸ 1961 ὁ Βογιατζῆς μυήθηκε στὴν ΚΥΠ ἀπὸ τὸν τότε λοχαγὸ

καὶ νῦν ἀντισυνταγματάρχης Χάντζο, ποῦ εἶχε ἐδῶ τὸ 2ο Ε.Γ. τοῦ συντάγματος. Ὁ Βογιατζῆς ἦταν στὸν τόπο μας πιὸ δικτάτορας κι ἀπ' τὸν Παπαδόπουλο. Οἱ Σανταῖοι ὅλοι πιστεύουμε ὅτι καὶ σήμερα ὁ Βογιατζῆς εἶναι ὁ χουντικός πυρήνας τῆς περιοχῆς μας. Ὅταν ἦρθε ἡ μεταπολίτευσις, ὁ Βογιατζῆς δὲν συμμορφώθηκε μὲ καμιά ἀπὸ τὶς ἐγκυκλίους ποῦ διέταζαν νὰ κατέβουν τὰ ἐμβλήματα τῆς χούντας. Ὅλα τὰ μπακίρια καὶ τὰ σίδερα τῆς χούντας τὰ ἄφησε. Ὅλες τὶς φωτογραφίες τῶν «πουλιῶν» τὶς κρατοῦσε καὶ τὶς πρόσεχε σάν τὰ μάτια του.

Ἐκανα καταγγελία καὶ διετάχθη ὁ νομάρχης κ. Παναγιωτίδης νὰ κάνει ἐρευνα... Ὁ κ. νομάρχης διεπίστωσε ὅτι ἡ Σάντα ὑπὸ τὸν Βογιατζῆ παρέμενε χουντική! Τοῦ ὑπέβαλε ποινὴ ἀργίας καὶ ὁ Βογιατζῆς ἀντικαταστάθηκε ἀλλὰ δὲν ἔπαυε νὰ κινεῖται:

● Τέσσερις φορές (ἔχουμε καὶ τὶς ἡμερομηνίες) ἔβαλε «μπρός» τὸ αὐτοκίνητό του, ἔβαζε κασέτες μὲ λόγους τοῦ Παπαδόπουλου σὲ φοῦλ, ἀνοίγε τὰ μεγάφωνα καὶ πηγαινοερχόταν σὲ χωριό! Φανταστεῖτε δημοκρατία στὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ δρόμοι τῆς Σάντας ν' ἀντιλαλοῦνε:

**ὅπερ τυγχάνει ἐντελῶς ἀνυπόστατον. Τί ἀπολογεῖσαι περὶ τοῦ-
του;**

Ἀπόκρισις 3η: Ἐπιθυμῶ πρῶτον ν' ἀναφέρω ὅτι ὁ δρος «ἐντελῶς ἀνυπόστατον» διὰ τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν στοιχειοθετεῖται βάσει τῶν ἀπόψεων τῆς μιάς ἐκ τῶν δύο ἐνδιαφερομένων πλευρῶν, ἥτις καὶ εἶχεν τὴν δυνατότητα νὰ ἐνημερώσῃ τὴν ἱεραρχίαν. Ἦδη τὸ ὅλο θέμα θὰ ἐπανεξετασθῇ καὶ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν διὰ τῆς ὑποβληθείσης ἀναφορᾶς μου θιγομένων συγκεκριμένων γεγονότων καὶ στοιχείων. Ὡς ἐκ τούτου δὲν δύναμαι εἰς τὴν παρούσαν φάσιν νὰ θεωρήσω ἑαυτὸν ἀπολογούμενον. Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐπανεξέτασews τοῦ ὅλου θέματος ἀναφέρω τὰ κάτωθι: Δὲν προσπαθῶ νὰ δημιουργήσω τὴν ἐντύπωσιν εἰς οὐδένα. Τό ὅτι ἐπιχειρεῖται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἓνα «γενικώτερον καὶ καλῶς συντονισμένον σχέδιον» διὰ τὴν δημιουργίαν κλίματος ἀνησυχίας, ἀποτελεῖ ἐκτίμησιν θασιζομένην ἐπὶ συγκεκριμένων γεγονότων. Τὰ γεγονότα ταῦτα καὶ τὴν προσωπικὴν μου ἐκτίμησιν ἀνέφερα καὶ ἔθεσα ὑπ' ὀψιν τῆς ἱεραρχίας. Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῶ ὅτι ἡ ἐκτίμησις τῶν γεγονότων ὑπῆρξεν ἐσφαλμένη. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ δεχθῶ ὡς ἀνυπόστατα συγκεκριμένα γεγονότα ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχα προσωπικὴν καὶ σαφῆ ἀντίληψιν. Διὰ τὸ ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη ὑφίστανται πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦν τὴν δημιουργίαν ἐνὸς τέτοιου κλίματος δὲν ἔχω τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν. Θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ἔχω ἐμπιστοσύνην στ' αὐτιά καὶ τὰ μάτια μου ἢ νὰ συγκαταλέγωμαι μεταξύ ἐκείνων πού ἐξακολουθοῦν νὰ νοσταλγοῦν τὸ καθεστῶς τῆς ἐθνικῆς μειοδοσίας. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ὅμως νὰ ἀναφέρω ὅτι εἶμαι ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος ὅπου, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ ἀπολογουμένου, πληροφοροῦμαι τόσον ἔγκυρα ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐφαρμόσουν ἓνα γενικώτερον συντονισμένο σχέδιον διὰ τὴν πρῶθσιν τῶν σκοπῶν των. Βεβαίως ἐνδεχομένη τιμωρία μου θὰ αὐξήσῃ τὸ θράσος αὐτῶν τῶν στοιχείων πού δικαιολογούμενα θὰ μπορούν νὰ κομπάζουν ὅτι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ συντρίβουν ὁποιον ἐπιχειρήσει νὰ ὀρθωθῇ ἐμπόδιο μπροστά τους. Ταυτόχρονα δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ συμμερίζωμαι τοὺς προβληματισμοὺς ὧν ἐκείνων πού θὰ πληροφορηθοῦν τὴν τιμωρίαν μου τὴν στιγμὴν ὅπου ἀνεόχλητα καὶ ἀτιμώρητα χάρις στήν ἀνοχή τῆς Δημοκρατίας κυκλοφοροῦν ἄτομα πού σέ μιά περίοδο εἶχαν πρωτοστατήσῃ στήν καταπάτησιν τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ περιεχομένου τῆς. Ἀντιλαμβάνομαι ἔτσι πῶς δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ ὑποχωρήσω καὶ πῶς πρέπει νὰ χρησιμοποίησω κάθε νόμιμο μέσον γιὰ νὰ μπορέσω νὰ σταθῶ ὀρθῶς καὶ νὰ θῶ νικητὴς. Νοιώθω ἄλλωστε πολὺ δυνατός γιὰ ἓνα τέτοιο ἀγῶνα. Παρακαλῶ ὅπως πρό τῆς λήψεως οἰασθήποτε διοικητικῆς ἀποφάσεως δοθοῦν, διὰ τῆς ἐπανεξέτασews τῆς ὅλης υποθέσεως, ἴσα δυνατότητες εἰς ἐκά-

στην πλευράν νὰ ὑποστηρίξῃ τὶς ἀπόψεις τῆς, γεγονός ὅπερ, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀπὸ 16.3.77 ἀναφοράν μου, ἀνέφερα, δὲν ἴσχυσεν διὰ τὰς μέχρι τοῦδε διαδικασίας.

Ἐρώτησις 4η: Διὰ τίνα λόγον ἢ ἀνωτέρω ἀναφορά συνετάχθη εἰς ὕψος μὴ ἀρμόζον εἰς Στρατιωτικόν;

Ἀπόκρισις 4η: Διὰ τῆς ἀναφορᾶς μου προσεπάθησα νὰ καλύψω τὴν οὐσίαν τῆς υποθέσεως καὶ νὰ δώσω τὴν δυνατότητα ἀντικειμενικῆς ἐπανεξέτασews τοῦ ὅλου θέματος. Εἰς τὴν προσπάθειάν μου αὐτὴν καὶ τελῶν ὑπὸ τὸ κράτος ἐντόνων ψυχολογικῶν ἀντιδράσεων, ἀντιλαμβάνομαι ὅτι δυνατόν νὰ ἐχρησιμοποίησα εἰς ὠριμένα σημεῖα μὴ ἀρμόζον ὕψος καὶ ἀποδέχομαι τὰς πρὸς τοῦτο εὐθύνas μου.

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 30599/Σ45/7-5-77 ἀπόφασις τοῦ κ. ὑπουργοῦ (περίληψις τῆς ὁποίας δημοσιεύτηκε καὶ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως), μετὰ τὴν ὁποία τιμωρεῖται μετ' 2μηνι «ἀργία διὰ προσκαίρου παύσεως» ὁ ταγματάρχης Σειρηνίδης, γιὰτί:

«Δι' ἀναφορᾶς τοῦ ὑποβληθείσης καθ' ὑπερβάσιν τῆς ἱεραρχίας καὶ εἰς ὕψος ἀνεπίτρεπτον ἰσχυρίζεται γεγονότα ἱκανὰ νὰ θίξουν τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν συναδέλφων τοῦ ἐμμένων παρὰ τὸ γεγονός ὅτι αἱ καταγγελίαι μου διερευνηθεῖσαι ὑπὸ τῶν προϊσταμένων του ἀπεδείχθησαν ἀβάσιμοι καὶ διότι προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἰς τὸ Στράτευμα ἐφαρμόζεται γενικώτερον καὶ καλῶς συντονισμένον σχέδιον διὰ τὴν δημιουργίαν κλίματος ἀνησυχίας, ὅπερ τυγχάνει ἐντελῶς ἀνυπόστατον».

ΚΑΙ, πρὶν λίγο καιρὸ, μετατίθεται σὲ μονάδα τῆς Ξάνθης...

ΑΛΛΑ ἡ ἱστορία, βέβαια, δὲν κλείνει ἐδῶ – τὸ «ΑΝΤΙ» εἶχε ἐπισημάνει τὶς «ὄχι μικρὲς ἐκπλήξεις πού ἐπιφυλάσσει γιὰ τὸν κ. ὑπουργόν» ἀπὸ τὶς 2/4 (τεῦχος 68) – ὅπως ἴσως εἶχαν μερικοὶ πιστέψει. Θὰ ξανάρθει: Στὴ Βουλὴ, ἀμέσως μετὰ τὶς διακοπές, ὕστερα ἀπὸ ἐπερώτησιν τοῦ κ. Γιάννη Χαραλαμπίδου. Συνέχεια θὰ ὑπάρξῃ ὅπως δὴποτε.

«ΕΧΟΥΝ γνῶσιν οἱ φύλακες», ὅπως θὰ ἔλεγε καὶ ὁ κ. Ἀθέρωφ...

Γεῖά σου Γιώργο Παπαδόπουλε
κράτα τὰ κλειδιά, κράτα γερά.

Μιά νύχτα, χαράματα, ἔβαλε ἐμβατήρια καὶ πεταχτήκαμε ὅλοι ἀπὸ τὰ σπύτια μας, νομίσσαμε πῶς ἔγινε πάλι πραξικόπημα!

Μέχρι ἐδῶ σὰς ἔδωσα μιά ταυτότητα τοῦ Βογιατζῆ χωρὶς νὰ ὑπερβάλλω. Ἀκοῦστε τώρα μερικά πολὺ ἐνδιαφέροντα πράγματα: Ὁ Βογιατζῆς εἶχε σχέσεις ἀπὸ 1973 μετὰ τὸν τότε ἀντισυνταγματάρχη Σίμογλου, τὸ σημερινὸ διοικητὴ τοῦ 21 Συντάγματος. Ὁ Σίμογλου ἦταν καὶ εἶναι στενὸς συνεργάτης τοῦ Ἰωαννίδη. Τό ξέρουμε στὴ Σάντα: ὅλοι αὐτοὶ ἀπὸ συζητήσεις του στὰ χρόνια τῆς ἰωαννιδικῆς δικτατορίας μετ' ἀξιωματικούς πού μᾶς τὰ λέγανε, τὶς περισσότερες φορὲς γιὰ νὰ μᾶς ἐκφοβίσουν. Ὁ Σίμογλου ἦταν ἀρχικὰ διοικητὴς στὸ 618, μετὰ ὑποδιοικητὴς συντάγματος καὶ τελικὰ ἐπὶ δημοκρατίας, ἀνέλπιστα, διοικητὴς τοῦ 21 συντάγματος. Τό 617 τάγμα ἐθεωρεῖτο τὸ τάγμα τῆς «ἐπανάστασης». Πάντα πολὺ πιστό σ' αὐτούς, πάντα ἑτοιμο νὰ πέσει στὴ φωτιά.

Στὶς 25 Νοεμβρίου 1973 τὸ 617 μ' ἐπικεφαλῆς τὸν ἀντισυνταγματάρχη Εὐαγγελόπουλο καὶ τὸν ὑπολοχαγὸ Βλάχο αἰ-

χμαλώτισε τὸ 618 καὶ ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς του!

Ἐκεῖνες τὶς μέρες, πρωτοστάτησε στὰ γεγονότα ὁ τότε διοικητὴς τοῦ 2ου γραφείου τοῦ 21 συντάγματος Θ. Οἰκονόμου, αὐτὸς πού δικάστηκε γιὰ βασανιστῆς! Ἦταν εὐνοούμενη μονάδα τοῦ Ἰωαννίδη τὸ σύνταγμά μας, καὶ ἐδῶ τὸ «νούμερο ἔνα» ἦταν καὶ παραμένει ὁ Σίμογλου.

Ὑπάρχουν πληροφορίες γιὰ ἐμφανίσεις τοῦ Στειακάκη στὴ Νέα Σάντα. Τῇ μετὰ τὸν εἶδαν δυὸ αὐτοκίνητα στὸ ἐργοστάσιο τοῦ 21 συντάγματος, ἀπὸ ἔξω, στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ. Ἦταν ἐκεῖ ὁ Θεοφάνης Οἰκονόμου μετὰ δυὸ ἀραγμένα αὐτοκίνητα, ἀλλὰ δὲν ἀναγνώρισаме ἄλλους. Ὁ Στειακάκης, πού ἦταν φόδος καὶ τρόμος στὴν περιοχὴ, ἦταν γνῶριμος καὶ τοῦ Βογιατζῆ. Ἀρχιπραξικοπηματίας πού ἄφησε διάδοχόν του στὸ 2ο Ε.Γ. τῆς Μεραρχίας τὸν ἐμπιστὸ του λοχαγὸ Σοφηκίτη, αὐτὸν πού στὰ γεγονότα τῆς 13 Δεκεμβρίου 1967 αἰχμαλώτισε τοὺς Ἑρσελμαν, Περίδη, κ.λπ. (Σ.Σ.: γνωστὸ μάρτυρα στὴ σκευωρία τοῦ ΑΣΠΙΔΑ)

Ἀπὸ τὴ μεταπολίτευσις καὶ ὕστερα, τὸ δίκτυο στὴ Σάντα δροῦσε καὶ δρᾷ. Κάθε

βράδυ, σχεδόν, συναντιόντουσαν ὁ Σίμογλου, ὁ Οἰκονόμου, ὁ τότε διοικητὴς τοῦ τάγματος τῶν Λ.Υ.Β. ταγματάρχης Κατσαούνης, ὁ ὑπολοχαγὸς Βλάχος, ὁ διοικητὴς τοῦ 805 Λ.Ε.Μ. ὑπολοχαγὸς Κολοκοτσᾶς. Προφασίζονται ὅτι παίζουν χαρτιά! Στὴ «συντροφιά» ἦταν πάντα σχεδόν καὶ ὁ Βογιατζῆς. Εὐτυχῶς, οἱ κάτοικοι ἐδῶ εἴμαστε ἀντιχουντικοὶ ὅλοι καὶ παρὰ τὶς προσπάθειες τοῦ Βογιατζῆ δὲν παρασύρθηκε ἄλλος.

– Κύριε πρόεδρε, ἀπὸ τὰ πρόσφατα περιστατικά πού ἀπασχόλησαν τὸν τίπο, ὅτι δηλαδὴ στὴ Σάντα ἔγιναν βασανισμοὶ στρατιωτῶν καὶ «σαμποτάζ» τίποτ' ἔδωκε, τί πιστεύετε ὅτι εἶναι ἀλήθεια;

– Ὅτι ἔγιναν βασανιστῆρια τὸ χῶνεψε ὁ κόσμος ὅλος.

– Ἡ κοινὴ γνώμη ἀνησυχεῖ;

– Ἀνησυχεῖ καὶ ἐνοχλεῖται. Εἶναι πρωτακουστό νὰ βλέπουμε τὸ Σίμογλου, χουντικό μέχρι τὸ κόκαλο, νὰ παραμένει σκανδαλωδῶς διοικητὴς συντάγματος. Ἐμεῖς ζητᾶμε νὰ φύγῃ ἀμέσως ὁ Σίμογλου καὶ οἱ συνεργάτες του. Τί δημοκρατία ἔχουμε ὅταν οἱ ἐχθροὶ τῆς δημοκρατίας μένουν ἀτιμώρητοι, ἀκλόνητοι στὶς θέσεις τους, ἀμετανόητοι;

● 'Η συζήτηση μέ τον ξφεδρο άνθυπολοχαγό. ΓΙΩΡΓΟ ΠΕΤΣΩΤΑ:

«Πρίν λίγες μέρες στήν Κόρινθο, όπου υπηρετώ, έφτασε ένα χαρτί απ' τό Στρατοδικείο Θεσσαλονίκης. Είχε προηγηθεί ένα άλλο... Στο πρώτο μέ ρωτούσαν αν γνωρίζω τίποτα γιά τόν ξυλοδαρμό του στρατιώτη Γαλιέλλης, αν τόν είδα μέ τά μάτια μου, αν τόν πληροφορήθηκα από άλλους. 'Απάντησα ότι ό ξυλοδαρμός, όπως έμαθα, έγινε αφού είχα φύγει από τή μονάδα μου στή Νέα Σάντα και ήμουν πιά στήν Κόρινθο. 'Εν τούτοις, ακόμη από τήν εποχή πού και γώ ήμουν στή Σάντα, ήταν κοινό μυστικό πώς παλιότερα έπεφτε ξύλο, και μάλιστα θυμάμαι μία μέρα τό Γαλιέλλης πού μου έξιπτόρησε τό περιστατικό όπου ό ύπολοχαγός Λέμπουρας και ένας δεκανέας σπάσαν στό ξύλο ένα φαντάρο μέσα στους νιπτήρες. Είναι αλήθεια πώς υπήρχε μία τεταμένη ατμόσφαιρα στό λόχο του ύπολοχαγού Κολοκοτσά. Στίς επιθεωρήσεις φώναζε στους στρατιώτες του: «Διψάω γιά αίμα... Θά σάς φτιάξω ... 'Ο κομμουνισμός δέν θά περάσει...». 'Ο Γαλιέλλης ήταν συμμαθητής του αδελφού μου, και τήν πρώτη φορά πού μέ συνάντησε μου μίλησε γιά τή βάρβαρη συμπεριφορά των άνωτέρων του. 'Ελεγε πώς τήν πρώτη μέρα πού φτάσαν στή Νέα Σάντα τούς δόλαν όλους στους νιπτήρες και τούς κάναν φοβερό καψόνι.

Τή δεύτερη φορά πού ό Γαλιέλλης μέ συνάντησε, ήταν παρών και ό άνθυπολοχαγός Καρκαμάνης. Είχε πάλι τά ίδια παράπονα.

Δεκαπέντε μέρες μετά τήν απάντησή μου στό πρώτο χαρτί ήρθε άλλο... Αυτό ήταν απ' τόν άνακριτή του Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης. 'Ο άνακριτής έγραφε ότι ό στρατιώτης Γαλιέλλης του 805 Λ.Ε.Μ. κατέθεσε πώς εγώ στον 'Εδρο είχα οργανωμένη τή διμοιρία μου μέ άναρχοκομμουνιστικό τρόπο, διάδασα και διέθετα κομμουνιστικά φυλλάδια, είχα σύνδεσμο μέ άλλους εφέδρους αξιωματικούς, ώστε, σέ περίπτωση πολέμου μέ τήν Τουρκία, νά επαναστατήσουμε και νά καταλάβουμε τήν άρχή.... 'Ακόμη ότι στή Νέα Σάντα, στό διαμέρισμά μου, είχα άφίσεις του Μάρξ και του Τσέ Γκεδάρα, καθώς και πλήθος κομμουνιστικών βιβλίων.

Οί έρωτήσεις του άνακριτή ήταν γραμμένες έτσι περίπου:

«Ποίες εκ των άνωτέρω καταγγελιών είναι αληθινές;»

«Ποίες οί σχέσεις σας μετά των άλλων αξιωματικών;»

«Τί άλλο έχετε νά προσθέσετε;»

'Απάντησα μέ μία σημαντική αποκάλυψη:

● Πώς ό Γαλιέλλης γνώριζε τή δράση πού είχα εγώ στον 'Εδρο, τή στιγμή πού

αυτός έκείνη τήν εποχή δέν είχε ακόμη παρουσιαστεί στό στρατό;

'Εγραψα στον άνακριτή γιά τίς τρεις συναντήσεις μου μέ τό Γαλιέλλης, δύο στό σπίτι μου και μία στό στρατόπεδο. 'Εγραψα γιά τούς φίλους άνθυπολοχαγούς Καρκαμάνη, Σιμάνη και ενός από τό Λόχο 'Υποστηρίξεως. 'Εγραψα ότι στό διαμέρισμά μας δέν υπήρχαν άφίσεις του Μάρξ και του Τσέ, αλλά τώρα πιά υποθέτω πώς τίς δόλαν αυτοί, γιατί μάθαμε άργότερα ότι όταν λείπαμε μπήκαν 'Εσατζήδες και κάναν έρευνα: Πιστεύω ότι από κάποιο σημείο και πέρα ό Γαλιέλλης μυήθηκε νά «καταθέσει» και νά «όμολογήσει» διάφορα δήθεν «γεγονότα». Πιστεύω ότι πρόκειται γιά μία μεγάλη σκευωρία και θά σάς εξηγήσω τά πράγματα μέ τή σειρά.

Πήγα στό 617 τόν 'Απρίλιο του 1975. 'Εκανα εκπαίδευση λόχου και είχα τήν εκτίμηση όλων. Σαράντα μέρες άργότερα, βγήκα ένα βράδυ φρουραρχείο μέ δύο στρατιώτες του συντάγματος πού έλέγχονταν άμεσα από τόν τότε άντισυνταγματάρχη διευθυντή του 2ου Ε.Γ. του συντάγματος, Σίμογλου. Τό βράδυ, πριν γυρίσουμε, οί δύο στρατιώτες, προσχεδιασμένα, άρχισαν νά του πιάνουν συζήτηση γιά «τήν κατάντια του στρατού». «πόσο καλύτερα ήταν παλιότερα πού ή θητεία ήταν 24 μήνες», «τά χάγια της κυβέρνησης». Μία καθαρή δηλαδή προπαγάνδα κατά του στρατού και της νόμιμης κυβέρνησης. Τήν άλλη μέρα τό πρωί, περισσότερο από τήν αίσθηση μιās άόρατης απειλής, έκανα άναφορά στό διευθυντή του 2ου Ε.Γ. γιά τό περιστατικό μέ τούς δύο στρατιώτες...

'Ο Σίμογλου μέ κάλεσε τήν άλλη μέρα τό μεσημέρι στή Λέσχη και μου ζήτησε τό λόγο. «Τί είν' αυτά τά πράγματα πού γράφεις εδώ;» Του τά έξιπτόρησα όλα. «Εύχαριστώ πολύ γιά τήν πληροφόρηση», είπε ξερά και έφυγε. 'Ενα μήνα άργότερα, τόν 'Ιούλη, φύγαμε γιά τόν 'Εδρο. Στο ένδιάμεσο ό Σίμογλου μέ τάραξε στίς παρατηρήσεις «πώς ντύνεσαι έτσι;», «πώς περπατάς έτσι;», «πώς έχεις τά μαλλιά σου άπεριποίητα;». Στόν 'Εδρο βρήκα λοχαγό τό Σκαρμούτσο. Είχαμε φοβερά άντίξοες συνθήκες διαβίωσης. 'Ωστόσο, κάναμε δουλειά. 'Αγαπήθηκαν μέ τούς φαντάρους και παράγαμε δουλειά. 'Εβλεπα όμως ότι αυτό δέν άρεσε στό Σκαρμούτσο: 'Όταν γύρισε τό τάγμα στή Σάντα, διαλύσαν τή διμοιρία μου και τό «έξι φυλάκιο» τό σκόρπισαν κακήν κακώς... Τότε μέ βρήκε γιά πρώτη φορά και ό Γαλιέλλης...

— 'Ανθυπολοχαγέ, νομίζεις πώς ό Γαλιέλλης στήν πρώτη σας συνάντηση ήρθε αυθόρμητα κοντά σου;

— Τήν πρώτη φορά, ναι. Στήν άρχή σίγουρα δέν ήταν βαλτός.

— Πότε αντίληφθηκες ότι ό Γαλιέλλης έπαιξε κάποιο ρόλο;

— 'Όσο ήμουν εγώ στή Νέα Σάντα δέν κατάλαβα κάτι τέτοιο. 'Όμως μετά, όταν πιά κατέθεσε γιά κομμουνιστικές διμοιρίες, δέν είχα καμία άμφιβολία. 'Ο στρατιώτης Γαλιέλλης ήταν όργανο άλλων...

— Διαπίστωσες ότι στή Νέα Σάντα υπήρχαν αξιωματικοί μέ νοοτροπία χουντική;

— Βέβαια. 'Ο Σίμογλου είχε τέτοια νοοτροπία. Παλιότερα, είχε κλείσει ένα μαγαζάκι κοντά στό στρατόπεδο κατηγορώντας τόν ιδιοκτήτη του γιά άριστερό. 'Ότι ό Σίμογλου ήταν χουντικός, υπήρχε μία διάχυτη αντίληψη σέ όλους. Ψιθυριζόταν. Στο χωριό λέγαν πολλά. 'Όμως γιά μένα, τό περιστατικό μέ τούς δύο στρατιώτες του φρουραρχείου ήταν ή επιβεβαίωση. 'Ο Σίμογλου είχε στενό φίλο τό Θεοφάνη Οικονόμου. Πήγαινε σπίτι του, έβγαине μαζί του... Μαζεούνταν στό σπίτι του Οικονόμου ό Σίμογλου, ό Σκαρμούτσος, ό Παναγιωτάκος, ό Σαρκόπουλος και ό παλιός πρόεδρος της Νέας Σάντας Βογιατζής. Αυτός κι αν ήταν λάτρης του Παπαδόπουλου και της χούντας. Γνωρίζαμε ότι ό Βογιατζής όπλοφορούσε και ύποπτευόμασταν ότι τά όπλα τά έδινε ό ίδιος ό Σίμογλου.

— Τί προϊστορία είχε τό σύνταγμα στή Νέα Σάντα;

— 'Ηταν πιστό στήν «επανάσταση». Σκληρό μέρος. 'Επί Εύαγγελόπουλου, πριν απ' τό Σίμογλου, δέναν τούς στρατιώτες πάνω σέ δέντρα: 'Επί 'Ιωαννίδη, στίς 25 Νοέμβρη, αξιωματικοί του ενός τάγματος «κατέλαβαν» τό άλλο σέ λίγα λεπτά!

— Τί γνωρίζεις γιά τίς απόπειρες αυτοκτονίας πού λένε πώς γίναν στό 617;

— 'Όλα τά άκουσα όταν ήμουν στήν Κόρινθο. 'Ο συνάδελφος Νικολός μου μίλησε γιά τό ξύλο πού έφαγε ό Γαλιέλλης. Και γιά τό πώς τόν εκλείσαν στό πειθαρχείο.

— 'Ο ύπολοχαγός Κολοκοτσάς, στό λόχο του οποίου ανήκουν ό Γαλιέλλης και ό Κωσταράκης, πού άποπειράθηκαν ν' αυτοκτονήσουν, τί είναι;

— 'Ανθρωπος του Σίμογλου. Πιστεύω ότι στή δική μου μετάθεση στον 'Εδρο, ό Κολοκοτσάς έβαλε τό χεράκι του...

— Τί νομίζεις πώς περιέχει ό άτομικός σου φάκελος, ώστε ό ύπουργός 'Αμύνης κ. 'Αβέρωφ νά λέει πώς δέν μπορεί νά τόν φέρει στή Βοιλή γιατί θά ζημιωθεί τό στρατεύμα.

'Ο άνθυπολοχαγός δουδαινέται. Σκέφτεται πολύ... Ξαφνικά λέει αποφασιστικά:

— Τό μόνο πρόβλημα πού μπορεί νά δημιουργήσει στό στρατό ό φάκελός μου είναι νά άποκαλυφθούν οί ψευδείς ισχυρισμοί του Γαλιέλλης. Θά εκτεθούν, αν τά φανερώσουν αυτά. 'Εγώ θέλω νά τά βγάλουν όλα στή φόρα. 'Αν υπήρχε τίποτα από παλιά εις βάρος μου, δέν θά μέ κάναν άνθυπολοχαγό!»

Μιά παλιά ιστορία

Στις 23 Ιουνίου 1965 έγινε στη Βουλή συζήτηση πάνω σ' πρόταση εμπιστοσύνης στη κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου. Τά πιο κάτω αποσπάσματα είναι από τὰ πρακτικά τῆς Βουλῆς καὶ ἀναφέρονται στὴν ὑπόθεση τοῦ «σαμποτάζ» τοῦ Ἑδρον:

Η. ΗΛΙΟΥ: (...) Ὑπάρχει ἕνας ἄλλος ἀκόμη παράγων, ὁ ὁποῖος παρὰ τὸ πολίτευμα ἀξιοῖ μερίδιον καὶ δυστυχῶς νέμεται ἕνα μερίδιον ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν. Εἶναι ἡ χούντα τῶν στρατοκρατῶν σκεῦος καὶ ἀντικείμενον στοργικῆς φροντίδος ἐκ μέρους τῆς Αἰλῆς. (...) Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Παπαδόπουλος, ὁ ὑπ' ἀριθμ. 817760 πραξικοπηματίας τοῦ σχεδίου «ΠΕΡΙΚΛΗΣ», ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Νάσινα, σκηνοθετεῖ δολιοφθοράν εἰς τὸν Ἑδρον, ἀφοῦ εἶχον προηγηθεῖ αἱ ἄτιμοι, ψευδεῖς καὶ ἀνησυχητικαὶ διαδόσεις ἐφημερίδος τῆς ΕΡΕ περὶ δολιοφθορᾶς 17 τάνκς εἰς ἄλλην μονάδα, σκηνοθετεῖ δολιοφθοράν 2 τζίπς μὲ ἕνα κατσαβίδι ὡς ὄργανον τῆς δολιοφθορᾶς, συντάσσει ἕν πόρισμα, τὸ γνωστοποιεῖ εἰς τὸν τύπον τῆς ΕΡΕ μίαν ἡμέραν προτοῦ τὸ κοινοποιήσει εἰς τὴν κυβέρνησιν, κινητοποιεῖ πίσω ἀπὸ τὴν πλάτην τῆς κυβερνήσεως ἀστυνομικὸν μηχανισμόν καὶ συλλαμβάνει δεκάδες πολιτῶν, συλλαμβάνει 3 - 5 στρατιώτας καὶ ἀποσπᾷ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας ὁμολογίαν ἐλεγχθεῖσαν ἐκ τῶν ὑπέρων ὡς ψευδῆ. Καὶ ἐρωτᾷ τὴν κυβέρνησιν: ποῖος ἀσκεῖ τὴν ἐξουσίαν εἰς αὐτὸν τὸν τόπον;

Πῶς περὶ οἰονδήποτε Παπαδόπουλον ὑπάρχει τὸ τεκμήριον τῆς ἀληθείας καὶ εἰς βάρος δικαίων ἐλευθέρων πολιτῶν τὸ τεκμήριον τῆς ἐνοχῆς, ὥστε νὰ ἀρκεῖ νὰ συντάξει ἕνα χαρτί ὁ κ. Παπαδόπουλος, διὰ νὰ συλληφθοῦν νύκτωρ ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν εἰς τὰ τέσσερα ἄκρα τῆς Ἑλλάδος 10 πολῖται, νὰ τεθοῦν ὑπὸ ἀπομόνωσης, νὰ κινδυνεύσουν νὰ ὑποστοῦν τὰ γνωστά καὶ συνηθισμένα ἀπὸ τὰς δίκας τῆς Ἀεροπορίας καὶ ἄλλα συνηθισμένα παρομοίας φύσεως βασανιστήρια, διὰ νὰ ἐλεγχθεῖ ὕστερα ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦσαν πομφόλυξ; Καὶ ἂν αὐριοῦν ἕνα νέον πόρισμα κατονομάσει ὄχι 10, ἀλλὰ 500. 1.000, 10.000 πολῖτας, εἶναι δυνατόν νὰ συγκλονισθεῖ τὸ καθεστῶς τῶν δημοσίων ἐλευθεριῶν, ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἀνθρώπου ὅτι θὰ εὐρίσκειται εἰς τὸ σπῖτι του, μὴ ἔχων νὰ δώσει λόγον παρὰ μόνον εἰς τὴν τακτικὴν δικαιοσύνην, εἶναι δυνατόν νὰ συγκλονισθεῖ τὸ καθεστῶς τῶν δικονομικῶν καὶ συνταγματικῶν ἐγγυήσεων καὶ εἶναι δυνατόν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ξαναεγκαθιδρυθεῖ τὸ βασίλειον τοῦ φόβου εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἐπὶ τῇ θάσει οἰασδήποτε αὐθαιρέτου, κακοδοῦλου ἐνεργείας οἰ-

ονοδήποτε κ. Παπαδόπουλον; (...) καὶ ἐρωτᾷ τέλος ποῖα μέτρα ἐλήφθησαν ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ ἐμπερηστοῦ, ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ προδοκᾶτορος;

Ν. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης): Ἡ κυβέρνηση (...) εἶχε καταγγεῖλαι ὄχι ἀπὸ τὸν κ. Παπαδόπουλον, ἀπὸ ἄλλο ἀρμόδιον ὄργανον τῆς διοικήσεως τοῦ στρατοῦ, ὅτι ἐγένετο δολιοφθορὰ εἰς τὸ τάγμα περὶ τοῦ ὁποῖου πρόκειται, τοῦ ὁποῖου διοικητῆς ἦτο ὁ κ. Παπαδόπουλος, ὅτι οἱ συλληφθέντες εἶχαν δώσει ἰδιόχειρον ἐπιστολήν, καταγγέλλοντες ὅτι ἐμνηθήσαν εἰς τὸν κομμουνισμόν ἀπὸ τὸ τότε καὶ τὸ τότε πρόσωπον. Καὶ ὅτι αἱ ὁδηγαὶ διὰ τὴν δολιοφθοράν καὶ τὴν κατασκοπεῖαν - πρώτην φορὰν μεταχειρίζομαι τὴν λέξιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς - προήρχοντο ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ ἐνός καὶ ὅτι ὑπῆρχον δάσμοι ὑπόνοιαι ὅτι ὁ κύκλος τῶν ὑπόπτων, ὁ κύκλος τῶν συνενόχων του, ἦτο εὐρύτερος. Τί ἔκαμεν ἡ κυβέρνησις; Διέταξε τὴν Εἰσαγγελικὴν Ἀρχήν, ἐν συνεννοήσει μὲ τὰ Ἀστυνομικὰ Ὁργανα, νὰ προδοῦν εἰς τρεῖς συλλήψεις. Καὶ αὐτὸ ἐγένετο. Διὰ τὴν παρεδόθησαν εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ; Διότι ἐπρόκειτο περὶ κατασκοπείας, ὡς ἀνεφέρθη.

Η. ΗΛΙΟΥ: Ἐπρόκειτο;

Ν. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ: Παρακαλῶ, διότι ἐπρόκειτο περὶ κατασκοπείας. Αὐτὴ ἦτο ἡ καταγγελία πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἀρμόδια ὄργανα διὰ τὴν ἐξακριβώσιν ἐάν

ὑπάρχει κατασκοπεῖα ἥσαν αἱ Ἀστυνομικαὶ Ἀρχαί, ἡ Στρατιωτικὴ Δικαιοσύνη, τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ. Καὶ αὐτὸ ἔπραξεν ἡ κυβέρνησις. Ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑπέρων ὅτι ἡ καταγγελία ἦτο ἀβέβαιος καὶ ἀπελύθησαν.

Η. ΗΛΙΟΥ: (...) Ἐάν τὸσον περιεργον ἀντίληψιν ἔχουν ἡ κυβέρνηση καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης περὶ τῆς ἀνάγκης σεβασμοῦ τῶν συνταγματικῶν κατοχυρώσεων τῶν ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν, περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ μὴ δύναται ὁ οἰοσδήποτε προδοκᾶτορας στρατοκράτης μέλος τῆς χούντας ἢ μέλος σχεδίου «ΠΕΡΙΚΛΗΣ», κατονομαζῶν εἰς ἕνα χαρτί 5 ἢ 10.000 ὀνόματα, πῶς θὰ τὸν ἐμποδίσετε νὰ συγκλονίσει μίαν νύκτα τὴν χώραν μὲ ὁμαδικὰς συλλήψεις; Ἐταὶ δημοσιογόνονται αἱ καταστάσεις καὶ τοῦτο εἶναι γνωστὸν ἀπὸ ἱστορικὸν προηγούμενον.

Ν. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ: (...) Ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ὑπῆρχον κατάσκοποι, δὲν ὑπῆρχον ἐνοχοὶ (...) ὅτι δὲν ὑπάρχει κατασκοπεῖα, δὲν ὑπάρχει δολιοφθορὰ καὶ διὰ τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης ἀφέθησαν ἐλεῖθεροι.

Λ. ΚΥΡΚΟΣ: Τί έγιναν οἱ προδοκᾶτορες;

Ν. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ: Ἄλλο εἶναι τὸ θέμα αὐτό. Ἐγὼ εὐθύνομαι διὰ τὸ δικαστικόν θέμα καὶ δι' αὐτὸ δίδω μόνον ἐξηγήσεις πρὸς τὴν Ἑθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν. Τὸ ἄλλο, εἶναι διοικητικὸν θέμα, ἀναμείνεται καὶ θὰ ἴδῃτε τὰς ἐνεργείας τῆς κυβερνήσεως...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Ζ. ΠΗΓΗΣ 3 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 360.32.34

κυκλοφοροῦν

⊗ **νέα σειρά ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ**

νέα βιβλία

ΟΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ

«Όλες οι επαναστάσεις στη Γαλλία μπήκαν κάτω από τον έλεγχο αυτών που πίστευαν, σαν τό Βολταίρο, πώς καλά οργανωμένη χώρα είναι εκείνη που οι λίγοι βάζουν τους πολλούς να εργάζονται, τρέφονται απ' αυτούς και τους κυβερνάνε.»

ΤΗΝ πραγματική σημασία και τη βαθύτερη αλήθεια αυτού που γίνεται τούτη τη στιγμή στη Γαλλία δεν θα τις καταλάβουμε, αν έχουμε ξεχάσει την ιστορία, αν δεν την ξέρουμε, ή αν την ξέρουμε άσχημα – και οι περισσότεροι την ξέρουμε άσχημα. Τους ανθρώπους της γενιάς μου, που σπουδάζανε κάτω από τό καθεστώς της 3ης Δημοκρατίας, μάς έχουν προσεκτικά διαπλάσει για νά μὴν καταλαβαίνουμε και νά μὴ μαθαίνουμε. Οι μαθητές είναι μελλοντικοί εκλογείς και πρέπει νά ντρεσάζονται έγκαιρα...

Πάει περισσότερο από ένας αιώνας που ο Β. Ουγκώ είχε καταγγείλει την «ιστορία των ιστοριογράφων», την καλόβολη ιστορία, την ιστορία των καλών συναναστροφών. Μ' αυτήν ακριβώς την ιστορία μάς έχουν γεμίσει τό κεφάλι και αυτήν είναι που καταγίνονται νά διαδώσουν «οί επιθεωρήσεις της ιστορίας για τό μεγάλο κοινό». Κι όταν άκούω μερικούς νά κουβεντιάζουν για τό «'89», διαπιστώνω πώς πραγματικά ή «ιστορία των ιστοριογράφων» δεν πέθανε.

● Μά την αλήθεια λουπόν, τί έγινε τό 1789; Και τί σήμαιναν όσα έγιναν τό μήνα Θερμιδώρ, τό μήνα Μπρυμαίρ, τό 1830, τό 1848 και στη συνέχεια;

Αυτοί που «τρώνε» και αυτοί που «τρώγονται»

Τί έγινε τό 1789; Μιά σύρραξη ανάμεσα στους κατέχοντες. Στη διάρκεια του 18ου αιώνα, μέσα από την ανάπτυξη του μεγαλεμπορίου, της βιομηχανίας και των τραπεζών, μία καινούργια τάξη γεννήθηκε στη Γαλλία: ή μπουρζουαζία των εμπορικών επιχειρήσεων. Ό χρηματικός πλούτος όρθώνεται άλλη-

στος άπέναντι στην άκίνητη περιουσία των ευγενών. Έχει και τους θεωρητικούς του, τόν Μπαρνάβ π.χ., που διαλαλεί δι «μιά νέα διανομή του πλούτου ζητάει (δηλαδή άπαιτεί) μιά νέα κατανομή της έξουσίας», πράγμα που σημαίνει πώς ή μεγάλη μπουρζουαζία δεν άνέχεται πιά νά βρίσκονται οι μοχλοί της διεύθυνσης του κράτους στα χέρια των άλλων πλούσιων, των γαιοκτημόνων και των ευγενών. Συνωστισμός.

Οί νεόπλουτοι άπαιτούν νά είναι συνεταίροι (τουλάχιστον) στη διαχείριση των εθνικών ζητημάτων. Στην πραγματικότητα θέλουν νά πάρουν τη θέση των «κατεστημένων δικαιούχων». Ό Σεγές και ό Μιραμπώ, οι άνθρωποί τους, φωνασκούνε και χαλάνε τόν κόσμο αυτότιτλοφορούμενοι: «Τό έθνος». Στίς συν-ελεύσεις των τάξεων, «Τρίτη Τάξη» είναι οι προύχοντες – και φωνάζουν πώς είναι ή Γαλλία.

Η Γαλλία; Είχε τότε 25.000.000 κατοίκους, και αυτό που θα διαπιστώσει τό 1822 ένας ήσυχος μά πολύ φλύαρος άνθρωπος, ό κ. ντέ Μποσεζούρ, ήταν αλήθεια και για τό 1789: υπάρχουν αυτοί που «τρώνε» και αυτοί που «τρώγονται». Από τη μιά οι πεντακόσιες χιλιάδες που «τρώνε» – οι κατέχοντες. Από την άλλη, είκοσιπέντε εκατομμύρια (τό 1822 θά είναι 30 εκατομμύρια) που «τρώγονται». Όσοι αποτελούσαν την Τρίτη Τάξη, ήταν κατά 95% «βολταιρικοί», δηλαδή άνθρωποι που θά υπέ-

Τό άρθρο αυτό του Henri Guillemin, «ΟΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ», δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Nouvel Observateur*, στο φύλλο 191/IV – 14/7/1968, λίγο μετά τά γεγονότα του Μάη στη Γαλλία. Τό δημοσιεύουμε σήμερα, μέ την έπέτειο της άλωσης της Βαστίλλης (14 Ιούλη), πιστεύοντας ότι τό περιεχόμενό του είναι πάντα επίκαιρο.

Τή μετάφραση έκανε ό ΠΑΝΟΣ ΠΕΤΡΙΤΗΣ.

γραφαν, συνειδητά ή όχι, τη σαφέστατη και πολύ λίγο γνωστή φόρμουλα του Βολταίρου: «καλά οργανωμένη χώρα είναι εκείνη που οι λίγοι δάζουν τους πολλούς να εργάζονται, τρέφονται απ' αυτούς και τους κυβερνάνε».

Η «έγκαρτέρηση των πολλών»

Οί χρυσωμένοι άστοί κέρδισαν τό παιγνίδι τό 1789. Έπέδωσαν στό βασιλιά τόν έμπιστο διαχειριστή τους, τόν τραπεζίτη Νεκέρ, και σκέπασαν τό έγχείρημά τους μέ ένα κατάλληλο λεξιλόγιο (μεγάλη ή σημασία του λεξιλογίου στην πολιτική: να διαλέγει κανείς τις λέξεις έτσι που άλλα να εκφράζουν και άλλα να σημαίνουν).

Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Άνθρώπου: «Όλοι οί άνθρωποι γεννιούνται και μένουν ελεύθεροι και ίσοι στά δικαιώματα». Στο όνομα αυτής της «ισότητας» άρνούνται τό δικαίωμα ψήφου στους πολίτες που είχαν βαφτίσει «παθητικούς» (ένα εφεύρημα του Σεγές που χαρακτηρίζει «παθητικούς», άκριβώς τους εργάτες). Στο όνομα αυτής της «ελευθερίας», ή Συντακτική Συνέλευση διατηρεί τη δουλεία στις ύπερπόντιες κτήσεις της Γαλλίας και άπαγορεύει στους εργάτες μέ τό νόμο του Σαπελιέ, τό 1791, κάθε συνδικαλιστική δράση για τη διεκδίκηση καλύτερου μισθού. Αυτό λοιπόν που πρέπει κυρίως να συνειδητοποιήσουμε, είναι τούτη ή ιστορική πραγματικότητα: Η Τρίτη (ή άφρόκρεμα της Τρίτης Τάξης) και ή άριστοκρατία είναι εκείνες που παλεύουν τό 1789 και ή Τρίτη Τάξη θγαίνει τελικά πιό δυνατή. Όμως όλη ή ιστορία ξετυλίχτηκε πάνω στην πλάτη του γαλλικού λαού, αυτών των 25 εκατομμυρίων που ή άποστολή τους έμενε ή ίδια: να εργάζονται γι' αυτούς που τους «κυβερνούν» και που πρέπει να «τρέφουν».

Μέ την έπαναστατική κομμώνα, τόν Αύγουστο του 1792, τά πράγματα αλλάζουν. Κυρίως μέ τό Ροβεσπιέρο, αυτό τό «τέρας» όπως έγραφε ή κόρη του Νεκέρ, ή λεγόμενη Κα ντέ Σταέλ, «αυτό τό τέρας που έχει πέσει μέ μανία πάνω στην κοινωνία για να την καταστρέψει». Έξ αιτίας του (θα γράφει στις «Σκέψεις» της) ή Έπανάσταση, τόσο άξιοπρεπής, τόσο λογική και καλοπροαίρετη μέχρι τό 1791, «άλλαξε σκοπό» και «οί άνθρωποι της εργατικής τάξης» φαντάστηκαν (άνήκουστη τρέλα) ότι ό ζυγός της περιουσιακής ανισότητας θα έπαυε να βρίσκειται άπάνω τους. Ένώ, όπως θυμίζει αυτή ή φωτισμένη κυρία, «τό μυστικό της κοινωνικής όμαλότητας βρίσκεται στην έγκαρτέρηση των πολλών» (άναγνωρίζουμε τό βολταϊρικό στυλ).

Καθολική ψηφοφορία: ό κόσμος άνάποδα. Η έθνική πολιτοφυλακή άνοιχτή στους άπένταρους, σαν να λέμε τό τέλος του κόσμου. Η χρυσωμένη μπουρζουαζία είχε ριψοκινδυνέψει τό 1789, έπειδή της είχαν διώξει τό Νεκέρ της – και προς μεγάλο τρόμο του Μιραμπώ – να όπλίσει προσωρινά τους προλετάριους για να ξαναγκάσουν τό βασιλιά να φωνάξει τόν άνθρωπό τους πίσω (και οί έλβετοί τραπεζίτες Περεγκώ και Ντελεσέρ καθώς κι ό χρηματομεσίτης Μπεσκαρώ διακρίθηκαν σαν φλογεροί «πατριώτες» στό να στείλουν τόν όχλο στην άλωση της Βαστίλλης), όμως από τη νύχτα κιόλας της 14ης Ιουλίου ό άφοπλισμός είχε άρχισει, «μέ τό μαλακό». Άγόραζαν για σαράντα δεκάρες από τους προλετάριους τά όπλα που τους είχαν μοιράσει δωρεάν και ταυτόχρονα φτιάχνονταν κάτω από την αϊγίδα του μαρκησιού Λαφαγιέτ αυτή ή βοηθητική μιλιτσια της μπουρζουαζίας, ή όνομαζόμενη «έθνική φρουρά», για τό μάντρωμα και την έπιτήρηση των φτωχών.

Στην έθνική φρουρά δέν έμπαινε παρά όποιος μπορούσε να πληρώσει τη στολή του, που κόστιζε όγδόντα λίβρες (δηλαδή περισσότερο από 300 σημερινά φράγκα), ενώ ό παριζιάνος εργάτης, τις μέρες που δούλευε, κέρδιζε περίπου 40 δεκάρες. Η «καθαρότητα» της άστυνομίας ήταν λοιπόν άυστηρά εξασφαλισμένη. Στις 17 Ιουλίου 1791, ή έθνική αυτή φρουρά, έδωσε στους «παθητικούς», μέ τό μυθόγαλλιο, τό μάθημα που τους ήταν άναγκαίο. όταν άνακατεύτηκαν στό αίτημα για την έκπτωση του βασιλιά μετά τη φυγή του στις Βαράιν και την κωμωδία της «άπαγωγής» που οργανώθηκε από τόν Μπαρνάβ και

τό Λαφαγιέτ. Τί ήθελαν και άνακατεύτηκαν αυτοί οί τιποτένιοι; Τους έφεραν πάλι στα σύγκαλά τους.

Άνοίγει λοιπόν τό 1792 ένα είδος μισητής παρένθεσης για τους άστους. Η «έλπίδα του '89» παραστρατημένη, προδομένη. Άποτρόπαιο σκάνδαλο. Στη θέση του Βολταίρου, που τόν έβαλαν, όπως έπρεπε, στο Πάνθεον, παρουσιάζεται ή σκιά αυτού του τρελού, αυτού του κακοποιού, του Ρουσσώ. Και ό μαθητής του Ροβεσπιέρος θέλει να εξαφανίσει τόν άγαπημένο Μιραμπώ. Εύτυχώς οί προύχοντες είναι πάντα στη θέση τους. Κατέχουν τη Συμβατική, όπως κατείχαν τη Νομοθετική και τη Συντακτική Συνέλευση. Έχουν για όμάδα κρούσης τους Γιρονδίνους, «όλιγαρχία από μπουρζουάδες άλαζόνες και δημοκόπους» (Ζωρές), που θέλουν, όπως θα πει ό Λαμαρτίνος, να άντικαταστήσουν «την κυριαρχία του βασιλιά από την κυριαρχία του πλούτου», έτσι που ό λαός «άντί να έχει ένα μόνο τύραννο, να έχει μερικές χιλιάδες». Τό μήνα Άπρίλιο του 1793, ό Σεγές προτείνει στους άστους ένα ξαφνικό πραξικόπημα στο Παρίσι, μέ 20.000 «παιδιά από τζάκι» που θα τά φέρουν από τις επαρχίες. Τους καλεί να σκοτώσουν τό Ροβεσπιέρο μία νύχτα, ενώ μέ τά κανόνια θα «κεραυνοβολήσουν τά προάστια». Ό Σεγές βιάζεται πολύ. Πάει περισσότερο από μισό αιώνα μπροστά.

Ό Ροβεσπιέρος άμφισβητεί τό επίθετο που οί δουλεντές άνάγραψαν στη διακήρυξή τους για τά δικαιώματα του ανθρώπου: ότι ή ιδιοκτησία είναι «ιερή», και άρνιέται ότι οί άνθρωποι, οί μαύροι για παράδειγμα, μπορεί να είναι «ιερή ιδιοκτησία» των δουλοκτητών. Άντίθετα ό Ρολάν φωνάζει ότι ή «ελευθερία» είναι ένα δόγμα και δηλώνει, ενάντια σε κείνους που ζητάνε επέμβαση του κράτους για την άπαγόρευση της αύξησης της τιμής των τροφίμων και κυρίως του ψωμιού, ότι εκείνο που μπορεί και πρέπει να κάνει ή Συνέλευση σχετικά μέ τά έμπορικά ζητήματα, είναι μόνο να θεβαιώσει έπίσημα ότι δέν θα επέμβει. Στη «γιορτή των Νόμων» που οργανώθηκε απ' τους Γιρονδίνους, τά δημοκρατικά λάβαρα δέν έχουν πιά τό έμβλημα: «Έλευθερία, Ισότητα, Άδελφότητα». Η τελευταία λέξη έχει αλλάξει: «Έλευθερία, Ισότητα, Ιδιοκτησία».

Θα χρειαστούν σχεδόν δύο χρόνια (10 Άπριλίου 1792 μέχρι 27 Ιουλίου 1794) για να τελειώσουν μέ τό Ροβεσπιέρο, παρά τις φιλότιμες για τό σκοπό αυτό προσπάθειες του Δαντών, ανθρώπου που, κάτω από τις όπορουνιστικές του μεταμφιέσεις, μένει ένας άνθρωπος «καθώς πρέπει» όπως ό Μιραμπώ. Τέλος, έφτασε ή 9η Θερμιδώρ και οί τίμιοι άνθρωποι άναπνέουν. «Άπελευθέρωση του Παρισιού» σχολιάζει ό κ. Μπεσάν - Μασσέν. Η κυρία ντέ Σταέλ θα μπορεί να ξανανοιεί τό σαλόνι της και ό Μπουασύ ντ' Άγκλά πρόφερε μέσα σε έπευφημίες τις σωτηρίες λέξεις: «Μιά χώρα που την κυβερνάνε οί ιδιοκτήτες, βρίσκεται μέσα στη φυσική τάξη».

Ένας άπατρις τυχοδιώχτης

Όμως ή δημοκρατία, έστω και άκρωτηριασμένη, εξακολουθεί να ύπάρχει, άνησυχαστική. Έτσι, μία συνωμοσία από άνθρώπους του χρηματιστηρίου και στρατιωτικούς, βοηθημένη από τό Σεγές (πάντα) και τόν Ταλευράνδο – και ό Περεγκώ βρίσκεται εκεί περιμένοντας από την έπιχείρηση τά πιό μεγάλα όφέλη – άνατρέπει τη δημοκρατία μέ την κραυγή «ζήτω ή δημοκρατία». Είναι ό μήνας Μπρυμαίρ, που έρχεται να συμπληρώσει ένα Θερμιδώρ μισοτελειωμένο.

Τό όργανο που διαλέχτηκε γι' αυτό τό σκοπό ήταν ένας τυχοδιώχτης και άπατρις στρατηγός, που έχοντας άποτύχει σ' ένα πραξικόπημά του στη Μέση Άνατολή, όπου έδλεπε τόν έαυτό του σατράπη, έπεσε πάνω στη Γαλλία σαν σε μία εύκολη λεία. Τόν νομίζουν εύκολόμεταχείριστο, άν και ό Σεγές δυσπιστεί, και πολύ γρήγορα άποδείχτηκε πως είχε δίκιο. Όμως τό πρόσωπο είναι κατάλληλο, τουλάχιστο για τό κυριότερο, δηλαδή για τη στερέωση των άστών στα προνόμιά τους, για τη στενή έπιτήρηση της εργατικής τάξης, που κρατιέται στη θέση του «ζώνου για σφάξιμο», και ιδιαίτερα για τη χρηματιστηρι-

ακή κομπίνα για την οποία τον ανέβασαν στην εξουσία. Μόλις ο στρατηγός πήρε τη θέση του, ο Περεγκώ τον δάξει και υπογράφει αυτό για το οποίο τον έβαλαν σ' αυτή τη θέση: την ίδρυση της τεράστιας επιχείρησης μιάς ιδιωτικής τράπεζας που θα δεχτεί να τη διακομίζει με το πλαστό όνομα της «Τράπεζας της Γαλλίας», ενώ ήταν συμφωνημένο πως το κράτος όχι μόνο δεν θα είχε καμιά εξουσία πάνω της και δεν θα της ζητούσε χρήματα, αλλά αντίθετα θα της έδινε.

Τά πράγματα πάνε έτσι μιά χαρά για την μπουρζουαζία των επιχειρήσεων, ως τη στιγμή που τα σχέδιά της θα χαλάσουν, και μάλιστα κατά το χειρότερο τρόπο, μέσα από την προσωπική πολιτική της λεηλασίας που ο «αυτοκράτορας» εφαρμόζει στην Ευρώπη. Ο ηπειρωτικός αποκλεισμός λιγοστεύει τα βιομηχανικά και εμπορικά κέρδη. Μπορεί ή «Τράπεζα της Γαλλίας» να τα βγάξει πέρα θανάσια, καταφέροντας μάλιστα να αποκτήσει σημαντικά δηλωμένα κέρδη (φαντάζεται κανείς τα άλλα), όμως οι προύχοντες στο σύνολό τους κρίνουν πως αυτό δεν είναι πιά το παιγνίδι τους. Έγκαταλείπουν το δημιουργήμα τους και ο Λαφαγιέτ ξεδεύεται πάλι για την τιμή της «ἐλευθερίας». Η βασιλεία ξαναγυρίζει το 1814, και κάτω από το σκήπτρο του βασιλιά Λουδοβίκου 18ου γίνεται μιά συγχώνευση ανάμεσα σε «τίμιους ανθρώπους» με τίτλους και χωρίς τίτλους. Οι κόρες των τραπεζιτών και των βιομηχάνων παντρεύονται αριστοκράτες δελεασμένους από τον παρά. Υπόδειγμα του είδους: Η Ζερμαίν Νεκέρ, που χρίσθηκε βαρώνη ντέ Σταέλ – Χολλστάιν. Οι στρατηγοί από την άλλη μεριά ενδιαφέρονται για τα συμβούλια των επιχειρήσεων. Ο Σούλτ, τακτοποιημένος από πριν με τις ληστείες του στο εξωτερικό, μπαίνει στη σιδηροβιομηχανία και τα ορυχεία. Ο Μαρμόν γίνεται γαμπρός του Περεγκώ.

Υπάρχουν ωστόσο μόνο εκατό χιλιάδες εκλογείς στη Γαλλία, για τριάντα εκατομμύρια κατοίκους. Δεν ήταν άρκετοί. Μιά μεσαία μπουρζουαζία αρχίζει να δείχνει τα δόντια της, θέλει κι αυτή το μερίδιό της από την εξουσία. Ο Θιέρσος είναι ο αντιπροσωπευτικός της τύπος, και ο βασιλιάς Κάρολος ο 10ος, λιγότερο προνοητικός από το Λουδοβίκο 18ο, κάνει την απερισκεψία να επηρεάζεται κάπως περισσότερο από τους ευγενείς και, κυρίως, κάνει την τρέλα να μη δεχτεί την πληρωμή του φόρου επιτηδεύματος σάν προϋπόθεση του εκλογικού δικαιώματος.

Ο Κάρολος ο 10ος ανατράπηκε τον Ιούλιο του 1830 και η μπουρζουαζία επανέλαβε την παλιά επιχείρησή της του Ιουλίου 1789: φώναξε το προλεταριάτο να σκοτωθεί για λογαριασμό της· πράγμα που έγινε για μιά φορά ακόμα, κάτω από το προσεκτικό βλέμμα του κορακοζώτου Λαφαγιέτ. Αυτός, ο μαρκήσιος, κατάλληλα στηριγμένος από τον Μπενζαμέν Κονστάνς τυλίγει μέσα στις πτυχές της τριχρωμης σημαίας τον καινούργιο βασιλιά Λουδοβίκο-Φίλιππο, γιό του Φίλιππου της

Όρλεάνης. Επιτέλους κερδίσανε. Το παλιό σχέδιο του Δαντών και του Ντυμουριέ πραγματοποιείται. Ένας «Όρλεάν» στην εξουσία. Και δεν χρειάζεται να θυμωθεί κανείς (τί σημασία θά 'χε άλλωστε;) ότι αυτός ο γηραιός κύριος που σήμερα ανακηρύσσεται «βασιλιάς της Γαλλίας» πέρασε στις 5 'Απριλίου 1791 στις γραμμές του έχθρου με όλόκληρο το έπιτελείο του Ντυμουριέ.

«Ουδέμια αιτήσεις απευθυνομένη προς ἡμᾶς διὰ παρέμβασίν μας μεταξύ εργοδότην και ἐργάτου διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἡμερομισθίου και τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας θά γίνει ἀποδεκτή, διότι θά ἦτο ἀντίθετος πρὸς τοὺς νόμους οἱ ὅποιοι ἔχουν καθιερώσει τὴν ἀρχὴν τῆς βιομηχανίας».

Τί είναι αυτό; Είναι το άρθρο 3 της ημερήσιας διαταγής του Λαφαγιέτ της 25 Αυγούστου 1830, απάντηση σε ἀφελείς αιτήσεις μαραγκών και κλειδαράδων του Παρισιού προς την ἐθνική φρουρά να προστατέψει τα συμφέροντα του λαού, αυτού του λαού που είχε πολεμήσει στα όδοφράγματα. Μήπως οι άνθρωποι αυτοί χάσαν τα λογικά τους; Σέ λίγο, και πρώτα – πρώτα στη Λυών, θά τους δώσουν να καταλάβουν τί θά πει «καλά οργανωμένη κοινωνία». Ο νομάρχης της Λυών δεν ήταν εκείνος που είχε την ασυνειδησία να επιτρέψει μιά συζήτηση ανάμεσα σε εκπροσώπους των εργατών και της εργοδοσίας για τον καθορισμό ενός ελάχιστου ημερομισθίου; Ο ύπουργός Καζιμέρ Περιέ, έριξε τον κεραυνό του. Ανάκληση του νομάρχη. Και ο Σούλτ, ο επιχειρηματίας-στρατηγός, στάλθηκε στη Λυών για να ξαναεγκαταστήσει με τα μεγάλα μέσα αυτήν την απόλυτη «ἐλευθερία των συναλλαγών» ανάμεσα σε εργοστασιάρχες και εργάτες, απαράβατο όρο της ασφάλειας αλλά και της ιδιοκτησίας.

Η παγίδα των προυχόντων

Τό 1830 είναι τό 1789 που τώρα στερεώνεται επιτέλους – και με πόσες δυσκολίες – για τα καλά. Τί δυσάρεστα επεισόδια στο μεταξύ! Μά τα καταφέραμε! Τό κράτος είμαστε ἡμεῖς, ἡμεῖς οἱ μεγάλοι προύχοντες τῆς μπουρζουαζίας. Οἱ πηγές τοῦ πλούτου, ὅλα τὰ μέσα παραγωγῆς, τὰ μεταλλεία και οἱ σιδηρόδρομοι, ὅλα αὐτὰ ἀνήκουν πιά σέ μιά ομάδα ἀνθρώπων, «δύο ἢ τρεῖς ἑκατοντάδες οἰκογένειες», ὅπως θά διευκρινίσει και ὁ κ. Θιέρσος στή σελίδα 112 τοῦ βιβλίου του «Περί τοῦ δικαιώματος τῆς ιδιοκτησίας». Εἶναι ὁ παραδείσιος. Αὐτοί εἶναι τό κράτος – κρατᾶνε τὴν ἀστυνομία και τό στρατό. Εἶναι τ' ἀφεντικά και μποροῦν, σάν ἄνθρωποι τῆς ἐλευθερίας, νά βγάξουν χρήματα ἐλεύθερα ἀπό ὅτιδήποτε μπορεῖ νά μετατραπεί σέ χρήμα: ἀπ' τό Δημόσιο Ταμεῖο, ἀπό τὴν πελατεία τὴν ἀναγκασμένη νά ἀγοράζει αὐτὰ που λᾶνε στίς τιμές που οἱ ἴδιοι κανονίζουν, και ἀπ' αὐτό τό ἀμέτρητο πλῆθος – τόν «βρώμικο ὄχλο» ὅπως λέει ὁ παρασημοφορημένος τό 1840 ἀπό τὴν Τράπεζα τῆς Γαλ-

1789 – 'Ιούλης: Άλωση τῆς Βασιλῆς – Σύγκληση Συντακτικῆς Συνέλευσης (Constituante).

1791 – Σεπτέμβρης: Ψήφιση Συντάγματος και διάλυση τῆς Συντακτικῆς Συνέλευσης – Σύγκληση Νομοθετικῆς Συνέλευσης (Legislative).

1792 – Αὐγούστος: Άνατροπή μοναρχίας ἀπό τό Ροθεσιέρο και τοὺς Ἰακωθίνους (ἀριστερά τῆς ἀστικῆς τάξης) – Σύγκληση Συμβατικῆς Συνέλευσης (Convention). Δεξιὰ ἀντιπολίτευση οἱ Γιρονδῖνοι και ὁ Δαντών.

1793 – Φλεβάρης: Κατατόμηση βασιλιά Λουδοβίκου 16ου.

1793 – 'Ιούνιος: Δικτατορία τῶν Ἰακωθίνων – «Τρομοκρατία».

1794 – 'Απρίλης: Κατατόμηση Δαντών.

1794 – 'Ιούλης: (9 Θερμιδῶρ) Άνατροπή τῆς δικτατορίας τῶν Ἰακωθίνων – Διευθυντήριο ἀπό μεγαλοαστοὺς – Προβολή τοῦ Ναπολέοντα.

1798 – Νοέμβρης: (18 Μπρυμαίρ). Ὁ Ναπολέων ὕπατος, και ἀργότερα αὐτοκράτορας.

1814 – Μάρτης: Ἡττα Ναπολέοντα, παραίτηση και ἐξορία στή νῆσο Ἐλβα – Παλινὸρθωση τοῦ βασιλιά Λουδοβίκου 18ου.

1815 – Σεπτέμβρης: Συνέδριο τῆς Βιέννης – Ἱερή Συμμαχία.

1815 – Μάρτης: Ἀπόδραση και ἐπάνοδος Ναπολέοντα.

1815 – Μᾶης: Τελική ἡττα τοῦ Ναπο-

λέοντα στο Βατερλώ. Παλινὸρθωση τοῦ βασιλιά Καρόλου 10ου τῶν Βουρβόνων.

1830 – 'Ιούλης: Άνατροπή τοῦ Καρόλου 10ου – Στὸ θρόνο ὁ Δούκας τῆς Ὁρλεάνης, με τό ὄνομα Λουδοβίκος – Φίλιππος.

1848 – 'Ιούνιος: Ἐξέγερση στο Παρίσι και ἐκδίωξη τοῦ Λουδοβίκου Φίλιππου – Στὴν ἐξουσία ὁ Λουδοβίκος-Ναπολέων Γ' Βοναπάρτης.

1870 – 1871: Γαλλογερμανικός πόλεμος και ἡττα τῆς Γαλλίας – Οἱ Γερμανοὶ στο Παρίσι – Ἐξέγερση τῶν ἐργατῶν – Κομμούνα τοῦ Παρισιού – Καταστολή τῆς ἐξέγερσης, ἀρχή τῆς 3ης Γαλλικῆς Δημοκρατίας.

λίας κ. Θιέρσος – απ' αυτή τη μάζα την αδιάκοπα ανανεούμενη των εργαζόμενων, που υποφέρει γι' αυτούς κάτω από την άπειλή του θανάτου.

Πάντα απαγορευμένες οι ενώσεις των εργατών – όμως επιτρεπτές και εύλογημένες οι ενώσεις των άφεντικών. Έθνική κοινότητα; Συμμετοχή; Φυσικά! Η εθνική κοινότητα δεν είναι μιά άδεια λέξη. Κοινωνικοποίηση λοιπόν των εξόδων για την ύποδομή του σιδηροδρομικού δικτύου, για την πληρωμή των επιχορηγήσεων στις μεγάλες εταιρίες, όταν τα κέρδη δεν είναι τὰ ἐπιζόμενα – μέσα από την εισπραττόμενη (έμμεση κατά προτίμηση) φορολογία. Μ' αυτό τον τρόπο, σύμφωνα με τον εύγενικό λόγο του Γκιζώ στη Βουλή στις 28 Μαΐου 1846, θασιλεύουν σέ ένα έθνος ή τάξη, ή ειρήνη και ή εύτυχία. «Ήσυχη για τίς ἀρχές της, για την ίδια της την ήθική ύπαρξη, ή χώρα κάνει ειρηνικά τίς καθημερινές δουλειές της».

Οί «δουλειές» των πανίσχυρων κομπιναδόρων θά κινδυνεύουν δυσάρεστα τό 1848, από ένα απρόσμενο κίνημα της εκμεταλλευόμενης μάζας. Όμως δεν είναι τίποτα. Αυτοί οι εύκολόπιστοι που διεκδικούν τό δικαίωμα νά ζήσουν, συμπεριφέρονται σάν σχολιαρόπαιδα και ό Τοκεβίλ διασκεδάζει μαζί τους. Πιστεύουν όποιο παραμύθι τους σερβίζουν και πέφτουν μέ ένθουσιασμό στις παγίδες των προυχόντων που βάλθηκαν νά φωνάζουν απ' όλες τίς μεριές, ό ένας δυνατότερα απ' τόν άλλο, «ζήτω ή δημοκρατία»! Τό ζήτημα είναι απλό, πώς νά τους αφαιρεθούν τὰ όπλα που «προδότες» σάν τό Λαμαρτίνο τούς άφησαν νά πάρουν, τό Φλεβάρη. Ένας προυχόντας ρεαλιστής, και που δεν άντιπαθεί καθόλου τόν κυνισμό, αυτός ό ίδιος Τοκεβίλ που προαναφέραμε, θά έξηγήσει στά απομνημονεύματά του: «Από την πρώτη στιγμή είχα πιστέψει ότι δεν θά έπρεπε νά έλπίζεται ή ειρηνική ρύθμιση του κινήματος του Φεβρουαρίου. Δέν θά μπορούσε νά σταματήσει παρά αίφνιδιαστικά, μέ μιά μεγάλη μάχη μέσα στό Παρίσι. Γι' αυτή τή μάχη, συνεχίζει, έπρεπε ν' άρπαχτεί ή πρώτη εύκαιρία».

Στις 27 Απριλίου 1848 ό εισαγγελέας-βουλευτής Σενάρ είχε κιάλας όργανώσει στη Ρουέν μιά μικρή προειδοποιητική σφαγή (38 νεκροί). Ό Όντιγιόν Μπαρώ χαιρετίζει στά απομνημονεύματά του τόν άξιολαύμαστο Σενάρ που έδωσε τή διαταγή νά άνοίξει τό «πύρ». «Δέν μπορούμε παρά νά τιμήσουμε – γράφει – μιά τέτοια πράξη πολιτικού θάρρους πάρα πολύ σπάνιου στη Γαλλία μας».

Τόν Ιούνιο του 1848 ό κ. Ντέ Φαλλού, βοηθούμενος από τόν Μονταλαμπέρ και τόν Καβαινιακ «σώζει την κοινωνία» πραγματοποιώντας επιτέλους την εύχή του Σεγές τό 1793: Κεραυνοβολώντας τὰ προάστια, κι όπως πρέπει μάλιστα. Ό κ. Ντέ Βινύ τρελαίνεται απ' τή χαρά του. Είχε τόσο πολύ φοβηθεί, από τό 1830 κι έδώ, μπροστά στους ένοπλους προλετάριους!

Όμως, όπως μετά τὰ γεγονότα του Θερμιδώρ και την καρατόμηση του Ροβεσπιέρου και των εκατό δικών του, ή ψυχική γαλήνη δεν ξαναγύρισε ολοκληρωτικά στά πνεύματα και στις καρδιές των γαλαζοαίματων, γιατί ή δημοκρατία παρ' όλ' αυτά έπιζούσε, έτσι και μετά τό 1848 ή άριστοκρατία του χρήματος μένει φοβισμένη.

Η δημοκρατία του 1850 είναι κι αυτή λειψή, μέ τόν αποκλεισμό από την ψηφοφορία πάνω από 3 εκατομμύρια φτωχών. Όμως και μόνη ή ύπαρξη του δημοκρατικού συστήματος είναι μιά άπειλή για τούς μηχανισμούς πλουτισμού από την εκμετάλλευση της εργασίας. Για τό λόγο αυτό ή 2η Δεκεμβρίου θά έρθει νά ξαναρχίσει τό έργο της 18ης Μπρυμαίρ, όμως αυτή τή φορά μ' έναν άλλο Βοναπάρτη, πέρα για πέρα ίκανοποιητικό.

Ό Ναπολέων Γ' Βοναπάρτης μπλέκεται βέβαια – και αυτό είναι στενάχωρο – σ' αυτό τόν πόλεμο του 1870 μέ την Πρωσία. Όμως ξεπηδάνε κάποιοι πολύμοι δοηθοί: οί Ζύλ. Ό Ζύλ Φάβρ, ό Ζύλ Φερρύ, ό Ζύλ Σιμόν, κύριοι της «έντιμου» άριστεράς, σπесиαλιστές του κατάλληλου λεξιλόγιου. Τρέχουν στό δημαρχείο στις 4 Σεπτεμβρίου, μέ τή μοναδική σκέψη νά έμποδίσουν «τούς κόκκινους» νά φτάσουν εκεί, και φτιάχνουν μιά κυβέρνηση λεγόμενη της «έθνικής άμυνας», που είναι όμως αποκλειστικά της «κοινωνικής άμυνας», γιατί ή αντίσταση στόν Πρώσο εισβολέα, που τήν κάνουν επίσημο σύνθημα, είναι ή τελευταία φροντίδα τους. Αντίθετα, δεν έχουν παρά μιά σκέψη, σέ συμφωνία μέ τούς στρατηγούς: νά επιδληθεί ή τάξη μέ τὰ νικηφόρα γερμανικά στρατεύματα.

Μετά θά 'ρθει τό «ποταπό» έπεισόδιο της Κομμούνας. Ό κ. Θιέρσος είναι στην έξουσία και οί ίδιοι στρατηγοί που στή διάρκεια της πολιορκίας από τούς Γερμανούς είχαν μένει άκίνητοι και άπρακτοι διαστημώντας τόν Γαμβέτα για την αντίστασή του στην επαρχία, ξαναβρίσκονται πολεμοχαρείς, επιθετικοί, φουσκαμένοι, για την άλλη πολιορκία, την άληθινή, τή σωστή, ενάντια στους προλετάριους του Παρισιού.

Η ματοβαμμένη έβδομάδα του Μαΐου 1871. Η μεγάλη, τρομερή, σωτήρια σφαγή. Σας τούς κανονίσαμε αυτούς τούς άθωαδέστατους, που δεν είχαν άρκέσει για νά τούς σωφρονήσουν οί μέρες του Ιουνίου.

Ό παράδεισος ξαναφτιάχνεται, και αυτή είναι ή «3η Δημοκρατία», σφραγισμένη από τή δυναμική είσοδο στην πολιτική της μικρής αντικληρικής μπουρζουαζίας, ενώ ή μεγάλη άριστοκρατική μπουρζουαζία μοιράζεται τίς ύψηλές θέσεις – την προεδρία της Δημοκρατίας, την Έταιρία του Σουέζ, τὰ Τζόκεϊ Κλάμπ, τό Γενικό Έπιτελείο, τό Χρηματιστήριο.

Μπορείς νά συνεχίσεις, άναγνώστη, στηριγμένος στις διωμένες άναμνήσεις σου και μέ μάτια άνοιχτά.

Όμως θά ήθελα νά τέλειωνα μέ ένα απόσπασμα πολύ αξιοσημείωτο του Φρανσουά Μωριάκ. Τό κείμενο αυτό, τό βρίσκει κανείς στο «Σημειωματάριό του» της 23ης Σεπτεμβρίου 1966. Θά τό αναφέρω μόνο σάν θέμα για σκέψη.

«Ένας φίλος μου γράφει αυτό τό καλοκαίρι ότι είχε ψηφίσει “λευκό” στις προεδρικές εκλογές, παρ' όλο που θαύμαζε τό Ντέ Γκώλ, επειδή είχε τό παράπονο πώς ό στρατηγός δεν μäs γλίτωσε από τίς δυνάμεις του χρήματος. Αυτό που δεν έκανε ό Ντέ Γκώλ, αυτό που δεν εξαρτάται απ' αυτόν νά κάνει, είναι νά υποχρεώσει μερικά χέρια νά χαλαρώσουν τό σφίξιμο. ναι αυτό τό μικρό άριθμό από χέρια που κρατούν τούς μυστικούς μοχλούς, που έξασφαλίζουν άμύθητα κέρδη σέ μερικούς, και που κάνουν όλους έμäs ένα κοπάδι εκμεταλλεύσιμο και εκμεταλλευόμενο».

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΜΑΞΙΜΟΣ

Στό μικρό αυτό αφιέρωμα στη μνήμη του Σεραφείμ Μάξιμου, περιέχονται:

- Τέσσερα κείμενα του ίδιου – τὰ τρία ανέκδοτα. (Έχει ξαναδημοσιευθεί μόνο τό άρθρο «1848-1928»).

- Ένα γράμμα του Πέτρου Ρούσου. (Ανέκδοτο)

- Βιογραφικό σημείωμα.

- Βιβλιογραφία αυτοτελών έργων του Μάξιμου.

- Μικρό σημείωμα του Δημήτρη Χατζή.

- Σημείωμα του έπιμελητή του αφιερώματος Λουκά Άξελου για τή γέννηση και διαμόρφωση του έλληνισμού άστισμού – και τό Σ. Μάξιμο.

Η γνησιότητα των κειμένων του Μάξιμου είναι άναμφισβήτητη μιά και όσα δέν είναι χειρόγραφα φέρουν πλήθος από ιδιόχειρες διορθώσεις του συγγραφέα. Τό ίδιο ισχύει και για τό γράμμα του Π. Ρούσου.

Η σημερινή δημοσίευσή τους γίνεται μέ βάση τό πρωτότυπο, χωρίς τήν παραμικρή επέμβαση στό νόημα και τή γλώσσα του συγγραφέα.

Τά κείμενα του Μάξιμου είναι συγκεκριμένα τά έξής:

- «1848-1928»: Πρωτοδημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Σπάρτακος», πού ήταν κεντρικό όργανο τής Ένωμένης Άντιπολίτευσης, στό τεύχος 3-4 του Μάρτη-Άπρίλη 1928, σελ. 98-99.

- «Γράμμα προς τό Πολιτικό Γραφείο του Κ.Κ.Ε.» : Στάλθηκε από τή Βιέννη στά τέλη Σεπτέμβρη 1950. Άποτελείται από δύο μέρη. Πρώτο, τό κυρίως γράμμα μέ ήμερομηνία 20/9/50, αποτελούμενο από 11 δακτυλογραφημένες σελίδες, και δεύτερο, ένα «Συμπληρωματικό σημείωμα για τήν Δημοκρατία και τόν δημοκρατικό συγκεντρωτισμό» μέ ήμερομηνία 25/9/50, αποτελούμενο από 2 δακτυλογραφημένες σελίδες.

- «Γράμμα στον Πέτρο Ρούσο». Γράφτηκε στή Βιέννη στίς 9 Ιούνη 1959. Άποτελεί άπάντηση στό γράμμα τής 5/5/59 πού του έστειλε ό Π. Ρούσος. Τό κείμενο άποτελείται από 6 πρόχειρα δακτυλογραφημένες σελίδες.

- «Γράμμα προς τήν Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε.» : Μέ τό γράμμα του αυτό ό Μάξιμος επιδιώκει μιά άπενθείας συνεννόηση μέ τήν Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε., μιά και, ως φαίνεται, δέν πήρε άπάντηση στό γράμμα πού έστειλε στον Π. Ρούσο. Τό γράμμα αυτό, χωρίς ήμερομηνία, αποτελείται από 8 χειρόγραφες σελίδες, πού αποτελούν μάλλον αντιγραφή του πρωτότυπου, τό όποιο θά πρέπει νά στάλθηκε χειρόγραφο στήν Κ.Ε., μιά και στό άρχείο του Μάξιμου δέν βρέθηκε κανένα αντίγραφο γραφομηχανής, όπως συνέβηκε μέ τά περισσότερα γράμματά του.

- «Γράμμα στον Σ. Μάξιμο». Γράφτηκε από τόν Πέτρο Ρούσο στίς 5/5/1959 και στάλθηκε μέσω κομματικής όδου στό Μάξιμο, πού διέμενε μόνιμα πιά στή Βιέννη. Άποτελείται από 2 δακτυλογραφημένες σελίδες.

Τά κείμενα είναι παρμένα από τό άρχείο του Σ. Μάξιμου, τό όποιο ειγενικά έχει παραχωρήσει ή Πηνελόπη Μάξιμου στίς εκδόσεις «Στοχαστής», πού σκοπεύουν νά εκδώσουν τό μεγαλύτερο μέρος του σε άυτοτελείς και κατά θέματα τόμους, όπως άλλωστε έγινε και μέ τά ήδη εκδομένα από τό «Στοχαστή» βιβλία του συγγραφέα. Άπό τό άρχείο επίσης του Σ. Μάξιμου προέρχονται και οι ανέκδοτες φωτογραφίες πού δημοσιεύουμε.

«Ύπηρξε μεγαλύτερος από τό έργο του...»

Του Δημ. Χατζή

Δέν θεωρώ τόν εαυτό μου άρμόδιο νά κρίνω τό έργο του – και τελospάντων άς μάθουμε κάποτε νά σεβόμαστε έκείνο τό «έκαστος έφ' ό έτάχθη». 'Από τ' άλλο μέρος δέν αγαπώ καθόλου τήν άνεκδοτολογία. Τί νά πώ, λοιπόν, έγώ γιά τό Σεραφεΐμ Μάξιμο; Τόν γνώρισα στή συντακτική έπιτροπή τής παράνομης «'Ελεύθερης 'Ελλάδας», όπου και ύστερα από τήν άπελευθέρωση δουλέψαμε και κείνος και γώ ώς ότου τήν έκλεισαν στά 1947. Τόν είδα έτσι από κοντά, τόν συναναστράφηκα αρκετά και, μόλο που ή διαφορά τής ήλικίας, τό μεγάλο του όνομα, ή ιστορία του και ή θέση του μέσα στήν έλληνική 'Αριστερά ήταν φυσικό νά δημιουργούν κάποια απόσταση μεταξύ μας, τολμάω νά πώ πώς αξιόθηκα νά είμαι φίλος του. 'Ωραϊος, μεγάλος, επιβλητικός, όρμητικός γέμιζε παντού και πάντοτε τόν τόπο μέ τίς γνώσεις, τήν πείρα του, τό σπινθηροδόλο του πνεύμα. Μιλώντας γιά τήν 'Ελλάδα, τήν ιστορία, τήν πολιτική, τήν οικονομία της, συζητώντας τά τρέχοντα ή τά γενικά, αυτοσχεδιάζοντας πάνω σέ κάποιο θέμα στό σπίτι, στό γραφείο, τό καφενείο ή τήν άνθρωποφάγα ταβέρνα τής πολιτικής ή κοινοτοριάς της

παντιποτολογίας, μπορούσε, συνεπαρμένος από τή σκέψη του, νά φτάνει κάποτε σέ μιάν άντίληψη συνθετική που τόν ξεχώριζε από κάθε άλλο διαανοούμενο του καιρού του. Συχνά τίς νιώσαμε, εμείς οι νεότεροι και μικρότεροι που 'μαστε γύρω του, τίς άστραπές τής μεγαλοφυΐας νά περνούνε μέσα άπ' τά λόγια του.

Και όμως... 'Εγώ δέν τόν θαύμασα αυτόν τόν άνθρωπο. Κοιτάζοντάς τον μέ τά παρθένα, ίπιοχιώτικα κι έκπληκτα μάτια μου τότε, ξέρω τώρα πολύ καλά πώς είχα πάντοτε μιά λύπη άξεδιάλυτη γι' αυτόν τό γίγαντα: Οι άστραπές του μυαλού του σόησαν μακριά και χανόντανε, τό θαυμάσιό του πνεύμα σκορπιζόταν, ή σύνθεση απόμνησκε εκεί, όπως είπώθηκε άκαριαία, χωρίς συνέχεια και χωρίς καρπό. Τό έργο που άφησε είναι πολύ μικρότερο από τίς δυνάμεις και τίς ικανότητές του – «ό Σολωμός ύπηρξε ποιητής μεγαλύτερος από τό έργο του»... Και, αν δέ μπορούσα τότε νά τό συλλάβω, τό συλλογίζομαι επίμονα σήμερα – πέρα άπ' τήν περίπτωση τής ατομικής ιδιοσυγκρασίας: 'Αντιπνευματική κοινωνία; 'Απουσία τής πνευματικής ύποδομής; 'Ελλειψη παράδοσης – όπου κανένας δέ διαδέχεται και δέ συνεχίζει κανέναν; 'Αν θινάμαι καλά, άπ' αυτόν πρέπει νά τό πρωτάκουσα γιά τά χρόνια του του Παρισιού, αυτό που τώρα πιστεύω – πώς εμείς εδώ στήν 'Ελλάδα, όλοι μας, ξαναρχίζουμε πάντοτε άπ' τήν αρχή, δέν έχουμε έτοιμους δρόμους ν' ακολουθήσουμε, κουβαλώντας ό καθένας μας τό μικρό του φόρτωμα δίπλα στους άλλους. Και, όπως και νά τό κάνουμε, ή σκέψη μιάς κοινωνίας δέν είναι άγριοιολούλουδο που φυτρώνει άυτόφνης – καλλιεργείται σέ κήπους μονάχα, αυτούς τούς έθνικούς κήπους τής γενικής παιδείας, τής γενικής ανάπτυξης και τής οργανωμένης μέσα στή συνέχεια και τήν πειθαρχία τής πνευματικής ζωής. Και, λοιπόν, ό Σεραφεΐμ Μάξιμος ύπηρξε ένας ακόμα από τούς πολλούς άνολοκλήρωτους μεγάλους αυτού του τόπου.

'Ο Μάξιμος στή Βιέννη τό 1951 μαζί μέ τό δημοσιογράφο Κώστα Πολίτη (άριστερά) και στήν Πράγα (δεξιά) μαζί με τό γιατρό Πίτρο Κόζακλι μοιράζουν δώρα σέ παιδιά των πολιτικών προσφύγων σέ μιά γιορτή.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Σεραφείμ Μάξιμος γεννήθηκε τό Μάη του 1899 στο Γάνος της Ανατολικής Θράκης. Νεώτατος τέλειωσε στην Κωνσταντινούπολη τη Μεγάλη του Γένους Σχολή, μελετώντας, παράλληλα, ξένες γλώσσες.

Στην Πόλη αναμίχθηκε νωρίς στις εργατικές ενώσεις και έδρασε σά μέλος της «Πανεργατικής Ένωσης», την όποία αντιπροσώπευσε αρκετές φορές στη Μόσχα.

Ο τερματισμός του Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου, ή νικηφόρα Όχτωβριανή Έπανάσταση, ή χρεωκοπία της Β΄ Διεθνούς και ή ανάπτυξη του εργατικού κινήματος σέ πανευρωπαϊκή κλίμακα, επιδρούν αποφασιστικά και στην αδύναμη σοσιαλιστική κίνηση της Έλλάδας. Καρπός όλων αυτών των συνεχών ανακατατάξεων είναι και ή ίδρυση στά 1918 του Σ.Ε.Κ.Ε., πού θά προσχωρήσει στη Γ΄ Διεθνή και θά μετονομαστεί στά επόμενα χρόνια σέ Κ.Κ.Ε.

Τό 1922 κατεβαίνει στην Έλλάδα μέ σκοπό την έντατικοποίηση της πολιτικής του δράσης. Η Μικρασιατική καταστροφή, μέ τό πλήθος των εθνικών και κοινωνικών προβλημάτων πού σώρευσε, αποτελούσε μιάν άνοιχτή πληγή πού καμιά άστική πτέρυγα δέν μπορούσε νά κλείσει.

Τόν Αύγουστο του 1923 ξεσπάει ή μεγάλη εργατική άπεργία στην όποία παίρνουν μέρος πάνω από 150.000 άπεργοί. Ο Μάξιμος συμμετέχει αποφασιστικά αποτελώντας τόν βασικό της οργανωτή. Ο στρατός έπεμβαίνει και δολοφονεί 11 άπεργούς, ένώ ή κυβέρνηση κηρύχνει στρατιωτικό νόμο.

Τό Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς εκλέγεται μέλος της Κ.Ε. του κόμματος, γιά νά ξαναεκλεγεί παμψηφεί μέλος της τριμελούς Κ.Ε. μαζί μέ τούς Γ. Κορδάτο και Θ. Άποστολίδη στο Έθνικό Συμβούλιο του κόμματος (3 - 8 Φλεβάρη 1924). Λίγο άργότερα στέλνεται σάν αντιπρόσωπος στο 5ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς μαζί μέ τούς Π. Πουλιόπουλο και Θ. Μάγγο.

Έκει αντιδρά στο σύνθημα της «Ανεξάρτητης Μακεδονίας και Θράκης», ύποστηρίζοντας ότι μέ την ανταλλαγή πληθυσμών άλλαξε ουσιαστικά ή σύνθεση τους τόσο πού τό σύνθημα αυτό νά μήν ανταποκρίνεται πιά στην πραγματικότητα. Τελικά όμως ύποχωρεί, αποδέχεται και ύποστηρίζει ένεργά ή θέση της Διεθνούς.

Στό 3ο έκτακτο συνέδριο του κόμματος, πού συνέρχεται στις 26 Νοέμβρη '24, εκλέγεται μέλος της 15μελούς Κ.Ε. και μέλος του μόνιμου διοικητικού όργανου του κόμματος πού απαρτιζόνταν από 7 μέλη της Κ.Ε. και όνομαζόταν Έκτελεστική Έπιτροπή.

Λίγο άργότερα συλλαμβάνεται και έξορίζεται στη Σκύρο, άπ' όπου δραπετεύει μετά από σύντομο χρονικό διάστημα.

Οι διωγμοί του όμως δέν σταμάτησαν εδώ. Άφού αρχικά καταδωθήκε από την κυβέρνηση του Μιχαλακόπουλου, συλλαμβάνεται άργότερα επί δικτατορίας Θ. Πάγκαλου μαζί μέ άλλους κομμουνιστές ήγέτες (Σκλάβο, Φίτσος, Πουλιόπουλο, Μοναστηριώτη, Νικολινάκο, κ.λπ.) μέ την κατηγορία της έσχατης προδοσίας «ώς επιδιώκων την αυτόνόμηση της Μακεδονίας και Θράκης». Καταδικάστηκε σέ 4 1/2 χρόνια φυλάκιση και άμνηστεύτηκε άφού εξέτισε τό 1/3 της ποινής.

Τό 1926, στις εκλογές της 7ης Νοέμβρη, εκλέγεται βουλευτής και άρχηγός της πρώτης 10μελούς Κοινοβουλευτικής Όμάδας του Κ.Κ.Ε.

Μέσα στο λιγόχρονο αυτό διάστημα φάνηκαν τά σημαντικά του προτερήματα σάν ικανού οργανωτή, αξιόλογου θεωρητικού και σημαντικού ρήτορα.

Στό 3ο ταχτικό συνέδριο του κόμματος πού συνέρχεται στην Άθήνα τό Μάρτη του '27 εκλέγεται μέλος του 7μελούς Πολιτικού Γραφείου πού εκλέγεται από την Κ.Ε. μεταξύ των μελών της.

Τόν Ιούνιο της ίδιας χρονιάς παντρεύεται την Πηνελόπη Σκανδάλη, μέ την όποία έζησε μαζί άδιατάρακτα μέχρι και τις τελευταίες του στιγμές στη Βιέννη.

Όμως ήδη παρουσιάζονται τά πρώτα σύννεφα στόν όρίζοντα. Τό νεοδημιουργμένο Κ.Κ. περνά έντονη έσωτερική κρίση. Κρίση πού όφειλεται σέ έσωγενείς-έσωτερικούς και έξωγενείς-διεθνείς λόγους. Έτσι άρχισε μιά περίοδος ένδοκομματικών αγώνων πού τελικά όδήγησε στη διαγραφή ή άποχώρηση μιάς πλειάδας σημαντικών στελεχών.

Η κυριαρχία ενός πνεύματος πολιτικού μεταπρατισμού και ιδεολογικής μιζέριας, ή διοικητική-οργανωτικίστικη αντίληψη, ή αδυναμία πειθούς και ή άνοιχτή προσφυγή στόν καταναγκασμό, ή αδυναμία όρθης επίλυσης των αντιθέσεων στους κόλπους του και ή μετατροπή δευτερευουσών διαφωνιών σέ άνταγωνιστικές, ή

συμπλοκή βασικών όρχων του Μ - Α μέ τρέχουσες πολιτικές έκτιμήσεις και ή έλλειψη δημοκρατικοσυγκεντρωτικών διαδικασιών, θά σφραγίσουν ή διαμόρφωση του Κ.Κ.Ε.

Παρά τις καταδίκες των πρώην Γ. Γραμματέων, Γ. Κορδάτου, Θ. Άποστολίδη και Π. Πουλιόπουλου και τη διαγραφή τους από τό κόμμα, μαζί μ' ένα πλήθος καθοδηγητικών στελεχών, ή έσωτερική διαμάχη έξακολουθεί.

Η κρίση, πού διαπερνά τό σώμα όλου του κόμματος, εκδηλώνεται μέ ιδιαίτερη σφοδρότητα στους κόλπους της Κ.Ε. και του Π. Γρ., όπου διαγράφονται βασικά τρεις τάσεις:

Α' - Έκείνη των Χαϊτά, Πυλιώτη, Εύτυχιάδη, Κούτση κ.λπ., από τη μιά και Σιάντου, Νικολαΐδη, Θεού, από την άλλη.

Β' - Έκείνη των Μάξιμου, Σκλάβου, Χαϊνογλου, κ.λπ. και

Γ' - Έκείνη των Πουλιόπουλου, Γιατσόπουλου, κ.λπ.

Στις 25 Σεπτέμβρη ό Μάξιμος παραιτείται από μέλος του Π. Γρ. μαζί μέ τούς Κ. Σκλάβο και Τ. Χαϊνογλου. Άμέσως μετά δημοσιεύουν την προσούρα «Γιατί Παραιτηθήκαμε». Στις 31 Όχτώβρη της ίδιας χρονιάς τό Π. Γρ. μέ ανακοίνωσή του στο «Ριζοσπάστη» τούς καταγγέλλει σάν «κεντριστές», πού ταύτισαν την τύχη τους μέ τό λικβινταρισμό και την έκτός κόμματος ομάδα των Π. Πουλιόπουλου και Π. Γιατσόπουλου.

Οι δύο ομάδες τελικά θά ένωθούν και θά δημιουργήσουν την «Ένωμένη Άντιπολίτευση», μέ θεωρητικό όργανο τό «Σπάρτακο», πού θά κυκλοφορήσει τό Γενάρη του 1928 μέ ύπεύθυνο και βασικό άρθρογράφο τό Μάξιμο, πού έξακολουθεί νά αναπτύσσει έντονη πολιτική δράση μαζί μ' όλο τόν κύκλο της Ε.Α.

Στό 4ο συνέδριο του κόμματος, πού συνέρχεται στο διάστημα 10 - 15 Δεκέμβρη 1928 στην Άθήνα, διαγράφεται παμψηφεί μαζί μέ άλλα 7 μέλη της Κ.Ε. του κόμματος.

Τό γεγονός αυτό, άν και τόν κλόνισε δυνατά, δέν τόν όδήγησε στην παραίτηση από τόν αγώνα. Γι' αυτό και έξακολουθεί νά παρεμβαίνει ένεργά στις πολιτικές εξελίξεις προσπαθώντας μαζί και μέ άλλους συντρόφους του νά συσπειρώσει τις διάφορες αντιπολιτευόμενες τό Κ.Κ.Ε. ομάδες, γύρω από την Ε.Α. και τό «Σπάρτακο».

Τό 1930 εκδίδει στη Θεσσαλονίκη «Τό Κοινοβούλιο ή Δικτατορία», ένα από τά σημαντικότερα βιβλία πού γραφτηκαν μέχρι σήμερα στην ελληνική σοσιαλιστική βιβλιογραφία.

Όμως τό χάσμα πού όλο και βαθαίνει μεταξύ Κ.Κ.Ε. και Ε.Α άρχίζει νά τόν προβληματίζει σοβαρά, καθώς βλέπει τις δυσκολίες και τά αδιέξοδα πού δημιουργούν οι έκατέρωθεν πλώσεις μέ τη δημιουργία ενός ιδιαίτερα έχθρικού κλίματος, στο όποιο ό βαθιά άντεπαναστατικός ρόλος του «Αρχέλου» έπαιξε ρόλο αποφασιστικό.

Τό 1933 έρχεται γιά πρώτη φορά σέ σύγκρουση μέ τούς συντρόφους του της Ε.Α., διαφωνώντας μέ τόν προσανατολισμό της πλειοψηφίας από αυτούς γιά έναν άνοιχτό τροτσικιστικό δρόμο πού θά όδηγούσε στη δημιουργία ενός άλλου «πραγματικά λενινιστικού Κ.Κ.Ε.».

Η βαθμιαία αυτή άποκοπή του ολοκληρώνεται τό 1935 - '36. Στο ίδιο διάστημα εργάζεται συστηματικά σάν δημοσιογράφος, άρθρογράφοντας ή στέλνοντας άνταποκρίσεις σέ διάφορες έφημερίδες και περιοδικά (Βραδυνή, Πολιτεία, Πρώτα, κ.λπ.).

Τό 1936 πραγματοποιεί πολλές περιοδείες στη Β. Έλλάδα και Κρήτη, από όπου και στέλνει πολλές ένδιαφέρουσες άνταποκρίσεις. Τις σημαντικότερες όμως από αυτές τις στέλνει στη διάρκεια της έξάμηνης περιοδείας του στη Λ. Άμερική, όπου στάλθηκε σάν αντιπρόσωπος της έφημ. «Βραδυνή».

Στην έπιστροφή του παραμένει, λόγω της δικτατορίας Μεταξά, στο Παρίσι σάν άνταποκριτής της ίδιας έφημερίδας. Έκει συμμετέχει ένεργά στην αντιφασιστική κίνηση των Έλλήνων του έξωτερικού κυκλοφορώντας άνώνυμα μιά λιγοσέλιδη αντιδικτατορική έφημερίδα, ένω παράλληλα άξιοποιεί την έφεσή του γιά σοβαρή έπιστημονική δουλειά φοιτώντας στη Σχολή Πολιτικών Έπιστημών του Πανεπιστημίου της Σορβόννης και άσχολούμενος συστηματικά μέ τη μελέτη της οικονομικής μας ιστορίας.

Στην έρευνά του αυτή σημαντική ήταν ή συμβολή των Γάλλων καθηγητών Κορνέρ και Λαμπρούς, πού βοήθησαν τό Μάξιμο νά συστηματοποιήσει ή δουλειά του.

Τό 1939 έπιστρέφει στην Έλλάδα. Λίγο άργότερα κυκλοφορεί τό πρώτο από τά δυό βιβλία πού συνέθεσε στη Γαλλία, «Τό Έλληνικό Έμπορικό Ναυτικό κατά τόν ΧVIII Αίωνα», πού τό 'χε πρωτοδημοσιεύσει στο περ. «Les Balkans» και μετά σέ αυτότετελες άνάτυπο στη γαλλική γλώσσα.

Στις 27 Δεκέμβρη συλλαμβάνεται από τά όργανα της δικτατορίας, χωρίς όμως νά κρατηθεί πολύ, μιά και ύποχώρησε τελικά στις πιέσεις της.

Ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἱταλῶν φασιστῶν, τὸ ἔπος τῆς Ἀλβανίας καὶ ἡ μεγαλειώδης εἰσβολὴ τῶν λαϊκῶν μαζῶν στὸ ἱστορικὸ προσκῆνιο, συνεπαίρουν τὸν ἀπογοητευμένον Μάξιμο. Τὸ καλοκαίρι τοῦ '41 συλλαμβάνεται ἀπὸ τοὺς Ἱταλοὺς, πού τὸν κράτησαν δυὸ περίπου μῆνες μαζί με ἄλλους ἀγωνιστὲς. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποφυλάκισή του παίρνει ἐνεργὸ μέρος στὴν Ἐθνικὴ Ἀντίσταση καὶ τὸν παράνομο τύπο τῆς.

Ἡ συμμετοχὴ αὐτῆ, παράλληλα με τὴ νόμιμη δυνατὴ δράση, δίνουν νέο ζωντανὸ περιεχόμενον στὴν ὅλη του πολιτικὴ ζωὴ, ἡ ὁποία (ἐξωτερικὰ τουλάχιστον) εἶχε περάσει σὲ δευτέρη μοῖρα ἀπὸ τὸ 1934 καὶ πέρα.

Τὸ 1943, με ἀφορμὴ τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητῆ Ξ. Ζολῳτά «Θεωρητικὴ Οἰκονομική», δημοσιεύει μιά σειρά ἄρθρα στὴν ἐφημ. «Βραδυνή» με τίτλο «Τὶ διαβάθουν οἱ φοιτητὰ τῶν οἰκονομικῶν σπουδῶν», ἐξεκεπάζοντας τὸν τρόπο διδασκαλίας τῶν οἰκονομικῶν ὅπως γίνεται ἀπὸ τὴν ἀστικὴ οἰκονομολογία γενικά, καὶ εἰδικὰ ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἀθήνας Ξ. Ζολῳτά.

Γι' αὐτὸ καὶ δημοσίευσε τὸ βιβλίο «Θεωρητικὴ Οἰκονομική καὶ Οἰκονομικὴ Ἀκρίσια», πού ἀποτελεῖ μίαν ὁλοκληρωμένη προέκταση τῆς προηγούμενῃς του ἀρθρογραφίας.

Ἡ ἀσφυκτικὴ κατοικικὴ λογοκρισία περιορίζει ὁλοένα καὶ περισσότερο τὴ δυνατότητα νόμιμης ἀρθρογραφίας. Ὑστερα ἀπὸ ἐξάντληση ὅλων τῶν νόμιμων μέσων ὁ Μάξιμος ἐγκαταλείπει τὴ «Βραδυνή».

Ἡ ἀνοιχτὴ τοῦ '44 διαγράφει τὴν ἀρχὴ τοῦ φασιστικοῦ τέλους. Ἡ ἐκπλήρωση τῶν ὄρων τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης ἔβαζε παράλληλα καὶ ἄμεσα τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς. Ἡ ντόπια καὶ ξένη ἀντεπανάσταση ἀνασυνταγμένες κατόρθωσαν νὰ πετύχουν μιά πρώτη πολιτικὴ νίκη (Λίβανος – Γκαζέρτα), ἀπέναντι στὶς ἐπαναστατικὰς δυνάμεις πού μωδιασμένες καὶ διαθωμένες ἐσωτερικὰ φαίνονταν ἀπροσανατόλιστες.

Μιά πρωταρχικὴ ἀπάντηση στὸ ἐναγώνιο πρόβλημα τῆς μεταφασιστικῆς ἀλλαγῆς προσπαθεῖ νὰ δώσει καὶ ὁ Μάξιμος με τὸ βιβλίο του «Ποὺ βαδίζουμε;», πού πραγματοποιήσε σὲ ἐλάχιστο διάστημα δύο ἐκδόσεις.

Λίγο ἀργότερα θὰ δημοσιεύσει τὴν «Αὐγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Καπιταλισμοῦ», ἐνῶ παράλληλα θὰ ἀπλώσει τὴν πολιτικὴ καὶ συγγραφικὴ του δραστηριότητα μέσα ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ «Ἀνταίου» καὶ ἄλλων ἐντυπων στὰ ὁποῖα συμμετέχει σὰν ταχτικός ἢ ἑκτακτὸς συνεργάτης.

Παράλληλα θὰ διευθύνει τὶς ἐκδόσεις «Πολιτικὴ Βιβλιοθήκη» ἐνῶ στὶς 18 Ἰοῦνη τοῦ '45 θὰ ἐκδώσει τὴν ἐφημερίδα «Οἰκονομικὴ Ἀλήθεια».

Τὸ 1947 πηγαίνει στὸ Διεθνὲς Συνέδριο τῆς Πράγας, στὸ ὁποῖο συμμετέχει σὰν Ἑλληνας δημοσιογράφος. Ἡ τεταμένη πολιτικὴ κατάσταση στὴν Ἑλλάδα δέν τοῦ ἐπιτρέπει τὴν ἐπάνοδο, γι' αὐτὸ καὶ καταφεύγει στὸ Παρίσι ὅπου ἔρχεται καὶ τὸν θρίσκει ἡ γυναίκα του. Στὸ Παρίσι ἔμεινε ἕξι μῆνες γράφοντας ὁρισμένα ἄρθρα γιὰ τὴν ἐφημ. «Ἐλευθέρη Ἑλλάδα» καὶ στέλνοντας διάφορες ἀνταποκρίσεις.

Τὴν ἴδια περίοδο στέλνει 3 – 4 γράμματα στὸ Νίκο Ζαχαριάδη δίνοντάς του μίαν εἰκόνα τῆς κατάστασης στὸ ἐξωτερικὸ καὶ κά-

νοντάς του συγκεκριμένες προτάσεις γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τοῦ Δ.Σ.Ε.

Ὅμως ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, ὕστερα ἀπὸ πίεση τῆς ἐλληνικῆς, τὸν ἀπελαύνει, ἀναγκάζοντάς τον νὰ καταφύγει με τὴ γυναίκα του τὸ Μάρτη τοῦ '48 στὴν Πράγα.

Ἦδη ἡ κατάστασις τοῦ ἔχει γίνεи τραγικὴ. Προσβάλλεται ἀπὸ τὸ σικώτι τοῦ ἐνῶ ἡ καρδιακὴ ἀνεπάρκεια πού τὸν βασάνιζε ἀπὸ νέο παίρνει διαστάσεις. Σ' αὐτὰ προστίθενται τὰ προβλήματα χρόνων ὀλέκων, ἀπογοητεύσεις, κακουχίες, λάθη, ἀναγκαστικὸς ἐκπατρισμός.

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1950 ἐγκαταστάθηκε στὴ Βιέννη, ὅπου καὶ θὰ ζήσει με τὴ γυναίκα του κάτω ἀπὸ ἄθλιες οἰκονομικὲς συνθῆκες.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐξακολουθεῖ νὰ γράφει καὶ νὰ ἀρθρογραφεῖ στέλνοντας ἀνταποκρίσεις σὲ διάφορες ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ. Γίνεται ταχτικὸς συνεργάτης τῆς «Νέας Οἰκονομίας».

Στὴν προσπάθειά του νὰ ἀποκαταστήσει οὐσιαστικὰ τὶς σχέσεις του με τὸ κόμμα (μιά προσπάθεια ἀπὸ τὴν ὁποία δέν παραιτήθηκε ποτέ), στέλνει διάφορα γράμματα πρὸς τὴν Κ.Ε. τοῦ Κ.Κ.Ε., θάζοντάς τὴν μπροστὰ στὶς εὐθύνες τῆς.

Τὸ 1952 δημοσιεύει στὰ γερμανικὰ τὸ βιβλίο «Ἡ Ἑλλάδα καὶ οἱ Ε.Π.Α ἢ πῶς Συμπεριφέρονται στὰ Μικρὰ Ἔθνη Ὀρισμένες Μεγάλες Δυνάμεις» καὶ ἀρχίζει μιά συστηματικότερη συνεργασία με τὸ περιοδικὸ «Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν», στὸ ὁποῖο δημοσιεύει διαδοχικὰ στὰ χρόνια '53 – '58 πολλές ἀξιόλογες μελέτες ἀπὸ τὶς ὁποῖες δυὸ – τρεῖς πληροῦν ὅλους τοὺς ὅρους πού ἀπαιτεῖ μιά σοβαρὴ καὶ συστηματικὴ ἔρευνα.

Παράλληλα ἐξακολουθεῖ νὰ δημοσιεύει πλῆθος ἄρθρων στὴ «Νέα Οἰκονομία», τὸν «Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο», τὴν «Ἐπιθεώρηση Τέχνης», τὴν «Αὐγὴ» καὶ ἄλλου πού μαρτυροῦν τὸ ζεστὸ καὶ ρωμαλεὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ κάθε πολιτικὴ καὶ πνευματικὴ κίνηση, ἐνῶ με διάφορες μεταφράσεις καὶ αὐτοτελεῖς μελέτες (πού ἔμειναν κατὰ κανόνα ἀνολοκληρωτές), καταδεικνύει τὸ μέτρο καὶ τὴ δυνατότητα μιάς προσφορᾶς πού δέν μπόρεσε κατὰλληλα νὰ ἀξιοποιηθεῖ.

Ἡ τελευταία του περίοδος σφραγίζεται ἀπὸ μίαν ἐντονὴ ἐσωτερικὴ κρίση τὴν ὁποία ἐπέτειναν οἱ ἀναπάντητες συνεχεῖς ἐκκλίσεις του πρὸς τὴν ἡγεσία τοῦ Κ.Κ.Ε. πού ἔκρινε σκοπιμότερο νὰ ἀδιαφορήσει μεταθέτοντας τὸ καυτὸ πρόβλημα τῆς κρίσης τῆς θέσης (δηλαδὴ τῆς κομματικῆς τιμῆς καὶ ὑπόστασης) ἐνὸς παλαίμαχου κομμουνιστῆ ἡγέτη στὶς ἐλληνικὲς καλὲς δυνάμεις.

Πέθανε στὶς 18 Γενάρη 1962 στὴ Βιέννη, βαθιὰ πικραμένος καὶ σὲ ἔξορία διπλῇ. Μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ ἀπομακρυσμένος ἀπὸ τὸ κόμμα του, αὐτὸς πού καὶ κουκουέ καὶ πατριώτης παρέμεινε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Ἀθήνα, Ὀχτώβρης '76 Λουκάς Ἀεζιός

Σ.Σ. Τὸ βιογραφικὸ αὐτὸ σημείωμα στηρίχθηκε σὲ δύο προηγούμενες μελέτες μας: Τὴν «Εἰσαγωγὴ στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Σεραφεῖμ Μάξιμου», δημοσιευμένη στὴν Γ' ἐκδόσιν τῆς «Αὐγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Καπιταλισμοῦ» καὶ τὴ χρονογραφία «Σεραφεῖμ Μάξιμος: Ἡ Ζωὴ, τὸ ἔργο καὶ ἡ ἔποχί του», δημοσιευμένη στὴ Β' ἐκδόσιν τοῦ βιβλίου του «Κοινοβούλιο ἢ Δικτατορία». Οὐσιαστικὰ ἀποτελεῖ μιά περίληψή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΥΤΟΤΕΛΩΝ ΕΡΓΩΝ

1α. Σ. Μάξιμος: «Κοινοβούλιο ἢ Δικτατορία;», Α' ἐκδόσιν, σελ. 154, τύποις «Μ. Τριανταφύλλου καὶ Σία», Θεσσαλονίκη 1930.

1β. Σ. Μάξιμος: «Κοινοβούλιο ἢ Δικτατορία;», Β' ἐκδόσιν, σελ. 160+154, ἐκδόσεις «Στοχαστής», Ἀθήνα 1975.

2α. S. Vorios: «La Marine Marchande Grecque au XVIIIe Siècle», *Extrait de la revue «Les Balkans»*, σελ. 28, ἐκδ. «Flammarion», Athènes 1940.

2β. Σ. Βόρειου: «Τὸ Ἑλληνικὸ Ἐμπορικὸ Ναυτικὸ κατὰ τὸν XVIII Αἰῶνα», σελ. 56, ἐκδ. «Φλάμμα», Ἀθήνα 1940.

2γ. Σ. Μάξιμος: «Τὸ Ἑλληνικὸ Ἐμπορικὸ Ναυτικὸ κατὰ τὸν XV-

III Αἰῶνα», Β' ἐκδόσιν σελ. 94, ἐκδόσεις «Στοχαστής», Ἀθήνα 1976.

3. Σ. Βόρειου: «Θεωρητικὴ Οἰκονομικὴ καὶ Οἰκονομικὴ Ἀκρίσια», Ἀπάντησις στὸν καθηγητὴ Ξ. Ζολῳτά, σελ. 120, ἐκδ. «Γ. Λουκάτος», Καλλιθέα-Ἀθήνα 1943.

4α. Σ. Μάξιμος (Σ. Βόρειου): «Ποὺ βαδίζουμε;», Α' ἐκδόσιν, Περιεχ. – Ὁ σημερινὸς πόλεμος – Δημοκρατικὲς ἢ ἐπαναστατικὲς λύσεις; – Εἶναι ἀδιάσπαστο τὸ συμμαχικὸ μπλόκ; – Τὸ ἀντιφασιστικὸ μέτωπο στὴν Ἑλλάδα – Ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Ἐνγκελς γιὰ τὴν ἐθνικὴ αὐτοδιάθεσις –, σελ. 48, ἐκδ. «Πολιτικὴ Βιβλι-

οθήκη», ἀρ. 1, Ἀθήνα 1945.

4β. Σ. Μάξιμος (Σ. Βόρειου): «Ποὺ βαδίζουμε;», Β' ἐκδόσιν. Ἡ δευτέρη αὐτῆς ἐκδόσιν περιλαμβάνει καὶ ὅλη τὴ μεταδεκεμβριανὴ ἐσωτερικὴ μας ἐξέλιξις καθὼς καὶ τὴ θέση μας στὰ Βαλκάνια, σελ. 64, ἐκδ. «Πολιτικὴ Βιβλιοθήκη», ἀρ. 1, Ἀθήνα 1945.

5α. Σ. Μάξιμος (Σ. Βόρειου): «Ἡ Αὐγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Καπιταλισμοῦ (Τουρκοκρατία 1685-1789)», Ἀνέκδοτα ἐπίσημα ἐγγραφα ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ἐπιμελητηρίου Μασσαλίας με παρατηρήσεις γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς ἐποχῆς, Α' ἐκδόσιν, σελ. 160, ἐκδ. «Α. Καραβία» –

«Πολιτικὴ Βιβλιοθήκη», ἀρ. 4, Ἀθήνα 1945.

5β. Σ. Μάξιμος: «Τουρκοκρατία 1685-1789», Β' ἐκδόσιν, φωτοτ. ἀνατύπωση τῆς «Αὐγῆς», σελ. 160, ἐκδ. «Α. Καραβία» – «Ιστορικὴ Βιβλιοθήκη», Ἀθήνα (ἐκδόσιν ἀχρονολογητῇ).

5γ. Σ. Μάξιμος: «Ἡ Αὐγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Καπιταλισμοῦ (Τουρκοκρατία 1685-1789)», Γ' ἐκδόσιν, σελ. 160+160, ἐκδόσεις «Στοχαστής», Ἀθήνα 1973.

6. S. Maximos: «Griechenland Und Die USA-Oder Wie Einige Grossmächte Die Kleinen Nationen Behandeln», σελ. 108, ἰδιωτικὴ ἐκδόσιν, Wien 1952.

Γράμμα πρὸς τὸ Π.Γ. τοῦ Κ.Κ.Ε.

Βιέννη, 20 - 9 - 50

ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΤΟΥ Κ.Κ.Ε.

Ἀγαπητοὶ Σύντροφοι,

Ἄς υποθέσουμε, ὅτι κατ' ἐξαίρεση πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα προηγούμενα Σώματα τοῦ Κόμματος - Συνέδρια, Συνδιασκέψεις, Ὁλομέλειες - ἡ Συνδιάσκεψη πού ἔχετε προαναγγεῖλει δεχότανε, λόγω τῆς σοβαρότητος τῶν περιστάσεων, νά ἀκουσθοῦνε ὅλες οἱ γνώμες, ὅχι μονάχα τῶν μελῶν καὶ τῶν στελεχῶν, μὰ καὶ μερικῶν τέως μελῶν καὶ στελεχῶν, πού θά μπορούσαν νά συνεισφέρουνε θετικά στή συζήτηση, ἐπειδὴ καὶ ζήσανε καὶ παρακολουθοῦνε, ἀλλὰ καὶ κρίνουνε τὰ γεγονότα καὶ συμμετέχουνε σ' αὐτά καὶ ἡ συναίσθηση τῶν εὐθυνῶν, γιὰ τίς πράξεις τους, δέν τούς ἀπολείπει.

Ἡ ἄς υποθέσουμε ὅτι αὐτὸ μὲν εἶναι ἀδύνατο, ἐπειδὴ καταλύει ὀργανωτικές ἔννοιες, βασικὲς τῶν κομμάτων, γίνεται ὅμως ἀποδεκτὴ γιὰ τίς περιστάσεις ἡ ἀρχὴ τῆς υπεύθυνης ἐνημέρωσης, πού ἀφήνει ὀλοτελῶς ἀδέσμευτα τὰ κυριαρχικά δικαιώματα τῆς Συνδιάσκεψης. Μ' αὐτὴ τῇ δευτέρῃ προϋπόθεσιν ἡ ἐπιστολή μου θά μπορούσε νά ἀνακοινωθεῖ ὅπου ἤθελε κριθεῖ ἀναγκαῖο.

Ἡ ζῶν πολλῶν χιλιάδων ἀγωνιστῶν, καθὼς καὶ ἡ τύχη πολλῶν Ἑλλήνων ἐξαορτάται σήμερα ἀπὸ τὸ τί ἀποφάσεις θά λάβει ἡ κομματικὴ Συνδιάσκεψη πού συνέρχεται καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι τὸ πάρα πολὺ σοβαρό. Θά λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχικὴ κατάθλιψη ὑπὸ τὴν ὁποία τελοῦμε ὅλοι μας - ποίος πολὺ, ποίος λιγότερο - καὶ πού, δίνει στίς ἀντικρουόμενες ἀπόψεις (αὐτὲς τουλάχιστο πού ἔχω ἰδεῖ στὸ περιοδικό ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ τοῦ Αὐγούστου) ἕναν προσωπικὸ ὅσο καὶ πικρόχολο τόνο, ὑπάρχει μπροστά μας ἡ Ἑλλάδα, ὁ λαὸς ὁ ἐλληνικὸς πού δέν ἀναγνωρίζει τὴ νομιμότητα τῆς ἀμερικανοκρατίας καὶ ἀμφισβητεῖ τίς νίκες τῶν μισθοφόρων, ὅπως ἀποδεικνύεται καθημερινά ἀπὸ τὰ ἔργα, τοὺς ἀγῶνες του. Ἡ μεγαλύτερη πιστοποίηση αὐτῆς τῆς θέλησης τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ πρὸς ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησία, πρὸς κοινωνικὴ ἀπολύτρωση, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἕνα χρόνον μετὰ τὴν κατάπαυση τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγῶνα, τὸ καθεστὼς τῶν Ἀθηνῶν ἀναγκάζεται νά διατηρεῖ ὑπὸ τὰ ὅπλα τριακόσες χιλιάδες στρατό, πρὸς συγκράτηση ἐσωτερικῆς ἰσορροπίας, καὶ νά διαθέτει ἀπὸ δικούς του καὶ ἀμερικάνικους πόρους γιὰ ἐξοπλισμούς τόσο, ὅσα κατ' ἀναλογία πρὸς τίς λοιπὲς δαπάνες, δέν διαθέτει κανένα ἄλλο κράτος, σύμφωνα πρὸς στοιχεῖα ἀπὸ δικῆς τους πηγῆς.

Ἐκτός ἀπ' αὐτὴ τὴν τεράστια δύναμη, πού δέν τὴν εἶχε οὔτε στὸν καιρὸ τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας, τὸ ἴδιο καθεστὼς ἐξαναγκάζεται, πλάι στὴν ψευτοσυνταγματικὴ καὶ ψευτοκοινοβουλευτικὴ μορφὴ διακυβέρνησης, νά διατηρεῖ ἕνα ὁλόκληρο μηχανισμό ἀπὸ παρακρατικὲς ἐνοπλές ὀργανώσεις καὶ ἔκτακτα στρατοδικεῖα, νά περιφέρει δηλαδή τὴ λαίμητόμο ἀνάμεσα στὸ λαὸ πρὸς ἐκφοβισμό καὶ τρομοκρατίαν γιὰ νά τὸν πειθαναγκάσει σὲ ὑποταγή.

Τί ἄλλο εἶναι μήπως ἡ ἐγκατάλειψη τῆς λύσης Πλαστήρα στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ ἡ προσφυγὴ σὲ κυβέρνηση Βενιζέλου, Παπανδρέου, Τσαλδάρη, ἂν μὴ ἡ πανηγυρικὴ πιστοποίηση τῆς δεξέτητας πού παίρνει διαρκῶς ἡ ἐσωτερικὴ κρίση, ἡ διαβεβαίωση περὶ τοῦ ὅτι εἶναι ἀπαράδεκτη ἡ νομιμότητα πού ἀπεργασθῆκανε οἱ Ἀγγλοὶ τὸ Δεκέμβριο καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ ἀργότερα; Δέ συμβολίζουνε μήπως τὰ πρόσωπα αὐτά τίς δυὸ ἀλληλοδιάδοχες ξένες ἐπεμβάσεις, τοὺς δυὸ ἐμφύλιους πολέμους, πού ἐξαπολυθῆκανε κατὰ τῆς Ἑλλάδας καὶ τὸ ἐνδεχόμενο ἐνός νέου;

Θά ἤθελα νά βλέπατε τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς καὶ δημοσιονομικῆς μας κατάστασης πού ἐπεξεργάστηκα τελευταία, γιὰ τὴ νέα δίβλο, γιὰ νά ἀντιληφθεῖτε πόσο βαθεῖς καὶ ἀθεράπεντες εἶναι οἱ αἰτίες τῆς ἐσωτερικῆς μας κρίσης.

Ἡ κρίση αὐτὴ ἐπιτείνεται πιο πολὺ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι συνορεύουμε μὲ ἐπαναστατικὰ κράτη καὶ ἡ στρατηγικὴ πλευρὰ εἶναι ὁλότελα ἀλλαγμένη, τὴ φορὰ αὐτῇ, πρὸς ὄφελός μας. Ἄν λοιπὸν τὸ σύνολο τῶν στοιχείων πού συνιστοῦνε τὴν κατάστασή μας ἀποτελέσει τὸ κεντρικὸ σημεῖο προσανατολισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιάσκεψης, ὅπως τὸ πιστεύω, τότε εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἀπόψεις τοῦ συντρόφου Ζ. θά ἀποδειχθοῦνε οἱ πιο ἰσχυρές, οἱ πιο σύμφωνες πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἐκείνες πού δίνουνε μιά θετικὴ προοπτικὴ.

Στὸ γεγονός ὅτι συνορεύουμε μὲ ἐπαναστατικὰ κράτη, θά μπορούσε νά ἀνταχθεῖ ἴσως ὅτι καὶ στὸ παρελθόν ὑπῆρξαν περιπτώσεις παρόμοιες, ὅπως τῆς Πολωνίας, τῶν Βαλτικῶν, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Ρουμανίας, ὅπου ὅμως ἡ συνόρευσιν αὐτὴ μὲ τὸ ἐπαναστατικὸ κράτος, ἀντὶ νά διαφοροποιήσει τίς χώρες αὐτὲς πρὸς τὴ μεταβολή, φαίνεται νά ἔγινε αἰτία μιᾶς μεγαλύτερης συσώρευσης στοιχείων ἀντίδρασης πού καταπνίξανε τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα. Ἀλλὰ προκειμένου γιὰ τίς περιπτώσεις αὐτὲς θά λάβουμε ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἰσορροπία τῶν δυνάμεων στὴν Εὐρώπῃ ἀπάνω καὶ στὸν κόσμον ὁλόκληρο ἦτανε τότε πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ σημερινή, καὶ δεύτερο, ὅτι

καμιὰ σχεδὸν ἀπὸ τίς χώρες αὐτὲς δέν παρουσίασε τὸν ἐπαναστατικὸ δυναμισμό τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, μήτε καὶ τὴν τόσο βαθιὰ ἀντιστροφή τῶν ὁρῶν πού οἱ ἀλλεπάλληλες ἱμπεριαλιστικὲς ἐπεμβάσεις ἐπιχειροῦσαν νά ὑπαγορεύσουνε στὴν Ἑλλάδα. Θά λάβουμε ἀκόμα ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ χώρες αὐτὲς εἶναι τώρα λαϊκὲς δημοκρατίες καὶ τὸ ὀφείλουνε αὐτὸ στὴν ἄμεση καὶ θετικὴ ὑποστήριξη πού τοὺς ἔδωσε ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση. Ὁ Σοβιετικὸς Στρατὸς ὑπῆρξε ἐδῶ ἀποφασιστικὸς παράγοντας τῆς ἀπελευθέρωσής τους.

Ἄν τὰ στοιχεῖα αὐτά τῆς ἐσωτερικῆς κρίσης, στὴν ἀνάλυσιν τῶν ὁποίων θά ἐπιμείνει, φαντάζομαι, πάρα πολὺ ἡ Συνδιάσκεψη καὶ τὰ ὁποία καταδεικνύουνε ὅτι δέν ἔχουμε οἰκονομικὴ ἢ πολιτικὴ κρίση, ἀλλὰ κρίση συστήματος, ἐξεταστοῦνε μετὰ φροντίδα στὸ φῶς τῶν ἐξωτερικῶν ἀντιθέσεων, μέσα στίς ὁποῖες ἡ ἴδια αὐτὴ κρίση ἐξελισσεται, ἡ εἰκόνα πού θά μᾶς παρουσιαστῇ θά εἶναι περίπου ἡ ἀκόλουθη:

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἕνα μεσογειακὸ περίφραγμα, στὴ σειρὰ τῶν ἄλλων κρατῶν πού συνιστοῦνε τὸ βόρειο μέρος τοῦ ὕψους αὐτοῦ καὶ τήσιν μεγάλης στρατηγικῆς σημασίας δρόμου, πού λέγεται Μεσόγειος. Εἶναι ὅμως τὸ ἀσθενέστερο μέρος τοῦ ἀγγλοαμερικανικοῦ περιφράγματος, ἐκεῖνο πού γειτονεῖ ἀμεσότερα μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ κράτη. Ἡ ἀπόστασιν πού χωρίζει τὰ κράτη αὐτά ἀπὸ τὴ Μεσόγειον διὰ μέσον τῆς πιο κοντινῆς ἐλληνικῆς παραλίας δέν εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ 60-100 χιλιόμετρα, ὅλη δὲ αὐτὴ ἡ λωρίδα ἑλληνικῆς γῆς πρὸς τὸ πέραν τοῦ Στρυμῶνα καὶ ὡς τὴν Ἀλεξανδρουπόλιν μέρος τῆς, δέν προσφέρεται σὲ ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα, ὅπως τὸ προηγούμενον τῶν πολέμων 14-18 καὶ 40-44 ἔχει ἀποδείξει. Τοῦτο σημαίνει ὅτι στὰ χέρια τῶν Ἀμερικανῶν ἡ Ἑλλάδα μὲ μιά τέτοια ἐσωτερικὴ κρίση καὶ ἕνα τόσο ἰσχυρὸ κίνημα ἀποτελεῖ, σὲ περίπτωσιν νέας σύρραξης, ἕνα εὐπρόσκλητο σημεῖο, πού θά εἰπεί ὅτι τὰ καθήκοντα τοῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα εἶναι κατὰ τὴν παρούσα στιγμὴ καὶ τὴν ἀμέσως ἐπόμενη ἐξαιρετικῆς σημασίας.

Ἔτσι, πιο πολὺ ἐνδιαφέρον ἔχει, θαρρῶ, νά ἐξετασθεῖ ἡ κατάστασιν μας ἢ χθεσινῇ, μέσα σ' ἕνα τέτοιο πρίσμα, ἀπὸ ὅ,τι θά εἶχε ἂν ἡ κατάστασιν μας ἢ σημερινῇ ἐξεταζότανε στὸ φῶς γεγονότων πού πέρασαν.

Η ΠΡΩΤΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Τὸ πρόσφατον παρελθόν δέν μπορούμε ἴσως νά τὸ ἰδοῦμε καὶ μὲ πλήρη ἀντικειμενικότητα, ὅσο καὶ ἂν ἐπικαλεσθοῦμε τὴν αὐτοκριτικὴν. Ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι γεμίσαμε τίς σελίδες του καὶ ὑπάρχει στὸ τέρας του μιά ἡττα πού εὐλογοῦ εἶναι νά

Ο Μάξιμος σε κάποιο διεθνές συνέδριο στην Πράγα.

προκαλεί αιτιάσεις αδικαιολόγητες και πικρίες και μίσση, ακόμη και διαστική επίρριψη ευθυνών και σκίαση προσώπων και παραγνώριση γεγονότων. Όλα όμως αυτά, μαζί και η ήττα, δεν είναι σέ θέση να κατακαλύψουν το μεγαλείο των αγώνων και πρό παντός την κατεύθυνσή τους, όπως μās την έδωσε ο Δεκέμβριος και την επεξεργάστηκε και την έστερέωσε η δεύτερη Αντίσταση.

Ο Δεκέμβριος ήταν η πρώτη ένοπλη ρήξη ανάμεσα στη μικρή Ελλάδα και στην ιμπεριαλιστική Αγγλία, η πρώτη ιστορική πιστοποίηση περί του ότι ο ελληνικός λαός έλαβε συνείδηση για το από πού, από ποιά μεριά κινδυνεύει ή ανεξαρτησία του. Τη συνείδηση δέ αυτή την έκανε πράξη ένοπλης αντίστασης. Έπρεψήμανε τον νέο επιδρομέα, παρόλο που ήταν σύμμαχος και πριν ακόμα διασπασθεί ή συμμαχική ένότητα πολέμου, επειδή και ο ίδιος ο επιδρομέας επεδουλεύθηκε την ανεξαρτησία μας, πριν ακόμα τελειώσει ο συμμαχικός πόλεμος. Η ταχύτητα με την οποία ο ελληνικός λαός έστρεψε τά όπλα κατά των άγγλων ιμπεριαλιστών, απ' εκεί που τά είχε στραμμένα κατά των χιτλερικών επιδρομέων, δείχνει ότι πολεμώντας αυτούς τους δεύτερους, είχε αποβάλει τις αυταπάτες ως προς τους πρώτους, πράγμα που σημαίνει ότι το έαμικό κίνημα δεν τον διαπαιδαγόησε «συμμαχικά» ή αγγόφιλα ή αγγλόφοβα αλλά πάνω σε μία γραμμή επαναστατικής πάλης, σύμφωνη προς την όλη τακτική γραμμή της Κ.Δ. «για μία δημοκρατική επανάσταση», και κατά συνέπεια της έπιστολής του ίδιου σ. Ζ. που απέτέλεσε και τη συγκεκριμένη υπόδειξη εφαρμογής της γραμμής αυτής, μέσα στις ιδιόζουσες συνθήκες του πολέμου 40-41.

Ο Δεκέμβριος ήταν ταυτόχρονα και μία επίσημη προειδοποίηση προς τους άλλους λαούς, για τις αναπότρεπτες αντιθέσεις που ή ίδια ή σύσταση των έν συνασπισμών δυνάμεων του συμμαχικού μπλόκ περιέκλειε μέσα της. Τίς αντιθέσεις αυτές τίς βλέπουμε σήμερα να γιγαντώνονται σε σημείο που να κυβερνούν ολόκληρη την τωρινή παγκόσμια στιγμή. Τό αν στην Ελλάδα πήρανε μία τέτοια έντονη όσο και «πρόωρη» έκφραση, αυτό δέ μαρτυρεί, παρά την εϋπάθεια του σημείου, μās υπενθυμίζει δέ την περίπτωση του σχιζομήκτα που λέει ο Λένιν, όπου τά μικρά έθνη γίνονται άφορμή να εκσπάσουν ταχύτερα οι μεγάλες συγκρούσεις όταν ή θέση τους είναι τέτοια. Τό ότι ο ελληνικός λαός αντιμετώπισε τη σύγκρουση αυτή κατά αποφασιστικό τρόπο, δείχνει ότι δέ στάθηκε κατώτερος των περιστάσεων.

Ο Δεκέμβριος άνοιξε τό δρόμο προς τη δεύτερη Αντίσταση, διέγραψε τά πλαίσιά της και την κατέστησε υποκειμενικά δυνατή. Άνοιξε τό νέο μέτωπο για την ανεξαρτησία και προσδιόρισε ολόκληρη την καινούργια περίοδο που κάθε άλλο παρά έχει τερματισθεί και που στο τέμα της είναι ή ελληνική λαϊκή δημοκρατία. Πιστοποίησε πανηγυρικά τη νέα αντίθεση έθνικου χαρακτήρα ανάμεσα στην Ελλάδα και στους Άμερικανοάγγλους ιμπεριαλιστές, κατέστησε ολοφάνερη την παραβίαση της έθνικης αυτοκυριαρχίας και προσέδωσε στο καθεστώς των Αθηνών την ιδιότητα του ξενοκρατικού καθεστώτος, αδιάντροπης μισθοφορίας. Όλη ή δεύτερη Αντίσταση έχει την πηγή της στο Δεκέμβριο.

Ο Δεκέμβριος τέλος, σημείωσε την όριστική είσοδο της Ελλάδας στη χορεία των επαναστατικών έθνών της σύγχρονης εποχής μας και μās έδωσε,

όσο κανένα άλλο γεγονός, τακτικό ή στρατηγικό έαμικό κίνηση σάν επαναστατική προλεταριακή κίνηση, μέσα στις συνθήκες της έθνικης δουλείας και των ένοπλων αγώνων για την ελευθερία. Για πρώτη φορά τό προλεταριάτο των Αθηνών κυριάρχησε στο πεζοδόρο της πόλεως λέμνησε για την εξουσία. Από την ιστορία ξέρουμε τί σημασία έχει ένα τέτοιο γεγονός και πόσο δύσκολα ξεχνιέται.

Άς μήν κουρασθούμε περισσότερο σε λεπτομέρειες, όσον άφορά τό παρελθόν. Άν πρόκειται όμως να οικοδομηθούν, στο φως μιας έρευνας, άπόψεις ισχυρές για τό μέλλον, τά εξής σημεία είναι, κατά τη γνώμη μου, τά κύρια και τά πιο ένδιαφέροντα:

1) Πώς, ενώ τό Έαμικό Κίνημα όχι μόνο ιδανικούς όρους δεύτερης εξουσίας δημιουργήσε κατά την ανάπτυξη του αλλά και εγκατέστησε μία τέτοια δεύτερη εξουσία στο πρόσωπο της ΠΕΕΑ, την εγκατέλειψε στο τέλος υπέρ μιας άλλης εξουσίας σκηνοθετημένης από τους Άγγλους και δέθεν έθνικης, της κυβέρνησης δηλαδή του Καίρου;

2) Πώς, όταν ή ένοπλη σύρραξη του Δεκεμβρίου πιστοποίησε τό αδύνατο της συνεννόησης, πολύ δέ φημισσότερο της σύμπραξης, και ενώ ολόκληρη σχεδόν ή Ελλάδα τελούσε υπό έαμικό έλεγχο, διορθώθηκε δέ έτσι από τά πράγματα τό λάθος του Λίδανου και της Γκαζέρτας, πώς δεν έγινε δυνατό να διορθωθεί τό μεγαλύτερο λάθος που ήταν ή άνυπαρξία κυβέρνησης επικεφαλής του αγώνα;

3) Πώς κατά την Δεκεμβριανή σύρραξη – πριν απ' αυτήν και κατά τη διάρκεια της – δεν έγινε χρήση του σοβιετικού παράγοντα, σάν παράγοντα συμμαχικού με μία άμεση προσφγνή στους Τρεις Μεγάλους προς κοινή επέμβαση για τη λύση της διαφοράς και για ποιο λόγο δεν αξιοποιήθηκε γενικά ή σοβιετική έπιρροή στη διαμόρφωση της κατάστασής μας;

Όλα αυτά τά ερωτήματα δεν άφορούν φυσικά τό τακτικό μέρος του αγώνα, αλλά στρατηγικές επιδιώξεις. Όμως σ' αυτά επάνω έγινε ή σύγκυση που μαρτυρεί ανεπάρκεια ήγεσίας. Ειδικά ως προς τό ζήτημα της Γκαζέρτας, θαρρώ ότι είναι άπότοκο του Λίδανου και περιέχεται στο πρώτο ερώτημα. Από τη στιγμή που έγινε δεκτή ή άποψη της συμμετοχής στην κυβέρνηση Καίρου ή συμφωνία της Γκαζέρτας ήρθε σάν επακόλουθο. Κάθε άρνηση προς ύπογραφή θά έσήμαινε πιά όχι διάσπαση της κυβέρνησης Παπανδρέου, αλλά διάσπαση του ΕΑΜ (Άγγελόπουλος, Τσιριμώκος, Σβώλος).

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Η Έαμική αντίσταση ήταν κατά κύριο λόγο μία συμμαχία ανάμεσα στην εργατική τάξη της Ελλάδας και στα χω-

ρικά στρώματά της. Η μηδαμινότητα της μικρής χωρικής ιδιοκτησίας καθώς και τό ότι τὰ 82% τῶν χωρικῶν ιδιοκτησιῶν εἶναι μιά τέτοια σκόνη ιδιοκτησίας, πού κάνει ὥστε οἱ κάτοικοί τους νά ζοῦνε μέσα στή μεγαλύτερη ἀθλιότητα, ἀμβλύνει ὅσο πουθενά ἄλλοι τὶς ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὶς δυνάμεις κατηγορίες καὶ ἐπιτρέπει, ὅπως καὶ ἔγινε, τὴ σύμπτωσή τους, καθιστᾶ δυνατὴ τὴ συμμαχία μεταξὺ τους, ἀποτελεῖ δὲ τὸ πῶς ἀδύνατο σημεῖο τῆς ἐλληνικῆς ὀλιγαρχικῆς ζωῆς, στὸν ὑπολογισμό τῶν δυνάμεων.

Ὁ ἐθνικός χαρακτήρας τῆς Ἀντίστασης κατέστησε περισσότερο ἐφικτὴ τὴ συμμαχία αὐτὴ καὶ ἔδωσε εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴ δυνατότητα τοῦ κατάλληλου χώρου γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικοεπαναστατικῆς πάλης καθὼς καὶ τὴ δυνατότητα μιᾶς ἄμεσης ὅσο καὶ σχετικῆς εὐρείας στράτευσης. Αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ κατὰ τὴ δευτέρω ἀντίσταση. Ἐνῶ ὅμως ἡ πρώτη ἀντίσταση κρατήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε πᾶν ὅσον στενὴ, ὀργανικὴ, ὁλοένα καὶ πῶς ἰσχυρὴ ἐν ὁρίῳ τῶν μεγάλων μαζῶν στὶς πόλεις καὶ τῶν χωρικῶν στὴν ὑπαιθρο, κατὰ τρόπο πού σὲ κάθε ἔνοπλο κτύπημα ἔξω νὰ ἀνταποκρίνεται μιά πολιτικὴ κινητοποίηση μὲς σὲ τὶς πόλεις, ἡ δευτέρω ἀντίσταση δὲν μπόρεσε νὰ ἀποκαταστήσει μιά τέτοια ἐνότητα δράσης καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ ἴδια πᾶν ὅσον αὐτὴν. Αὐτὸ δὲν ἔγινε φυσικὰ ἀπὸ ὑποτίμηση πρὸς μιά τέτοια συντονισμένη δράση μαζῶν πόλεων καὶ ἔνοπλης δράσης στὴν ὑπαιθρο – κάθε ἄλλο – ἐπὶ τὴν ὅπως σὴν ἀποτέλεσμα ταχύτατης ἐνέργειας τοῦ ἀντίπαλου, πού κατευθύνθηκε διαδοχικὰ πρὸς τὰ γνωστὰ τρία σημεῖα του: 1) Ὁμαδικὲς συλλήψεις στελεχῶν θάσης (ἐπιχειρήσεις Ζέρβα στὴν Ἀθήνα, Ἰούλιος 1947) καὶ θαυμαία ἀπορφάνιση τῶν μαζῶν τῶν πόλεων ἀπὸ κάθε διεύθυνση. (ἔκθεση σ. Βλ. 2) Ἀποκοπὴ τῶν πόλεων ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο. 3) Ἀποκοπὴ τῆς ὑπαιθρου ἀπὸ τὸν μαχόμενον Δημοκρατικὸ Στρατό, μὲ τὴ βίαια μετατόπιση τοῦ πληθυσμοῦ της. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ σημεῖα ἀποτελέσανε ἀναπόσπαστο μέρος ἐνός καὶ τοῦ ἴδιου ἐπιτελικοῦ σχεδίου πού καταστρώσανε οἱ Ἀμερικανοί. Ἡ δὲ διαδοχικὴ ἐπίτευξή τους ἀπετέλεσαν ἐπιτυχία στρατηγικὴ μεγάλη – ἀποφασιστικῆς σημασίας – γιὰ τὴν ἔκβαση τοῦ ἀγώνα.

Ἡ πρώτη Ἀντίσταση ἐξασφάλισε, ὅπως ἀναφέραμε, χώρο καὶ ἐνότητα χώρου, τὸν ὅποιο καὶ ὀργάνωσε κατὰ τὴν πορεία τῆς διοικητικῆς, σὴν λαϊκῆς ἐξουσίας. Στὸν χώρο αὐτὸ ἐγκατασταθῆκανε ἡ ΠΕΕΑ καὶ τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο. Ἀν καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς χιτλερικῆς κατοχῆς ἔγινε μετακίνηση ἐδρᾶς, ὥστόσο ἡ κεντρικὴ ἐξουσία καὶ τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ Σῶμα πού τὴν περιέβαλλε, εἶχανε πάντα ἓνα σταθερὸ ἔλεγχον πᾶν ὅσον

περιοχῆς ἐδαφῶν πού ὁλοένα μεγάλωναν.

Ἡ δευτέρω Ἀντίσταση δὲν μπόρεσε νὰ ἐξασφαλίσει αὐτὸν τὸν ἀναγκαῖο ὅσον καὶ κατάλληλο χώρο, δὲν μπόρεσε, κατὰ συνέπεια, νὰ ἐπιβάλει κυδέρνηση πᾶν ὅσον ἐθνικὸ ἔδαφος μὲ πραγματικὲς ἀρμοδιότητες χωριστῆς ἐξουσίας, ὅπως ἔγινε κατὰ τὴν ἐαμικὴ ἀντίσταση, πράγμα πού θὰ ἦταν δυνατό νὰ συνεπιφέρει μιά μερικὴ ἐξωτερικὴ ἀναγνώριση. Τὴν ἀπάντηση στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς τὴ δώσουν, ἐν μέρει μὲν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ προηγούμενου μέρους, πού ἀφοροῦνε τὴν ἀδυναμία κατάλληλων καὶ σὲ κατάλληλη στιγμή μαζικῶν κινητοποιήσεων στὶς πόλεις, ἐξ αἰτίας προληπτικῆς δράσης τοῦ ἀντίπαλου, καὶ ἐν μέρει ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Κόνιτσας.

Ὅσο ὅσον ἡ ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐμπόλεμη δύναμη τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1947, δὲν ἐπαρκοῦσε οὔτε γιὰ τὴν τήρηση τῆς τάξης σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα, ἡ δὲ κατάλληλη πρὸς ἐπιθετικὲς ἐπιχειρήσεις δύναμη δὲν ὑπερέβαινε μερικὲς δεκάδες καλὰ ἐξοπλισμένα τάγματα. Στὴν πραγματικότητά, ἀπ' ὅτι καὶ ὁ ἴδιος εἶχα ἀντιληφθεῖ, κατὰ μίαν περιοδεία μου στὴν πέρα ἀπὸ τὸν Στρουμῶνα Ἑλλάδα, ἡ ἐξουσία τῶν Ἀθηνῶν στὶς πόλεις τῶν Σερρών, τῆς Δράμας, τῆς Καβάλας, τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως, τοῦ Σουφλίου δὲν ἦταν, κατὰ τὸ 1946-47, παρὰ μιά σκιά, ἐνῶ ἡ ἐαμικὴ κίνηση παντοδύναμη.

Δὲν μπορῶ νὰ ἐκφέρω πῶς λεπτομερικῶς γνῶμην σ' αὐτὰ τὰ σημεῖα, ἐπειδὴ τελῶ σὲ παντελὴ ἄγνοια, ὡς πρὸς τὰ πραγματικὰ δεδομένα, κατὰ συνάρτηση τῶν ὁποίων καταστροφῆκανε βασικὰ τὰ σχέδια τῆς δευτέρας Ἀντίστασης, καθὼς καὶ κατὰ ποῖο τρόπο πραγματοποιήθηκαν. Ξέρω μονάχα τοῦτο: Ὅτι κατὰ τὴ μετάβαση καὶ τὴν ἐπιστροφή μας ἀπὸ Θεσσαλονικὴ πρὸς συνάντηση τοῦ Μάρκου μὲ τὸ κλιμάκιο τῆς Βαλκανικῆς Ἐπιτροπῆς – Μάρτιος 47 – διεπίστωσα ὅτι ὁ ἔλεγχος τῶν ἐδαφῶν τῆς κεντροδυτικῆς Μακεδονίας ἀπὸ στρατιωτικὲς δυνάμεις τῶν Ἀθηνῶν περιοριζότανε στὴ διαφύλαξη μερικῶν γεφυριῶν καὶ διαβάσεων σημασίας, καθὼς καὶ στὴν τοποθέτηση μερικῶν φρουρῶν στὶς κυριότερες πόλεις, πού ἡ πρώτη φρουρὴ τὴν ἦταν πῶς νὰ προφυλάσσονται τὴ νύχτα μὲ διπλὲς καὶ τριπλὲς σειρὲς συρματοπλέγματα γύρω στὶς κατασκήνωσεις τους ἀπὸ φόβο ἀνταρτικῶν ἐπιθέσεων. Ξέρω ἐπίσης, ὅτι κατὰ μίαν συνάντησιν πού ὅλως τυχαίᾳ εἶχα μὲ τὸν σ. Ζ. στὴ Θεσσαλονικὴ, κατὰ τὴν ὁποία καὶ τοῦ ἀνέφερα τὶς σκέψεις μου γιὰ μίαν ἔνοπλη λύση τῆς ἐσωτερικῆς κρίσης μὲ τὴν ἄμεση ἀποκοπὴ ἐδαφῶν καὶ τὴν ἐγκατάσταση χωριστῆς ἐξουσίας πού θὰ ἐνεργοῦσε σὸ ὄνομα ὅλης τῆς Ἑλλάδας πρὸς διάσωσή της ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ἐθνικῆς ὑποτέλειας καὶ τοῦ ἐνδεχομένου ἐδαφικοῦ

διαμελισμοῦ, ἔμεινα μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἦταν ἀπόλυτα προετοιμασμένος πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

Ἐρχόμεστε τώρα σὲ ἄλλα τρία σημεῖα: Στὴ μορφή πού πῆρε ἡ δευτέρω Ἀντίσταση, σὸ ἂν ἔπρεπε νὰ εἶναι τακτικὸς ὁ νέος Λαϊκὸς Στρατὸς καὶ, ἐνδιάμεσα, στὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας. Ἀρχίζω ἀπὸ τὴ συμφωνία τῆς Βάρκιζας.

Δὲν εἶναι διόλου τυχαῖο ὅτι ὁ Τσώρτσιλ κτύπησε χαϊδευτικὰ στὴν πλάτη τὸν Σοφιανόπουλο γιὰ τὸ κατόρθωμα τῆς συμφωνίας τῆς Βάρκιζας. Ἡ συμφωνία αὐτὴ, κάτω ἀπὸ μιά ἐπίφαση δημοκρατικῆς λύσης πού καθόριζε καὶ πού πολλοὶ σύντροφοι τὴν βρῆκανε καὶ τὴν θεωροῦνε ἀκόμα ὅτι ἦταν ἀναγκαῖα γιὰ τὴν «ἀνάνεωση τῶν δυνάμεων», ὅπως λένε, ἀποτελοῦσε στὴν οὐσία μιά ἄνευ ὁρων καὶ χωρὶς πραγματικὲς ἐγγυήσεις παρὰ ὁδὸς τῶν ὅπλων καὶ δευτέρω μιά ἐπίσημη ἀναγνώριση στὴν ἱμπεριαλιστικὴ Ἀγγλία δικαίωματος ρυθμιστικῆς ἐπέμβασης στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδας. (Τὸ δικαίωμα αὐτὸ μεταβιβάστηκε κατ' ἐξακολούθησιν στοὺς Ἀμερικανούς.) Θὰ ἦταν ἓνα κομπρομὶ ἀναγκαῖο καὶ ὠφέλιμο τότε μονάχα, ἂν προσεπικυρωνότανε καὶ ἀπὸ τὶς τρεῖς Δυνάμεις, πού μόλις εἶχανε συνέλθει στὴ Γιάλτα, καὶ ἂν τελοῦσε ὑπὸ τὴν κοινὴ τους ἐγγύηση, ὅχι δὲ μόνο ὑπὸ τὴν ἐγγύηση τῆς Ἀγγλίας, πού ἦταν ἐνδιαφερόμενος ἀντίπαλος.

Πόσο δὲ ἡ συμφωνία αὐτὴ ἦταν ὠφέλιμη στὴν Ἀγγλία καὶ πόσο τὴν ἐξυπηρέτησε μαρτυρεῖ τὸ γεγονός ὅτι, μῆνες μετὰ τὴν ὑπογραφή της, περιοχῆς ὁλόκληρες τῆς Ἑλλάδας, ὅπως ὁλόκληρη ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία καὶ ἡ δυτικὴ Θράκη καὶ ἄλλες, ἐξακολουθοῦσαν νὰ ζοῦνε ὑπὸ ἐαμικὴ αὐτοδιοίκηση, ἐπειδὴ μήτε οἱ Ἀγγλοὶ εἶχανε στρατεύματα γιὰ νὰ τὶς ἐλέγξουν, ἀλλὰ πρὸ πάντων γιατί οἱ ἐγκάθετες κυδερνήσεις πού εἶχαν ἐγκαταστήσει στὴν Ἀθήνα δὲν διαθέτανε δυνάμεις γιὰ νὰ ἀποκαταστήσουν κράτος. Αὐτὸ σημαίνει πῶς ἡ ἔκβαση τοῦ Ἀγώνα στὴν Ἀθήνα δὲν ἐκλείσε διόλου τὰ περιθώρια τῆς ἀντίστασης, πού ἦταν πολὺ μεγάλα, καὶ σὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ σ. Παρτσ. ἔχει δίκαιο. Δὲν μᾶς ἐξηγεῖ ὅμως ὁ σ. Π. γιὰ ποῖο λόγο δὲν συνεχίστηκε ἡ ἀντίσταση, ἢ μᾶλλον τὸ ἀποδίδει σὲ ψυχολογικὴ ἀποθάρρυνση, πού εἶχε τὴν αἰτία τῆς σὲ μιά ἀθεράπευτη ὑπερεκτίμηση τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπεμβατικοῦ παράγοντα. Θαρρῶ πῶς σὸ ζήτημα αὐτὸ, ὅπως καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα προηγούμενα, ἡ ἀπουσία τοῦ σ. Ζ. ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἔδρασε πάρα πολὺ.

Ἡ συμφωνία τῆς Βάρκιζας ἀπεκατέστησε, μὲ τὴ βία τῶν ὅπλων, τὴ συμφωνία τῆς Γκαζέρτας. Τῆς ἔδωσε μάλιστα μιά μεγαλύτερη ἔκταση καὶ μιά, ἀπεριόριστη διάρκειας, νέα ἰσχύ. Ἐπρόκειτο τώρα μὲ ξένα ὅπλα, μὲ ξένα μέσα καὶ ὑπὸ ξὴν διεύθυνση, νὰ ἀποκατασταθεῖ

παρά τη θέληση του ελληνικού λαού, και έναντιόν της, μιά «ελληνική εξουσία», εξουσία όμως τέτοια που να έχει νομιμοφάνεια, για να νομιμοποιηθεί και η ίδια με τη σειρά της την ξένη επέμβαση. Και να την αποκαταστήσει σάν λειτουργικό στοιχείο της ελληνικής ζωής, απεριόριστης χρονικής διάρκειας, που θα πει να εγκατασταθεί στην Ελλάδα μιά νέα δαναροκρατία.

Για να γίνει όμως αυτό θαπρεπε προηγούμενα τα στοιχεία που είχαν έρθει σέ σύγκρουση τόν Δεκέμβριο του 44 να είχαν και τα δυό ελληνική ιδιότητα. Θαπρεπε δηλαδή ο Δεκέμβριος να ήτανε σύγκρουση ανάμεσα στόν ελληνικό λαό και στην ελληνική αντίδραση για την αμφισβήτηση εξουσίας, όποτε θα λέγαμε, έχοντας ύπ' όψει τό αποτέλεσμα της σύγκρουσης, ότι στην Ελλάδα είχαμε νίκη της άντεπανάστασης. Ξέρουμε όμως πώς ο Δεκέμβριος σημειώθηκε με την άπουσία του ελληνικού αντιδραστικού στοιχείου από τό πεδίο της πάλης. Ή έκδοσή του δέν υπήρξε κατά συνέπεια νίκη της ελληνικής Δεξιᾶς πάνω στό λαό. Ήτανε νίκη της άνοιχτής άγγλικής έν-οπλης επέμβασης. Νίκη του άγγλικού έπεμβατικού στρατού. Ό νικητής ήτανε τώρα ύποχρεωμένος να θρει όπως-όπως στοιχεία της ελληνικής δεξιᾶς και να τά εγκαταστήσει στην εξουσία.

Ή συμφωνία της Βάρκιζας δέ διελάμβανε κανέναν όρο για άντιπροσωπευτική κυδέρνηση, ούτε για γενική άμνηστία. Επέτρεπε κατά συνέπεια και τυπικά ακόμα να εγκατασταθεί κυδέρνηση της άρέσκειας του ξένου, κατ' έντολή και με την ύπόδειξη του. Κύριο έργο της όποιας θα ήτανε να άφοπλίσει τόν λαϊκό στρατό, εις έκτέλεση όρου της Βάρκιζας, και να έξοπλίσει την αντίδραση, κατά παράδοση όλης της συμφωνίας της Βάρκιζας. Τό έργο αυτό, έργο κινητοποίησης και ουσώρευσης μέσα στό μηχανισμό της ξενοκίνητης εξουσίας κάθε άπομειναρίου της δικτατορίας της τετάρτης Αυγόστου, των Ταγμάτων Ασφαλείας και των κάθε φύσεως προδοτών πρός τό σκοπό μιάς συστηματικής εξόντωσης των προοδευτικών δυνάμεων στην Ελλάδα, έγινε κάτω από διαδοχικές κυδερνήσεις, από Πλαστήρα μέχρι Μακαριότατο και Σοφούλη, πέρασε δέ από διάδοχες φάσεις, από σκηνοθετημένες έκλογές και δημοψηφίσματα, κατά τη διάρκεια των όποιων ή άνοιχτή βία έπαιξε τόν κυριότερο ρόλο, ενώ ο νόμιμος εξαναγκασμός τόν δευτερεύοντα ρόλο.

Έξι χρόνια μετά τόν Δεκέμβριο, παρά τίς άλλεπάλληλες έκλογές και τά δημοψηφίσματα, βλέπουμε πώς ή εξουσία των Αθηνών εξακολουθεί να στηρίζεται ακόμα στόν μηχανισμό άνοιχτής βίας — ψηφίσματα για έκτακτα μέτρα — πολύ περισσότερο ή σχεδόν όλοκληρωτικά παρά στή συνταγματική και κοινοβουλευτική νομιμότητα. Μπορούμε δέ για

την άκρίβεια να πούμε πώς ή σημερινή εξουσία στην Ελλάδα κινείται ταυτόχρονα μέσα σ' ένα συνδυασμό κοινοβουλευτικής και έξωκοινοβουλευτικής βίας, και τό γεγονός αυτό δέν άποδεικνύει μήτε όμαλότητα μήτε σχέσεις σταθερής έπιρροής πάνω στό λαό, αλλά κατάσταση γενικής άνυπακοής, που τη συγκρατεί σέ λανθάνουσα μορφή ο μηχανισμός καταπίεσης.

Αυτά για τη Βάρκιζα. Είναι τώρα τό ζήτημα της μορφής που πήρε ή δεύτερη Αντίσταση.

Ή Έαμική κίνηση, στερεωμένη σέ μιά ισχυρή συμμαχία της εργατικής τάξης της Ελλάδας με τίς πλατιές μάζες των χωρικών, περιέλαβε κατά την ανάπτυξη της και άλλα λαϊκά στρώματα από τίς μικροαστικές τάξεις και άξιωματικούς και διανοούμενους, δέχτηκε δέ ύποστήριξη και από στρώματα άστικά. Ή συγκράτηση και ο συντονισμός όλων αυτών των δυνάμεων άπαιτούσε μιά πλατιά μορφή έκπροσώπησης, ταυτόχρονα δέ μιά μεγάλη δύναμη άφομοίωσης και έλέγχου της κίνησης κατά τρόπο που τά ιδεώδη της κοινωνικής άπελευθέρωσης, που ήτανε ιδεώδη των κινητηρίων δυνάμεων της εθνικοαπελευθερωτικής πάλης, να καταλαμβάνουνε όλοένα και μεγαλύτερο χώρο μέσα στη συγκεκριμένη επιδίωξη της εθνικής άνεξαρτησίας. Αυτό τό έργο, αν λάβουμε ύπ' όψει τόν αριθμό των κομματικών μελών που τό έπιχειρήσανε και τίς συγκεκριμένες ειδικές ικανότητές τους, ήτανε έργο κολοσσιαίο, με δυσκολίες πολλές φορές άνυπέροβλητες.

Ή εξουσία που άνέκυψε κατά την κίνηση αυτή ήτανε ή λαϊκή αυτόδιοίκηση, με άποκορύφωμα την ΠΕΕΑ. Ή μορφή της κυδέρνησης αυτής άνταποκρινότανε πρός τη μορφή της Έαμικής Αντίστασης. Ή δέ πλαισίωσή της από ένα εθνικό σώμα, τό Έθνικό Συμβούλιο, την άποκαθιστούσε σάν νόμιμη κυδέρνηση του λαού και του έθνους που θρισκότανε σέ κατάσταση άγώνα. Οι συνθήκες ήτανε τέτοιες, που τό Σώμα αυτό έδινε, κατά τη λειτουργία του, στίς πράξεις της Έαμικής Έξουσίας ένα μεγάλο κύρος.

Κατά τη δεύτερη Αντίσταση, παρατηρούμε ότι ή κυδέρνηση που σχηματίζεται είναι πολύ πιο στενή και λείπει τό κατά τεμήριο εθνικό άντιπροσωπευτικό σώμα, αν και ο άγώνας που αναλαμβάνεται είναι άγώνας λαϊκής κατίσχυσης για την άνεξαρτησία. Ή ΠΔΚ εκδίδει κι αυτή διατάγματα και αποφάσεις, οργανώνει διοίκηση, όπου είναι δυνατό, δέν έχει όμως γύρω της μιάν άντιπροσωπεία που να πλαισιώνει τό έργο της σέ πανελλήνια βάση και να άποκαθιστά έτσι μιά έπαφή πρός τίς ποικίλες δυνάμεις που ύποβαστάζανε τόν άγώνα και πρός εκείνες τίς άλλες, πρός τίς όποιες ή ΠΔΚ απέβλεπε, να την ύποστηρίξει. Αν έξαιρέσει κανείς τά τεχνικά έμπόδια, δέν μπορεί να έξηγηθεί γιατί δέν επιδιώχθηκε να συστα-

θεί ένα άντιπροσωπευτικό σώμα, άφού αυτό άπαιτούσε ο άγώνας. Θαρρῶ πώς αυτό ήτανε ένα σφάλμα. Σας υπενθυμίζω με την ευκαιρία, μιά περικοπή από ένα γράμμα που είχα στείλει τόν Γενάρη του 48 από τό Παρίσι πρός τόν σ. Ζ και στό όποιο έλεγα για την κυδέρνηση Μάρκου τά παρακάτω:

«Ή ιδέα μου είναι ότι ή κυδέρνηση Μάρκου θαπρεπε να σταθεί σ' ένα έδαφος εθνικής άνεξαρτησίας και έλευθεριών πάνω στό όποιο να επιτρέπει να άναπτυχθούνε έλεύθερες όλες οι άλλεπάλληλες και ένδιάμεσες κινήσεις, που ή άμερικανική πολιτική και τό καθεστώς των Αθηνών παράγουν και άποστέλλουν πρός τη διεύθυνσή μας και που πρέπει να τίς άποδεχθούμε, χωρίς προσπάθεια να τίς κατακαλύψουμε ή να τίς μειώσουμε ή να τίς εξαναγκάσουμε σέ σιγή. Δέν έχουμε διόλου να προσέξουμε την ποιότητα του άλευριού που άλέθει σήμερα για λογαριασμό μας στην Ελλάδα ο άμερικανικός μύλος της άνοιχτής επέμβασης. Μας ένδιαφέρει να τό αναλώσουμε μέσα στους πιο καλούς όρους.»

Θαρρῶ πώς μήτε ή κυδέρνηση Μάρκου ή οι κατοπινές μήτε ή άνυπαρξία άντιπροσωπευτικού Σώματος βοηθήσανε στό να αναλωθούνε «μέσα στους πιο καλούς όρους» οι αντίδράσεις που προκάλεσε και προκαλεί στην Ελλάδα ή άμερικανική επέμβαση. Αν δέ πραγματικά λόγοι τεχνικοί δέν είναι εκείνο που στάθηκε τό άνυπέροβλο έμπόδιο και για τό ένα και για τό άλλο, τότε θα πει πώς ή εγκατάσταση μιάς τέτοιας κυδέρνησης χωρίς άντιπροσωπευτικό Σώμα, άποδεικνύει μιά νέα κατάσταση σχέσεων πρός συμμαχικά στρώματα, που πρέπει να τη θεωρήσουμε σάν ένα τέρας της Έαμικής μορφής αντίστασης και συνέχιση της Αντίστασης πάνω σέ νέες τακτικές βάσεις και μέσα σέ νέες μορφές.

Ότι ή Έαμική Αντίσταση είχε εξαντληθεί κατ' ουσία μέσα στα νέα γεγονότα, και πιο συγκεκριμένα μέσα στίς νέες συνθήκες του ένοπλου άγώνα, δέν υπήρχε άμφισβόλια, άφού ή κίνηση αυτή άπεικόνιζε, ως ένα σημείο της, και άνακλούσε συνθήκες συμμαχικού πολέμου που δέν υπήρχανε πια κατά τη δεύτερη Αντίσταση. Μας άφησε όμως ή Έαμική κίνηση μιά μεγάλη κληρονομία, συμμαχικά στρώματα ποικίλα που παραμένουνε ακόμα πιστά γύρω μας. Και άνάδειξε στους κοινούς άγώνες ένα σωρό έκλεκτά στελέχη, όπως ο Κύρκος, όπως ο Χατζήμπεης, όπως ο Πρωμάκης, όπως ο Λούλης, όπως ο Σαράφης και πολλοί άλλοι που βρίσκονται στα νησιά και στα στρατόπεδα ή κινούνται ενεργά μέσα στα θαλάσσια πλαίσια της εφήμερης νομιμότητας, όπου και έπιτελούνε ένα αξιόλογο έργο πλαισίωσης του άγώνα.

Πώς καθορίζεται ή σχέση μας πρός τά στοιχεία αυτά; Μέχρις ότου κερδίσει την άνεξαρτησία της ή Ελλάδα, έχει να δι-

εξάγει αγώνες που δεν μπορεί να είναι άλλοι από αγώνες συμμαχίας. Βαρύνει δέ πάρα πολύ σ' αυτό ή σημασία και ή θέση που δίνουμε στο συμμαχικό στοιχείο. Φοβούμαι πολύ ότι οι δυσκολίες και οι ζημίες που τά στοιχεία αυτά λόγω της ιδεολογικής και κοινωνικής σύστασής τους αναπότρεπτο ήταν να επιφέρουν στον αγώνα, κατά την περίοδο της Έαμικής Αντίστασης, γίνανε αφορμή να περάσουμε στο άλλο άκρο, και από φόβο μήπως επαναληφθούν τα Έαμικά λάθη, καταφύγαμε τώρα σ' έναν αυτοπεριορισμό της κίνησης από την πλευρά των πλαισίων. Η ίδια παρατήρηση ενισχύεται περισσότερο, αν μεταφερθούμε στο ζήτημα της οργάνωσης του Δημοκρατικού Στρατού. Καί πιο συγκεκριμένα, σ' ότι αφορά τή χρησιμοποίηση του επαγγελματικού στρατιωτικού στοιχείου, γιά τήν οργάνωση και διοίκηση του Δημοκρατικού Στρατού, καθώς και γιά τις επιχειρήσεις. Στο πεδίο αυτό, τό πνεύμα της φοβίας από τά προηγούμενα λάθη του ΕΛΑΣ έφτασε ως τό σημείο να υποτιμηθεί δλότελα ή αξία και ή βαρύτητα του τεχνικού στοιχείου στον Δ.Σ., όπως αποδεικνύεται από τήν κριτική απόφαση που τό Π. Γρ. του ΚΚΕ πήρε, πάνω στις πρώτες επιχειρήσεις του Αυγούστου του 49, όπου σύμφωνα μέ τό κείμενο που έτυχε να διαβάσω κι εγώ ό ίδιος, βασικής σημασίας θέση έμεινε ανυπεράσπστη, επειδή ό σύντροφος που είχε τήν ευθύνη, είχε άγνοια τέχνης πολέμου και άκατανοησία ως προς τή στρατηγική του αντίπαλου.

Άλλο είναι τώρα τό ζήτημα αν ό στρατός της δεύτερης Αντίστασης έπρεπε να είναι τακτικός στρατός ή να διεξαχθεί ό αγώνας μέ σώματα παρτιζάνων, όπως είχαν υποστηρίξει ό Μάρκος και συνέχεια τώρα ό σ. Παρτο.

Τό κίνημα των παρτιζάνων και στήν Ελλάδα και στή Σοβιετική Ένωση και σ' όλες τις άλλες χώρες όπου υπήρξε χιτλερική κατοχή, ήταν κίνημα υποβοηθητικό των επιχειρήσεων τακτικού στρατού. Μιά δράση στά μετόπισθεν του έχθρου, προς τό σκοπό να δημιουργηθούν συνθήκες κατάλληλες, είτε γιά εισβολή, είτε γιά επιθετικές ή άλλες επιχειρήσεις των συμμαχικών στρατών στα διάφορα μέτωπα, απέτέλεσε δέ από τά ίδια τά πράματα και ένα στοιχείο στρατηγικής του πολέμου. Τό τέρμα του πολέμου τερμάτισε αυτόματα και τό παρτιζάνικο κίνημα.

Έκτός αυτό, τό ζήτημα αν ή νέα ενόπλη λαϊκή δύναμη, έπρεπε να είναι δράση τακτικού στρατού ή κίνημα παρτιζάνων, συνδεόταν στενά προς τό όλο ζήτημα του σχηματισμού ή μη χωριστής κυβέρνησης, ήταν εξαρτημένο απ' αυτό. Από τή στιγμή που σχηματίστηκε ή κυβέρνηση αυτή, ή ΠΔΚ, ή ανάγκη να υπάρχει ένας οργανωμένος τακτικός στρατός σαν όργανο σταθερής διατήρη-

Ό Μάξιμος σέ κάποια δημοσιογραφική συγκέντρωση στη Βιέννη τό 1956.

σης εδάφους και γιά τις επιχειρήσεις, ήρθε μόνη της στήν πρώτη γραμμή. Αν ό στρατός αυτός θα αποδεχότανε μορφές μικτής δράσης, αυτό αφορούσε τά σχέδια των επιχειρήσεων. Όχι όμως τή σύστασή του.

Θέλω τώρα να πω δυό λόγια πάνω στα συμπεράσματα που σύρει ό σ.Ζ. (σέλ. 420 και 421 του ΝΕΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.) Καί πιο συγκεκριμένα, στο ειδικό εκείνο μέρος όπου κάνει μία όλική σύγκριση ανάμεσα στήν πρώτη Αντίσταση και στή δεύτερη. Ό σ. Ζ. λέει πως στα 1941-44 (Έαμική Αντίσταση) δέν έγινε πάλη γιά τήν έξουσία, ενώ ή πάλη αυτή έγινε στα 46-49. Τό σωστό, μου φαίνεται, θα ήταν να πούμε, ότι κατά τήν πρώτη Αντίσταση δέν έγινε πάλη γιά τήν έξουσία μέ σ υ ν έ π ε ι α. Καί τούτο από υπερεκτίμηση του άγγλικού παράγοντα. Κατά τή δεύτερη Αντίσταση έγινε πάλη γιά τήν έξουσία, υποτιμήθηκε όμως ό άμερικανικός παράγοντας. Καί στίς δυό περιπτώσεις ή εκτίμηση των έξωτερικών συνθηκών ήτανε λανθασμένη.

Κλείνω τήν επιστολή μου μέ τήν επαναφορά του ζητήματος της έσωτερικής μας κρίσης. Η Ελλάδα έχει περιέλθει σέ κατάσταση μισθοφορικού κράτους, όχι μέ τήν έννοια ότι υπακούει σέ ξένα ιμπεριαλιστικά συμφέροντα, αλλά μέ τήν έννοια ότι διευθύνεται από τους Άμερικάνους άμεσα, οργανικά και διαρκώς. Δέν έχει κατά συνέπεια ύπόσταση πραγματικού ανεξάρτητου κράτους. Τό δέ βασικό πρόβλημα είναι πώς να ξαναγίνει αυτοκυρίαρχη, ανεξάρτητη και ελεύθερη.

Όπως είναι σήμερα διατεταγμένες οι πολιτικές δυνάμεις στήν ελληνική κονίστρα, ή λύσή του προβλήματος αυτόνου δέ βρίσκεται στήν προσπάθεια γιά τόν ιδιαίτερο χωρισμό τους σέ δυό στρατόπεδα — ό χωρισμός αυτός είναι ή βάση — πάνω σέ ταξική διάκριση. Βρίσκεται

στον θαθμιαίο διαχωρισμό της πάνω σέ πολιτική διάκριση. Οι πολιτικές δυνάμεις που δέν είναι σήμερα στήν Ελλάδα μαζί μας ή από σύγχυση ή από θέληση ή από εξαναγκασμό, μά που όσόσο είναι ενάντιες προς τήν εθνική ύποδούλωση και πρό πάντων έχθρικές απέναντι στο καθεστώς του μοναρχοφασισμού, είναι πολύ πιο μεγαλύτερες από ό,τι τις φαντάζεται κανείς στήν αρχή. Τό μίνιμουμ των δικών μας επιδιώξεων και τό μάξιμουμ των δικών τους επιδιώξεων συναντώνται, υπάρχει, κατά συνέπεια, δυνατότητα γιά συνεννόηση και συνεργασία προς σκοπό κοινή ή παράλληλη δράσης, προς τήν όποια ώθει άκατάπανστα ή πραγματικότητα.

Τό ζήτημα της μοναρχίας, από τήν πλευρά των απολυταρχικών της δικαιωμάτων απέναντι στή Βουλή, καθώς και της άμεσης ανάμιξης του μηχανισμού bias που διαθέτει διά μέσον της στρατιωτικής διοίκησης στα ζητήματα της διοίκησης και της πολιτικής, είναι εξαιρετικής σημασίας κατά τήν τωρινή στιγμή. Έπειδή προκαλεί αντιθέσεις που παρακινούν προς σύγκρουση δυνάμεων. Αυτό φάνηκε καθαρά τώρα τελευταία μέ τήν κυβέρνηση Πλαστήρα, στο ζήτημα της άμνηστίας, καθώς και στο νομοσχέδιο γιά τις άρμοδιότητες του Έπιτελείου που υπέβαλε ό Παπάγος. Μιά τέτοια σκεπασμένη σύγκρουση επέφερε τήν πτώση της κυβέρνησης Πλαστήρα και φτάσαμε έτσι στο τωρινό σχήμα που παριστάνει μέ μεγαλύτερη έπιτυχία και μέ περισσότερη άκρίβεια τις έν συνασπισμώ δυνάμεις του έμφυλου πολέμου, απέναντι σέ μία όγκούμενη λαϊκή δυναρέσκεια.

Η μετάπτωση του Πλαστήρα από τήν πλειοψηφία στήν αντιπολίτευση, είναι ένα καινούργιο σημείο της κατάστασης. Μιά άπειλή διάσπασης των Φιλελευθέ-

ρων. Γεννά δέ, μαζί με άλλα περιστατικά, τό διάγραμμα ενός μεγάλου δημοκρατικού συνασπισμού κατά της μοναρχίας και της στρατοκρατίας, κατά της δεξιάς. 'Ο συνασπισμός αυτός μπορεί ν' ανοίξει μονομιάς πολλές θρύες.

Οί σχέσεις πού ή Συνδιάσκεψη θά προκρίνει σάν τίς πιό καλές και πιό αποτελεσματικές ανάμεσα στίς δικές μας δυνάμεις και σ' αυτές τίς δυνάμεις της μικρής δημοκρατίας, είναι κεφαλαιώδες ζήτημα. Τοῦτο δέ, γιατί τό ἔδαφος πάνω στό ὁποῖο ἀναπτύσσονται οἱ κινήσεις αὐτές, εἶναι ἔδαφος θαθύτατης κρίσης. Δέν ὑπάρχει δέ φόβος δεξιάς παρέκκλισης, ὅστερα ἀπό τόν καθορισμό σχέσεων συνδυασμοῦ νόμιμης καί παράνομης δράσης, γιά τίς κομματικές οργανώσεις.

Ἐνα ἄλλο σοβαρό σημεῖο εἶναι οἱ οἰκονομικές διεκδικήσεις σέ συνδυασμό πρὸς τό οἰκονομικό ἀδιέξοδο καί πρὸς τά ληστρικά σχέδια μιᾶς ἡθην Ἀνασυγκρότησης. Τό πραγματικό εἰσόδημα τῶν μισθωτῶν καί τῶν χωρικῶν δέν ὑπερβαίνει σήμερα τά 60% τοῦ προπολεμικοῦ. Ἡ ἀεργία ὅμως, μαζί μέ μιᾶ πληθωρική προσφορά ἐργασίας, ἐξ αἰτίας τῶν προσφύγων, καί ἡ ἀζητησία στά ἐξαγωγικά προϊόντα, ρίχνουνε τό μέσο αὐτό πραγματικό εἰσόδημα τῶν ἐργατῶν καί τῶν χωρικῶν σέ ἐπίπεδα χαμηλότερα. Οἱ ἀγῶνες γιά τή δελτίωση τῆς ζωῆς μπαίνουν ἐδῶ, σέ συνάρτηση πρὸς τό ὅλο πρόβλημα τῶν τιμῶν καί τῆς νομισματικῆς σταθερότητας, πρὸς τήν κρίση τῶν ἐξαγωγῶν καί τή χρησιμοποίηση τοῦ ὑπόλοιπου τῆς βοήθειας Μάρσαλ, ὅσο δέν ἔχει κατασπαταληθεῖ στόν ἐμφύλιο πόλεμο καί σέ ἐξοπλισμούς, γιά ἐργα δευτερεύοντα, πού τά πιό πολλὰ τους ἐξυπηρετοῦν σκοποῦς στρατηγικοῦς καί ὄχι οἰκονομικῆς ἀνασυγκρότησης. Ἡ συνδιάσκεψη θά μπορούσε εἰδικά νά τονίσει τό σημεῖο αὐτό καί νά ἀναγνωρίσει τήν ἀνάγκη γιά μιᾶ ἰσχυρή, ἄμεση καί συστηματική πολεμική, κατά τῶν σχεδίων κερδοσκοπίας, ἀφανισμοῦ καί ἐξ-ανδραποδισμοῦ, πού λέγονται Ἀνασυγκρότηση.

Μέ συντροφικούς χαιρετισμούς

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗ- ΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΣΜΟ ΣΤΟ Κ. Κ. Ε.

1.- Τό Κ.Κ.Ε. εἶναι ἀπό τά λίγα κόμματα τῆς Εὐρώπης πού ἀναπτύχθηκε καί σχηματίστηκε μέσα σέ συνθήκες παρανομίας καί ἐμφυλίων πολέμων, κατά τό μεγαλύτερο μέρος του. Εἶναι δέ πάνω στήν Εὐρώπη τό μόνο κόμμα πού ὀργάνωσε καί διεύθυνε δυό ἐνοπλες ἐξεγέρσεις συνολικῆς διάρκειας ὀκτώ ἐτῶν καί περισσότερο.

2.- Μέ τήν ἐντονη ἐκστρατεία του κατά τοῦ πολέμου στή Μικρά Ἀσία (1920 - 22) τό Κ.Κ.Ε., πρὶν ἀκόμα διαμορφωθεῖ σ' ἓνα ἐπαναστατικό, προλεταριακό κόμμα, πῆρε ἄμεση καί ἰσχυρή ἐπαφή μέ τήν ὁλότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πάνω σ' ἓνα ἀπό τά ὀξύτερα προβλήματα πού συγκλονίζανε τό ἔθνος καί πού ἦταν ἡ ἐπέκτασή του στό μεγαλύτερο χῶρο. Ἦρθε ἔτσι ἀπό αὐτή τήν αἰτία σέ ἄμεση καί ὀριστική ρῆξη πρὸς τό μεγαλοϊδεατισμό, τή στιγμή πού ἦταν στό μεγαλύτερο ξεφάντωμά του. Αὐτό τό ἀνάδειξε εὐθύς ἀμέσως σ' ἓνα διεθνιστικό κόμμα, ἐνῶ ταυτόχρονα τό καταστρεπτικό ἀποτέλεσμα τῆς μικρασιατικῆς ἐκστρατείας δικαίωσε πανηγυρικά τή στάση του. Τό Κ.Κ.Ε. καταγράφηκε ἔτσι, ἀπό τήν ἀρχή του ἀκόμα, στήν κοινή συνείδηση τοῦ λαοῦ σάν ἓνα κόμμα πού σκέπτεται καί φροντίζει σοβαρά γιά τό μέλλον του.

3.- Μέ τή στάση του στό ζήτημα τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων καί τῆς μακεδονικῆς ἐθνότητος ἰδιαίτερα, τό Κ.Κ.Ε. ἦρθε σέ μιᾶ δεύτερη ἰσχυρή σύγκρουση μέ τόν ἐν παρακμῇ μεγαλοϊδεατισμό καί ἔδειξε ἀκόμα μιᾶ φορά τό χαρακτῆρα του, σάν διεθνιστικό κόμμα. Ἡ κατοπινὴ ἐξέλιξή του ἀνάμεσα σέ ἐσωτερικὲς κρίσεις (1926 - 32), παρὰ τήν περιοδικὴ ἐξασθένισή του, τό ἀποκατάστησε μέσα ἀπὸ ἀλλεπάλληλα λαϊκά ἀναταπίσματα (Δημοκρατία τοῦ 24, ἀπεργασιοὶ ἀγῶνες τοῦ 25, ἐκλογές τοῦ 26, τοῦ 32, τοῦ 34) πιό βαθιά μέσα στή συνείδηση τοῦ λαοῦ, σάν μιᾶ δύναμη πού ἀρχίζει πιά νά ἐπηρεάζει σοβαρά τίς τύχες του. Ὅλη ἡ ἀπὸ τό 1924 καί μετέπειτα πορεία τῆς κοινωνικῆς καί πολιτικῆς ζωῆς στήν Ἑλλάδα γυρίζει γύρω ἀπὸ τό ἐρώτημα τοῦ κομμουνισμοῦ. Οἱ ὡς τά τότε ἱστορικὲς διακρίσεις ἀνάμεσα στή φιλελεύθερη μπουρζουαζία καί στή μοναρχία πού κυβερνοῦσαν τήν Ἑλλάδα μέσα στό σχῆμα θενιζελισμοῦ - αντιθενιζελισμοῦ, ἀμβλύνονται βαθμιαία, μπροστὰ στή νέα μεγάλη ἀντίθεση πού ἐπιβεβαιώνεται στή δημόσια ζωὴ μέ ἀλλεπάλληλες δικτατορίες καί εἰδικά νομοθετήματα - παγκαλικὴ δικτατορία, Ἰδώνυμο, δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου - καταλήγουμε δέ ἔτσι διὰ μέσου τῆς ἐθνικοαπελευθερωτι-

κῆς πάλης (ΕΑΜ) καί τῆς δεύτερης Ἀντίστασης στό σημερινό σχῆμα: Ἐνωση τῶν δυό ἱστορικῶν κομμάτων κατά τοῦ Κ.Κ.Ε. Τό σχῆμα αὐτό πιστοποιεῖ ὅτι τό Κ.Κ.Ε. ἔγινε κι ὅλας στήν Ἑλλάδα ἡ διάδοχη λύση.

4.- Οἱ συνθήκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ἰδρύθηκε, ἀναπτύχθηκε καί ἀνδρώθηκε τό Κ.Κ.Ε. δέν ἐπιτρέψανε στά μέλη του μιᾶ πολὺπλευρη καί σύμφωνη πρὸς τίς ἀπαιτήσεις τοῦ ὁλοένα ὑψούμενου ἀγῶνα καλλιέργεια. Τά ταξικά τους ὅμως κριτήρια παραμείνανε ἰσχυρά καί οἱ ὁργανωτικὲς ἱκανότητες τῶν μελῶν, σπουδαιότητες. Πρέπει πραγματικά νά ἀποθανυμάσει κανεῖς τίς ὁργανωτικὲς αὐτές ἀρετές, ὅταν τίς δεῖ στό φῶς τῆς Ἑαμικῆς καί τῆς δεύτερης Ἀντίστασης.

5.- Ἡ ἀνάληψη δράσης κατά τήν κατοχή σέ μεγάλη κλίμακα, προκάλεσε ταυτόχρονα καί μιᾶ μαζικὴ στράτευση μελῶν. Μέ βασικό κριτήριο τήν ταξικὴ προέλευση καί τή δράση στόν ἀγῶνα, οἱ ἱκανότητες στήν ὁργάνωση καί ὁδήγηση τῆς πάλης κατά τήν Ἀντίσταση ἀποτελέσανε, ἀπὸ πρακτικὴ πλευρά, καί ἀπὸ κάθε πλευρά, τίς μοναδικὲς ἐγγυήσεις γιά τήν ἐγγραφή στοῦ Κ.Κ.Ε. Μυριάδες ἀγωνιστὲς γίνανε ἔτσι μονομιάς μέλη καί βρέθηκε νά ἔχει τό Κ.Κ.Ε. στό τέλος τῆς πρώτης Ἀντίστασης πάνω ἀπὸ 300.000 τέτοια μέλη. Τό ἴδιο ἔγινε καί μέ ἄλλα κόμματα, ὑπὸ παρόμοιες συνθήκες.

Τό πρόβλημα τῆς ἰδεολογικῆς καί ταξικοπολιτικῆς ἀφομοίωσης τῆς μεγάλης αὐτῆς μάζας, εἶχε μπεῖ πιὰ ἐπιτακτικό. Ἡ ποσότητα εἶχε κατακαλύψει τήν ποιότητα καί ἀνέκυψε κρίση. Ἡ κρίση αὐτὴ ὑπάρχει καί εἶναι λανθάνουσα. Ἡ καταπολέμησή της εἶναι ζήτημα πού συνδέεται στενά μέ τή δράση, σέ συνδυασμό πρὸς μιᾶ μεγαλύτερη μόρφωση.

6.- Οἱ ἴδιες συνθήκες προσδιορίζανε καί τήν εἰδικὴ περίπτωση τῆς δημοκρατίας μέσα στό κόμμα. Ἡ κατεπεύγουσα καί ἀκατάπαυστη ὅσο καί ἐντεταμένη δράση πάνω σ' ἓναν ἐκ τῶν ἐνόντων καταμερισμό στίς ἀρμοδιότητες, ἔφερε τίς διοικητικὲς εὐθύνες σέ ὕψος μεγαλύτερο ἀπὸ τίς κομματικές. Ὁ κομματικός ἔλεγχος ἔσκυψε ἔτσι μπροστὰ στόν διοικητικό ἔλεγχο, πού ἦταν ἀπὸ πάνω. Ἡ περίπτωση τοῦ μακαρίτη Σάντου κατά τόν Δεκέμβριο (ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, Αὐγούστου 1950), τοῦ Μάρκου ἀργότερα, τοῦ Καραγιώργη τελευταία, καί ἄλλες πολλές πού δέν ἀναφέρονται, ἂν καί διαφέρουν ἢ μιᾶ ἀπὸ τήν ἄλλη, ἔχουνε ὅμως τήν ἴδια αἰτία. Στό ὄνομα ενός διοικητικοῦ συγκεντρωτισμοῦ, ὁ κομματικός συγκεντρωτισμός, πού δέν παύει ποτέ νά εἶναι δημοκρατικὸς ἔλεγχος τῶν μελῶν, ἔπρεπε. Εἶναι παρήγορο ὅτι ὑπάρχει συνείδηση αὐτῆς τῆς κατάστασης καί τῶν κινδύνων πού περιλαμβάνει.

1) Σ. Ἐπ. Ἐννοεῖ τήν ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τόν ἑλληνικὸ λαὸ πού ἔστειλε στίς 31 Ὀκτώβρη 1940 ἀπὸ τίς φυλακὲς τῆς Κέρκυρας ὁ Γ.Γρ. τοῦ Κ.Κ.Ε. Νίκος Ζαχαριάδης.

2) Σ. Ἐπ. Ἐννοεῖ τό Δημήτρη Βλαντά.

3) Σ. Ἐπ. Ἐννοεῖ τό Μάρκο Βαφειάδη.

4) Σ. Ἐπ. Ἐννοεῖ τό Δημήτρη Πασαλίδη.

5) Σ. Ἐπ. Πρόκειται γιά τό ἀνέκδοτο μέχρι σήμερα γράμμα του πρὸς τό Γ.Γρ. τοῦ Κ.Κ.Ε., Νίκο Ζαχαριάδη, πού ἔγραψε στίς 27/1/1948 στό Παρίσι.

Τό γράμμα του Πέτρου Ρούσου

*Αγαπητέ Σεραφεΐμ,

Μέ κάποια άμχανία παίρνω τήν πένα για νά σοῦ γράψω ὕστερ' ἀπό τόσα χρόνια διακοπή. Συμπληρώνεται δεκαετία τῆς ὑπερορίας μας καί κοντεύουμε νά χάσουμε καί τόν εἰρμό τῶν ἐπαφῶν μας ἀπό τότε πού ἀνταμώσαμε γιά τελευταία φορά. Οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς καί τῆς δράσης μας ἄλλαξαν τόσο πολύ καί μεσολάβησαν τέτοια γεγονότα πού ἔτσι εἶτε ἀλλοιῶς μᾶς ἔκοψαν. "Ας εἶναι. Μέσα στόν ἀνεμοστρόβιλο τῶν καταλυτικῶν, ἀλλά καί δημιουργικῶν γεγονότων καί παρὰ τίς δυσκολίες τῆς πατρίδας καί τῆς ξενιτιάς μας πιστεύω πῶς δέν ἐσθῆσε ἡ ἐσώτερη φλόγα πού ἔνωνε ἔτσι εἶτε ἀλλοιῶς καί πρέπει νά ἐνώνει τούς ἀγωνιστές τοῦ ἴδιου στρατοπέδου.

"Ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό παρακολουθοῦμε ὅ,τι μπορεῖς καί δημοσιεύεις στόν τύπο σχετικά μέ θέματα πού ἐνδιαφέρουν τήν Ἑλλάδα. Δέν ξέρουμε τίς δυνατότητές σου αὐτοῦ ἢ μᾶλλον φανταζόμαστε τίς δυσκολίες πού θ' ἀντιμετωπίζεις στό περιβάλλον τῆς χώρας πού ζεῖτε.

Ἐλπίζω νά μὴν ἀπορήσεις ἂν ὕστερ' ἀπό τόσα χρόνια σέ παρακαλέσω νά γράψεις λίγα νεώτερα ἀπό τή ζωὴ σας αὐτοῦ καί εὐχαρίστως θά μάθουμε σκέψεις σου πᾶνω στά ζητήματα τῆς πατρίδας καί τοῦ κινήματος. Ἄν ἐνδιαφέρεσαι γιά τὰ δικά μας μποροῦμε νά σοῦ στείλουμε ὅ,τι δημοσιεύματα διαθέτουμε.

Μέ λίγα λόγια θά θέλαμε νά ξέραμε ἂν θεωρεῖς σκόπιμη καί δυνατὴ τὴ συνέχιση κάποιας ἐπαφῆς ἢ καί συνεργασίας, στίς

νέες βέβαια συνθήκες. Νομίζουμε πῶς ἕνας συντονισμός ὁλῶν τῶν δυνάμεων πού ἐνδιαφέρονται γιά τόν ἐκδημοκρατισμό τῆς ζωῆς στήν Ἑλλάδα, γιά τόν ἐπαναπατρισμό τῶν πολιτικῶν μας προσφύγων κτλ. εἶναι χρήσιμος καί ἀπαραιτήτος.

Εὐχῆς ἔργο θά ἦταν, νά μποροῦσε νά κάνει κανένα ταξιδάκι πρὸς Βουδαπέστη ἢ Πράγα, ὁπότε θά μπορούσε κανεὶς ν' ἀνταλλάξει σκέψεις «διὰ ζωῆς». Πάντως ἂν δέν δυσκολεύεσαι γράψε μας μέ τόν ἴδιο δρόμο.

Ἄν ἐνδιαφέρεσαι καί γιά τὰ οἰκογενειακά μας, ἀπό ὑγεία εἵμαστε περίπου καλά, συνυπολογίζοντας καί τὸ θάρος τῶν χρόνων, τῶν καθηκόντων καί τῶν παθήσεων. Ἀπὸ τὴ δευτέρῃ μου συντρόφισσα, τραυματία τοῦ τελευταίου πολέμου μας, δέν ξέρω ἂν τὸ 'χεις ὑπ' ὄψει, ἔχουμε δύο ἀγοράκια – τὸ Νίκο 7 χρονῶ καί τὸ Γρηγόρη στά 6. Μεγαλώνουν καλά, ὅχι ὅπως ἐμεῖς στά παιδικὰ μας χρόνια. Ἀπὸ τούς δικούς μας, μαθαίνω κάθε τόσο κανένα νέο, ἐγὼ δυστυχῶς λιγότερο τούς ἀνταποκρίνομαι ἄμεσα. Εἶναι ἀξιέπαινοι ὅλοι τους. Ἀλλά καί θαρμημένοι, ὅπως τόσος κόσμος, ἀπὸ τὴν κατάσταση καί τίς φροντίδες τῆς διοπάλης.

Δώσε τούς χαιρετισμούς μας στὴ συμβία σου.

Μέ ἐκτίμηση
Πέτρος Ρούσος

Γράμμα στόν Πέτρο Ρούσο

Βιέννη, 9 Ἰουνίου 1959

*Αγαπητέ Πέτρο,

Τό γράμμα σου, ἀπό τίς 5 τοῦ μηνός Μαΐου, τὸ πήρα μόλις χθές. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι στήν ἐπικοινωνία μεταξύ μας ὑπάρχει βραδύτητα καί πρέπει νά λογαριάζει κανεὶς τίς προθεσμίες τοῦ χρόνου, γιά ὅτιδήποτε τὸ ἐν ὄψει.

Εἶχα τὴν ἐντύπωση ὅτι μέ λησμονήσατε ἠθελημένα. Ἐπειδὴ δέ, μετὰ ἰδίως τὰ συμβάντα τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν, δέν ἔδλεπα ἐξ ἀντικειμένου λόγο γιά τὴν πανάθλια αὐτὴ μεταχείριση ἔλεγα μέσα μου ὅτι «θὰ εἶναι προσωπικά» καί πικραίνόμουν πολύ. Ἀλλά ἐρχότανε πάλι ἀπὸ μέσα μου ἡ φωνὴ τῶν ἀγῶνων, τῆς ἰδεολογίας, τῆς ἱστορίας, τῶν μυριάδων ἀνθρώπων πού θυσίασαν τὴ ζωὴ τους γιά τὰ ἰδεώδη μας, ἡ φωνὴ τῆς πραγματικότητος στήν Ἑλλάδα πού δέν εἶναι καθόλου ἀσχημὴ καί μέ ἀναστήλωνε. Μὲ ἀνακούφιζε τότε ἡ σκέψη ὅτι ἐπραξα τὸ καθήκον μου ἀπέναντι τῶν ὁμοίων συνανθρώπων τοῦ ἀγῶνος καί ὅτι ὑποφέρω

λόγω τῶν ἰδεῶν μου, ὀρθῶς δέ, ἐφόσον ὑπῆρξαν ἀντηχήματα καί γενικά ὀρθῶς ἐπειδὴ ἡ ἱστορία δέν μετρᾷ τίς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ἀνάλογα μέ τίς κατ' ἰδίαν προσωπικὲς περιπτώσεις, εὐχάριστες ἢ δυσάρεστες. Ἐξάλλου, κανεὶς δέν εἶναι κομμουνιστής ἐπειδὴ καί ὁ γείτονάς του εἶναι ἐπίσης, ἀλλὰ εἶναι ἐπειδὴ ἡ ἐκτίμηση πού κάνει τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ὡς πρὸς τὸ παρελθόν, τὸ παρόν καί τὸ μέλλον, τὸν ὁδηγεῖ ἐκεῖ. Πρέπει συνεπῶς νά φέρει τὴν εὐθύνη τῶν πράξεων του.

Τώρα, κάποτε-κάποτε, κάνω ἕναν ἀπολογισμό τοῦ βίου μου, διερωτῶμαι μερικές φορές τί θά ἔκανα ἂν ξαναγύριζα στὴ ζωὴ. Καί βρίσκω ὅτι θά ἔκανα τὸ ἴδιο. Ὑπάρχουν φυσικά πολλά κενὰ πού ὀφείλονται στά ἐσωτερικά μας καί ἀφοροῦν προσπάθειες πρὸς ἰδεολογική καί ὀργανωτικὴ διαμόρφωση τοῦ ἀγῶνα, προσπάθειες ἄλλοτε θετικές καί ἄλλοτε ἀρνητικές καί ἐπιζήμιες. Τώρα πού δημοσιεύσατε αὐτὴ τὴ συλλογὴ τῶν ντο-

κουμένων γιά τὰ σαραντάχρονα τοῦ Κ.Κ.Ε., συλλογὴ γιά τὴν ὁποία πρέπει νά σᾶς συγχαρῶ, βρίσκω ἐκεῖ μέσα ὅτι ἡ νεανικὴ πολιτικὴ μας ἡλικία δέν ἦταν καί τόσο ἀξιοκαταφρόνητη. Στίς ἀποφάσεις π.χ. γιά τὴν πολιτικὴν κατάσταση τοῦ Τρίτου Συνεδρίου τοῦ 1927 ἀνευρίσκω παράγραφο ὅπου ὑποστηρίζεται καί διατυπώνεται ὡς προοπτικὴ ὅτι οἱ παραχωρήσεις πού οἱ Φιλελεύθεροι ἔκαναν τότε στοὺς Μοναρχικούς – ἐπὶ κυβερνήσεως Ζαῖμη – θά ὁδηγοῦσαν ἀναποτρέπτως στήν παλινόρθωση τῆς βασιλείας. "Ὅκτ' ἡρόνια μετὰ τὴν γραπτὴ αὐτὴ προοπτικὴ διακοίνωση, ἡ Μοναρχία ἦταν ἤδη στήν Ἑλλάδα καθεστώς. Δέν ἀποτελεῖ αὐτὸ μιά ἐνδειξὴ βαθύτερης ἀνάλυσης τῆς τότε πολιτικῆς κατάστασης στό φῶς τῶν ταξικῶν συσχετισμῶν τῶν δυνάμεων καί δέν καταδεικνύει πολιτικὴ ὠριμότητα; Ὁ φίλος μου ὁμως ὁ Νικολάκης(!), ἀντὶ νά τὰ μελετήσῃ ὅλα αὐτὰ καί νά συνάγει συμπεράσματα, κάθισε κι ἔγραψε μίαν Ἱστορίαν ὅπου τὸ Κόμμα κι ὁ ἑαυτός μου ἔγιναν ἕνα!

Στίς τελευταῖες ἀποφάσεις σας γιά τὰ σαραντάχρονα, λέτε ὅτι τὸ μεγαλύτερο σφάλμα ἀπ' ὅσα ἔχουν διαπραχθεῖ κατὰ τὴν Ἑαμικὴ περίοδον ἦταν ἡ ὑπερεκτίμηση τοῦ ἀγγλικοῦ παράγοντα. Τὸ ὑποστηρίζει δὲ αὐτὸ ἐν συνεχείᾳ σ' ἕνα ἄρθρο του καί ὁ σ. Παρτσαλίδης. Ἐννέα ὁμως ἡρόνια πρὶν καί συγκεκριμένα τὸ 1950, ὅταν ἀρχίσατε τὴν πρώτην δημόσιαν συζήτηση στόν «Νέο Κόσμο» ἐπὶ τοῦ «τίς πταίει;» καί βρίσκατε ὅτι ἔφταιγαν οἱ θανόντες, σ' ἕνα ὑπόμνημα⁽²⁾ πού σᾶς ἀπηύθυναν ἀπ' ἐδῶ, ἀπὸ τὴ Βιέννη, ἔλεγα – σελίδα 9 παράγρ. 3 – ὅτι:

«Ὁ σ. Ζ. λέγει πῶς στά 1941-44 (Ἑαμικὴ Ἀντίσταση) δέν ἔγινε πάλι γιά τὴν ἐξουσία, ἐνῶ ἡ πάλι αὐτὴ – λέγει – ἔγινε στά 1946-49. Τὸ σωστὸ μού φαίνεται ὅτι ἦταν νά ποῦμε ὅτι κατὰ τὴν πρώτην Ἀντίστασιν δέν ἔγινε πάλι γιά τὴν ἐξουσίαν μέ συνέπεια. Καί τοῦτο ἀπὸ ὑπερεκτίμηση τοῦ ἀγγλικοῦ παράγοντα».

Τὰ αὐτὰ θά ἠμποροῦσα νά προσθέσω, ὅσον ἀφορᾷ τίς ἀποφάσεις τῆς 3ης Ὀλομέλειας πού καθήρεσε τὸν Ζαχαριάδη. "Ὅπου λέτε, μεταξύ τῶν ἄλλων, ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ βασικά σφάλματα τοῦ Ζ. ἦταν ὅτι τὴν 6' ἀντίστασιν τὴν θεωροῦσε ὡς ἐπανάστασιν σοσιαλιστικὴν, ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, γιά τὴν ἀνεξαρτησία. Ὡστόσο πολλὰ ἡρόνια πρὶν ἀπὸ τίς διαπιστώσεις σας αὐτές, σ' ἕνα γράμμα πού ἔστειλα ἀπὸ τὴν Πράγα στόν Ζ. τοῦ ἔλεγα ὅτι:

«Πράγα 18-7-48. Στὸ κάποιο πολυκομματικὸ ὁμοίωμα πού ἔχουνε αὐτοὶ φτιάσει στήν Ἀθήνα, γιά νά δώσουνε μίαν ἐπίφαση κοινοδουλευτικῆς δημοκρατίας στό καθεστὸς τῆς δικτατορικῆς ἀπολυταρχίας, ἐμεῖς ἀντιτάσσομε ἕνα μονοκομματικὸ ὄργανο – τὴν προσωρινή

κυβέρνηση Μάρκου - και ένα μόνο κόμμα, τό ΚΚΕ.»

Αυτά δέν σου τά αναφέρω γιά νά δι-
εκδικήσω προτεραιότητα, οὔτε ἀπό διά-
θεση παρελθοντολογίας. Σοῦ τά αναφέ-
ρω, ἐπειδή πικράθηκαν πάρα πολύ ὅταν
εἶδα νά λέμε τά ἴδια, χωρίς νά ὑπάρχει
ἀπό μέρους σας οὔτε ἡ παραμικρή πρω-
τοβουλία νά μάθετε ἐπὶ τοῦ τί γίνεται
αὐτός ὁ ταλαίπωρος ὁ Μάξιμος, ζεῖ, πέ-
θανε ἢ τί κάνει. Καταλαβαίνεις λοιπόν
τώρα τήν δυσήτερη, ὅσο καί δικαιολογη-
μένη ἱκανοποίησή μου ἀπό τό γράμμα
σου. Πιστεύω δέ νά συμφωνεῖτε ὅλοι σας
- νά συμφωνοῦμε δηλ. ὅλοι - ἐπὶ τοῦ ὅτι
τό οἰκοδόμημα αὐτό τῶν ἀγώνων στήν
Ἑλλάδα, ὅμοιο τοῦ ὁποῖου, κατά τή
γνώμη μου, δέν ἔχει νά ἐπιδείξει κανένα
ΚΚ στήν Εὐρώπη, εἶναι ἔργο δολονών μας
- ποιανοῦ λίγο, ποιανοῦ περισσότερο -
καί πρέπει ὅλοι μας νά εἴμαστε ἐνωμένοι
πρός παράδειγμα τῶν ἐρχομένων γενεῶν
πού θά τό ἀποτελειώσουν. Θυμᾶμαι ἐπ'
αὐτοῦ μιά κουθέντα πού μοῦ εἶχε πει
πρό ἑτῶν, ἐδῶ στή Βιέννη, ὁ Φιλελεύθε-
ρος, ὁ Μητσοτάκης:

«Κύριε Μάξιμε, μοῦ λέει, ἄσχετα ἂν
προσωπικά ὑποφέρετε, ἐσεῖς, ἡ γενεά ἡ
δική σας, πρέπει νά εἶστε εὐτυχεῖς. Γιατί
ἐξικίνησατε πρὶν ἀπό λίγα χρόνια μιά
φούχτα ἄνθρωποι, καί μέσα σ' αὐτά τά
λίγα χρόνια γεμίσατε τό ἔθνος μέ ἰδανι-
κά. Ἐμεῖς πού ἐρχόμαστε μετά ἀπό σᾶς,
δέν ἔχουμε τί νά ποῦμε. Ἡ γενεά ἡ δική
μας εἶναι δράμα».

Αὐτά μοῦ εἶπε.

Ἄς ἐρθοῦμε τώρα στά θέματα πού θέ-
τει ἡ ἐπιστολή σου. Τό πρῶτο ἀπ' αὐτά
εἶναι ἡ θέση μου ἡ προσωπική. Καί μετά
τό πῶς βλέπω τά πράγματα, τήν ἑλληνική
ιδίως κατάσταση. Θ' ἀρχίσω ἀπ' αὐτό τό
δεύτερο, πού εἶναι καί τό κυριότερο.

Τρία γεγονότα χαρακτηρίζουν τήν
κατάσταση στήν Ἑλλάδα. Τό πρῶτο ἀπ'
αὐτά εἶναι ὅτι παρά τή συνταγματική
ἐπίφαση, ὑπάρχει προβάδισμα ἐκτελε-
στικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία οὔτε ἐλέγχεται,
οὔτε ὑπακούει στό νομοθετικό σῶμα. Τό
δεύτερο ὅτι ἡ Ἑλλάδα ὑπόκειται στά κε-
λεύσματα τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς
καί εἶναι ἐγγεγραμμένη στόν ἀμερικάνι-
κο προὑπολογισμό. Καί τά δύο αὐτά
μαζί μᾶς λένε καθαρά ὅτι οἱ συντηρητι-
κές τάξεις στήν Ἑλλάδα δέν εἶναι αὐθύ-
παρκτες - ἂν ὑπῆρξαν ποτέ!.. - ἀλλά ξε-
νοσυντηρητες καί ὅτι στούς αἱματηρούς
ἀγῶνες πού ἔλαβαν χώρα δέν μᾶς ἐνίκη-
σαν αὐτές, ἀλλά οἱ ξένοι. Δέν ὑπάρχει,
κατά συνέπεια, ὁμαλή ἀναπαραγωγή τοῦ
συστήματος στή συνείδηση τῶν μαζῶν
τοῦ ἔθνους καί γίνεται προσφυγή στή
βία. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀπό τήν πλευρά
αὐτή ἓνα ἀστυνομικό κράτος.

Τό τρίτο χαρακτηριστικό γεγονός εἶναι
ἡ ἐνσωμάτωσή της στόν δυτικό γεωμα-
νικό χῶρο ὡς χῶρο ἀμερικανικό. Τό τε-
λευταῖο αὐτό ἔχει ὡς ἐπακόλουθο νά συγ-
κεντρῶνεται γύρω ἀπό τήν ἐξουσία

κάθε εἶδους τεταρτοαυγουστιανὰ καί
κατοχικά προδοτικά στοιχεῖα. Εἶναι χα-
ρακτηριστικό ὅτι ἐνῶ κατά τίς ἐκλογές
τοῦ 1926 πού ἦρθαν μετά τή Δικτατορία
τοῦ Παγκάλου ἀπηγορεύθη σέ ὅσους
ἐχρημάτισαν ὑπουργοί τῆς Δικτατορίας
ἐκείνης νά θέσουν ὑποψηφιότητα καί ἡ
Βουλὴ πού ἐξελέγη ἔθεσε ὑπό κατηγο-
ρίαν τόν Πάγκαλο - τό τωρινό κοινο-
βούλιο ὄχι μόνον ὑπό κατηγορία δέν
ἔθεσε τούς τεταρτοαυγουστιανούς ἀλλά
καί θεωρεῖ τιμὴ του νά τοὺς συγκατα-
λέγει μεταξύ τῶν ὑπουργῶν τῆς κυβερνή-
σεως ὡς εἰδικούς ἐπὶ θεμάτων ἀσφαλείας
καί ἐργασίας.

Ὅμως οἱ συσχετισμοὶ τῶν δυνάμεων
στήν Ἑλλάδα δέν εἶναι καθόλου ὅμοιοι
μέ τῆς Ἰσπανίας οὔτε μέ τῆς 4ης Αὐγού-
στου. Στό σημεῖο δέ αὐτό καί ἐγκτεῖται ἡ
ἐλληνική ιδιοτυπία, ὅτι παρά τούς ἐμφυ-
λίους πολέμους καί τήν ἥττα μας, ἡ
κατάσταση στήν Ἑλλάδα παρέχει δυνα-
τότητες καί ἀκούεται ἡ φωνή μας κατά
ἱκανοποιητικό τρόπο ἐν μέσω τῶν ἀμερι-
κανικῶν πυραύλων. Ἔχουν δέ οἱ λαϊκές
μάζες συνείδηση καί τῶν καταστάσεων
καί τῶν προβλημάτων καί χρησιμοποι-
οῦν τίς νόμιμες δυνατότητες χωρίς νά
αὐταπατῶνται ὡς πρὸς αὐτές. Τοῦτο ση-
μαίνει ὅτι οἱ μεγάλες μάζες τοῦ ἑλλήνι-
κοῦ λαοῦ βλέπουν στήν Ε.Δ.Α. μιά ἐνδι-
άμεση κίνηση καί ὄχι τόν ἐγκυρο φορέα
τῶν ἱστορικῶν τους ἐπιδιώξεων. Ὑπάρ-
χει δέ μεταξύ τῆς ὁμοιογένειας τοῦ λαϊ-
κοῦ στοιχείου καί τῆς ἑτερογένειας τῶν
ποικίλων νομίμων ἐκφράσεών του, ἀπό-
σταση. Πρακτικά αὐτό σημαίνει τό ἀνα-
παλλοτριώτον τῶν δικαιωμάτων τοῦ

ΚΚΕ. Τό α καί τό ω τῆς ὑπάρξεως τοῦ
ὁποῖου ΚΚΕ ἐγκτεῖται στήν αὐτοτέλειά
του καί στό ἐνδυνάμωμα τοῦ παρανόμου
μηχανισμοῦ. Ἐκεῖ ἐγκτεῖται.

Ἄν τώρα τά χαρακτηριστικά αὐτά τῆς
ἐλληνικῆς ζωῆς, ἓνα ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι
ἐπίσης ἡ τελειωτική στήν ἱστορία μας
ἥττα τῶν Φιλελευθέρων ὡς τοῦ δευτέρου
μεγάλου κόμματος καί ἡ συναφῆς πρὸς
αὐτήν μείωση τοῦ ρόλου τοῦ Κέντρου
γενικά, θά ἰδοῦμε στό φῶς τῶν ἀγώνων,
τό πρῶτο πού ἐρχεται ὡς κυρία ἐπιδί-
ωξη εἶναι ἡ ἀποκατάσταση συνταγματι-
κῆς νομιμότητος. Ὅχι ἡ ἐκτελεστική,
ἀλλά ἡ νομοθετική ἐξουσία πρέπει νά
ἔχει τό προβάδισμα. Τοῦτο συνεπάγεται
φυσικά κατάργηση ὅλων τῶν ἀντισυντα-
γματικῶν νόμων καί τήν αὐτόματο ἐπά-
νοδο τοῦ ΚΚΕ στή νομιμότητα. Τό δεύ-
τερο εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλάδα πρέπει ν' ἀπο-
κτήσει ἰδία ὑπόσταση καί νά μὴν δεχθεῖ
κατ' οὐδένα τρόπο νά ἐνσωματωθεῖ στόν
δυτικό γεωμανικό χῶρο. Ἡ Ἑλλάδα δέν
ἐπολέμησε τόν Χίτλερ γιά νά ὑπαχθεῖ
στόν Ἀντενάουερ. Θά προσθέσουμε ὅτι
ἡ Ἑλλάδα καί ἐσωτερικῶς καί ὑπό
ἐποψη ἐξωτερικῶν σχέσεων εἶναι τό πιό
ἀδύνατο δορυομεσογειακό σημεῖο τοῦ
ΝΑΤΟ.

Αὐτά, ἔτσι κατ' ἀρχήν, ὡς κύρια.
Ὅταν θά συναντηθοῦμε μέ τό καλό, θά
σᾶς πῶ περισσότερα. Καί γιά τήν κίνηση
τοῦ Μαρκεζίνη καί γιά ἄλλους.

Ὡς πρὸς τό προσωπικό μου τό θέμα
τώρα:

Ἐξακολουθῶ νά παραμένω στήν Βιέν-
νη, ὑπό δημοσιογραφική ἰδιότητα, εἶμαι
δέ μέλος τοῦ Συνδέσμου τῶν ξένων ἀν-
ταποκριτῶν μέ ὅλα τά νόμιμα δικαιώμα-
τα, ὡς πρὸς τήν διαμονή. Παρουσιάζο-
μαι ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ «ΟΙΚ. ΤΑΧΥ-
ΔΡΟΜΟΥ» καί τῆς «Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΙ-
ΑΣ» τοῦ Ἀγγελόπουλου. Στήν πραγμα-
τικότητα ὅμως οὔτε αὐτά τά ἐντυπα ἔχω.
Μετά τήν ἀπόκλιση πρὸς τή Δυτικὴ Γερ-
μανία καί τόν θόρυβο πού ἔκανε ὁ Μα-
νιαδάκης στή Βουλὴ γύρω μου ἐξ ἀφο-
ρμῆς τῆς ἐργασίας μου περὶ Μάρξ πού κα-
τεχώρησε στό Ἀρχεῖο ὁ καθ. Καλλιτσου-
νάκης ἡ συνεργασία μας ἔχει χαλαρωθεῖ.
Ἡ Ν. Οἰκονομία πάλι, μετά τήν ἱδρύση
ὑπὸ τοῦ Ἀγγελόπουλου τῆς Ἑταιρίας
Προγραμματισμοῦ ἔχει θέσει νέες ἐπιδι-
ώξεις - σοσιαλιστικές - στίς ὁποῖες δέν
ἐναρμονίζομαι, φαίνεται. Μένουμε συν-
επῶς κατ' οὐσίαν μέ τήν ἐργασία τῆς γυ-
ναίκας μου ὡς μοναδικῆς πηγῆς εἰσοδή-
ματος. Δέν θέλω νά ἐξιοστρήσω τά της
τραγωδίας μας, ὅτι πουλήσαμε τό σπίτι,
ὅτι χρεωθήκαμε, ὅτι φθάσαμε μέχρι
ἐπαιτείας. Τέλος πάντων.

Ἀπό τό ἕτερο μέρος, στεροῦμαι ἰθαγέ-
νειας καί δέν ἔχω ὑπηκοότητα. Γι' αὐτό
καί ἡ πρότασή σας νά ἐρθω στήν Πράγα
ἢ τήν Βουδαπέστη πρὸς συζήτηση μέ θέ-
τει ἐμπρός σέ δυσκολίες. Μπορῶ δέβηαι
νά πάρω ἓνα διαβατήριο αὐστριακῆς
προστασίας πού δίνουν σ' αὐτές τίς

περιπτώσεις, όμως δεν ξέρω αν θα μου τό επικύρωναν για τήν Πράγα ή για τή Βουδαπέστη. Θά τό ιδούμε. Ή στέρηση τής ιθαγένειας είναι καί στέρηση τού δικαιώματος συντάξεως. Τήν όποία τό Ταμείο Ασφαλίσεως Συντακτών Αθηνών μου τήν άνεγνώρισε, τήν άπηγόρευσε όμως δι' έγγραφου της προς τό Ταμείον ή κυβέρνηση Καραμανλή.

Παρ' όλες όμως αυτές τίς άθλιότητες καί μέσα άπ' αυτές κατορθώσαμε νά κάνουμε κάτι, όσο αυτό ήταν δυνατό. Ένα διδύλο σ'τά γεωγραφικά από μέρους μου, Griechenland und die U.S.A.(¹), πού είναι μιά παρουσίαση τού έλληνικού προβλήματος σέ όρισμένες πλευρές, μιά έργασία στό Αρχειό τού Καλλιτσούνακη (σέ δύο μέρη) για τίς νομισματικές θεωρίες, μιά άλλη στό ίδιο τό Αρχειό για τό Σοβιετικό Έγχειρίδιο Πολιτικής Οικονομίας καί τώρα τελευταία για τόν Μάρξ. Τής Πηνελόπης πάλι τής έβγαλαν τήν «ΚΟΥΛΟΥΡΗ», πού κυκλοφόρησε πρό έτών έδω καί προκάλεσε ως παιδικό διδύλο ενδιαφέροντα διεθνή σχόλια (τά έχουμε). Στό διδύλο αυτό (δύο έκδόσεις ήδη) είναι παιδιάστικα δοσμένη όλη ή Ελλάδα, τό τοπίο της, τόν κόσμο της, τίς συνήθειες, τίς παραδόσεις, τά καλαμαράκια καί τά ντολμαδάκια, αλλά καί Θεμιστοκλήδες καί Καραϊσκάκηδες. Νομίζω ότι θά άξιζε νά έκδοθαι στίς Λαϊκές Δημοκρατίες, στή Ρωσία καί στήν Κίνα ως ένα κατ' έξοχήν χαρακτηριστικό διδύλο για τήν Ελλάδα, καί για τά παιδιά. Άλλωστε για τά δικά μας τά ελληνάκια έγράφη πρό έτών στήν Πράγα. Άλλά... καί τά λοιπά.

Τό όλο θέμα τό δικό μου χωρίζεται σέ δύο, έχει δύο όψεις. Ή πρώτη άφορā κατά κύριον λόγο εσās. Καί ή δεύτερη τόν ύποφαινόμενο. Προϋπόθεση βασική καί τής μιάς καί τής άλλης είναι νά αποκατασταθούν μεταξύ μας σχέσεις συντροφικές, πού ύποθέτουν ταυτότητα αντιλήψεων καί ίσοτιμία ύποχρεώσεων καί δικαιωμάτων. Αυτό θά πρέπει νά συνεπάγεται μιάν άνεπιφύλακτη καί άνευ όρίων άμοιβαία έμπιστοσύνη.

Ή δεύτερη όψη, πού άφορā τόν ύποφαινόμενο, έχει σχέση μέ τήν προσωπική μου τακτοποίηση, ύπό έποψη εργασίας καί εισοδήματος.

Θά τά συζητήσουμε όμως όλα αυτά λεπτομερώς, όταν θά συναντηθούμε. Λυπούμαι γιατί στό γράμμα σου μέ κατατάσσεις στήν κατηγορία τών συνοδοιπόρων. Τόν ΝΕΟ ΚΟΣΜΟ μπορείτε νά τόν ταχυδρομείτε στή διεύθυνσή μου, καθώς καί ό,τι άλλο ενδιαφέρον έχετε.

Σās χαιρετώ καί περιμένω

(1) Σ. Έπ. Έννοεί τό Νίκο Ζαχαριάδη.

(2) Σ. Έπ. Έννοεί τό γράμμα της 20.9.50, «Πρός Τό Π.Γ.ρ. τού Κ.Κ.Ε.», πού πρωτοδημοσιεύεται στό αφιέρωμα αυτό.

(3) Σ. Έπ. Πρόκειται για τό τελευταίο αυτότελές έργο του, πού έκδόθηκε στή Βιέννη τό 1952.

Γράμμα προς τήν Κ.Ε. τού Κ.Κ.Ε.

Προς τήν Κ.Ε. τού Κ.Κ.Ε.

Αγαπητοί Σύμπροφοι

Είναι τώρα μήνες άρκετοί πού πήρα ένα γράμμα από τόν σ. Πέτρο αναφορικά προς τό τί σκέψεις έχω για τήν έλλ. κατάσταση, τί κάνω καί αν επιθυμούσα νά συναντηθούμε στήν Πράγα ή στή Βουδαπέστη καί νά συζητήσουμε για τό τί ήμπορεί νά γίνει ώστε νά αξιοποιηθούνε όλες οι δυνάμεις προς τούς σκοπούς τού άγώνα. Απήντησα άμέσως καί μέ τόν ίδιον όρζμο. Είναι όμως τώρα τέσσερις μήνες πού διεκόπη όλη αυτή ή έπαφή καί δεν ύπάρχει συνέχεια. Διερωτώμαι τί νά συμβαίνει. Ήλειδή όμως ή πρωτοβουλία ήτανε δική σας περιμένω τά παρακάτω. Υποτίθεται ότι τό γράμμα τού Πέτρου δεν ήτανε «ιδιωτική πρωτοβουλία» αλλά άπόφαση δική σας. Γι' αυτό καί άπευθύνομαι τώρα άπ' ευθείας προς τήν Κ.Ε. κατά συνέχεια.

Φαντάζομαι ότι τήν άπάντησή μου τήν πήρατε καί ότι δεν είναι τό περιεχόμενο της ή άφορμή τής σιωπής. Καί αν ύποτεθεί άκόμα ότι ή άπάντησή μου αυτή δεν ήτανε όπως θά τήν επιθυμούσατε, παραμένει ώστόσο γεγονός ότι μέ μεγάλην ευχαρίστηση καί μέ άληθινή ψυχική άνακούφιση δέχθηκα τό γράμμα τού Πέτρου. Έσπενσα δέ νά άπαντήσω ότι είμαι πρόθυμος στό νά συναντηθούμε όπου νομίζετε καί νά συζητήσουμε.

Στήν άπάντησή μου εκείνη έδωσα ένα μικρό διάγραμμα τής κατάστασής μας όπως παρουσιάζεται στα μάτια μου, καί σημείωσα τρία τινά: α) τήν παράνομη νομιμότητα μέσα στήν όποία βρίσκεται ή Ελλάδα (προβάδισμα έκτελεστικής εξουσίας, νόμοι άντισυνταγματικοί, κράτος άστυνομικό), β) τήν άμερικανοδουλεία καί γ) τήν ένταξη τής Ελλάδος στόν γεωμανικό χώρο. Τό τελευταίο αυτό τό είχα προσημειώσει πριν από άρκετά χρόνια στόν μακαρίτη τόν Μιλτιάδη κατά μία συνάντησή μας έδω στή Βιέννη. Από τότε ως τά σήμερα έγινε κατάσταση καί έτσι έχουμε σήμερα μπροστά μας μιά Ελλάδα πού ένw πολέμησε όσο λίγοι άλλοι λαοί στήν Εύρώπη έπάνω τόν φασισμό τού Χίτλερ, νά βρίσκεται σήμερα κάτω από τό πέλμα μιάς μιλιταριστικής Γερμανίας.

Αν άρχίσουμε από τό σημείο αυτό θά λεγε κανείς ότι καμιά χώρα στήν Εύρώπη δεν έχει ένα τόσον μεγάλο, θησανρό άντιχιτλερικών γεωμανικών παραδόσεων πού νά μπορεί νά τόν αξιοποιήσει τώρα κατά τής Γερμανίας τού Άντενάουερ, όσο ή Ελλάδα. Θά μπορούσε μάλιστα νά λεγε κανείς ότι ή γεωμανοδουλεία τού έπίσημου κράτους τών Αθηνών πού γίνεται μέ άμερικανική συγκατάθεση καί ύποβολή άποτελεί για τό καθεστώς τών Αθηνών τό πιό

αδύνατο σημείο του καί τό πιό ισχυρό μας όπλο.

Ποιές είναι οι επιδιώξεις μας στήν Ελλάδα αυτή τή στιγμή; Ποιοί είναι οι άμεσοι καί άντικειμενικοί σκοποί μας; Άν πάρουμε τήν Ε.Δ.Α ως ένα ύποκατάστατο είμαστε ήδη ή διάδοχη κατάσταση. Καί ένας καλός συντονισμός πολύμορφων καί έχθρικών ή δυσαρεστημένων στοιχείων θά ήμπορούσε νά μās καταστήσει, μέ τήν νομιμότητα πού ύπάρχει, συνασπισμό πλειοψηφίας. Έχει ύπ' όψιν της ή Κ.Ε. ένα τέτοιο ένδεχόμενο καί τό προετοιμάζει ή τό άποκλείει ως άπίθανον ή άνέφικτον; Προβλέπετε δηλαδή σέ περιπτώσεις ενός συνασπισμού τής Ε.Δ.Α. μέ παντοειδείς άντιπολιτευτικές δυνάμεις, προβλέπετε μιά νίκη στίς εκλογές καί τά επακόλουθά της;

Αυτό τό έρώτημα καί μόνον θέτει έμ-πρός μας τό όλο ζήτημα τών ταξικών καί πολιτικών άγώνων στήν Ελλάδα κατά τήν παρούσα φάση μέσα στίς δεδομένες έσωτερικές καί έξωτερικές συνθήκες. Οι άποστάσεις πού χωρίζουν σήμερα στήν Ελλάδα τά καθημερινά πολιτικά αίτήματα από τό αίτημα τής εξουσίας καί οι πιθανότητες πού ύπάρχουν νά τά συνδέσουν όλα αυτά σέ ένα ένιαίο όλον είναι τόσο μεγάλες ώστε μπορεί νά δημιουργηθεί σύγχυση καί μεγάλη μάλιστα. Οι μάζες τού Έθνους στέκονται πολύ πέρα από ό,τι τό έπίσημο κράτος προστάζει καί από ό,τι ή νομιμότητα παρέχει ως κάτι τό δυνατό. Σέ μιά χώρα όπου ύστερα από 8 έτών έμφυλίου πολέμου τό επαναστατικό κόμμα συγκεντρώνει τό 25% τών ψήφων δεν είναι καθόλου φαντασίωση νά ύποθέσει κανείς ή νά προβλέψει ότι μέ μία άνασύνταξη καί διεύρυνση τών πλαισίων αυτό τό 25% μπορεί νά γίνει 40 ή καί περισσότερο. Πώς τήν άντιμετωπίζετε μιά τέτοια περίπτωση;

Αν πάρουμε τό τωρινό διεθνές κλίμα όπως πάει νά διαμορφωθεί στή βάση τής συνπαράξεως, τό αίτημα τής εξουσίας πάει σέ δεύτερη μοίρα από τήν πλευρά τών άμέσων επιδιώξεων καί έρχονται πρώτα τά αίτήματα τής συνταγματικής νομιμότητας, τής άμερικανοδουλείας καί τής γεωμανοκρατίας πού μπορούν νά διατυπωθούν — αυτά τά δύο τελευταία — μέσα σέ μιά πολιτική άπύραυλης ουδέτητας ξώνης, σύμφωνα καί μέ τίς προτάσεις πού γίνανε άλλωστε από τό Βουκουρέστι καί τή Σόφια. Όμως έπειδή οι συσχετισμοί τών δυνάμεων ταξικά παρμένοι δίνουνε άλλες δυνατότητες ήμπορεί ή ίδια αυτή πολιτική. Για τή συνταγματική νομιμότητα (Μέσα εκεί περιλαμβάνεται τό αίτημα για τή νομιμοποίηση τού Κ.Κ.Ε.) καί για τήν ουδετεροποίηση νά φέρει στό προσκήνιο δυνάμεις τέτοιας σύνθεσης

καί τέτοιας άνομοιογένειας ώστε νά μās φέρει καί πάλι μπροστά στήν έξουσία.

Αυτό σημαίνει ότι απαιτείται πολύς κόπος καί χρειάζεται μεγάλη έπιμονή καί μεγάλη προσπάθεια στό νά άποσπληνιστούν οι έπιδιώξεις μας τόσο άπο άφορά τό στρατηγικό όσο καί ό,τι άφορά τό τακτικό μέρος τους.

Αίτημα πολιτικής έξουσίας γιά τό Κ.Κ.Ε. δέν ύπάρχει, ούτε έχει τεθεί ούτε καί στίς άποφάσεις σας διαφαίνεται. 'Η 'Ελλάδα είναι άντεπαναστατικό κράτος μέ τήν προσθήκη ότι τελεί υπό ξενοκρατία καί τό έσωτερικό του καθεστώς είναι άπόρροια ξένων έπεμβάσεων άπό τό ένα μέρος καί έρεισμα γιά τίς ξένες αυτές έπεμβάσεις άπό τό έτερον μέρος. Αυτό θά πεί ό,τι ή έσωτερική συνταγματική άνομία είναι προϊόν ήμπεριαλιστικής κατίσχυσης καί όρος καί προϋπόθεση ξενοδουλείας. Μέσα στό αίτημα νά άποδοθούνε στόν έλλ. λαό τά πραγματικά του κυριαρχικά δικαιώματα περικλείεται καί τό αίτημα νά άνακτήσει ή 'Ελλάδα τήν άνεξαρτησία της. Είναι δεμένα αυτά. Καί έπί μακρό χρονικό διάστημα οι ταξικοί άγώνες στήν 'Ελλάδα θά έπενδύονται άκόμα τή μορφή άγώνων γιά αυτοκυριαρχία καί άνεξαρτησία έθνική.

"Όπως είναι σήμερα οι συσχετισμοί των δυνάμεων στήν 'Ελλάδα τόσο άπό έσωτερική όσο καί άπό έξωτερική πλευρά τό Κ.Κ.Ε. άποτελεί τή μόνη δύναμη πού έγγυάται πολιτική αυτοκυριαρχία καί έθνική άνεξαρτησία. "Όλα τά δεξιά στοιχεία πρακτορεύουν ξένα συμφέροντα. 'Απ' έδώ, άπό μία τέτοια διάπωση πηγάζουνε άμεσα αίτήματα πού περιέχουνε καί άμεσες καί γενικότερες λύσεις. Θά έλεγε κανείς πώς περνάμε σήμερα στήν 'Ελλάδα μία τέτοια ιστορική καμπή όπου ή άπαίτηση γιά τήν αυτοκυριαρχία (συνταγματική νομιμότητα) προσδιορίζεται τή φύση του γενικότερου αίτήματος, τό όποιο είναι νά φύγει ή έξουσία άπό τήν ξενοδουλή δεξιά καί νά άποκατασταθεί μία έθνική πολιτική ήγεσία άπό δυνάμεις πού προτάσσουνε τό έθνικό στό ξένο συμφέρον. Δέν νομίζω ότι τό Κ.Κ.Ε. είναι έξω άπό αυτή τήν πορεία, αλλά εκείνο πού σημειώνω είναι ότι όλες οι άποφάσεις σας καί οι διακηρύξεις είναι συγκεκριμένες καί άπροσδιόριστες. Σ' ένα τελευταίο άρθρο στό Νέο Κόσμο γιά τήν οικονομική έλληνική κατάσταση διατυπώνεται ξαφνικά τό αίτημα τής έπιβολής τελωνειακών δασμών γιά τήν προστασία τής βιομηχανίας. Θά ήμπορούσε νά πεί κανείς ότι ένα τέτοιο αίτημα πού εμφανίζεται έδώ γιά νά διαχωρίσει τά έθνικά άστικά στοιχεία άπό τήν ολιγαρχία τήν ξενοδουλή ή όποία έγινε «υπερεθνική» καί ζητεί νά ένταχθεί στό χώρο τής «Κοινής Άγοράς», ότι ένα τέτοιο αίτημα είναι σαφές έπειδή άπό τους τελωνειακούς δασμούς δέν πρόκειται νά έπωφεληθούνε τά αντιξενικά κα-

πιταλιστικά στοιχεία, τά ξενόφοβα. 'Αλλά τά ξενόφιλα. Γενικά δέ άπολείπει ένα πρόγραμμα οικονομικών απαιτήσεων του Κ.Κ.Ε. κατά τήν τωρινή περίοδο.

"Όμως ή κατάσταση ή έλληνική έχει μία ιδιοτυπία πού έγκειται στό ότι οι έπαναστατικές δυνάμεις έχουνε διπλή έκφραση, έπειδή έχουνε διπλή ύπόσταση. Καί πρέπει τά ίδια πράγματα καί τά ίδια αίτήματά τους νά τά λένε κατά δύο διαφορετικούς τρόπους: ένα μέ τήν ιδιότητα του Κ.Κ.Ε. καί ένα μέ τή νόμιμη ιδιότητα τής Ε.Δ.Α. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει άναγκαστικά νά άποφεύγεται ή ταυτολογία καί νά βρεθεί τό συνδετικό σημείο τό όποιο νά μήν εμφανίζει τήν Ε.Δ.Α. ότι είναι φερέφωνο του Κ.Κ.Ε. καί νά μήν εμφανίζει τό Κ.Κ.Ε. ότι τελεί υπό τήν προστασία τής Ε.Δ.Α. 'Η Ε.Δ.Α. δέν είναι ή νόμιμη έκφραση του Κομμουνιστικού Κόμματος αλλά ή άναγκαστική συνέπεια τής ήττας καί τό προϊόν μιας ιδιότυπης κατάστασης. Οι μέν δυνάμεις τής πρόσ τά κάτω είναι δικές μας, ή έπιφάνεια όμως καί ή νόμιμη έκφρασή της είναι ποικίλη. Περικλείει μέσα της στοιχεία άφροσιωμένα στόν άγώνα καί στοιχεία καιροσκοπικά, τυχοδιωκτικά ή καί έχθρικά. Τό μάτι του έχθρου είναι πάντα μέσα στήν Ε.Δ.Α. καί κατοπτεύει. Γι' αυτό στήν άπάντησή μου πρόσ τόν Πέτρο είπα ότι τό Κ.Κ.Ε. πρέπει νά διατηρήσει τήν αυτοτέλειά του οτιδήποτε κι άν συμβεί. Καί γι' αυτό δέν μου πολύφερε αυτή ή θεωρητική προγραμματική προετοιμασία τής Ε.Δ.Α. γιά τό Συνέδριό της. 'Η Ε.Δ.Α. στήν ουσία είναι μία νόμιμη δυνατότητα, ένας συνασπισμός δυνάμεων πού δέν μπορεί ποτέ νά άνακηρυχθεί σέ κόμμα αρχών. Κόμμα αρχών ένα ύπάρχει στήν 'Ελλάδα, τό Κ.Κ.Ε. 'Η Ε.Δ.Α. ως ένας τέτοιος συνασπισμός δυνάμεων καί ως κοινοδουλευτική έπίσημη αντιπολίτευση ήμπορεί νά διατυπώσει καί έπιβάλλεται νά διατυπώσει αίτημα έξουσίας. Θά ήτανε δέ καί άναγκαίο νά γίνει αυτό μέ τήν έννοια ενός ευρύτερου συνασπισμού δυνάμεων πάνω σ' ένα μίνιμουμ απαιτήσεων. Σέ μία τέτοια περίπτωση τά άμεσα πολιτικά αίτήματα του Κ.Κ.Ε., γιά τήν άποκατάσταση τής Συνταγματικής νομιμότητας, γιά τήν έθνική αυτοκυριαρχία καί τήν άπύραυλη ουδέτερη ζώνη, μπορούνε νά διατυπωθούνε ως γενικά αίτήματα τής Ε.Δ.Α., ως τελικές έπιδιώξεις της, καί νά άποτελέσει αυτό ένα συμβόλαιο τό όποιο νά συνυπογράψουν καί άλλες αντιπολιτευτικές ομάδες ή πρόσωπα. Φαντάζεται όμως ή Κ.Ε. ότι θά ήτανε δυνατή μία νόμιμη κατίσχυση των συνασπισμένων αυτών δυνάμεων τής αντιπολίτευσης χωρίς αντίδραση άποφασιστική τής έλληνικής Δεξιάς, των Άμερικανών καί του ΝΑΤΟ γενικά; Έγώ υποθέτω ότι ένα τέτοιο ένδεχόμενο πριν άκόμα πραγματοποιηθεί θά είχε ως άμεση άπάντηση τήν έπιβολή

δικτατορίας. Γι' αυτή τήν περίπτωση καί προετοιμάζεται ό κωμικός αυτός ήρωας πού άκούει στό όνομα Γρίβας.

'Ερχόμαστε τώρα σ' ένα άλλο σημείο πού άφορά έξωτερικούς συσχετισμούς καί άποκρυσταλλώσεις δυνάμεων στόν έλληνικό χώρο. Άπό ήπειρωτική πλευρά ή 'Ελλάδα είναι σήμερα στό έλεος των έπαναστατικών δυνάμεων. Τό γεωγραφικό στρατηγικό μέρος είναι έδώ υπέρ ήμών, άν λάβει κανείς υπ' όψιν ότι ή αντιδραστική 'Ελλάδα δέν συνορεύει μέ Άλβανία καί Βουλγαρία αλλά μέ Σ. Ένωση καί Κίνα. Άπό θαλάσσια όμως πλευρά τό ζήτημα είναι διαφορετικό. Έκεί κυριαρχούν οι αντιδραστικές δυνάμεις καί άυτόνων των δυνάμεων πού κυριαρχούν στίς θάλασσες συνέπεια είναι τά όσα έξήσαμε κατά τήν τελευταία δεκαετηρίδα. Μέ τή διαφορά ότι ό θαλάσσιος περίγυρος ό έλληνικός, νά μέν κυριαρχείται άπό τους ήμπεριαλιστές, περιβάλλεται όμως άπό ένα περίζωμα άποικιακών λαών πού έχουνε λάβει συνείδηση τής θέσής τους καί άποδιώκουνε τόν ήμπεριαλιστικό παράγοντα, άλλοι πολύ άλλοι λίγο, κατά τρόπο πού ή γύρω άπό τήν Μεσόγειο άφρικανική καί Έγγύς Άνατολής ζώνη νά έχει γίνει μία πυρίκαυστη ζώνη, ή όποια έξασθενεί τόν παράγοντα θάλασσα. Θέτει μάλιστα άπό τά πράγματα ένα αίτημα έξαιρετικής σημασίας γιά μās, τό αίτημα: 'Η Μεσόγειος στους μεσόγειους λαούς. 'Ηρθε δηλαδή ή στιγμή νά συνασπισθούμε όλοι οι γύρω άπό τή Μεσόγειο λαοί, άραβικοί - άφρικανικοί - ευρωπαϊκοί, σ' ένα κοινό μπλόκ γύρω άπό μία κοινή άπαίτηση νά φύγουν οι ξένοι άπό τή Μεσόγειο. Αυτό τό αίτημα είναι αντικειμενικό καί θά ήτανε πολύ ένδιαφέρον γιά τό Έλληνικό Κομ. Κόμμα νά επαιρνε τήν πρωτοβουλία μιας μεγάλης έθνικοαπελευθερωτικής Συνδιάσκεψης των λαών τής Μεσογείου, ή όποια νά φωνάξει γιά πρώτη φορά στήν 'Ιστορία ότι ή εποχή πού ό Ναπολέοντας έξεστράτευε στήν Άίγυπτο καί οι Έγγλέζοι καταλαμβάνανε τό Σουέζ, άφού είχανε ήδη βάλει χέρι στό 'Ιόνια, ότι ή εποχή πού οι περίφημες μεγάλες δυνάμεις τής Ευρώπης στέλνανε τους στόλους τους καί τά άγρήματά τους στήν Κρήτη καί οι 'Ιταλοί βουτάγανε τήν Τρίπολη καί τά Δωδεκάνησα, άφού πριν άπό αυτούς οι Γάλλοι ύποδουλώνανε τήν Τύνιδα, τό Άλγέριο καί τό Μαρόκο, ότι ή εποχή αυτή πέρασε όριστικά. Καί ότι ή θάλασσα αυτή είναι δικός τους χώρος. Θαρρώ ότι τό Κυπριακό μās συνδέει άπευθείας μέ τους λαούς αυτούς, καί ότι ή πρωτοβουλία του Κ.Κ.Ε. μπορεί άπό κοινού μέ τά άλλα κόμματα των Μεσογειακών χωρών νά βρει μία θριαμβευτική έπιβεβαίωση.

1) Σ. 'Επ. Έννοεί τόν Πέτρο Ρούσο.

2) Σ. 'Επ. Έννοεί τό Μιλτιάδη Πορφυρογένη.

Σ. ΜΑΞΙΜΟΥ:

1848 - 1928

Μιά συνοπτική ανασκόπηση στην όλη πολιτική διαπάλη, στους πολιτικοκοινωνικούς αγώνες που έχουν γεμίσει την τελευταία πενταετή μεταπολεμική περίοδος είναι πάντα η καλύτερη θάση, το ασφαλέστερο κριτήριο για να δώσει κανείς μια σωστή εκτίμηση στη σημερινή κυβερνητική κατεύθυνση, στα σημερινά μέτρα που η κυβέρνηση πραγματοποιεί κατά του κομμουνισμού για να αποκαταστήσει την «τάξη» στη χώρα.

Είμαστε σ' ένα τέτοιο σημείο της 'Ελληνικής Ιστορίας που ο αστικός χαρακτήρας μιας κυβέρνησης εξαρτάται από τα μέτρα που θα πάρει κατά του Κομμουνιστικού κόμματος.

Τό κριτήριο της αστικής γνώμης είναι αυτό. Μ' αυτό τον τρόπο αντιμετωπίζει μια κυβέρνηση της και είναι πρόθυμη να την αποκηρύξει μόλις αντιληφθεί πως θέλει να σταθεί στο επίπεδο μιας κεφαλαιοκρατικής κυβέρνησης με προπολεμικό «φιλελευθερισμό». Αυτό φανερώνει πως έχει πραγματοποιηθεί «ντέ φάκτο» ένας συνασπισμός μεταξύ μοναρχισμού και δημοκρατίας κατά της εργατικής τάξης, και πως η πάλη μεταξύ Βασιλοφρόνων και Δημοκρατικών υποχωρεί και εξαφανίζεται μπροστά στον «κομμουνιστικό κίνδυνο».

Βρισκόμαστε στον τέταρτο χρόνο της πολιτειακής μεταβολής. Και εν τούτοις μέσα στα τέσσερα αυτά χρόνια το αστικοδημοκρατικό πολίτευμα, ως κατάκτηση πολιτικών ελευθεριών από το λαό, δέν ύ π ά ρ χ ε ι . Υπάρχει μόνο ως παντοκρατορία του κεφαλαίου, μόνο ως κεφαλαιοκρατική ολιγαρχία.

Από τα 1924 μέχρι σήμερα η γενική γραμμή είναι: π ρ ό ς τ ά δ ε ξ ι ά .

Από την μικροαστική Δημοκρατία του κ. Παπαναστασίου πέρασε στην φιλελεύθερη μεγαλοαστική, απ' αυτήν στο συντηρητικότερο τμήμα της δημοκρατικής μεγαλοκεφαλαιοκρατίας (κυβέρνηση Μιχαλακοπούλου), απ' αυτήν στη φάρσα της δικτατορίας και μετά στο συνασπισμό με τη μοναρχία που διατηρείται ως τα σήμερα με περιωρισμένη μορφή.

Μόνο η έτικετα της Δημοκρατίας έχει μείνει. Τη δημοκρατική δικαιοσύνη την διευθύνει ένας φανατικός βασιλικός ύπουργός που έχει στις πύς ύπεύθυνες θέσεις, σάν την είσαγγελία των εφετών, ανθρώπους που είχαν εκκαθαρισθεί από τον κλάδο επί Δημητράκοπουλου, ως άνικανοι, που χρημάτισαν ύπουργοί του Γούναρη και που έχουν στενούς δεσμούς με τούς μεγαλοβιομήχανους.

Η άνακριτική διαδικασία γίνεται από εφέτες βασιλόφρονες που είχαν εκδόσει εντάλματα σύλληψης και για τον ίδιο τον Βενιζέλο και που δέν σταματούνε στο τυπικό μέρος της κατηγορίας προκειμένου να φυλακίσουν τούς αγωνιστές του προλεταριάτου.

Τό ύπουργείο της 'Εθνικής Οικονομίας τό διευθύνει άλλος αδιάλλακτος μοναρχικός ύπουργός. Τό ύπουργείο των 'Εσωτερικών ό ύπαρχηγός του συντηρητικού κόμματος, που ό άρχηγός του «δέν δίνει και τόση σημασία στο πολίτευμα».

Έτσι, όλα τα ύπουργεία που έχουν άμεση σχέση με τον επαγγελματικό και πολιτικό αγώνα των εργατών βρίσκονται στα χέρια της μοναρχίας, την ίδια στιγμή που η φιλελεύθερη δημοκρατική παράταξη θεωρεί για σκοτεινό σημείο της ιστορίας της την περίοδο που πάλαιψε κατά της μοναρχίας και του μοναρχικού κόμματος, έχοντας σέ πολλές περιπτώσεις φανερά την ύποστήριξη των εργατών.

Οι βουλευτές του 'Ενιαίου Μετώπου καταδιωχθήκανε, αποκλεισθήκανε από τή Βουλή και μολονότι ό αποκλεισμός αυτός μετέβαλε τή σύνθεση του Σώματος, εν τούτοις αυτό συνεχίζει τις εργασίες του.

«Ελευθερία, ισότης, αδελφότης». Αυτό είναι τό σύμβολο της Δημοκρατίας. Στην πράξη όμως:

Έ λ ε υ θ ε ρ ί α στους μοναρχικούς να συνωμοτούν. Καταδιώξη στους κομμουνιστές, που είναι κατά της μοναρχίας.

Ι σ ό τ η ς δικαιωμάτων στους κεφαλαιούχους 'Ελληνες και ξένους. Στέρηση δικαιωμάτων στους εργάτες.

Α δ ε λ φ ό τ η ς μεταξύ δημοκρατικών και βασιλικών. Πλήρης συναδέλφωση κατά του λαού.

Η καθαρή δημοκρατία έγινε άκάθαρτη. Ό ιδρυτής της κατηγορείται για κομμουνισμό. Όποιος μιλήσει για την άνάγκη να μεταβληθούν τα πράγματα είναι κομμουνιστής, όποιος ζητεί βελτίωση της θέσης του θέλει την άναρχία, οι δημόσιοι ύπάλληλοι χαρακτηρίζονται μπολσεβίκοι και τα σωματεία των «Σοβιέτ».

Στά 1848, την εποχή της δεύτερης Γαλλικής Δημοκρατίας, η κατα-

σύντριψη της άριστερας από τό «κόμμα της τάξεως» συνοδεύτηκε με μία παρόμοια επίθεση.

Ό άστικός λιμπεραλισμός ήτανε σοσιαλισμός. ό άστικός πολιτισμός ήτανε σοσιαλισμός, η δημοσιονομική άστική μεταρρύθμιση ήτανε κι αυτή σοσιαλισμός. Νά κατασκευάσεις μία σιδηροδρομική γραμμή εκεί που ύπήρχε δώρυγα ήτανε σοσιαλισμός, να άμυνθείς με τό ραβδί ενάντια σ' έναν που σέ χτυπούσε με τό ξίφος κι αυτό ήτανε σοσιαλισμός...

Τί γίνεται σήμερα στην 'Ελλάδα; Δέν γίνεται μήπως κάτι παρόμοιο; Η άγροτική μεταρρύθμιση θεωρείται σήμερα κομμουνισμός, η άναλογική κομμουνισμός, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση τό ίδιο. Η λέξη εξέλιξη είναι κομμουνισμός. Είναι δέ γνωστό πως στο τελωείο του Πειραιά έχουνε κατακρατηθεί βιβλία του Ντάρβιν και άλλα ιού φέρνανε τον τίτλο «εξέλιξη».

Τό πνεύμα όμως αυτό της αντίδρασης έφερε την Αυτοκρατορία στην Γαλλία, εδώ δέ στην 'Ελλάδα είναι φανερό πως άπορρέει από την γενική γραμμή αντίδρασης ενάντια σέ κάθε εργατική άπαίτηση. Από την άποψη της Δημοκρατίας τό πνεύμα αυτό φανερώνει επικράτηση μοναρχικών αντιλήψεων, γιατί μοναρχισμός δέν είναι μόνο τό πολίτευμα τό μοναρχικό, είναι και οι συναφείς μ' αυτό αντιλήψεις για την κοινωνία και τούς κοινωνικούς αγώνες.

Πού θα βασίσει η κυβέρνηση με τα εξαγγελόμενα μέτρα της εναντίον μας; Είναι άναμφίβολο πως θα βασίσει στη «διάλυση» του Κομμουνιστικού κόμματος. Διάλυση τυπική θέβαια, γιατί ένα κόμμα που εκπροσωπεί ιδεολογικά ζωντανές ιστορικές δυνάμεις που δέν μπορούνε να αφαιρεθούνε από την παραγωγική μηχανή χωρίς να σταματήσει κάθε ζωή, ένα τέτοιο κόμμα δέν μπορεί να διαλυθεί. Άλλά η διάλυση του Κομμουνιστικού κόμματος αποδεικνύει άπολυταρχικές διαθέσεις στο στρατόπεδο της κεφαλαιοκρατίας, μονοπωλιακό χειρισμό της κοινοβουλευτικής μηχανής, άπαλλαγμένη από κάθε κομμουνιστική ενόχληση. Πώς τώρα θα συμβιβασθεί αυτό με τό σύνταγμα και την Δημοκρατία; Πώς θα πραγματοποιηθεί χωρίς δικτατορία; Είναι κατά συνέπεια φανερό πως η «διάλυση» του κόμματος είναι ταυτόχρονα και δικτατορία αντιδημοκρατική και αντιλαϊκή. Γιατί; Γιατί αφαιρούνται τα πολιτικά δικαιώματα από 50-60.000 εκλογείς πολίτες 'Ελληνες, πράγμα που δέν επιτρέπει ούτε τό σύνταγμα ούτε και η αστικοδημοκρατική αντίληψη.

Η σημερινή κυβέρνηση είναι άποφασισμένη να πραγματοποιήσει όλα τα μέτρα για να άποκαταστήσει την «κοινωνική τάξη». Τι κι αν αυτό γίνει παρά τό σύνταγμα και τό πολίτευμα. Μήπως τό σημερινό πολίτευμα δέν είναι μία μορφή πολιτικής κυριαρχίας της κεφαλαιοκρατίας. Κατά τί θλάπτουνται τα συμφέροντα του κεφαλαίου και η κυριαρχία του αν άποκλεισθούνε από την Βουλή οι κομμουνιστάι βουλευτάι η αν τεθεί «εκτός νόμου» τό Κόμμα; Βλάπτουνται μόνο τα συμφέροντα του εργατικού λαού.

Η πρόσφατη εξέλιξη της αστικής δημοκρατίας στην 'Ελλάδα επιβεβαιώνει καλύτερα από κάθε άλλο θεωρητικό έπιχείρημα τό δίδαγμα που βγαίνει από την εξέλιξη της Δημοκρατίας σ' όλες τις σύγχρονες καπιταλιστικές χώρες. Στη σημερινή περίοδο της κατάρρευσης του διεθνούς καπιταλισμού, η άστική τάξη, πρωταγωνιστής άλλοτε της Δημοκρατίας, περνά στην αντίδραση και δίνει τό χέρι της σέ όλες τις αντιδημοκρατικές δυνάμεις της κοινωνίας ενάντια στις ελευθερίες του λαού. Πρωταγωνιστής και μοναδικός ύπερασπιστής της Δημοκρατίας, άνεβαίνει στη σκηνή τό επαναστατικό προλεταριάτο. Τη στιγμή που η κεφαλαιοκρατία προσπαθεί του κάκου να συγκρατήσει την καταρρέουσα κυριαρχία της με φυλακές, με έξορες, με άγχονες, η Δημοκρατία δέν είναι πιά δυνατή ως 'Αστική Δημοκρατία. Είναι δυνατή μόνον ως Δημοκρατία Σοσιαλιστική. Πρωτεργάτης της η 'Εργατική Τάξη.

Σ. ΜΑΞΙΜΟΣ

Ο ΜΑΞΙΜΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΣΤΙΣΜΟΥ

Του Λουκά 'Αελοῦ

Ἡ τάση γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ διερεῦνση τοῦ παρελθόντος μας ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀπασχόλησαν ἰδιαίτερα τὸ Σεραφεῖμ Μάξιμο ἀπὸ τὰ πρῶτα τοῦ θήματα στὸ χώρο τῆς πολιτικῆς πρακτικῆς.

Ἐχοντας παρακολουθήσει ἄμεσα ὅλη τὴν πορεία ἰδεολογικοπολιτικῆς διαμόρφωσης τοῦ σοσιαλιστικοῦ μας κινήματος, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Κ.Κ.Ε., δὲν μπόρεσε νὰ μὴ ἐπισημάνει, ἀπὸ πολὺ νωρὶς, τὴν ἑλλειψη τῶν ἀναγκαίων λεπτομερειακῶν ἐρευνῶν, γύρω ἀπὸ τὰ ζητήματα γέννησης καὶ διαμόρφωσης τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστισμοῦ.

Ἡ συνειδητοποίηση τοῦ ὅτι ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἔχει ἀφήσει ἓνα πλῆθος ἀπὸ προβλήματα ἅλута καὶ ἰδιαίτερα ὅτι χωλαίνει ἀποφασιστικὰ ἐκφραζόμενη «σὲ βαθμὸ ὑπερβολικὸ ἀπὸ ἓνα ἀφόρητα ὑποκειμενικὸ πνεῦμα»¹, τὸν ὁδήγησε σὲ μιά συστηματικὴ προσπάθεια κάλυψης τοῦ κενοῦ αὐτοῦ.

Εἶναι θέβαιο ὅτι τὴν προσπάθειά του αὐτὴ τὴν ξεκινοῦσε μὲ ἐπίγνωση ὅτι μόνο ὁ δρόμος τῆς συγκεκριμένης ἱστορικῆς ἔρευνας καὶ τῆς δημιουργικῆς ἀφομοίωσης καὶ ἐφαρμογῆς τοῦ μαρξισμοῦ, μποροῦσε νὰ συνεισφέρει οὐσιαστικὰ στὴ σφαιρικὴ θεώρηση τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ δημιουργήσει, ὕστερα ἀπὸ ἀπανωτές καὶ πολὺχρονες προσπάθειες, τὰ ἀπαραίτητα ἀξιολογικὰ κριτήρια μὲ τὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσε τὸ νεαρὸ – τότε – ἐργατικὸ μας κίνημα νὰ προσανατολιστεῖ σωστά.²

Μὲ βάση αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ, ἔστρεψε νωρὶς τὶς προσπάθειές του στὴν ἔρευνα τῶν τελευταίων αἰώνων τῆς τουρκοκρατίας, αἰώνων ποὺ κατὰ τὴ γνώμη του «ἐτοιμάσανε τὴν ἐθνικὴ ἐπαναστατικὴ ἀφύπνιση»³, αἰώνων ποὺ ἂν καὶ «ἡ μάζα τοῦ ἔθνους δὲν εἶχε πολιτικὸ βίον ἀνεξάρτητο, εἶχε ὅμως οἰκονομικὸ βίον ὃχι ἀξιοκαταφρόνητο», μιά καὶ δὲν πρέπει νὰ «διαφεύγει ἀπὸ τοὺς περισσότερους μας τὸ οὐσιαστικὸ γεγονός, ὅτι πρὶν ἀκόμα ὑψωθεῖ ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο εἶχε κατακτήσει τὴν ὑπεροχὴ στὸ ἐμπόριο καὶ τὶς μεταφορές, σὰν στοιχεῖο μὲ ἰδιαίτερο ἐθνικὸ χαρακτήρα, μὲ ἰδιαίτερη ὄντοτητα, καὶ κατεῖχε θέσεις δεσπόζουσες ἀπὸ τὴ μὴν ἄκρη τῆς Μεσογείου ὡς τὴν ἑπὲρ, ἀπὸ τὰ θόρεια τῆς Βαλκανικῆς ὡς τὰ νότια νησιωτικὰ τῆς συμπλέγματα».⁴

Τὴν ἔρευνά του αὐτὴ, καρπὸς τῆς ὁποίας ἦταν τὰ βιβλία «Τὸ Ἑλληνικὸ Ἐμπορικὸ Ναυτικὸ κατὰ τὸν XVIII Αἰῶνα» Καὶ «Ἡ Αὐγὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Καπιταλισμοῦ – Τουρκοκρατία 1685 – 1789», τὴ στήριξε στὴν πολὺχρονη συγκριτικὴ ἔρευνα τῶν Γαλλικῶν Ἐθνικῶν Ἀρχείων, ποὺ ἀποτελοῦν ἓναν ἀπὸ τοὺς ἀσφαλέστερους δείκτες γιὰ μιά τέτοια μελέτη, χάρις στὸ πλούσιο ὕλικό ποὺ διαθέτουν.

Ἡ διεισδυσὴ του στὶς βαθύτερες λειτουργίες τοῦ ἱστορικοῦ χώρου τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, τὸν ὁδήγησε στὸ νὰ κατανοήσει σωστὰ τὶς ἰδιορρυθμίες πάνω στὶς ὁποῖες ἀναπτύχθηκε οἰκονομικὰ ἡ νεοελληνικὴ ἐθνότητα. Καὶ οἱ «ἰδιορρυθμίες» αὐτές δὲν ἀποτελοῦν μιά δευτερεύουσα σημασία πλευρὰ τοῦ θέματος. Ἀποτελοῦνε τὸ συγκεκριμένο-εἰδικὸ στοιχεῖο πάνω στὸ ὁποῖο κρίνεται ἡ στερεότητα ἢ ὃχι ὅλων τῶν ἐπόμενων ἀναλύσεων γύρω ἀπὸ τὸ χαρακτήρα καὶ τὴ λειτουργία τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἀρχουσας τάξης τῆς.

Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἑλληνικῆς ἀστικῆς τάξης σὰν ἐμποροναυτικῆς (ἐφοπλιστικῆς, ἐμπορικῆς, τραπεζικῆς) καὶ ἡ ἐνσωμάτωσή της στὸ διεθνὴ ἀποικιοκρατικὸ καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας, σὰν ὁργανικὸ κομμάτι τῆς παγκόσμιας ἀστικῆς τάξης, ἀπέτελεσε καὶ

Μιά ἀντίδοτη, σπάνια φωτογραφία ἀπὸ τὶς φυλακὲς Σινγχαῖ στὴ 19 Μάρτη 1924. Διακρίνονται ὁ Κ. Σκλιρόπουλος καὶ ὁ Γ. Μοναστηριώτης.

ἀποτελεῖ «σφίγγα» γιὰ πολλοὺς παλιούς καὶ σύγχρονους ἑλληνες μαρξιστές.

Ἀντίθετα, γιὰ μιά μικρὴ κατηγορία, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ στοιχεῖο ἀποτελεῖ τὴν εἰδικὴ πλευρὰ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἑρμηνεία τῆς συγκεκριμένης διαμόρφωσης καὶ ἀνάπτυξης τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστισμοῦ. Ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὸ *sui generis* στοιχεῖο μέσω τῆς ἑρμηνείας τοῦ ὁποῖου θὰ μπορέσει ἡ ἑλληνικὴ μαρξιστικὴ σκέψη νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὶς ἀφηρημένες γενικολογίες⁵ γιὰ τὸ «κράτος τῆς ξενοκρατίας καὶ τῆς ὑποτελείας», προσδιορίζοντας ἐπιστημονικὰ (διάβαζε ἐπαναστατικά) τὰ συγκεκριμένα ὅρια ἐξάρτησης τῆς ἑλληνικῆς μπουρζουαζίας, τὸ χαρακτήρα της καὶ τὴ λειτουργία της στὴν ἐσωτερικὴ καὶ παγκόσμια ἀγορά.

Ἐνδεικτικὴ γιὰ τὴν ὀξυδερκεῖά της εἶναι ἡ ἀπὸ τὸ 1919 παρατήρηση τοῦ Σκληροῦ πάνω στὸ σημαντικὸ αὐτὸ ζήτημα. «Ἐτοί οἱ νησιῶτες καὶ σὺν τὸν μέγαν, ὀπλισμένο καὶ ἐμπειροπόλεμον εἶχαν καὶ μυθῶδη πλοῦτη ἀποταμίευσαν καὶ τὶς ἐπαναστατικὰς ἰδέας ποὺ ἄκουαν στὰ ταξίδια τους μετέφεραν στὴν πατρίδα τους. Ἐθεωροῦντο οἱ μεγαλείτεροι ἐφοπλισταὶ τῆς Εὐρώπης (Κουντουριώται, Ὀρλάνδος κ.τ.λ.) καὶ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν περιουσία ἑκατομμυρίων φράγκων. Ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, ἦταν τὰ πιὸ ἀστικῶς ἐξελιγμένα στοιχεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ κατόρθωσαν στὴν ἐπανάσταση νὰ δώσουν τὸ δικὸν τους τόνο καὶ τὶς δικές τους ἰδέες».⁶

Εἴκοσι πέντε χρόνια ἀργότερα ὁ Σεραφεῖμ Μάξιμος θαθαίνοντας τὴν παραπάνω προβληματικὴν θὰ εἰσχωρήσει στὴν οὐσία τοῦ προβλήματος. «Ὁ εὐρωπαϊκὸς οἰκονομικὸς κύκλος ποὺ περιέβαλλε τὴν ἀγορὰ καὶ προστατευόταν ἀπὸ τὸν κατακτητὴν, μὲ ἄμεσο ἀποτέλεσμα τὰ μεγάλα ἀποικιακὰ κέρδη, ἔσπασε μέσα στὴν ἴδια

του τῆ δράσης, ἐπειδὴ κάθε μιά ἀπὸ τίς εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις, ζητοῦσε μεγαλύτερη θέση γιὰ τὰ δικά της ἐμπορεύματα, εἰς θάρος τῆς ἄλλης. Αὐτὸ ὅμως δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, χωρὶς νὰ προσεταιρισθῇ τὸ τοπικὸ ἑλληνικὸ ἐμπορικὸ κεφάλαιο, χωρὶς δηλαδή νὰ ἐκχωρήσῃ σ' αὐτὸ ἕνα ποσοστὸ, ὁλοένα καὶ πὶο μεγαλύτερο, ἀπὸ τὰ συναποκομιζόμενα κέρδη. Ὁ ρόλος τοῦ ἑλληνικοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, χαράζεται ἀπὸ τὰ πράγματα σάν ρόλος ἐνδιάμεσος. Καὶ τέτοιος παρέμενε καὶ μετὰ τὴν ἀνεξαρτησία. Ὅμως ἦταν ἀπὸ τοὺς ἐνδιάμεσους ἐκείνους ρόλους, χωρὶς τοὺς ὁποίους δὲ θὰ μποροῦσε νὰ κατανοηθῇ ἡ ἐμπορικὴ δράση ποῦ ἔγινε ὄχι μόνον στὴν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ σ' ὁλόκληρη τὴν Ἀνατολή»⁷.

«Μέσα σ' αὐτὴ τὴ «γενικὴ λογικὴ τῆς ἑνταξης», κάτω ἀπὸ ἕνα μόνιμο καθεστῶς συγκαλυμμένων ἢ ἀνοικτῶν συγκρούσεων, πραγματοποιεῖται καὶ ἡ ὑποταγὴ τοῦ ἀναπτυσσόμενου ἐμποροναυτικοῦ ἑλληνικοῦ κεφαλαίου ἀπ' τὸ ὑπερναπτυσμένο βιομηχανικὸ τῆς δόξης.

Ἡ ἐξάρτηση ὅμως αὐτὴ δὲν ἔχει μονόπλευρα τὸ χαραχτῆρα τῆς ὑποταγῆς, ἀλλὰ – ταυτοχρόνα – καὶ τῆς συνάρτησης τῶν ἀμοιβαίων συμφερόντων.

Γιατὸ λοιπὸν τὴ λειτουργία τῆς ντόπιας ἀστικῆς τάξης μέσα στὸ καθόλου πλέγμα τῆς διεθνούς ἐξάρτησης, δὲ θὰ πρέπει νὰ τὴν ἀποδίδουμε στὴν «ἐξ ἀρχῆς ἀντιδραστικότητά της», ἀλλὰ στὸν ὀργανικὴ τῆς ἀδυναμία, ποῦ ὀφείλεται σὲ μιά σειρά ἀπὸ οἰκονομικοὶν αἰτίων ποῦ τὴν ὀδηγῆσανε σ' αὐτὸν τὸν συγκεκριμένο τρόπο διαμόρφωσης, ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ λειτουργεῖ παρά σὲ στενὴ σχέση ὑποταγῆς-συνεργασίας μὲ τὸ ξένον κεφάλαιο, τόσο γιὰ νὰ κρατᾷ τὴν συνεχῶς ἀπειλούμενη ἐξουσία της, ὅσο καὶ γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἐκπληρῶναι τὴ λειτουργία της καὶ μέσα στὴν ἐσωτερικὴ «της» ἀγορὰ καὶ στὸν παγκόσμιον ἀποικιοκρατικὸ καταμερισμό»⁸.

Βρισκόμαστε στὰ χρόνια παρακμῆς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ πλῆθος τῶν συσσωρευμένων ἀντιθέσεων στοὺς κόλπους της, βασικά ἡ ἀσταμάτητη ταξικὴ πάλη τῶν κολίγων καὶ ἡ ὁλοένα ἐντονώτερη ἀνάπτυξη τῆς ἀντίθεσης ποῦ γεννᾷ ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἐμπορευματικῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων, δημιουργοῦν ἐντονούς πασμούς στὴ στρατοκρατικὴ-φεουδαλικὴ κοινωνία τῶν Ὀθωμανῶν.

Τὴν εὐνοϊκὴ γι' αὐτοὺς κατάσταση ἐκμεταλλεύονται οἱ εὐρωπαῖοι ἀποικιοκράτες, θαθαίνοντας καὶ ἐμπεδώνοντας τὸ καθεστῶς τῆς ἐξάρτησης καὶ τῶν ἀνισων ἀνταλλαγῶν. Ἡ διείσδυση αὐτῆ ὅμως, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὀργανικότητα, πρέπει νὰ στηριχθῇ σὲ νέους «ἐσωτερικούς» συμμάχους⁹, ἐκφραστές τῆς καινούργιας τάξης ποῦ ἀναπτύσσεται, τῆς ἀστικῆς.

Ὁ στόχος ἦταν διπλός: Α' – Ἐπίλυση τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος στὴ βάση τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς ἐνσώματώς της στὴν παγκόσμιον ἀποικιοκρατικὴ ἀγορὰ καὶ Β' – Συντριβὴ ἢ ἀποδυνάμωση κάθε αὐτόνομης ἐθνικοαστικῆς προσπάθειας ποῦ θὰ ἔβαζε σὲ ἀμφισβήτηση τὸ διακανονισμὸ αὐτό. Πρακτικὰ αὐτὸ σήμαινε τὸν ἀδικοπο ἀγῶνα γιὰ τὴ συντριβὴ ἢ τὸν ἐκφυλισμὸ κάθε ἀνεξάρτητης ἐθνικοαστικῆς τάξης σ' ὅλη τὴν ἑκταση τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδιαίτερα στὴ Βαλκανικὴ, ὅπου βασικὰ ὑπῆρχε μιά ἤδη σχηματισμένη ἐθνικὴ μπουρζουαζία (ἑλληνικὴ καὶ σέρβικη κατὰ πρῶτον λόγον).

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημαντικὸ στοιχεῖο ἐπισημαίνει καὶ στὰ δύο βιβλία του ὁ Σερφεὶμ Μάξιμος, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν φτάνει πάντοτε σὲ μίαν ἀναλυτικὴ καὶ βαθύτερη προέκταση τῶν θασικῶν του ἐκτιμήσεων καὶ συμπερασμάτων.

Τὸ σπουδαιότερο ὅμως στὴν ὅλη προσπάθεια τοῦ Μάξιμου, βρίσκεται στὸ ὅτι τὰ ὅποια συμπεράσματά του δὲν τὰ στηρίζει πάνω σ' ἕνα ἀφηρημένο πλέγμα ὑποθέσεων, ἀλλὰ στὶς ἴδιες τίς γραπτὲς μαρτυρίες ὁρισμένων ἀπὸ ἐκείνους ποῦ αἰσθάνθηκαν ἂ μ ε ς α τὶς συνέπειες ποῦ 'χε πάνω τους ἡ ἐμφάνιση καὶ ἐξάπλωση τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστισμοῦ, δυὸ σχεδὸν αἰῶνες πρὶν τὸ ξέσπασμα τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα.

Ἡ ἀγωνία τῶν γάλλων προξένων τῆς Ἀνατολῆς μπροστὰ στὴν ἐξάπλωση αὐτῆ εἶναι φανερὴ. Μὲ διεισδυτικὴ ματιὰ παρακολουθοῦν βῆμα τὸ βῆμα τὴν ἑντονη καὶ ζωηρὴ ἀνάμιξη τῶν ἐλλήνων ἐμπόρων στὸν ἀνταγωνισμὸ τοὺς μὲ τοὺς Ἀγγλοὺς, τὴν ἱκανότητά τους νὰ ἐλίσσονται κάτω ἀπὸ ἰδιαίτερα ἀντίξοες συνθήκες καὶ τὴν ἐκμετάλλευσή ἀπὸ τὴ μεριά τους κάθε ρωγμῆς καὶ εὐκαιρίας ποῦ θὰ τοὺς ἔδινε τὰ περιθώρια γιὰ νὰ ἀπλώσουν τὴ δράση τους πὶο πλατιά.

Χαρακτηριστικὰ γιὰ τὴν τεκμηρίωση τῶν παραπάνω εἶναι τὰ

γράμματα τῶν γάλλων προξένων Ντυμπροκά καὶ Μπουίγ, ποῦ παρακολούθησαν τὸ φαινόμενο ἀπὸ τὴ γένεσή του σχεδόν.

Μέσα ἀπὸ τίς σελίδες τῆς ἀλληλογραφίας αὐτῆς ξεπηδάει γλαφυρὴ ἡ ὁδυσσειακὴ πάλη τῶν πρώτων κύτταρων τῆς ναυτεμπορικῆς ἀστικῆς μας τάξης:

«Ἐπειδὴ οἱ ἔμποροι ἀπὸ τὰ Γιάννενα εἶναι πολὺ ἐπιτήδριοι καὶ πολὺ ἀφοσιωμένοι στὸ ἐμπόριο, ποῦ τὸ ἐπεξέτειναν σ' ὅλα σχεδὸν τὰ λιμάνια τῆς Ἰταλίας καὶ στὶς κυριότερες σκάλες τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἔχουν ἐγκαταστήσει ἀντιπροσώπους, φοβοῦμαι ὅτι ἂν ἀρχίσουν νὰ χρησιμοποιοῦν ξένες σημαίες θὰ πολλαπλασιαθοῦν πολὺ καὶ θὰ ὑπερισχύσουν πάνω στὴ δική μας καὶ ὅτι ἂν μᾶς ἀφαιρέσουν τὴ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων, μπορεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν ἐπίσης καὶ τὸ ἐμπόριο, πράγμα πολὺ σπουδαῖο ὥστε νὰ ἀξίξῃ κάθε προσοχῆς. (Ντυμπροκά, 1 Γενάρη 1734)»¹⁰.

Δώδεκα χρόνια ἀργότερα, ὁ διάδοχός του Μπουίγ θὰ γράψῃ ἀπὸ τὴν Ἄρτα στὶς 23 Μᾶη 1746:

«... Ἀπὸ τότε ποῦ ἔγινε ὁ πόλεμος, δὲν φόρτωσαν ἐδῶ παρά δύο μονάχα γαλλικὰ πλοῖα, εἶναι δὲ τώρα ἕνας χρόνος καὶ περισσότερο ποῦ δὲν φαίνεται κανένα. Τὰ ἑλληνικὰ μεσολογγίτικα πλοῖα, χάρις στὴν ἄδεια τῆς Μάλτας, τῆς ὁποίας ἀντίγραφα ἔστειλα ἐγκαίρως στὴν Ἐκλαμπρότητά σας, πήραν ἐξ ὁλοκλήρου στὰ χέρια τοὺς τὴν ἀκτοπλοῖα αὐτῆς τῆς σκάλας»¹¹, γιὰ νὰ συμπληρώσει στὶς 3 Δεκέμβρη τῆς ἴδιας χρονιάς: «Τὰ μεσολογγίτικα πλοῖα κυριαρχοῦν τώρα ἀπολύτως στὴν ἀκτοπλοῖα τῆς σκάλας καὶ δὲν γίνεται πιά λόγος γιὰ κα μ μ ἢ ἄλλη σημαία... Μόλις φεύγει ἕνα ἀπὸ τὰ πλοῖα αὐτά, φθάνει ἕνα ἄλλο. Μόνον ἕνα βίοι φάρμακο θὰ μπορέσει νὰ τὰ ξεριζώσει ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ τὸ Μοριά, ἀλλίως θὰ πολλαπλασιαθοῦν ἀκόμα πὶο πολὺ καὶ ἀφοῦ καταστρέψουν ἐξ ὁλοκλήρου, ἐδῶ (ἐννοεῖ τὰ Γιάννενα, Σ.Σ.) καὶ στὴν Ἄρτα, τὴν ἀκτοπλοῖα γιὰ τὴ σημαία μας, θὰ ζημιώσουν στὸ μέλλον ἀρκετὰ καὶ τὴν ἀκτοπλοῖα στὶς ἄλλες σκάλες, ὅπου ὁ σφ α λ ὡ ς θ ἂ ἐ π ε κ τ α θ ο ὦ ν »¹².

Ἡ ἀγωνία του γίνεται ὅλο καὶ πὶο ἑντονη. Δυὸ χρόνια ἀργότερα θὰ στείλῃ ἀπὸ τὴν Πρέβεζα μιά ἀπὸ τίς ὑστατες ἐκκλήσεις του:

«Ἐσπείρωμαι σὲ πολλές ἀπὸ τίς ἐπιστολές μου πρὸς τὴν Ἐκλαμπρότητά σας, τὴν μεγάλῃ ζημιά ποῦ τὰ μεσολογγίτικα πλοῖα ἔφεραν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ φέρνουν στὴν ἀκτοπλοῖα τῆς Ἄρτας... Ἡ στιγμή ἔφθασε Ἐκλαμπρότατε. Ἀλλίως εἶναι ἀνώφελο... κ.λ.π.»¹³.

Ἡ βαθύτερη προσέγγιση καὶ μελέτη τῆς ιδιορρυθμίας αὐτῆς, ποῦ καλύπτει ἕναν ἀπὸ τοὺς τομεῖς δράσης τοῦ ἐμποροναυτικοῦ κεφαλαίου (κι ὄχι φυσικὰ μόνον στὴν Ἠπειρο καὶ Δ. Στερεά, ἀλλὰ ὅπως ὀδηγοῦν καὶ στὸ Μοριά, Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Σμύρνη καὶ Ἀρχιπέλαγος), μᾶς ἀποκαλύπτει ἀρκετὲς πτυχές ἀπὸ τὸ «αἰνίγμα» τῆς γένεσης καὶ διαμόρφωσης τοῦ ἑλληνικοῦ ἀστισμοῦ.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξη ἀρχίζει νὰ μορφοποιεῖται καὶ νὰ δρᾷ μὲν τρόπο διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸν ποῦ πραγματοποιήσαν οἱ μπουρζουαζίες τῆς Δύσης. Κι αὐτὸ ὀφείλεται, πέρα ἀπὸ τίς ἄλλες ιδιορρυθμίες, στὸ γεγονός ὅτι γεννήθηκε καὶ διαμορφώθηκε κάτω ἀπὸ ἕνα καθεστῶς ἑλλειψῆς κρατικῆς ὑπόστασης, μιά καὶ ἡ ὑποταγὴ τοῦ ἑλλαδικοῦ γεωγραφικοῦ χώρου στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, ἐνέτασσε τὴν ὅλη οἰκονομικὴ διάρθρωσή του στὶς γενικὲς συντεταγμένες ποῦ ἐπέβαλλε ὁ ὀθωμανικός φεουδαλισμός.

Αὐτὸ φυσικὰ δὲν ἀναιρεῖ τὸ νομοτελειακὸ γεγονός ἐμφάνισης καὶ ἀνάπτυξης τῶν ἀστικῶν στοιχείων, ἔστω καὶ σ' ἕνα χωρὸ ἀσφυχτικὰ ὑποτελῆ. Ἀπλὰ καὶ μόνον καταδειχνεῖ τοὺς ἀργούς καὶ θασανιστικούς ρυθμούς μέσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους πέρασε ἡ ἀνάπτυξη αὐτῆ, ὅπως καὶ τίς ἀναγκαιότητες ποῦ ἐπιβάλλανε τὴν ἐκμετάλλευσή κάθε ρήγματος (διομολογήσεις, ξένες σημαίες, διαμετακομισμός, πειρατεία, κ.λπ.) ποῦ ὀδηγοῦσε στὴν ὅποια συσσώρευση κεφάλαιου.

Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ στοιχεῖο ποῦ ὀδηγεῖ τὴν ἀστικὴ τάξη σ' αὐτὸν τὸν τρόπο ιδιορρυθμῆς-μονόπλευρης ἀνάπτυξης. Αὐτός, ὁ οἰκονομικός καὶ ἱστορικός λόγος, εἶναι ποῦ μέχρι καὶ σ' ἡ μ ε ς α τὴ «σπρώχνει» νὰ ἀναπτύσσεται κατὰ πρῶτον λόγον στὸ βιομηχανικὸ τομέα τῶν θαλάσσιων μεταφορῶν, κι ὄχι ἡ «κακὴ» τῆς ἐπιλογῆς, τὸ «ἀντεθνικὸ» τοῦ χαραχτῆρα της, τὸ «περιπλανώμενον τοῦ Ἑλλήνος», ἡ «ἐξ ἀρχῆς» ἀντιδραστικότητά της, καὶ ἄλλα τέτοια ἰδεολογικὰ κριτήρια ποῦ ἐνδέχεται ἴσως νὰ ἀποτελοῦν στοιχεῖα κρίσης τῆς συμπεριφορᾶς ἐνός ἀτόμου ὄχι ὅμως καὶ μῆς τάξης.

Χαρακτηριστικὸ ὅλης αὐτῆς τῆς ἱστορίας, εἶναι ὅτι τὸ ναυτεμπορικὸ ἑλληνικὸ κεφάλαιο, δρώντας τελείως ταξικά, μὲ μοναδικὸ κριτήριον τὸ κριτήριον τῆς ἐπιδιώξεως τοῦ μέγιστου δυνατοῦ κέρδους, πραγματοποιεῖ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς συσσώρευσής του ἔξω ἀπὸ τὸν κυρίως ἑλλαδικὸν χωρὸ (στὶς παρειαῖες καὶ ἄλλου). Λίγο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, θὰ εἰσβάλῃ ὁλοκληρωτικὰ μὲ τὴ

μορφή – κύρια – του τραπεζτικού και θα επιβάλει τους «ρυθμούς» του στο ισχύον νεοελληνικό κρατίδιο.

Τό ελληνικό κεφάλαιο δεν πραγματοποιεί λοιπόν την πρωταρχική του συσσώρευση στηριζόμενο αποκλειστικά στην καταστροφή της άγροτιάς, αλλά – ταυτόχρονα – στηριζόμενο, στη διεθνή πειρατική-άποικιοκρατική του δράση, καταληστεύοντας μαζί με τους μεγάλους άποικιοκράτες τους αφρικανοασιατικούς λαούς και αποκομίζοντας πελώρια κέρδη που πραγματικά δεν αντιστοιχούν στην ισχύνη εσωτερική-κρατική πολιτικοστρατιωτική του βάση. Η ιδιόρρυθμη λοιπόν διαμόρφωση είναι αυτή που προσδιορίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής αστικής τάξης. Είναι αυτή που προσδιορίζει την αδυναμία, αντιφατικότητα και ένδοτικότητα της στις «διεθνείς» της σχέσεις. Είναι εκείνη που προσδιορίζει τον άντεπαναστατικό συμβιβασμό της με τη φεουδαρχία, συμβιβασμό που οδήγησε στο μεταπελευθερωτικό αστικοτσιφλικάδικο συγκρότημα εξουσίας.

Στηριγμένοι στις παραπάνω παρατηρήσεις, θλέπουμε καθαρά τις «ιδιαιτερότητες» του θέματος, που μάς οδηγούν σίγουρα σε μία διαμετρικά αντίθετη αντίληψη μαύτη που σήμερα ακόμα κυριαρχεί στη σύγχρονη νεοελληνική σκέψη, και που έννοει με βάση αντιεπιστημονικά επιφανειακά κριτήρια και στοιχειά ανάληψης να θεωρεί την Ελλάδα σά μία χώρα του τρίτου κόσμου, σά μία χώρα νεοαποικιακή. Η αντίληψη αυτή, άλλοτε παραγνώνει κι άλλοτε συνειδητά άγνοει¹⁴ όλο αυτό το υλικό που καταδειχνει τη συγκεκριμένη, πολύχρονη και βασανιστική διαμόρφωση του ελληνικού αστισμού, που αποκαλύπτει την άμεση και ενεργή συμμετοχή της ελληνικής αστικής τάξης στην παγκόσμια άποικιοκρατική αγορά σέ μίαν ιστορική περίοδο που γιά τό σύνολο, σχεδόν, των χωρών της Ασίας, Αφρικής και Λ. Αμερικής κάτι τέτοιο ήταν τελείως άδιανόητο.¹⁵

Τό γεγονός της άμεσης εξάρτησης του ελληνικού κεφάλαιου από τά ισχυρά καπιταλιστικά κέντρα δέν άναίρεεί καθόλου τό στοιχείο της ενεργού συμμετοχής του στον πειρατικό άποικιοκρατικό καταμερισμό έστω και σάν ένας τελευταίος κατηγορίας συμμετόχος στά άποικιακά υπερέκέρδη. Ίσα ίσα τό αντίθετο, μία και μόνο έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε διαλεκτικά την άνισόμερη καπιταλιστική ανάπτυξη, την άνισότητα στον καταμερισμό της παγκόσμιας αγοράς, τις διαφορές μιάς μικρής από μία μεγάλη καπιταλιστική (ιμπεριαλιστική σήμερα) δύναμη, που παρ' όλα αυτά έχουν ένα κοινό παρονομαστή στη ληστεία των χωρών του τρίτου κόσμου, και τέλος τις άπειρες «λεπτομέρειες» που άποτελούν συνθετικό θάβρο γιά κάθε επιστημονική έρμηνεία.

Η αντίληψη εκείνη που λειτουργεί με τό «όραμα» μιάς «χημικά καθαρής» καπιταλιστικής ανάπτυξης, στηριζόμενη στο κριτήριο της βιομηχανικής διαμόρφωσης των μεγάλων καπιταλιστικών κέντρων της Δύσης¹⁶, πέρα από τό γεγονός ότι άγνοεί τελείως τη σημαντική λειτουργία του ελληνικού κεφάλαιου στη βιομηχανία των μεταφορών¹⁷, παραγνώνει και όλο εκείνο τό συγκεκριμένο ιστορικό υλικό που με ιδιαίτερη επιμονή καταδειχνει τό ρόλο και τη συμμετοχή της ελληνικής αστικής τάξης στο σχηματισμό της παγκόσμιας καπιταλιστικής αγοράς, την ανάπτυξη και άνθιση ενός σημαντικού κομματιού της έξω από τον έλλαδικό γεωγραφικό χώρο, τους πολυποικίλους και πολύπλοκους δεσμούς της με τις εύρωπαϊκές μπουρζουαζίες, τόσο στην έξουσία και συνεκμετάλλευση του «δικού» της χώρου, όσο και στην έξουσία και εκμετάλλευση των χωρών του τρίτου κόσμου, όπου πολύ συχνά λειτούργησε σάν άνοιχτός τους πρόσκοπος.

Τό ότι ή Ελλάδα, όπως και όλες οι καθυστερημένες μικρές καπιταλιστικές χώρες (Ισπανία, Πορτογαλία ¹⁸ λ.χ., που συντέλεσαν στη διαμόρφωση της παγκόσμιας άποικιοκρατικής αγοράς), δέν είχαν έναν άνάλογο βαθμό ανάπτυξης μ' αυτόν που παρουσιάζει ή Αγγλία ή ή Γαλλία, αυτό δέν άποτελεί θάσιμο στοιχείο γιά την άπόρριψη της θέσης σάν χωρών του καπιταλιστικού κέντρου. Άπλά και μόνο άπαιτεί μίαν ιδιαίτερα σύνθετη και λεπτομερειακή άνάλυση των συγκεκριμένων όρων-όρων συμμετοχής τους, μία και ή συμμετοχή αυτή πραγματοποιείται – όχι πάντα άδιατάραχτα – κάτω από ένα καθεστώς έμπεδωμένης εξάρτησης που καλύπτει όλες τις σφαίρες της οικονομικής και πολιτικής ζωής.

Η καθήλωση της σύγχρονης νεοελληνικής σκέψης γύρω από τά ζητήματα της εξάρτησης καταδειχνει μία πραγματικότητα. Η «προσαρμογή» όμως του μεγαλύτερου κομματιού της σέ γενικόλογες έρμηνείες που δέν άμφισβητούν ουσιαστικά τό ρόλο της άρχουσας τάξης, μία και δέν τον άποκαλύπτουν, είναι επίσης γιά

μάς ένα γεγονός. Τό πρόβλημα είναι γιάτί ακόμα δέν μπόρεσε συστηματικά να άναπτυχθεί ή σκέψη εκείνη που θα εξετάσει τό φαινόμενο ριζοσπαστικά και πάντα κάτω από τη σκοπιά του προλεταριάτου. Αυτό όμως είναι ζήτημα μιάς άλλης ιδιαίτερης συλλογικής έρευνας και ξεφεύγει πολύ από τους στόχους των σύντομων αυτόν παρατηρήσεων.

Αθήνα, Σεπτέμβρης 76 – Γενάρης 77

Σ.Σ. Τό βασικό μέρος της μικρής αυτής μελέτης πρωτοδημοσιεύτηκε σάν εισαγωγή στην έκδοση του βιβλίου του Σ. Μάξιμου: «Τό Έλληνικό Έμπορικό Ναυτικό κατά τόν ΧVΙΙΙ Αίώνα». Η σημερινή δημοσίευση, χωρίς να διαφοροποιείται σημαντικά από τό αρχικό κείμενο, περιλαμβάνει αρκετές προσθήκες και αλλαγές που της δίνουν έναν περισσότερο πλατύ και αναλυτικό χαρακτήρα.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Γιά περ. θλέπε: Σεραφείμ Μάξιμου: «Η Αύγή του Έλληνικού Καπιταλισμού», Γ' έκδοση, σελ. 4, εκδόσεις «Στοχαστής», Αθήνα, 1973.
2. Ό Άγγελος Έλεφάντης έπισημαίνει σωστά, τόσο γιά τό Μάξιμο, όσο και γιά μία σειρά ακόμα κομματικών στελεχών (Κορδάτος, Σκλάβος, Χαϊνογλου κ.λπ.) ότι: «Η σκέψη τους κι ή έγνοια τους ήταν συγκεντρωμένες στο πρόβλημα της οργανικής σύνδεσης της έργατικής τάξης με τη μαρξιστική ιδεολογία... Δέν ήταν, τάχα, ό Μάξιμος που ύποστηριζε ότι ή «συνγώνευση του μαρξισμού και της έργατικής τάξης δέν είναι μόνο ζήτημα οργανωτικό»;». Γιά περ. θλέπε: Α. Έλεφάντης: «Η Έπαγγελματία της Αδύνατης Έπανάστασης», Έκδόσεις «Όλκος», Αθήνα, 1976, καθώς και τά άρθρα του Σ. Μάξιμου: «Μερικά Προβλήματα από την Έξέλιξη του Καπιταλισμού στην Ελλάδα» και «Η Παραδουναβίος Όμοσπονδία», περιοδ. «Στάχτακος», τεύχος 1, Αθήνα, 1928.
3. Γιά περ. θλέπε: Σ. Μάξιμου: «Η Αύγή κ.λπ.», σελ. 3.
4. Γιά περ. θλέπε δ.π. σελ. 4.
5. Αυτό νομίζουμε ότι θα έννοούσε και ό Σ. Μάξιμος, όταν πρίν πενήντα περίπου χρόνια τόνιζε ότι: «Η χώρα μας είναι εξαρτημένη από τό ξένο κεφάλαιο. Γνωστό, πολύ γνωστό μάλιστα. Λέγεται και άόγεται σχεδόν κάθε μέρα. Μά εκείνο που δέν είναι και τόσο γνωστό είναι μέχρι ποίου σημείου φτάνει ή εξάρτηση αυτή και ποιά κατεύθυνση τρ.α.β.ά». Γιά περ. θλέπε περ. «Στάχτακος», τεύχος 1, σελ. 10, Αθήνα, 1928. Οι ύπογραμμίσεις είναι δικές μου.
6. Γιά περ. θλέπε: Γ. Σκληρού: «Έργα», σελ. 222, εκδόσεις «Επικαιρότητα», Αθήνα, 1976. Οι ύπογραμμίσεις είναι δικές μου.
7. Γιά περ. θλέπε: Σ. Μάξιμου: «Η Αύγή κ.λπ.», σελ. 27 έπ. Οι ύπογραμμίσεις είναι δικές μου.
8. Γιά περ. θλέπε: Λουκά Αξελού: «Γ. Σκληρός, Σταθμοί και Όρια στη Διαμόρφωση της Κοινωνικής Συνείδησης στην Ελλάδα», σελ. 24 έπ., εκδόσεις «Στοχαστής», Αθήνα, 1976.
9. «... Αυτό όμως δέν μπορούσε να τό επιτύχει χωρίς να προσεταιρισθεί τό τοπικό ελληνικό έμπορικό κεφάλαιο, χωρίς δηλαδή να έκχωρηση σ' αυτό ένα ποσοστό όλοένα μεγαλύτερο από τά συναποκομιζόμενα κέρδη...». Γιά περ. θλέπε Σ. Μάξιμου: «Η Αύγή κ.λπ.», σελ. 27 έπ.
10. Γιά περ. θλέπε: Σεραφείμ Μάξιμου: «Τό Έλληνικό Έμπορικό Ναυτικό κατά τόν ΧVΙΙΙ Αίώνα», σελ. 36, εκδόσεις «Στοχαστής», Αθήνα, 1976. Οι παρατηρήσεις αυτές, όπως και οι παρακάτω, των γάλλων προξένων, άφορούν βασικά την έμποροναυτική δραστηριότητα στο χώρο της Αντικής Στερεάς Ελλάδας και της Ήπειρου. Μπορούμε όμως, χωρίς τον κίνδυνο ιδιαίτερης υπερβολής, να πούμε ότι στίς γενικές γραμμές τους ισχύουν και γιά την έμπορική δραστηριότητα των έλλήνων ναυτεμπόρων σ' όλοτόν έλλαδικό χώρο και ιδιαίτερα στο νησιωτικό αϊγαιοπελαγικό σύμπλεγμα.
11. Γιά περ. δ.π. σελ. 49. Οι ύπογραμμίσεις είναι δικές μου.
12. Γιά περ. δ.π. σελ. 51. Οι ύπογραμμίσεις είναι δικές μου.
13. Γιά περ. δ.π. σελ. 52.
14. Η «άγνοια» λ.χ. της έντιμης και συνειδητής επιστημονικής συμβολής του Μάξιμου, δέν άποτελεί την έξαιρέση. Άπλά, δείχνει μ' έναν τρόπο – πιο κραυγαλέο ίσως – τη συντηρητική αντίληψη εκείνης που πιστεύει ότι ό μαρξισμός όρίζεται πολύ πιο μακριά από την κάλυψη της νεοελληνικής ιστορίας από μία δνό μπουρζουαζ «θέσεων γιά την Ιστορία», που ούτε τις άπαιτήσεις μιάς επιστημονικής διάλεξης δέν μπορούσαν να

καλύπτουν. Τό ζήτημα έχει ιδιαίτερη σημασία και δεν είναι καθόλου «θεωρητικό». Μόνο και μόνο, τα κείμενα των Κορδάτου, Γληνού, Μάξιμου και Λεκατσά είναι άρκετά για να πείσουν και τον πιο πεισματάρη αναγνώστη ότι δεν ήταν ο «έπισημος» δρόμος ή μόνη διεξόδος για την ελληνική μαρξιστική σκέψη.

15. 'Αξιόλογη προσφορά προς την κατεΐθνηση αυτή αποτελούν τὰ διβλία του Νίκου Ψυρούνη: «'Η Μικρασιατική Καταστροφή 1918 - 1923», Β' Έκδοση, σελ. 71 έ.π., εκδόσεις «'Ετικαιρότητα», 'Αθήνα, 1973, και «'Τό Νεοελληνικό Παροικιακό Φαινόμενο», Ίδια Έκδοση, 'Αθήνα 1974.
16. 'Οριακή στο επίπεδο αυτό, είναι η σκέψη του Βασίλη Φίλια, όπως τουλάχιστο εκφράζεται στο διβλίο του «'Κοινωνία και 'Εξουσία στην 'Ελλάδα», εκδόσεις «'Σύγχρονα Κείμενα», 'Αθήνα, 1974, όπου κατηγορηματικά αποκλείεται ο άστικός χαρακτήρας της επανάστασης του '21 (σελ. 106 έ.π.), μιά και «δέν μπορεί νά γίνει λόγος γιά μορφοποιημένη άστική συνείδηση» και πολύ περισσότερο γιά άστική τάξη, αφού «τέτοια τάξη, παρ' όλη την κατά τόπους "άστική" οίκονομική άνθιση, δέν είχε διαμορφωθεί στην 'Ελλάδα τό 1821».
17. «'Υπάρχουν όμως αυτότελείς κλάδοι της βιομηχανίας, όπου τό προϊόν του προτσές παραγωγής δέν είναι ένα καινούργιο υλικό προϊόν, δέν είναι εμπόρευμα. Οίκονομική σπουδαιότητα άνάμεσα σ' αυτούς έχει μόνο η βιομηχανία επικοινωνίας, είτε πρόκειται γιά την καθαυτό βιομηχανία μεταφορών εμπορευμάτων και ανθρώπων, είτε... 'Εκείνο όμως που πούλλαι η βιομηχανία μεταφορών είναι αυτό ή ίδια ή μετακίνηση. Τό έπιτευγμένο ωφέλιμο αποτέλεσμα συνδέεται άδιάσπαστα μέ τό προτσές της μεταφοράς, δηλ. μέ τό προτσές παραγωγής της βιομηχανίας μεταφορών... 'Η άνταλλαχτική άξία αυτού του ωφέλιμου αποτελέ-

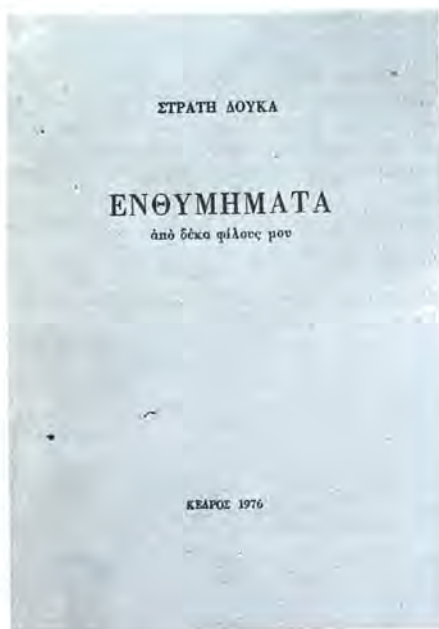
σματος καθορίζεται, όπως και η άνταλλαχτική άξία κάθε άλλου εμπορεύματος, από την άξία των στοιχείων παραγωγής που έχουν κατανάλωθεί σ' αυτό (έργατική δύναμη και μέσα παραγωγής) σόν την υπεραξία που έχει δημιουργηθεί από την υπερεργασία των εργατών που εργάζονται στην βιομηχανία μεταφορών». Γιά περ. βλέπε: Κάρλ Μάρξ: «'Τό Κεφάλαιο», τόμος Β', σελ. 53 - 54 έ.π., 1956 Έκδοση έξωτερικού. Οί υπογραμμίσεις είναι δικές μου.

18. «'Η εικόνα της Πορτογαλίας σάν μιάς καθυστερημένης και επανάπτυχτης χώρας, που πιστεύω ότι είναι πλάτια νόθετημένη στις 'Ινωμένες Πολιτείες και σ' άλλες αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, και πού ήταν βαθιά ριζωμένη και στο δικό μου μυαλό προτού πάω εκεί, είναι ριζικά παραπλανητική. Μέ τά μέτρα των Η.Π.Α. και της Δυτικής Εύρώπης, η Πορτογαλία είναι όπωσδήποτε καθυστερημένη και δέν υπάρχει άμφισβησία ότι ο λαός της, στο μεγαλύτερο κομμάτι του, είναι φτωχός. Όμως, σέ παγκόσμια κλίμακα είναι μιά χώρα που άνήκει στο αναπτυγμένο καπιταλιστικό στρατόπεδο, όχι μόνο γιατί μέχρι πρόσφατα ήταν μιά μεγάλη άποικιακή αυτοκρατορία αλλά κυρίως χάρη στην κοινωνικοοικονομική της διάθρωση... 'Αν μιά επανάσταση πραγματοποιηθεί στην Πορτογαλία δέν θά ήταν μιά άκόμα επανάσταση του Τρίτου Κόσμου, αλλά η πρώτη σέ μιά μητροπολιτική καπιταλιστική χώρα». Γιά περ. βλέπε: Πώλ Σουήζν: «'Η Ταξική Πάλη στην Πορτογαλία», περιοδικό «'Μηνιαία 'Επιθεώρηση», τήχος 10, σελ. 2 έ.π., 'Αθήνα, 1975. Οί υπογραμμίσεις είναι δικές μου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 τηλ. 3248346

'Επανεκδόσεις τών έργων του ΣΤΡΑΤΗ ΔΟΥΚΑ

- 'Ενθυμήματα από δέκα φίλους μου - δεύτερη έκδοση
- 'Ιστορία ενός αιχμαλώτου - έκτη έκδοση
μέ είκονογράφηση του ζωγράφου Δ. Μυταρά
- Μαρτυρίες και κρίσεις - τρίτη έκδοση

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Ἑξαγγελίες καί πρακτική

Ἡ προώθηση ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τῶν δύο νομοσχεδίων («Περὶ τροποποιήσεως τῶν περὶ Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου κειμένων διατάξεων» τοῦ ΥΠΠΕ καὶ «Περὶ λειτουργίας λατομείων» τοῦ ὑπουργείου Βιομηχανίας), ὁλοκληρώνει τὴν κατάργηση τοῦ ἔστω καὶ μηδαμινοῦ ρόλου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Πρόκειται γιὰ μέτρο πολιτικό πού ἐρχεται σέ κραυγαλέα ἀντίθεση μέ τίς μεγαλόσχημες κυβερνητικές ἑξαγγελίες γιὰ τὰ λεγόμενα «μέτρα γιὰ τὴν πολιτιστική πρόοδο τῆς χώρας».

Στὸ τμήμα διακοπῶν τῆς Βουλῆς θά περάσει καὶ ὁ ὁργανισμός τοῦ ΥΠΠΕ, χωρὶς θορύβους καὶ διαμαρτυρίες, ἀπρόσκοπτα. Ὅλα αὐτὰ συνθέτουν μιά εἰκόνα πολιτιστικῆς ἐξαθλίωσης, ἀλλὰ ξεκαθαρίζουν ἕνα ζήτημα: Πρόκειται γιὰ μιά πολιτική πού ἐξυπηρετεῖ συγκεκριμένα πολιτικοοικονομικά συμφέροντα καὶ ἀφήνει ἐλεύθερο τὸ πεδίο γιὰ κάθε εἶδους ἀσυνδοσί-
ες.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ

Αὐτὸ πραγματικά εἶναι... **ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ** ρεπορτάζ καὶ σωστά διαφημίζεται σάν τέτοιο μέσα κι ἐξω στὸν «Ταχυδρόμο» (τ.25/23-6-77): ὁ ἀπεσταλμένος συντάκτης τοῦ περιοδικοῦ στὴν Κέρκυρα Ζάχος Χατζηφωτίου (ἢ Ἰακχος) παρακολουθώντας τὸ γύρισμα τῆς «σοῦπερ παραγωγῆς τῶν ὀκτῶ ἑκατομμυρίων δολλαρίων, πού θά λέγεται *The Greek Tycoon*» – καὶ γι' αὐτοὺς πού δὲν μιλάνε τὰ ξένα: «Ὁ Ἕλληνας Κροίσος», ὁρίσκει σάν καλὸς «συντάκτης» τὴν εὐκαιρία νά κάνει καὶ «ἄλλου εἶδους» ρεπορτάζ καὶ παρατηρήσεις βαθυσοτήσαστες πού δὲν θάπρεπε νά περάσουν ἀπαρατήρητες. Γι' αὐτὸ ἀναδημοσιεύουμε τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα, βαθιὰ συγκινημένοι καὶ γεμάτοι ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια καὶ πάθος – μέ τὴ βεβαιότητα πὺς καὶ ἐσεῖς θά αἰσθανθεῖτε κάπως ἔτσι:

«Ἐνα μικρὸ Χόλγουντ στὴ-
θηκε ἐκεῖ στὸ λιμανάκι, ἀπέναντι
στὶς ἄλβανικὲς ἀκτῆς, ἴσως γιὰ νά
δώσει ὅλη τὴν τραγικὴ ἀνισότητα
τῆς ἀντίθεσης δύο διαφορετικῶν
κόσμων, πού ἡ μοῖρα τοὺς ἔριξε
τόν ἕνα ἀπέναντι σὸν ἄλλον καὶ
τοὺς χώρισε μέ μιά λουρίδα γα-

λανή θάλασσα καὶ πού τὸ ἄνοι-
γμά της δὲν ξεπερνάει τὸ μίλι.

Στὴν ἀπὸ δῶ ὄχθη ὁ ἐπίγειος
Παράδεισος. Ἡ πλούσια Δύσις.
Τὸ Χόλγουντ, τὰ ἑκατομμύρια, ἡ
λάμψη τῶν προβολέων, οἱ λιμου-
ζίνες, οἱ μεγάλες στάρ, οἱ κομμώ-
τριες, οἱ ἀμπιγιέζ, οἱ καντίνες μέ
τοῦ ποντιοῦ τὸ γάλα, οἱ διευθυν-
τές, οἱ παραδιευθυντές, ὁ μέγας
μάγος τῆς «ἀτμόσφαιρας» ὁ σκη-
νοθέτης Λή Τόμσον μέ τοὺς τρεῖς
βοηθοὺς του κι' ἕναν ἀκόμα πού
κουβαλάει ἀπὸ πίσω του μιά πο-
λυθρόνα μέ τ' ὄνομά του. Ἀν-
θρωποὶ πανάκριβοι, πού δουλεύ-
ουν γιὰ κάποιο 100 δολλάρια τὴν
ᾠρα. Ὁ μέγας Ἀντονν Κουήν, ἡ
πανέμορφη χολιγουντιανή νε-
ράϊδα Ζακλίν Μπισσέ καί... ἀπέ-
ραντι... ὁ ἄλλος Παράδεισος, ὁ
ἰδεολογικός.

Χαζεύοντας μέ τὰ κινῆματα
ἔβλεπα κάποιο παμπάλαιο λε-
ωφορεῖο νά περνάει κάθε μιά
ᾠρα ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν ἔρρημο
παραλιακὸ δρόμο γιὰ νά πάρει
τρεῖς σκυφτοὺς μελαγχολικοὺς
ἐπιβάτες, πού μέ στρατιωτικὴ
πειθαρχία στέκονταν ὁ ἕνας πίσω
ἀπ' τὸν ἄλλο, περιμένοντας τὴν
κρατικὴ πολυτέλεια νά τοὺς γλυ-
τώσει ἀπ' τὸν ποδαρόδρομο.
Αὐτὰ συμβαίνουν ἀπ' τὴν ἄλλη
μεριὰ τοῦ γιγαλοῦ, ὅταν ἀπὸ τούτη

Ὁ συντάκτης μας Ζάχος Χατζηφωτίου μέ τὴν Ζακλίν Μπισσέ σ' ἕνα διάλειμμα.

Μιά φωτογραφία πού ἀξίζει περισσότερο γιὰ τή... λεζάντα τῆς!

Σίμωσι

Μιτοράγ

Μιτοράγ

Μπρίς

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΚΟΥΪΖ

Σέ δύο παρισινές γκαλερί (Μπωμπούρ 2 καὶ Ρατιέ) παρου-
σιάζονται σχέδια καὶ γλυπτά σέ
μπρουντζο τοῦ Ο. Μπρίς (Brice).
Κύριο γνώρισμα τῆς δουλειᾶς του
εἶναι ἡ μεγάλη ἄνεση μέ τὴν
ὁποία χειρίζεται τίς πτυχώσεις
καὶ τὰ πέπλα.

Στὴν «Ἀρκουριά» στὸ Παρί-
σι, ἡ δουλειὰ πού παρουσιάζει
τοῦτες τίς μέρες ὁ Πολωνός γλύ-
πτης Ι. Μιτοράγ (Mitogaj), πέρα
ἀπὸ τὴ χρήση τῶν πτυχώσεων,

παρουσιάζει μεγάλες ἀναλογίες
μέ τὸ ἔργο τῆς Γ. Σίμωσι.

Ἡ Σίμωσι παρουσίασε πρόσ-
φατα στὴν Ἀθήνα τὰ ὠραία σου-
ρεαλιστικοῦ περιεχομένου γλυ-
πτά της στὰ ὁποῖα χειρίζεται συ-
χνά καὶ μέ ἄνεση τίς πτυχώσεις.
Τὸ εἰκονιζόμενο στή φωτογραφία
ἔργο της εἶχε ἦδη δημοσιευτεῖ στὸ
«Τράμ» (1973) ἐνῶ τὸ ἀντίστοιχο
τοῦ Μιτοράγ ἔγινε μετὰ ἀπὸ τὸ
1974.

ξοδεύονται δύο ἑκατομμύρια
δραχμές γιὰ νά γνωριστεῖ μιά καὶ
μόνο σκηνὴ τρισήμισι λεπτῶν τῆς
ᾠρας ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ μεγάλου
Κροίσου, πού ἴσως τόσο νά κό-
στιζαν καὶ στὴν πραγματικότητα
τὰ τρισήμισι λεπτά τῆς δικιᾶς του
ζωῆς.

Σπεύδουμε νά προλάβουμε: γιὰ
ὁποιαδήποτε διευκρίνιση σὲ...
«συντάκτη» τοῦ «Τ». Ἀλλὰ πέρα
ἀπὸ αὐτὴ τὴν κινηματογραφοπο-
λιτικὴ τοποθέτηση, τὸ ἄρθρο τοῦ
«συντάκτη» τοῦ «Τ», ἀσχολεῖται
καὶ μέ τὴν καθαρὰ κινηματογρα-
φικὴ πλευρά. Καὶ καταλήγει:

(...) Μέχρι τίς ὀχτὼ τὸ πρωτὶ
γυρίζοταν ἡ ἴδια σκηνή, πού ξε-
κίνησε στίς ἑντεκα τὸ θρόαδι. Καὶ
τὸ ἐπόμενο θρόαδι ἦταν πάλι ἡ
ἴδια σκηνὴ παρμένη ἀπὸ ἄλλη
γωνία καὶ μέ κοντινὰ «πλάνα».
Καὶ τελειῶς ἀσυναίσθητα ἀπὸ
ἐνστικτο καὶ μόνον σκεφτόμουν
πὺς, ἂν ἦταν «οἱ δικοὶ μας» μέ
ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα καὶ ὅλον αὐτὸν
τόν κόσμο, δύο μερόνυχτα τώρα,
ἀντὶ γιὰ μιά σκηνὴ θάχανε γνωρί-
σει ὁλόκληρο τὸ... «Μάνα γιατί
μέ γέννησες, μιά «Γκόλφω» καὶ

κάποιο «Ντοκμανταῖρ» μικροῦ
μήκους.

Φαίνεται, ὅμως, ὅτι αὐτὸ τὸ
«ἐνστικτο» τοῦ «συντάκτη» λει-
τούργησε περίεργα: σ' ἄλλη σε-
λίδα τοῦ «Τ» (τὴν 78) διαβά-
ζουμε γιὰ τὸ γύρισμα ἄλλης ται-
νίας (στὴν Ἀθήνα) τὰ ἑξῆς – τοῦ
αὐτοῦ «συντάκτη»:

«Γιὰ κοίτα – σκέφτηκα – τί μᾶς
κάνει ἡ Μπερσόν. Πού τὰ δικὰ
μας τὰ συνεργεῖα. Θάχανε δγάλει
ἀπὸ τὸ πρωτὶ ὁλόκληρο τὸ «Μάνα
γιατί μέ γέννησες», μιά «Γκόλ-
φω» κι ἕνα ντοκμανταῖρ μικροῦ
μήκους».

Καὶ μὴν πεῖτε «καλοκαίρι εἶ-
ναι, δὲν βαριέσαι», γιατί καὶ τὸ
χειμῶνα τὰ ἴδια εἴχαμε...

Υ.Γ. Σημειώνουμε ἰδιαίτερα τὴ
λέξη «συντάκτης» γιὰ νά τὴ θυ-
μίσουμε (σέ... κανένα χρόνον)
στοὺς ἀρμόδιους τῆς Ἑνώσεως
Συντακτῶν Η.Ε.Α. ὅταν θά ἁλ-
ληλοκοιτάζονται ἀμήχανα μπρο-
στὰ στήν... αἴτηση ἔγγραφῆς
τοῦ... «συντάκτη» σὲ ἐπαγγελ-
ματικὸ σωματεῖο τῶν πραγματι-
κῶν συντακτῶν. Καλὰ τὰ κο-
σμικὰ σαλόνια κι ὁ «μπιντές», μὰ
δὲ δίνουνε... σύνταξη, βλέπετε!...

•ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ•

Η τελευταία έλπίδα: Οί φτηνές ταινίες

του Δ. Σταύρακα

«Αν οί πέντε πλευρές του πενταγώνου σου φαίνονται άπαρτες, νά έπιτεθείς από την έκτη.»

διετναμέζικο ρητό

Ο ελληνικός κινηματογράφος βρίσκεται σέ πλήρη μαρασμό, άν δέν πνέει, ήδη, τά λoίσθια... Η κρίση όμως του έλληνικού κινηματογράφου δέν μαστίζει μόνο τον ελληνικό κινηματογράφο. Σ' ένα άρθρο του, μέ την εύκαιρία της έναρξης του Φεστιβάλ των Καννών, ο Μωρίς Μπεσσύ, υπέυθυνος εκπρόσωπος, γράφει ότι: «οί αΐθουσες των χωρών της Κοινής Άγοράς έχασαν, σέ δεκαπέντε χρόνια, δύο δισεκατομμύρια πεντακόσια εκατομμύρια θεατές (πού αντιπροσωπεύουν), τά τρία τέταρτα του κοινού τους», τά ότι ή κατάσταση είναι τό ίδιο τραγική σέ χώρες μέ παραδοσιακή κιν/κή παραγωγή όπως ή Μεγ. Βρετανία, ή Γερμανία και ή Ίταλία. (Βλέπε έφημ. «Le Monde» της 12ης Μαΐου 1977, σελ. 21, άρθρο του Maurice Bessy μέ τίτλο «La dernière chance»).

Αυτές οί διαπιστώσεις - πού δέν άποτελούν, άλλωστε, παρά επανάληψη παρόμοιων, έδώ και πολύ καιρό - μέ κάνουν, όσο κι άν φανεί περίεργο, νά αισθάνομαι ένα είδος παρηγοριάς. Αισθάνομαι παρηγορία γιατί, μέ τή σειρά μου, διαπιστώνω ότι ή κρίση του ελληνικού κινηματογράφου δέν είναι (άκόμα μία φορά) ένα προϊόν της «ελληνικής κακοδαιμονίας», αυτού του μύθου πού έχει καλλιεργηθεί (και καλλιεργείται πάντοτε) άπ' όλες τίς πλευρές και σέ όλους τους τόπους και πού λειτουργεί πάνω σέ μās τους Έλληνες σάν ένα είδος ύπνωτικού πού μās έμποδίζει και μās άποτρέπει από κάθε έκδηλωση αντίδρασης άπέναντι στό εκάστοτε πρόβλημα πού αντιμετωπίζουμε. Αισθάνομαι επίσης ένα είδος ασφάλειας όταν έξωρω ότι τό πρόβλημα πού έχουμε έμείς οί Έλληνες κινηματογραφιστές είναι κάτι πού - μέ την επιφύλαξη πάντοτε των ίδιων ιδιομορφιών - ξεπερνάει τον έλλαδικό χώρο και εκτείνεται σέ πανευρωπαϊκή, άν όχι σέ παγκόσμια κλίμακα· γιατί είναι λογικό νά σκεφτεί κανείς πώς ένα πρόβλημα έχει περισσότερες έλπίδες νά λυθεί ή νά ξεπεραστεί όταν άφορά σέ μεγάλο αριθμό ένδοι-αφερομένων, παρά όταν είναι έντοπισμένο σ' ένα μόνο κοινωνικό χώρο και σέ περιορισμένο αριθμό

ατόμων. Αυτή όντας ή κατάσταση, ένα από τά δύο θά συμβεί: Η ό κινηματογράφος θά έπιζήσει - και σ' αυτή την περίπτωση ίσως έπιζήσει και στην Έλλάδα - ή ό κινηματογράφος έχει ουσιαστικά πεθάνει, όποτε άς άναφωνήσουμε όλοι μαζί «ζήτω ή τηλεόραση» κι άς κλείσουμε έδώ τό θέμα.

Προσωπικά δέν έχω άκόμα πεισθεί γι' αυτή τή δεύτερη έκδοχή (μολονότι πρόκειται γιά μία λογική πού μπορεί νά την αντιμετώπισει κανείς). Καί δέν έχω πεισθεί γιατί βλέπω κι άλλους νά μήν έχουν πεισθεί και αντίθετα νά πιστεύουν στίς δυνατότητες έπιβίωσης του κινηματογράφου. Άλλά άπ' αυτό άκριβώς τό σημείο άρχίζουν νά διαφοροποιούνται οί άπόψεις και νά ξεειδικεύεται τό πρόβλημα γιά τό πώς θά έπιζήσει ό κινηματογράφος, και ποιά συγκεκριμένα: γιά τό πώς μπορεί νά έπιζήσει ό ελληνικός κινηματογράφος.

Η κρίση πού μαστίζει αυτή τή στιγμή τίς «μητροπόλεις» της κινηματογραφικής παραγωγής - των Η.Π.Α. μή έξαιρουμένων - έρχεται νά μās δείξει ότι ή κρατική πολιτική (ή, μάλλον, ή άπουσία κρατικής πολιτικής) στή χώρα μας δέν είναι ή μόνη κατεύθυνση προς τήν οποία θά πρέπει νά ψάξουμε γιά νά βρούμε τήν αίτία του κακού. Αυτό λέγοντας, δέ σημαίνει ότι δίνουμε άφεση άμαρτιών στή μέχρι τώρα κρατική πολιτική, ούτε κανενός είδους παραίτηση από τό πάγιο αίτημα πού έχουμε οί Έλληνες κινηματογραφιστές γιά τή δημιουργία - έκ μέρους του κράτους - ενός γενικότερου θεσμικού πλαισίου γιά τήν προστασία και τήν ανάπτυξη της εγχώριας κινηματογραφικής παραγωγής.

Άλλά - κι έδώ είναι τό δεύτερο σημείο πού θέλω ιδιαίτερα νά σταθώ - πρέπει νά 'χουμε ύπ' όψη μας ως ποιά σημείο μπορούμε νά παραβιάσουμε μιάν όρισμένη λογική: τή «λογική του κράτους», όπως τήν ονομάζουμε. Νομίζω πώς όταν έναποθέτουμε τίς έλπίδες μας γιά τήν αναγέννηση (ή τή διατήρηση στή ζωή) του ελληνικού κινηματογράφου, πρέπει νά 'χουμε ύπ' όψη μας, σχετικά τουλάχιστο, ως ποιά σημείο αυτές οί έλπίδες μπορούν νά πραγματοποιηθούν. Γιατί τό κράτος μπορεί, άν και όταν τό θέλει, νά διατηρήσει στή ζωή ένα είδος κινηματογράφου, αλλά άσφαλώς όχι οποιοδήποτε είδος.

Ο βαθμός ελαστικότητας της κρατικής πολιτικής άπέναντι στά ιδεολογικά προϊόντα είναι δεδομένος και άποτελεί τή συνισταμένη του γενικότερου συσχετισμού των κοινωνικών δυνάμεων μιάς χώρας και των κοινωνικών ισορροπιών πού τή διέπουν. Η κρατική πολιτική έχει τή λογική των κατεστημένων συμφερόντων και του κατεστημένου συστήματος άξιών μιάς κοινωνίας και ό,τι συμβαίνει μέσα στά πλαίσια μιάς - οποιασδήποτε - κρατικής πολιτικής, δέν μπορεί παρά νά είναι άρμονικό μ' αυτά τά συμφέροντα κι αυτό τό συγκεκριμένο σύστημα άξιών. Άκόμα κι όταν ό φιλελευθερισμός και ή έλεύθερη διακίνηση των ιδεών άποτελούν μέρος αυτού του συστήματος άξιών, και τότε πάλι νοούνται μέσα σέ όρισμένα όρια· όποιος θέλει νά κινηθεί έξω άπ' αυτά, μπορεί ίσως νά τό κάνει, αλλά... χωρίς τήν κρατική βοήθεια.

Πρέπει λοιπόν τίς εύκαιρίες πού δέν προσφέρονται νά τίς δημιουργήσουμε μόνοι μας. Θά πρέπει νά ψάξουμε και νά βρούμε τίς δυνατότητες εκεί πού δέν φαίνονται, ή νά δημιουργήσουμε έμείς οί ίδιοι αυτές τίς δυνατότητες. Αυτό κάνοντας δέ σημαίνει καθόλου τό νά στρίψουμε τήν πλάτη προς τήν κρατική πλευρά. Θά εξακολουθήσουμε πάντοτε νά πολιορκούμε τό κράτος μέ αιτήματα γιά μεγαλύτερη προστασία των ελληνικών ταινιών, γιά οικονομική ύποστηρίξη της εγχώριας παραγωγής, γιά περισσότερη έλευθερία στην έκφραση. Άλλά άς μήν περιμένουμε τή λύση νά 'ρθεί από εκεί ή μόνο από κεί. Τό σπουδαιότερο ζήτημα είναι νά γίνουν και νά γίνονται ταινίες. Άλλά είναι, νομίζω, προφανές πώς, μέσα στίς σημερινές οικονομικές συνθήκες και μέ κύριο αντίπαλο τήν τηλεόραση της οικονομικής λογικής στην παραγωγή ταινιών. Γιατί μέ τά σημερινά δεδομένα της κρίσης, πού είναι κρίση κατανάλωσης των ταινιών, μοναδική λύση είναι οί ταινίες μέ τό χαμηλό κόστος· τό πολύ χαμηλό κόστος.

Δέν νομίζω πώς θά χρειαζόταν νά προχωρήσουμε σέ μία λεπτομερειακή αριθμητική άνάλυση των σημερινών δεδομένων του καταναλωτικού κυκλώματος των ταινιών· τά πράγματα είναι σέ όλους γνωστά και έχουν ειπωθεί και γραφεί πολλές φορές. Άς θυμηθούμε, ένδεικτικά μονάχα, ότι μιά ταινία σάν τό «Θάισο», βραβευμένη στό Φεστιβάλ των Καννών και άφού έχει προηγηθεί ένας τεράστιος θόρυβος γύρω άπ' αυτήν, κατορθώνει νά πραγματοποιήσει μετά δίαις στην πρώτη προβολή 150.000 εισιτήρια, άπ' όπου τό 35% περίπου άφαιρείται

και μπαίνει στά ταμεία του κράτους. Τό «Χάπυ Νταϊν», βραβευμένο στό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, πετυχαίνει μία πολύ μετριοτέρα έπίδοση: 65.000 εισιτήρια περίπου, στην α' προβολή. Άπό κεί και πέρα άρχίζει ή κατακόρυφη πτώση: ταινίες σάν τή «Φόνισσα» (έπίσης βραβευμένη στό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης) κάνουν γύρω στίς 7.000 εισιτήρια, και ό παραγωγός της θά πρέπει νά 'ναι μάλλον εύχαριστημένος άφού - τουλάχιστον - ή ταινία του παίχτηκε. Γιατί οί περιπτώσεις των ταινιών πού δέν φτάνουν καν στίς αΐθουσες προβολής είναι πολυάριθμες, άρκετά πολυαριθμότερες από εκείνες πού παίζονται...

Κάτω άπ' αυτές τίς συνθήκες, μία ταινία πού, σήμερα, ξεπερνάει τό όριακό κόστος του ενός εκατομμυρίου άρχίζει νά είναι μία έπιχείρηση οικονομικά άσύμφορη. Άλλά, δικαιούται ν' άναρωτηθεί κανείς, τό ύψος του ενός εκατομμυρίου είναι άρκετό γιά νά καλύψει, σήμερα, τό κόστος μιάς παραγωγής; Υπό όρισμένες προϋποθέσεις, νομίζω πώς είναι. Ποιές είναι αυτές οί προϋποθέσεις; Πρώτα-πρώτα ή έπιλογή θεμάτων πού, από τό είδος τους, δέν είναι δαπανηρά· πού έχουν λίγα κύρια πρόσωπα, πού μπορούν νά «γυριστούν» σέ φυσικούς χώρους, πού συμβαίνουν στή σύγχρονη εποχή (άφού ή αναπαράσταση μιάς περασμένης ή μελλοντικής εποχής κοστίζει πολύ άκριβά), τέλος, μ' έναν τρόπο γενικό, θέματα πού δέν απαιτούν μεγάλη «τεχνικά» μέσα και πολυάριθμο προσωπικό (τεχνικό και καλλιτεχνικό). Μιά άλλη προϋπόθεση είναι ή πολύ καλή όργάνωση της παραγωγής της ταινίας και ή άυστηρή τήρηση του προγράμματος του γυρίσματος. Όλοι οί κινηματογραφιστές ξέρουν πώς ή μη τήρηση αυτού του «χρυσού κανόνα» είναι ή κύρια αίτία της οικονομικής έπιβάρυνσης μιάς ταινίας, πού είναι, μάλιστα, τόσο μεγαλύτερη όσο μικρότερη είναι ή οικονομική έπιφάνεια της παραγωγής. Σ' αυτά, θά πρόσθετα κάτι άκόμα: τήν άνάγκη γιά τήν εγκαθίδρυση ενός άλλου, ενός νέου «στυλ γυρίσματος», πολύ πιο άλπολημένου και πιο εύέλικτου άπ' αυτό πού ξέρουμε. Ο παραδοσιακός κινηματογράφος μās έχει κληροδοτήσει ένα στυλ γυρίσματος κάπως πομπώδες και δυσκίνητο. Σέ άρκετές περιπτώσεις αυτό ξεκινάει από όρισμένους τεχνικούς καταναγκασμούς, και άσφαλώς υπάρχουν «γυρίσματα» πού είναι περίπλοκα στην τεχνική τους έκτέλεση· αλλά από ένα σημείο και πέρα αυτό καταλήγει νά είναι ένας τρόπος δουλειάς χωρίς οί πραγματικές άνάγκες νά τό απαιτούν. Τό κυριότερο όμως πού

συνηγορεί γι' αυτή την άπλοποι-
ηση στὸν τρόπο τοῦ γυρίσματος
εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἐξέλιξη τῶν τεχνι-
κῶν μέσων τοῦ κινηματογράφου.
Ἡ εὐαισθησία πού ἔχουν στὸ
φῶς, σήμερα, οἱ διάφοροι τύποι
τοῦ φιλμ, ἡ χρήση τοῦ ἐγχρωμου,
πού εἶναι πολὺ ἀπλούστερο στὴν
ἐπεξεργασία του ἀπ' ὅ,τι τὸ
ἄσπρο-μαῦρο, ἡ τελειοποίηση
(πού συμβαδίζει μὲ τὴν εὐχρη-
στότητα) τῶν μέσων τῆς λήψης
τοῦ ἡχου καὶ γενικότερα ἡ ἀπλο-
ποίηση ὁλόκληρου τοῦ τεχνικοῦ
ἐξοπλισμοῦ, ἐπιτρέπουν ἕνα ρυ-
θμὸ γυρίσματος πολὺ ταχύτερο,
πράγμα πού μεταφράζεται σὲ ση-
μαντικὴ πτώση τοῦ κόστους
παραγωγῆς ἀπὸ δύο αἰτίες:
πρῶτα-πρῶτα γιατί ὁ συνολικὸς
ἄριθμὸς ὥρῶν ἐργασίας μειώνε-
ται καὶ δεύτερο γιατί ὁ ἄριθμὸς
τῶν προσώπων πού εἶναι ἀπα-
ραίτητα γιὰ τὸ γύρισμα τῆς ται-
νίας, περιορίζεται.

Ἐπὶ αὐτῇ ἡ ἀντίληψη ὅτι αὐτὸς
ὁ «φτηνὸς κινηματογράφος» εἶ-
ναι λίγο ἕνας κινηματογράφος
«ἐκπτώσεων», περιοριστικὸς
στὴν ἐλεύθερη ἐκλογή θεμάτων
καὶ στὴν ἐλευθερία τοῦ σκηνο-
θέτη νὰ «γυρίσει» ὅπως αὐτὸς
«θέλει» τὴν ταινία του. Ἀλλά,
μπορεῖ ν' ἀναρωτηθεῖ κανεὶς,
κατὰ πόσο μιά ταινία μὲ ψηλὸ
κόστος παραγωγῆς δέν εἶναι,
ἐπίσης, περιοριστικὴ γιὰ τὴν
ἐλευθερία ἐνός σκηνοθέτη· γιατί
εἶναι λογικὸ νὰ ὑποθέσει κανεὶς,
πὼς ἕνα παραγωγὸς πού ἐπενδύει
ἕνα σημαντικὸ ὕψος κεφαλαίων
σὲ μιά κινηματογραφικὴ παρα-
γωγή, θὰ θελήσει ἀσφαλῶς νὰ
διασφαλίσῃ προκαταρκτικὰ ὀρι-
σμένα ἐχέγγυα γιὰ τὴν κερδο-
φόρα ἀπόδοση τοῦ ἐπενδυμένου
κεφαλαίου του· καὶ κάτι τέτοιο
ἔχει ἀμεσῶς ἐπιπτώσεις καὶ στὴν
ἐπιλογή τῶν θεμάτων καὶ στὴν
ἐλευθερία τοῦ δημιουργοῦ τῆς
ταινίας. Γιατί, στὴν πραγματικό-
τητα, δέν εἶναι, συνήθως, τὸ θέμα
πού καθορίζει τὸ ὕψος κόστους
τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ τὸ ὕψος
τῶν κεφαλαίων πού ἐπενδύονται
πού καθορίζει τὴν ἐπιλογή τοῦ
θέματος. Ἄν λοιπόν ἔχει ἕνας
σκηνοθέτης νὰ διαλέξῃ ἀνάμεσα
στὸς περιορισμοὺς μιάς φτηνῆς
ταινίας ἢ στοὺς οἰκονομικοὺς
καταναγκασμοὺς μιάς πολυδά-
πανης παραγωγῆς, τὸ πιθανότερο
εἶναι πὼς ὁ βαθμὸς περιστολῆς
τῶν ἐλευθεριῶν του αὐξάνεται μὲ
τὴν δευτέρη ἐπιλογή· σ' αὐτὴν τῆς
ἀκριβοῦς παραγωγῆς. Ἔτσι κι ἀλ-
λιῶς, οἱ ἐπιλογές πού ἔχει νὰ κά-
νει κανεὶς σήμερα, εἶναι ἀνάμεσα
σὲ καταστάσεις λιγότερο ἢ περισ-
σότερο περιοριστικῆς τῆς ἐλευθε-
ρίας του· μ' ἄλλα λόγια νὰ δια-
λέγει κανεὶς τὴν λιγότερο κακὴ
περίπτωση... Ἀλλὰ ἡ πραγματο-
ποίηση μιάς ταινίας εἶναι μιά
πρᾶξη συλλογική. Ἔστω καὶ ἂν ὁ
σκηνοθέτης εἶναι ὁ τελικὸς υπεύ-

θυνος καί, συνεπῶς, αὐτὸς πού
ἀποφασίζει τελικὰ γιὰ ὅλα τὰ ζη-
τήματα – τουλάχιστο αὐτὰ πού
ἀφοροῦν στὴν πνευματικὴ ὑπό-
σταση μιάς ταινίας – ἡ συνεργα-
σία τῶν ὑπόλοιπων παραγόντων
εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὁλο-
ποίηση αὐτῶν τῶν ἀποφάσεων.
Γιὰ νὰ μπορέσει ὁ «φτηνὸς κινη-
ματογράφος» νὰ γίνῃ μιά πρα-
κτικὴ σὲ εὐρύτερη κλίμακα, σάν
μοναδικὴ λύση στὴν κρίση πού
περνάμε σήμερα, θὰ ἀπαιτοῦσε
τὴν προσχώρηση σ' αὐτὴ τὴν οἰ-
κονομικὴ λογικὴ καὶ τῶν ἄλλων
παραγόντων πού συμβάλλουν
στὴν πραγματοποίηση μιάς ται-
νίας· κατὰ πρῶτο λόγο τῶν τε-
χνικῶν καὶ κυρίως τῶν τεχνικῶν
πού συμμετέχουν στὸ «γύρισμα»
μιάς ταινίας.

Οἱ ἄμοιβές πού προβλέπονται
σήμερα ἀπὸ τὴν Ε.Τ.Ε.Κ. – τὸ
σωματεῖο τῶν τεχνικῶν τοῦ κινη-
ματογράφου – εἶναι δυσβάστα-
κτες γιὰ μιά ταινία τῆς ὁποίας ὁ
προϋπολογισμὸς δέ θὰ ξεπερ-
νοῦσε τὸ ἕνα ἑκατομύριο. Μὲ τὰ
σημερινὰ δεδομένα τῶν ἁμοιβῶν,
γιὰ 4 ἐβδομάδες γυρίσματος, μ'
ἕνα μίνιμουμ συνεργεῖο ὀκτώ
ἀτόμων, οἱ ἄμοιβές τῶν τεχνικῶν
θ' ἀντιπροσώπευαν τὸ 40% περί-
που τοῦ συνολικοῦ κόστους
παραγωγῆς, ποσοστὸ πολὺ ὑψηλὸ
γιὰ μιά φτηνὴ ταινία. Τὸ αἶτημα
πού θὰ μπορούσε νὰ διατυπωθεῖ
πρὸς τὴν Ε.Τ.Ε.Κ., δέν εἶναι νὰ
παραχωρήσῃ κάποιο μέρος ἀπὸ
τὶς οἰκονομικὲς κατακτήσεις τῶν
ἐργαζόμενων στὸν κινηματογρά-
φο. Αὐτὸ πού θὰ μπορούσε νὰ
ζητήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν Ε.Τ.Ε.Κ.
εἶναι νὰ συμβάλῃ στὴν ἐπιδίωξη
τοῦ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου
διαφοροποιώντας τὶς διεκδική-
σεις τῆς ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν πρό-
κειται γιὰ κάποια χολιγουντιανή
ὑπερπαραγωγή ἢ γιὰ τὴν προο-
πάθεια ἐπιδίωξης τοῦ Νέου Ἑλ-
ληνικοῦ Κινηματογράφου, ἐφ'
ὅσον τελικὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ πὼς ἡ
τελευταία ἐλπὶδα γιὰ κάτι τέτοιο
εἶναι οἱ φτηνές ταινίες.

Ἰδιο θὰ ἦταν τὸ αἶτημα καὶ γιὰ
τοὺς ἄλλους παράγοντες μιάς
ταινίας: τοὺς ἡθοιοὺς, τοὺς σε-
ναριογράφους, τοὺς μουσικοὺς
κ.λπ.

Συνοψίζοντας τὰ παραπάνω,
θὰ προσδιόριζα τὴν ἀφετηριακὴ
ιδέα γιὰ τὴν πρόταση τῶν ται-
νίων χαμηλοῦ κόστους, σὲ δύο
σημεῖα:

1ο) Ὁ κινηματογράφος – κι
ὄχι μόνο ὁ ἑλληνικὸς – περνάει
κρίση ἐξ αἰτίας, κατὰ κύριο λόγο,
τοῦ συναγωνισμοῦ ἀπὸ τὴν τηλε-
όραση. Πρόκειται ἐπομένως γιὰ
κρίση κατανάλωσης τῶν ταινιῶν,
πού μεταφράζεται σὲ τεράστια
πτώση τῶν εἰσληγμάτων καὶ ἄρα σὲ
μείωση τῶν ἐσόδων μιάς ταινίας.
Μοναδικὴ ἀπάντηση στὶς χαμη-
λές εἰσπράξεις, φαίνεται νὰ 'ναι
τὸ χαμηλὸ κόστος.

2ο) Τὸ κράτος ὀφείλει νὰ πά-
ρει μέτρα προστασίας τῆς ἐγχώ-
ριας παραγωγῆς· ἀλλὰ τὸ κράτος
θὰ ἐνισχύσει – ἐάν ἀποφασίσει
κάτι τέτοιο – ἕναν κινηματο-
γράφο κατ' ἀρχὴν σύμφωνα μὲ τὰ
συμφέροντα καὶ τὸ σύστημα
ἀξιών πού ἐκπροσωπεῖ.

Τὸ ζήτημα δέν εἶναι νὰ ξανα-
στήσουμε στὰ πόδια τοῦ ἕνα «ρὸζ
κινηματογράφου» σάν αὐτόν πού
γνωρίσαμε μέχρι σήμερα, ἀλλὰ
ἕναν κινηματογράφο σοβαρὰ
προβληματισμένο καὶ περισσό-

τερο ἐλεύθερο.

Ἡ ἴδια λογικὴ ἰσχύει καὶ γιὰ
τοὺς μεγάλους παραγωγούς: Ὅσο
πιὸ μεγάλα εἶναι τὰ ἐπενδυμένα
κεφάλαια, τόσο μεγαλώνει κι ὁ
βαθμὸς ἐξάρτησής ἀπ' αὐτά. Κι
ὅσο ἡ κρίση συνεχίζεται, τόσο
αὐτὴ ἡ ἤδη ὑπάρχουσα ἐξάρτηση
μεγαλώνει. Δέν εἶναι σίγουρο
πὼς οἱ «φτηνές ταινίες» θὰ δώ-
σουν ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ προ-
βλήματα. Ἀλλὰ εἶναι ἴσως μιά
δυνατότητα πού ἀξίζει νὰ δοκι-
μάσουμε.

βιβλία γιὰ τὸ καλοκαίρι

Μάρκ Τουαίν
Οἱ περιπέτειες τοῦ
Χάκλεμπερυ Φίν

Προσπέρ Μεριμέ
Χρονικὸ τῆς βασιλείας τοῦ
Καρόλου ΙΧ

Μπράνιμιρ Στσεπάνοβιτς
Στόμα γεμᾶτο χῶμα

Μάξ φόν ντέρ Γκρύν
Φωτιά καὶ ἀντιφέγγισμα

Μπέρτολτ Μπρέχτ
τὸ ρομάντσο τῆς πεντάρας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ
Ζαλλόγγου 9 τ. τηλ. 36.19.724

•ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ•

«Ο Δορυφόρος Παρθενώνας;»

Της Έφης Στρούτζα

Η τεχνοκριτικός Έφη Στρούτζα, πού από χρόνια ζει και εργάζεται στην Ιταλία, μās έστειλε με άφορμή ένα άρθρο του γνωστού γάλλου κριτικού Pierre Restany, τό κείμενο πού δημοσιεύουμε σήμερα. Παράλληλα, και για ενημέρωση τών αναγνωστών μας, αναδημοσιεύουμε από τό ιταλικό «L'Espresso» τό άρθρο του γάλλου κριτικού.

Εμφανίστηκε τελευταία στο έβδομαδιαίο περιοδικό «L'Espresso» (τ.17, 1/5/77) ένα σημείωμα πάνω στη σύγχρονη ελληνική τέχνη, με τόν τίτλο «Ο Πλανήτης Παρθενώνας», γραμμένο από τό γάλλο, αλλά διεθνούς φήμης, κριτικό τέχνης Πιέρ Ρεστανύ. Ώθούμενοι από κίνητρα αντικειμενικής κι ακριβούς τεκμηρίωσης της σύγχρονης ελληνικής καλλιτεχνικής πραγματικότητας, όπως είναι σήμερα, θέλουμε να προσθέσουμε τούτο τό «ενημερωτικό» σημείωμα πάνω στις υποθέσεις του.

Διαδίδουμε σε τούτη την περιγραφή ότι «μετά την απελευθέρωση πού άρχισε τό 1974. ξεκίνησε ένα ρεύμα επαναπατρισμού: πού δέν έφερε άλλο αποτέλεσμα από τό να έξαρθούν οι αντιφάσεις μεταξύ της Ελλάδας του διασποράς και της Ελλάδας του έσωτερικού». Έτος, λοιπόν,

1974: ιστορικά, έτος απελευθέρωσης από τη δικτατορία τών συνταγματαρχών. Για έναν Έλληνα είναι μία στιγμή αποφασιστική. Τόσο όσον άφορά τις προσδοκίες του για αλλαγή όσο και σε σχέση με τό ζύγισμα πού κάνει με τόν ίδιο τόν έαυτό του, με τις έμπειρίες του και τη συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια τούτης της παύσης και του πνευματικού λήθαργου. Για έναν καλλιτέχνη, προστίθεται σε τούτο τόν προβληματισμό και τό θέμα της επιλογής του τρόπου με τόν όποιο ή καλλιτεχνική του λειτουργία θά μπορούσε να συμβάλει πίο έποικοδομητικά μέσα σε τούτο τόν πολύτεχνο κοινωνικό χώρο, ταλαιπωρημένο από τις ξένες κυριαρχίες.

Όπως πολύ σωστά σημειώνεται, μετά τό 1974 πραγματοποιήθηκε ένα ρεύμα επαναπατρισμού από διάφορους καλλιτέχνες,

έγκαταστημένους σποραδικά σε διάφορα σημεία της σφαίρας κι από τόσα χρόνια, πρίν ακόμη κι από την έλευση της δικτατορίας. Επομένως, έτος 1974, πολιτικά σημαντικό για την Ελλάδα, αλλά, «συμπτωματικά», μία χρονιά όπου ή κρίση της καλλιτεχνικής επιβίωσης επιδεινώνεται και γίνεται όλο και πίο προβληματική και σε διεθνές επίπεδο. Τούτη ή χρονολογική σύμπτωση μάς καθιστά πολύ επιφυλακτικούς στο ν' αποδώσουμε γενικά κι αποκλειστικά στύς Έλληνες καλλιτέχνες της διασποράς τό φωτισμένο τού ήρωα πού πολέμησε έξω και να σκιασούμε στο φόντο τούτης της εικόνας την παρουσία και την επιβίωση, τουλάχιστο την ήθικη, τών Έλλήνων καλλιτεχνών πού παρέμειναν στην Ελλάδα τά χρόνια τούτου του απόλυτου πολιτιστικού περιθωριασμού: μία πραγματική κατάσταση πού θά ήτανε άνακριβές να μην την υπογραμμίσουμε. Τό ν' άποπειραθούμε δέ να τη διαστρεβλώσουμε, θά 'τανε πράξη απαράδεκτη, ακόμη -θέλουμε να πιστεύουμε - κι από τό σώμα της διασποράς, λόγω σεβασμού προς τούτη την ελληνική ιστορική στιγμή και λόγω άρνησεως της εκμετάλλευσής της για την έξυπνέτησή του σκοπού να έξαρθεί ή επανεμφάνισή τους στο ελληνικό έδαφος.

Ο Έλληνας αυτό - έξόριστος υπήρξε πάντα ένα κοινό φαινόμενο της ελληνικής κοινωνίας και ή επάνοδός του γίνονταν πάντα

υποδεκτή ή ενδιαφέρον και καλή διάθεση, έφ' όσον τούτη σήμαινε έναν πραγματικό διάλογο μεταξύ της πραγματικότητας πού είχε αφήσει πίσω του και της πραγματικότητας πού είχε ζήσει έξω. Αντίθετα ό «Emigré - Grec» πού έπιστρέφει με ύφος έξουσιαστού, έξοπλισμένος μ' επιδερμικές καινοτομίες και προϊόντα εισαγωγής πού μπορούν να χρησιμεύσουν σάν άλλα επιθέματα μονάχα πάνω στην ήδη υπάρχουσα ελληνική δομή, υπήρξε πάντα αντικείμενο έμπαιγμού για τη ρηχότητα της ικανότητάς του ν' άφομώσει μίαν ειδική ταυτότητα. Η Ελλάδα δέν είναι κλειστή απέναντί τους, αλλά επιθυμεί να διαπιστώσει τη δυνατότητα ιδιοποίησης τών νέων άποκτημάτων και κατακτήσεων στην οργανική λειτουργία τους μέσα στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνικής ταυτότητας. Και μπορεί να έρωτηθεί: Ποιά είναι τούτη ή ελληνική ταυτότητα; Πού μπορούμε να την έντοπίσουμε; Ίσως στην έννοια της αντίθεσης. Στίς τόσες έννοιες πού πάντα χαρακτηρίσανε την ελληνική κοινωνία. Από την αντίθεση μεταξύ του άτομικισμού, του πόθου γι' αυτονομία και μιάς ζωής ανέκαθεν έξαρτημένης από διάφορες δεσμεύσεις. Μεταξύ της «μυθικής κληρονομιάς» ενός λαμπρού παρελθόντος και μιάς ζωής συντρεφόμενης από την άθλιότητα και την ταπεινωτική στέρηση. Μεταξύ της άναξήτησης του φω-

— «Ο Πλανήτης Παρθενώνας» Του Pierre Restany —

Κατοχή, εμφύλιος πόλεμος, δικτατορία: ή σύγχρονη Ελλάδα γνώρισε πολλές κακοτυχίες. Η έσωτερική πολιτική δικαίωσε τά διάφορα κύματα μεταναστεύσεων πού, κυρίως, έξασθένισαν τη διανοούμενη élite της χώρας. Μετά την απελευθέρωση πού άρχισε τό 1974, ξεκίνησε ένα κίνημα επαναπατρισμού: τό αποτέλεσμα δέν ήτανε άλλο από τό να έξαρθούν οι αντιφάσεις μεταξύ τών Έλλήνων της διασποράς και τών Έλλήνων του έσωτερικού.

Στό πεδίο της τέχνης, ή αντίφαση άγγίζει τά όρια του παραδόξου. Η ελληνική τέχνη της διασποράς, απόλυτα ένταγμένη στην διεθνή κίνηση, άντανανκλά τούς προσανατολισμούς της δημιουργικής σύγχρονης σκέψης, όπου πρόσφερε μερικά πολύ σημαντικά όνόματα: στην Άμερική τόν άφηρημένο έξπρεσιονιστή Στάμο, τή «στάρ» του νέου Χρύσα, τόν εκλεκτικό κ' ιδιοφυή Σαμαρά· στην Εύρώπη, τόν Τάκη, πρωτοπόρο του ήλεκτρομαγνητισμού, τό Γαίτη, δεινέτα της σχολής του Παρισιού, τό Νίκο, έναν από τούς πατέρες της μηχανικής τέχνης, και τούς Παύλο, Τσόκλη,

Κανιάρη, Κουνέλη, Τουζένη. Μία λίστα μακριά, για να την έξαντλήσουμε. Θά μπορούσαμε ν' άναφέρουμε ακόμη μερικές δεκάδες τούτων τών «διεθνών» πού μιλάνε τη γλώσσα της έποχής τους και πού με άμχανία ξαναβρίσκουν τούς ντόπιους συνανθρώπους τους έμπλεγμένους σόν μετα-μπρεσιονιστικό ή μετα-κυβιστικό κονφορμισμό και στη φαντασιόπληκτη έρευνα ενός φολκλόρ sui generis.

Τό πρόβλημα γεννιέται από τό γεγονός ότι οι έξόριστοι καλλιτέχνες κ' οι καλλιτέχνες πού έμειναν στην Ελλάδα συναντιούνται όλο και περισσότερο από τό 1974 κ' ύστερα. Κάποτε οι δύο τούτες παρατάξεις άνήκανε σε δύο διαφορετικούς κόσμους. Σήμερα, οι πρώτοι εισβάλλουν στην άγορά του έσωτερικού. Έχουν άνοιξει 30 γκαλερί στην Άθήνα, όπου ή καλλιτεχνική ζωή κυριαρχείται από τό μεγάλο έμπορο, Ίόλα, πού, άφου έκλεισε τά μαγαζιά σχεδόν παντού σόν κόσμο, άποβλέπει να τελειώσει ώραία τη ζωή του εδώ. Ο Παυλίδης, δημοσιολόγος και διευθυντής της κα-

λερί ΔΕΣΜΟΣ, διακηρύσσει Ένα διαγωνισμό ιδεών και προωθεί μία «καμπάνια» τύπου έν δψει της πιθανής Ίδρυσης ενός Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης. Η πρωτεύουσα του Βορρά, ή Θεσσαλονίκη, ακολουθεί την Άθήνα στην εκμοντερνιστική της όρμη.

Οι ντόπιες δόξες βλέπουν τό μονοπώλιό τους ν' άπειλείται. Δέν τούς άπομένει παρά ή διοίκηση και ή διδασκαλία. Προσκόλλονται μεταξύ τους, μπλοκάροντας μ' αυτό τόν τρόπο τη φυσιολογική εξέλιξη της γνώμης. Τό «άτοψ» τους είναι ή άμυνα της «ελληνικότητας»: ένας άθηναιός τεχνοκρίτης προσοδύρισε τις έξι διαβαθμίσεις κριτηρίων και, από τούτο τόν πίνακα, προκύπτει ότι τό πρωτεϊόν είναι ή άρνηση τών κοσμοπολιτικών αξιών πού υπάρχουν στο έξωτερικό.

Η άκρα άριστερά τών μαοιστών και τών άριστερών σταλινιστών προασπίζει τις παραδοσιακές αξίες και, παράδοξα, μέσω τούτων τών τελευταίων, κ' ένα όπισθοδρομικό έμπορικό κύκλο élite, διαθρομένο μέσα σε στενό κύκλωμα. Σ' αυτό τό άνασταλτικό περιβάλλον ένας δλόκληρος

τομέας της ελληνικής κοινότητας, φανατικά προσδεμένος στους έθνικούς μύθους της, στρέφει όλη την προσοχή στο παρελθόν του και προσφασίζεται ν' άγνοεί ένα παρόν πού περιπλέκει δλόκληρο τόν πλανήτη και πού ξαναεμφανίζεται μαζικά στο χώρο της καταγωγής του, άφου επιβλήθηκε στο Παρίσι και στη Ν. Υόρκη. Μία χούφτα από πλούσιους βιομήχανους, μεγάλες κυρίες και διαπρεπείς άπογόνους, είναι οι διαιτητές της κατάστασης: ό διεθνής σνομισμός πού αντιπροσωπεύουν, θά υπερισχύσει απέναντι της ψευδαίσθησης της συνέχειας μιάς ιστορίας χιλιετηρίδων.

Τή στιγμή πού άφήνω την Άθήνα, τούτη την πρώτη άνοιξη, οι φίλοι μου έπιμένουν να δώσω μία τελευταία ματιά σόν Παρθενώνα, προτού μπει κάτω από τη γνάλα, για να προστατευθεί από τη μόλυνση της μοντέρνας άτμόσφαιρας. Τό πρόβλημα της Άκρόπολης ένσαρκώνει στην πέτρα την άσθένεια τούτης της κοινότητας: τη δυσκολία του να είσαι Έλληνας σήμερα.

τισμού σε χώρους έξω από τα ελληνικά όρια, και, σε αντιδιαστολή, της παράλληλης προσκόλλησης όλο και πιο έντονα σε ό,τι τούτη ή κοινωνία εγκαταλείπει κι απαρνείται. Μιά ολόκληρη σειρά από αντιθέσεις, που θά ήτανε έδω άδύνατο να εξαντλήσουμε, αλλά που επέδρασαν βαρυσήμαντα πάνω στην ελληνική ψυχολογία και που της μετέδωσαν μία προδιάθεση δυοπιστίας απέναντι στα εισαγόμενα προϊόντα, και σε παράλογη αντίθεση με το ένδιαφέρον που η ίδια ή κοινωνία εκδηλώνει για την υποδοχή τους. Θά μπορούσε να πει κανείς ότι ή ελληνική κοινωνική ψυχολογία είναι διαμορφωμένη σε αντίθετη ροπή από την ελληνική πολιτική τακτική που κυριάρχησε σ' όλο το φάσμα της ιστορίας της νεώτερης Ελλάδας. Ύστερα, τούτη ή προδιάθεση να ξετάζουμε και ν' αναλύουμε προσεχτικά κάθε χειρονομία γενναϊόδοξης κι επιβλητικής «δωρεάς», άς μή μās φανεί τόσο άλλόδοξο χαρακτηριστικό για τους έφευρέτες του «Δούρειου Ίππου». Τούτη είναι ακόμη μία άλλη πραγματικότητα που δεν θά 'πρεπε να υποτιμηθεί. Είναι ένα χαρακτηριστικό που δεν πρέπει να τό συγχέουμε, όπως γίνεται στη ρεσανιανή έρμηνεία, με «άρνηση των κοσμοπολίτικων αξιών που υπάρχουν στο έξωτερικό». Αντίθετα, αντιπροσωπεύει μία τάση ρασιοναλιστική να ζήσουμε το αωρό των εισαγόμενων προϊόντων ώστε να μην ανατραπεί ανεπανόρθωτα ή ισορροπία μεταξύ εξέλιξης κι αφομοίωσης. Στήν ειδική περίπτωση της καλλιτεχνικής κατάστασης, τούτη ή τάση μπορεί να θεωρηθεί σάν μία θετική άρχή για ν' αποφευχθεί μία «έκρηξη» στην αγορά, σάν αποτέλεσμα μίας ανεξέλεγκτης εισροής. Κάτι που θά 'τανε, κυρίως, εις βάρος του ντόπιου καλλιτέχνη, κι όχι μονάχα από την υπαρκτική άποψη, λόγω του άκριτου αντίτιμου που θά πληρώσει παραγκωνιζόμενος από τό πεδίο της καλλιτεχνικής διαδικασίας. Συνεπώς, ή «άρνηση των κοσμοπολίτικων αξιών» μετατρέπεται σε άρνηση των κοσμοπολίτικων τιμών, πού, στην σύγχρονη τέχνη, δεν προσφέρουν τίποτε λιγότερο από την ανάθεση του ρόλου ενός όργάνου επένδυσης, καταντώντας την καλλιτεχνική «άξια» μία και την αυτή έννοια μίς έμπορικé τιμή του καλλιτέχνη. Ούτε, επίσης, τούτη ή «νεοελληνική» προδιάθεση δυοπιστίας απέναντι στον «κοσμοπολιτισμό» που εισόρησε στην Ελλάδα, θά 'χε ποτέ εκδηλωθεί, αν δεν είχε γίνει αντιληπτή ή έλλειψη ένδιαφέροντος από την πλευρά των «διατητών» των «διεθνών» να δημιουργήσουνε μέσα στην Ελλάδα, παράλληλα με τον υψομό τους, τις προϋποθέσεις για μίαν ευρεία εκπολιτιστική

λειτουργία, που θά ενέπλεκε όλο τό δημιουργικό δυναμικό που υπάρχει στην Ελλάδα. Αντίθετα και δυστυχώς, δεν διαπιστώθηκε άλλο από μία διάθεση αντικατάστασης της «élite» «διαρθρωμένης σε στενό κύκλωμα», που αποδίδεται από τό Ρεστανύ στις καλλιτεχνικές τάξεις της «άκρας άριστεράς των μαοιστών και της άριστεράς των σταλινιστών», από έναν τζίρο από «πλούσιους διανοήμονες, μεγάλες κυρίες κι ένδοξους απογόνους» που άποτελούνε τους «διαιτητές» τούτων των «διεθνών». Είναι, λοιπόν, κατανοητό ότι ούτε ή μία ούτε ή άλλη από τις «élite» μπορούν να μās ικανοποιήσουν.

Άς προχωρήσουμε σε μίαν άλλη περιγραφή της ελληνικής τέχνης της διασποράς: τούτη, σύμφωνα με τον Pierre Restany, «άπόλυτα ένταγμένη στη διεθνή ροή, άντανανκλά μέν προανατολισμούς της σύγχρονης δημιουργικής σκέψης...» κι άκολουθεί μία λίστα όνομάτων αξιόλογων καλλιτεχνών, ήδη εκτιμηθέντες κ' υιοθετηθέντες από τό «μεγάλο έμπορο Ιόλα» (και φίλο του Ρεστανύ) ή ήδη περιστερφόμενοι στην τροχιά εισόδου για υιοθέτηση. Ωραία. Έτσι, μπορούμε για λίγο να σταθμεύσουμε πάνω στο τί σημαίνει «σύγχρονο» στο τεχνοκριτικό ιδίωμα. Ένα σύγχρονο καλλιτεχνικό έργο είναι, πρώτ' άπ' όλα, κάτι που γίνεται σύγχρονα με τή φυσική ζωή μας και, συνεπώς, σύγχρονα με την κοινωνικο - πολιτική και πολιτιστική ζωή μας. Ο βαθμός με τον όποιο τό «σύγχρονο» πνεύμα του εκτιμείται είναι άνάλογος με τό βαθμό στον όποιο ό καλλιτέχνης συνειδητοποιεί τά διώματα τούτης της πραγματικότητας μέσα στα φυσικά και κοινωνικά πλαίσια και στις αντιφάσεις των άνθρωπινω - πολιτικών ή ιδεολογικών διωμάτων του. Ο τρόπος με τον όποιο ό καλλιτέχνης τ' αντιμετωπίζει, τά εκφράζει, τά άρνείται ή τά μεταμορφώνει, διαφέρει άνάλογα με τό πολιτιστικό φόντο και περιβάλλον μέσα στο όποιο τούτη ή συνειδητοποίηση γεννιέται. Και τούτο ισχύει για όλες τις κοινωνικές πραγματικότητες που ζούνται σύγχρονα, αλλά πού, όχι πάντα, και κατά λογική συνέπεια, συμπίπτουν στα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά, στα ειδικά ιστορικά πλέγματα των προβλημάτων τους και σ' ότω καθ' έξης. Έπομένως, οι καλλιτέχνες που εργάζονται σε διάφορα γεωγραφικά σημεία εργάζονται και σε διάφορες ιστορικές στιγμές, παρ' όλο ότι αισθάνονται, ταυτόχρονα και σύγχρονα, τις άκτινοβολίες των πολιτικών και πολιτιστικών παρεμβολών που προέρχονται από τις ίσχυρές δυνάμεις. Τούτες οι άκτινοβολίες μορφοποιούν νέους

έρμηνευτικούς τρόπους και νέες μεθόδους επικοινωνίας στην τέχνη, αλλά είναι φόρμες και μορφές έκφρασης που είναι διωμένες μέσα στα πλαίσια ειδικών κοινωνιών και πολιτισμών. Άν τούτες οι καλλιτεχνικές διαμορφώσεις κι εξέλιξεις, σε τούτες τις διάφορες κοινωνικές και πολιτιστικές πραγματικότητες, γεννιούνται και αναπτύσσονται σάν φαινόμενο φυσικό κι «όργανικό» κι όχι σάν θεδιασμένος τοκετός, είναι έπόμενο ότι κ' ή έκφραστικότητα τους θά διαφέρει σε τόνους και βαθμούς έξομοίωσης από την «κοσμοπολίτικη» έκφραση που, άκριβώς για τούτο τό λόγο, δεν μπορεί να θεωρηθεί πιο σύγχρονη άπ' όλες τις άλλες. Γίνεται ίσως περισσότερο αισθητή γιατί εκπέμπεται και διαχέεται από ίσχυρότερους πομπούς, αλλά δεν έχει περισσότερο «σύγχρονο» πνεύμα ή μεγαλύτερη σημασία. Τό να ανταχθούμε σε μίαν έρμηνευτική τοποθέτηση που άποδίδει όλη τή βαρύτητα της μορφής της σύγχρονης σκέψης σε μίαν αφομοιωμένη επίδραση που προέρχεται κατ' ευθέαν από τή μεταπολεμική δράση των Ένωμένων Πολιτειών, δεν θά 'ναι άλλο από τό να συνθέσουμε την ιστορία της τέχνης του 20ού αιώνα με χονδροειδή τρόπο και με ιδεολογική προδιάθεση ταυτισμένη με την καταναλωτική. Αντίθετα, τό να έρηνήσουμε, ν' αναλύσουμε την επέκταση τούτης της επιρροής και, ταυτόχρονα, να μελετήσουμε πώς τούτη ή επιρροή έγινε ή όργα - νο εκμετάλλευσης ή αντικείμενο διαμαρτυρίας, κατάκρισης ή κι ακόμη αποβλήθηκε από κουλτούρες και καλλιτεχνικούς λειτουργούς, που νιώσανε και νιώθουνε τό βάρος του ίμπεριαλισμού ακόμη και στην καλλιτεχνική έκφραση και πού δεν αποφεύγουνε να την αντιμετωπίσουνε, αλλά την αντικρίζουνε από σκοπιά πού δεν άλλοιώνει την άτομική τους διανοητική και ψυχολογική φυσιογνωμία, θά 'τανε ίσως μία μέθοδος πιο αντικειμενικά κριτική.

Μέσα στα πλαίσια του θέματος τού τί είναι «σύγχρονο», και βασιζόμενοι πάνω σε τούτες τις δεδομένες συνθήκες που συγκεκριμενοποιούν τό «σύγχρονο» σε μία μορφή «έλιτιστική», τό έρώτημά μας είναι άν δεν θά 'πρεπε να είναι μία πιο έγκυρη ιδεολογική τοποθέτηση, ή ισοτίμη αξιολόγηση των καλλιτεχνών που βαδίζουνε άμφοισθενώς την αποκλειστικότητα του καλλιτεχνικού συγκεντρωτισμού και πού εργάζονται έξω από τά έδραιωμένα κυκλώματα, παρ' όλο ότι έχουν γνώση της ύπαρξής τους; Μπορεί, σε όρισμένες περιπτώσεις, οι όρδοι έρευνας ή έκφρασης πού τούτοι οι καλλιτέχνες υιοθετούν ν' άναγνόνται συνειδητά στις διά-

σεις προτάσεων αισθητικής άνάλυσης ή έννοιολογικής προσέγγισης πού έχουνε ήδη υιοθετηθεί, αλλά πού στόχος τους είναι να τις διερευνήσουνε μόνοι τους για να τους φέρουνε σε διαφορετικές κατευθύνσεις, όπου θά μπορούσανε να βρουνε τό δικό τους σημείο έπαφής με τά παρόντα κοινωνικά και πολιτιστικά τους προβλήματα. Γιατί άρνούμεθα ή άποφεύγουμε ν' άναγνωρίσουμε σε μία τέτοια τάξη καλλιτεχνών και σ' έναν τέτοιο γνήσιο προβληματισμό μία πραγματική εκπολιτιστική λειτουργία; Δεν είναι ό σκοπός του κριτικού τέχνης να έμβασθύνει σε κάθε άτομικό καλλιτεχνικό ή πολιτιστικό πρόβλημα, μ' άλλα λόγια, να θέσει ουσιαστικά σ' έκκίνηση τον αναλυτικό και κριτικό του μηχανισμό, άποκαλύπτοντας την εύκολη δόδ που άκολουθεί γενικούς σχηματισμούς μαζικής άρχειοθέτησης; Τό να κατατάξουμε σε ομάδες και ν' αξιολογήσουμε τή συμμετοχή τέχνης βασιζόμενοι πάνω σε κριτήρια διάκρισης μεταξύ «κοσμοπολίτικης» και «μή κοσμοπολίτικης», διάκριση πού, σε τελευταία άνάλυση, σημαίνει τέχνη ή υιοθετημένη από τους «διαιτητές», πού άποτελούνται - όπως σωστά σημειώνει ό Ρεστανύ - «άπό μία χορδή από τό ν' άπορρίψουμε διωμήχονους, μεγάλες κυρίες κι ένδοξους απογόνους...», ή «μή υιοθετημένη», δεν έξυπηρετεί άλλο σκοπό έκτός από τό ν' άπορρίψουμε πιο εύκολα αυτό πού δεν έχει θέση στο «διεθνή ονομασίον». Μία τέτοια άσκηση, τελικά, έξυπηρετεί τή στερεοποίηση των δομών πού χειρίζονται τή ζωή του καλλιτέχνη κι όχι πάντα εις όφελος της καλλιτεχνικής του εξέλιξης.

Μά σε τούτη την Ελλάδα, πού, σύμφωνα με την εικόνα πού περιγράφει ό Ρεστανύ, φαίνεται ν' άρνείται ή ν' άγνοεί «τό παρόν πού περιπλέκει ολόκληρο τον πλανήτη...» και πού παρουσιάζεται να ζει στο φανταστικό κ' έτοιμόροπο πλανήτη της, υπάρχει μία έναλλακτική ζωή, ένα καλλιτεχνικό δυναμικό με καθαρή όραση του τοπικού και συγχρόνου του παγκόσμιου παρόντος; Προσφέρει ή Ελλάδα καλλιτέχνες πού, θά 'λεγε κανείς, ότι βρίσκονται στη μέση δόδ, αλλά πού, για να προσδιοριστεί με άκρίβεια, αντιπροσωπεύουνε τή νέα καλλιτεχνική ζωή πού στα έπόμενα χρόνια θά ζυμωθεί σε κάτι πού δεν γνωρίζουμε ακόμη, αλλά πού δεν είναι ούτε άνετα εγκατεστημένοι στους άνετους των μεγάλων της αγοράς, ούτε αντιπροσωπεύουνε τό άπόλυτο της ελληνικής μυθολογίας ή τις έπίσημες αισθητικές γεαμμές της παραδοσιακής άριστεράς;

Άν άποπειραθούμε να χαράξουμε τούτο τον τόπο με μία

πάγια νεκρική φυσιογνωμία, τότε πώς εξηγούνται τόσοι ζωντανοί βλαστοί σε διάφορους άλλους τομείς της τέχνης, στον κινηματογράφο, στο θέατρο, στη σύγχρονη μουσική ή στην ποίηση; Πώς μπορούμε να δεχθούμε την ύπαρξη μιάς έκφρασης απελευθερωμένης από παραδοσιακά κι όπισθοδρομικά στοιχεία σ' όλους τούτους τους τομείς, απομονώνοντας την εικαστική και πλαστική έκφραση απ' όλο το πλέγμα των τεχνών που, αναγκαστικά, συμβαδίζουν και συνεργάζονται με ανανεωτικό ρυθμό μέσα σε τούτα τα πολιτιστικά πλαίσια; Τήν τελευταία περίπου δεκαετία, υπάρχει ένα ανθισμα στην ελληνική τέχνη, που δεν έχει επιδωληθεί διεθνώς, αλλά που έχει σαν κύριο χαρακτηριστικό τη ζωντανή επιθυμία να υπάρξει στο καλλιτεχνικό κ' εκφραστικό πεδίο με αυτονομία. Νά δράσει λειτουργικά με μιά πραγματική διαλεκτικότητα σε σχέση με το κοινό, παρ' όλο ότι επιλέγει αντιπαρδοσιακή διάλεκτο.

Σε τούτο το στιγμιαίο και περιληπτικό σκίτσο, δημιουργία του Ρεστανί και κατά παραγγελία εκείνων που προωθούν τον «κομπολιτικό» αποικισμό, τούτη η πραγματική κατάσταση αγνοείται. Νά τό αποδώσουμε σε παραδρομή (άλλα γνωρίζουμε ότι ο ευέλκτος κριτικός είναι όξείας όρασης), σε επαγγελματικό δίτιμο ή στην εξυπηρέτηση των ανταγωνιστικών κανονισμών; Όποιο κι αν είναι τό αίτιο της παράλειψης της σημαντικής τούτης καλλιτεχνικής ύπαρξης, τό αποτέλεσμα της ατελούς περιγραφής είναι ή διαστρέβλωση της ελληνικής καλλιτεχνικής πραγματικότητας σήμερα. Ακυρώνεται, ό,τι τό ένδιαφέρον ζει, συμβαίνει ή γεννιέται, έξτός από τό «κομπολιτικό» που μόλις έχει λανσαρισθεί στην «παρθένα» πρωτεύουσα.

Δέν θά θέλαμε, γι' αυτό, να συμπεράνουμε ότι γιά τήν «κομπολιτική» κριτική, αξία έχει μονάχα ή τέχνη που παράγεται από καλλιτέχνες που είναι τοποθετημένοι μέσα σ' ένα χώρο του οποίου τά υπερωκεανειακά κ' ευρωπαϊκά σύνορα σχηματίζουν μιά τεράστια αυτοκρατορία πού,

αναγκαστικά, γιά τούς υπόλοιπους κατοίκους τούτης της σφαίρας δέν απομένει παρά ή έλλειψη ν' αποικιοκρατηθούν κατοπροαίρετα. Σε μιά τέτοια δέ περίπτωση, ή αποικιοκρατία μήπως ήδη διαδικάζεται μέσω της μεταμόσχευσης της «κομπολιτικής» αγοράς στην Έλλάδα και μέσω της εκμετάλλευσης των ίδιων των Έλλήνων, άμοιροι έπαναπατρισθέντες, πού, διαφορετικά, θά είχανε τή δυνατότητα νά δράσουνε λειτουργικά κ' έποικοδομητικά, καλλιεργώντας τούτο τό έδαφος μαζί μ' αυτούς που τό διατηρήσανε εύφορο όλα τούτα τά χρόνια; Αν είναι έτσι, τότε κάθε άλλο παρά όπισθοδρομική προσκόλληση εκδηλώνουν οι «άλλοι Έλληνες» που αποβλέπουν νά έδραιώσουνε ένα διάλογο πιά άνοιχτό κι αποδεσμευμένο με τή δύση και που έμμένουν νά ποθούν νέες λύσεις γιά τήν καλλιτεχνική δραστηριότητα: λύσεις που θά δώσουνε ένα τέλος στην πολιτική και πολιτιστική αποικιοκρατία. Δέν ίκανοποιούνται από καμιά έδραιωμένη δομή, ούτε κι από τούτη τήν «έδραιωμένη σύγχρονη σκέψη». Ίσως νιώθουνε ακόμη έφηβοι, πρωτοδγαλτοι σε τούτο τό πεδίο του «μοντερνισμού» (κ' ύστερα από μιά σειρά από πικρές έμπειρίες διά μέσου μιάς άλυσίδας πολιτικών και πολιτιστικών ξένων κατοχών) γιά νά υποδεχθούν, και νά αποδεχθούν, άνευ όρων, οποιαδήποτε έπέμβαση τείνει νά περιορίσει τό χώρο δράσης τους.

Ό Παρθενώνας θά μπει κάτω από τή γνάλα. Έπιτέλους! Θά συμβολήσει, μ' αυτό τόν τρόπο, και χωρίς διαφορούμενη έννοια, τό τέλος του μύθου. Άλλά, τότε, άς φυλαχτούμε από τούς νέους μύθους κι άς μήν παραδélψουμε νά υπογραμμίσουμε ότι ή υπερεκτίμηση της σύγχρονης «κομπολιτικής» τέχνης ήδη τήν όδηγεί στά χρηματοκιώτια των μουσείων και στο παιγνίδι του σπεκουλαρίσματος του διεθνούς χρηματιστηρίου.

Υπάρχει ακόμη κάτι άλλο που μπορεί νά ειπωθεί, αν δέν έχουμε πρόθεση νά δηλώσουμε ότι σκοπεύουμε, στο σημείο τούτου, νά κλείσουμε τό κεφάλαιο της τέχνης του 20ού αιώνα.

•τηλεόραση•

«Παρασκήνιο» και παρασκήνιο

Τό σημείωμα αυτό δέν είναι «κριτικό». Άπλά, θέλει νά δείξει πώς μιά έκπομπή (ή μάλλον ένα «κομμάτι» της) που γενικά μάλλον έρεσε, μπορούσε νά είναι καλύτερη ή μάλλον πιά άληθινή, αν έλειπε ή — στην προκειμένη περίπτωση τουλάχιστον — «περίεργη» (αυτο)λογοκρισία. Η έκπομπή ήταν τό «Παρασκήνιο». Φιλοξενούμενο πρόσωπο ο Κώστας Νάσιος, πού, όπως «ουστήθηκε», «έχει κάνει τρείς ταινίες μόνος του, πήρε δύο βραβεία σκηνοθεσίας, αλλά εργάζεται σαν διευθυντής φωτογραφίας, στον κινηματογράφο — αν υπάρχει δέβαια». Θέμα ή ταινία που γυρίζει τώρα, τό «Βαρύ πεπόνι» του Παύλου Τάσιου.

Στό κείμενο που ακολουθεί υπάρχει ο διάλογος που μεταδόθηκε και (με ΠΛΑΓΙΑ στοιχεία) τά σημεία που κόπηκαν — τό γιατί είναι τό... ζητούμενο!

«— Άντιμετωπίσατε καμιά δυσκολία γυρίζοντας τήν ταινία αυτή;

— Όχι καμιά δυσκολία. Είχαμε όλα τά μέσα στη διάθεσή μας. Δέν μās έλειψε σχεδόν τίποτα, θά έλεγα. Όλα αυτά δέβαια ξεκινάμε από τό υπερβολικό ένδιαφέρον που δείχνει ή πολιτεία γιά τήν ανάπτυξη του ελληνικού κινηματογράφου. Σκεφτείτε ότι ζητήσαμε 18.000.000 γιά τήν πραγμάτωση αυτής της ταινίας και μās έδωσαν... 36.000.000! Στην αρχή δέβαια φέραμε αντιρρήσεις, τούς είπαμε πώς είναι πολλά τά λεφτά και μήπως θά ήταν προτιμότερο όρισμένα νά δοθούν σε κάποιους άλλους συναδέλφους, νά γίνουν δυό-τρείς ταινίες περισσότερες, νά υπάρξει μιά σχετικότερη κίνηση μέσα στον κινηματογραφικό χώρο. Φυσικά αυτό μās τό απέκλεισαν. Μās είπαν ότι δέν πρέπει κουδέντα νά γίνεται καν. Άλλωστε — είπαν — έμεις δέν θέλουμε τρείς ταινίες, αλλά μιά και καλή. Καί έπειδή έσείς είστε άνερχόμενοι, πιστεύουμε ότι είστε οι μόνοι που μπορείτε νά κάνετε μιά καλή ταινία και νά θγάλετε τά χρώματα της Έλλάδας έξω από τά σύνορα.

Και μή ξεχνάτε, μās είπαν, πώς τό σινεμά είναι ο καθρέφτης της χώρας. Δέν σās κρύβω ότι μās έγιναν πολλές πιέσεις γιά νά δεχτούμε αυτά τά χρήματα. Άλλωστε μήν ξεχνάτε πώς ζούμε σε μιά χώρα που είμαστε έλεύθεροι νά κάνουμε αυτό που μās λένε. Μετά από πολλή σκέψη και πίεση, δεχθήκαμε νά κάνουμε ένα συμβιβασμό στη ζωή μας ακόμη και πήραμε αυτά τά 36 εκατ. Παίρνοντας τά χρήματα αυτά όλο τό κινηματογραφικό συνεργείο ξεκίνησε γιά τή Δυτική Γερμανία, και συγκεκριμένα γιά τήν πόλη Κάλρσουη, γιά νά είμαστε σε καλή φυσική κατάσταση όταν θά άρχιζε τό γύρισμα. Έκεί με απογευματινούς περιπάτους, με καλή διατροφή και παίζοντας τίνις περάσαμε ένα μήνα πάρα πολύ ώραια και στην επιστροφή άρχισαμε τό γύρισμα της ταινίας που λέγεται «Τό βαρύ πεπόνι»... Ήταν τέτοια ή συμπαράσταση

της πολιτείας, που σκεφτείτε ότι στο σενάριο υπήρχε μιά σκηνή που δυό υποδούχια άνεβαίνουν κόντρα στο ρεύμα της Πανεπιστημίου και αντιμετωπίζαμε τό πρόβλημα αν θά έπρεπε νά γυρίσουμε τή σκηνή ή νά τήν καταργήσουμε διότι δέν είχαμε τά υποδούχια. Έ, μ' ένα τηλεφώνο που κάναμε, τήν έπαινε μέρα είχαμε τρία υποδούχια στο χώρο του γυρίσματος! Μετά τό τέλος του γυρίσματος δημιουργήθηκε τό έξής πρόβλημα: Άνοίγοντας τό κανάλι άδειάσανε τά νερά της Πανεπιστημίου, με αποτέλεσμα νά μέινουν εκεί τά υποδούχια και νά κλείσει ο δρόμος πέντε-έξι μέρες. Δέν έξρω αν περάσατε από κεί — θά τά είδατε.

Έπίσης άσπογη υπήρξε και ή συμπεριφορά των Σωματών Άσφαλείας. Σκεφτείτε, όπου πηγαίναμε γιά γύρισμα, μās ζητούσαν πάντα τήν άδεια λήψεως σκηνών και μιά μέρα που δέν τήν είχαμε μαζί μας, χρειάστηκε νά πάμε στο τμήμα γιά έξακριβωση. Έ, τί νά σās πώ! Μας μετέφεραν με τό 100!

— Η γνώμη σας γιά τό σινεμά; — Ποιό σινεμά; Αυτό είναι μουσειακό είδος πλέον στον τόπο μας και καλό θά είναι νά ρωτήσετε τίποτα αρχαιολόγους νά σās πουν.

— Προβλέπετε καμιά αλλαγή στον κινηματογραφικό χώρο; — Όχι, καμιά αλλαγή ούτε στον κινηματογραφικό χώρο ούτε πλατύτερα. Θά έλεγα, ή μόνη αλλαγή που γίνεται σε τούτο τόν τόπο έδω και πολλά χρόνια είναι στο μετεωρολογικό δελτίο, και αυτό τις περισσότερες φορές ξεφεύγει από τήν EMY.

— Η γνώμη σας γιά τήν ταινία; — Η γνώμη μου γιά «Τό βαρύ πεπόνι»; Μιά και ή ταινία θρίσκειται «υπό κατασκευή», καλό θά είναι νά αφήσουμε αυτούς που θά τή δοϋν νά μιλήσουν γι' αυτήν. Έγώ, αυτό που ήθελα νά πω γιά τήν ταινία, μιά και τό πεπόνι είναι βαρύ, απ' ό,τι λέει και ο τίτλος του, καλό θά είναι έμεις νά προσέξουμε πολύ τις... πεπονόφλουνδες».

SLEEPING BAG
ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΟ ΥΦΑΣΜΑ
ΚΑΙ ΠΟΥΠΟΥΛΟ!
ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΤΙΜΗ ΕΞΩΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ:
ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ 8226511

•θέατρο•

Τό φεστιβάλ τοῦ Νανσύ ἡ ἑλληνική συμμετοχή καί οἱ ἄλλοι

Τῆς Ντόνης Δημουλίτσα

Τό φετινό XII παγκόσμιο φεστιβάλ θεάτρου τοῦ Νανσύ (28/4-8/5) ξεκίνησε μ' ἕναν ἐορταστικό καί μεγαλεπήβολο προγραμματισμό: συγκέντρωση θιάσων πού εἶχαν παλαιότερα ἀναδειχθεῖ σ' αὐτό, πρόσκληση θιάσων πού δουλεύουν πολύ μέ τό χορό καί δημιουργοῦν ἔτσι ἕνα «θέατρο χοροῦ», ἔντονη πολιτικοποίηση τοῦ φεστιβάλ, ὅπου, παράλληλα μέ τίς θεατρικές παραστάσεις, γίνονται ἐκθέσεις, προβάλλονται φιλμ καί κυρίως γίνονται δημόσιες συζητήσεις καί διαλέξεις μέ θέμα: «Εὐρώπη-Λατινική Ἀμερική: Γιά ἕνα καινούργιο διάλογο». Ἡ πρόσκληση διαφόρων πολιτικῶν προσωπικότητων δημιουργεῖ μιά ἐπιπρόσθετη αἴγλη.

ΥΠΗΡΧΕ θεατρική ἐκπροσώπηση ἀπ' ὅλο τόν κόσμο: Ἄλλοι θιάσοι εἶχαν ξανάρθει, ἄλλοι ὄχι. Ἄν ἐξαίρεσει κανεῖς τά καθαρά φυλκλωρικά θεάματα καί τά ἐλάχιστα ἐκεῖνα πού βρίσκονταν κοντά στήν κλασική θεατρική παράσταση, ὑπό τήν ἔννοια τῆς παραδοσιακῆς διαδικασίας παρουσίωσης ἑνός θεατρικοῦ ἔργου, οἱ θιάσοι τοῦ Νανσύ ἦταν ὁμάδες ἔργου πάλιν σ' ἕνα γενικό θέμα ἢ μιά ἰδέα. Ἡ συγκεκριμενοποίηση τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς τῆς ἔρευνας ἦταν καί ἡ θεατρική παράσταση, ὅπου πρωταρχική θέση εἶχε ἡ σωματική ἐκφραση, εἴτε αὐτή ἦταν ἀνεξάρτητη εἴτε ἐξαρτημένη ἀπό ὁρισμένα ἀντικείμενα. Ἐτσι, μοιραία, ἡ μουσική καί ὁ χορός ἦταν στοιχεῖα τῆς παράστασης πολύ πιό οὐσιαστικά ἀπ' ὅ,τι ὁ λόγος, ἀφοῦ τό συγκεκριμένο θεατρικό κείμενο δέν ὑπῆρχε.

● Ὁ πολωνικός θιάσος Cricot 2 ἦταν ἡ φετινή μεγάλη ἀποκάλυψη: μιά ὁμάδα ἡθοποιῶν ἐντυπωσιακῆς συγκρότησης καί δύναμης κάτω ἀπό τή διεύθυνση τοῦ Tadeusz Kantor, δημιουργοῦν τή «νεκρή τάξη». Ἀπό ἕναν προβληματισμό πάνω στή ζωή καί τό θάνατο καί μιά συγκεκριμένη θέση, ὅτι ἡ ἀναφορά στήν ἔννοια τῆς ζωῆς δέν μπορεῖ νά γίνει μέσα ἀπό τήν τέχνη παρά μέ μιά συμβατική ἀπουσία τῆς ζωῆς, δημιουργεῖται μιά θεατρική παράσταση: ἡ τάξη ἑνός σχολείου μέ δέκα γέροντες καθισμένους στά θρανία, πού κινοῦν κατά διαστήματα ὁ καθένας καί ἀπό ἕνα ἀνδρείκελο μικροῦ παιδιοῦ.

● Οἱ παραστάσεις τοῦ γερμανικοῦ Kollektiv Rote Rube καί τοῦ οὐγγρικοῦ Sqkat εἶχαν τεράστια ἀπήχηση μέ τήν προκλητικότητα τους: παίρνοντας τή μορφή ἐπιθεώρησης πίστεως τό πρώτο, ἦταν μιά ἔντονη διαμαρτυρία κατά τοῦ νεο-φασισμού· δημι-

ουργώντας ἕναν ἐκπληκτικό θεατρικό χώρο τό δεύτερο, οἱ θεατές, ἡ σκηνή μέ τούς ἡθοποιούς καί ὁ δρόμος μέ τούς περαστικούς συνδυάζονταν καί λειτουργοῦσαν σ' ἕνα κλίμα ἐφιάλτη μέ ἔντονα στοιχεῖα σουρεαλισμοῦ.

● Τρεῖς ἄλλες σημαντικές παρουσίες εἶχαν διαπρέψει ἤδη παλαιότερα στό φεστιβάλ: τό πολωνικό θέατρο Stu, τό ισπανικό Cuadra καί τό κολομβιανό Candelaria, ἐνῶ πολλά ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα ἔβρισκε κανεῖς στή δουλειά ἕνα σωρό ἄλλων θιάσων. Ἀξίζει ἀκόμα νά ἀναφερθεῖ ἡ παρουσία τῆς Ὁπερας τῆς Shanghai καί τῆς Ὁπερας τῆς Wuppertal.

Ἡ πόλη ὁλόκληρη τοῦ Νανσύ ζωντανεύει μέ τό φεστιβάλ. Δέν ὑπάρχουν μόνο οἱ προγραμματισμένοι θιάσοι ἢ οἱ προγραμματισμένες παραστάσεις, ἀλλά συνέχεια διάφορες ὁμάδες, πέρα ἀπό αὐτές τοῦ ἐπίσημου προγράμματος, πού ἔρχονται στό Νανσύ καί πού δίνουν παραστάσεις στούς δρόμους. Τό ἴδιο γίνεται πολλές φορές καί ἀπό τούς προγραμματισμένους θιάσους. Χοροί, παντομίμες, παιγνίδια, μεταφέρονται σέ φυσικό χώρο, κοντά στούς ἀπροιειδοποίητους κατοίκους τῆς πόλης καί τούς περαστικούς, πού ἐνώνονται μέ τούς ἡθοποιούς σέ μιά ἀτμόσφαιρα χαρᾶς, πανηγυριοῦ καί οὐσιαστικῆς ἀνθρώπινης ἐπαφῆς.

Ὁργανωμένες ἐξ ἄλλου συζητήσεις γίνονται τά πρωινά ἀνάμεσα στά μέλη τῶν θιάσων καί τούς ἐνδιαφερόμενους. Οἱ παραστάσεις ἀναλύονται, γίνονται ἀκριβέστερες, ἐπικρίνονται καί ἀμφισβητοῦνται. Ἀκόμη καί τό ἴδιο τό φεστιβάλ καί ἡ ὁργάνωσή του γίνονται ἀντικείμενο ἀμφισβήτησης καί ἀναζήτησης μελλοντικῆς βελτίωσής του.

Τό φεστιβάλ (πρωτάρχισε τό

1962) διευρύνεται καί γίνεται εὐκαιρία ἀνάπτυξης καί ἄλλων ἐκδηλώσεων ἔξω ἀπό τό θέατρο: μιά σειρά ἀπό 122 μεξικάνικες μάσκες, ἔκθεση φωτογραφίας τοῦ Alvarez Bravo, ἔκθεση ζωγραφικῆς διαφόρων παλαιῶν καί νέων μεξικανῶν ζωγράφων, ἤρθαν φέτος νά συμπληρώσουν τή θεατρική παρουσία (θιάσος Roekia '73) τοῦ Μεξικοῦ στό φεστιβάλ.

Οἱ παράλληλες μέ τίς θεατρικές παραστάσεις ἐκδηλώσεις κινήθηκαν γύρω ἀπό τή Λατινική Ἀμερική, σέ μιά προσπάθεια παρουσίωσης καί κατανόησης τῶν προβλημάτων τῆς στόν εὐρωπαϊκό χώρο. Σέ κεντρικό σημείο τοῦ πάγκου τῆς Periniere εἶχε στηθεῖ μιά ὁκταγώνια κατασκευή: μέ τήν ἐναρξή τοῦ φεστιβάλ, 16 ζωγράφοι πού ἀνήκουν σέ τρία τάγματα, τό «διεθνές» τάγμα, τό τάγμα «Salvador Allende» τοῦ Παρισιοῦ καί τό τάγμα «Pablo Neruda» τῆς Ρώμης, ἄρχισαν νά ζωγραφίζουν: τίς τελευταίες μέρες τοῦ φεστιβάλ ὅλη ἡ ἐσωτερική ἐπιφάνεια τῆς κατασκευῆς εἶχε μετατραπεί σέ μιά τεράστια ζωγραφική μέ ἀπόλυτη θεματική συνοχή: φασισμός, καταπίεση, ἀλληλεγγύη - πάλι, νίκη - ἐλευθερία. Μέ τήν παρουσία ἐξ ἄλλου τῆς κας Allende καί τοῦ Mitterand, ἔγιναν τά ἐγκαίνια τοῦ Διεθνούς Μουσείου Ἀντίστασης «Salvador Allende». Πρόκειται γιά μιά συλλογή δωρεῶν διαφόρων ζωγράφων σέ ἐνδειξη τῆς ἀλληλεγγύης τους στήν ἀπελευθερωτική προσπάθεια τῆς κυβερνήσεως Allende. Μοιραία, ὕστερα, τό μουσεῖο τῆς ἀλληλεγγύης, μετονομάστηκε σέ μουσεῖο ἀντίστασης. Ἡ συλλογή εἶναι πολύ πλούσια, πολλοί γνωστοί ζωγράφοι ἀπ' ὅλο τόν κόσμο ἔχουν κάμει τέτοιες δωρεές. (Ἑλληνική προσφορά: ὁ Γιάννης Γαίτης μέ τόν «πρόεδρό» του).

Δίπλα ἄλλωστε σ' αὐτή τήν ἐντυπωσιακή συλλογή ἔργων τέχνης, σάν προσφορά ἀπ' ἔξω στόν ἄγωνα τῆς Χιλῆς, ὑπῆρχε καί μιά ἄλλη, πού αὐτή τή φορά ἔρχόταν μέσα ἀπ' αὐτόν τόν ἄγωνα, καί ἀκόμη περισσότερο, ἦταν ὁ ἴδιος αὐτός ὁ ἄγωνα. Πρόκειται γιά τήν ἔκθεση τῶν «Aripilleras», πραγματικά ἔργα τέχνης καί αὐτά. Μέ κουρέλια καί γιά διοποριστικούς σκοπούς, οἱ γυναῖκες τῆς Χιλῆς δημιούργησαν «πίνακες» πάνω σέ καθημερινά θέματα καί κοινούς τόπους, ὅπου μάλιστα τά παιδιά παίζουν ἕνα μεγάλο ρόλο. Καί τά «Aripilleras» ἦταν ὡραία, πολύ διακοσμητικά, καί ἄρχισαν νά ἀγοράζονται. Κι οἱ «κεντήστρες» τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου, βόηκαν τό μέσο γιά νά ζήσουν, ἀφοῦ οἱ ἄνδρες τους ἦναι παιδιά τους εἶναι ἀνεργοί ἢ στή φυλακή, ἀλλά καί τό μέσο γιά νά μαρτυρήσουν καί νά διαμαρτυρηθοῦν.

Μέ τή συμμετοχή γνωστών

προσωποποιήτων ἀπ' ὅλο τόν κόσμο ἔγιναν πέντε δημόσιες συζητήσεις μέσα στό γενικό πάντα πλαίσιο: Εὐρώπη-Λατινική Ἀμερική, γιά ἕνα καινούργιο διάλογο.

● Καί ἡ Ἑλλάδα; Ἀπό τόν ἀρμόδιο ἐπίσημο ἀπεσταλμένο τοῦ φεστιβάλ διαλέχθηκαν γιά νά ἀντιπροσωπεύσουν τήν Ἑλλάδα, ὁ καραγκιζοπαίχτης Βάγκος Κορφαίτης καί ἡ Ἑλένη Καρανδρου μέ τούς μουσικούς της. Καί καλύτερη ἐπιλογή δέν θά μπορούσε βέβαια νά γίνει, μιά καί ἡ θεατρική ἔρευνα στόν τόπο μας ὁρίζεται τόσο πίσω. Μόνο πού τελικά μόνο ὁ Βάγκος πῆγε στό Νανσύ.

Τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ ὑποσχέθηκε στήν ἀρχή ἕνα κοντάκι γιά τή μετάδωση καί τῶν δύο, ἄρχισαν οἱ προετοιμασίες: κατασκευή σκηνῆς ἀπό τή μιά μεριά, εἰδοποίηση τῶν σκόρπιων σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα μουσικῶν ἀπό τήν ἄλλη. Καί ξαφνικά τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ δήλωσε ὅτι δέν ἐγκρίνει παρά δύο μόνο ἀεροπορικά εἰσιτήρια καί τίποτ' ἄλλο. Κι ὅταν, δύο μέρες μετά, τό ὑπουργεῖο ὑπαναχώρησε καί ὁριστικοποίησε τήν ἐγκρισή του γιά τό ἀρχικό κοντάκι - καί δέν ὑπῆρχε οὐσιαστικά καμιά δικαιολογία γι' αὐτές τίς μεταλλικές γνώμης - ἡ Καρανδρου εἶχε στό μεταξύ ἀποδεσμεύσει τούς μουσικούς της καί ἄλλοι πιά εἶχαν ἤδη ἀναλάβει ἄλλες ὑποχρεώσεις, ἄλλοι ἦταν ἀδύνατο πιά νά προφτάσουν νά ἐτοιμαστοῦν (ἄς μὴν ξεχνᾶμε τήν ἰδιόζουσα, γι' αὐτό ἄλλωστε καί ἐκπληκτική, μορφή τοῦ συγκροτήματος).

Ἐτσι, μόνο ὁ Βάγκος ἦρθε στό Νανσύ μέ τούς δύο συνεργάτες του, τό Θεμιστοκλή Καραμπάλη (τραγουδι-καθάρα) καί τόν Ἀδραάμ Ἀντωνάκο (καραγκιζοπαίχτης). Κι ἦταν συγκινητική ἡ μεγάλη ἐπιτυχία πού εἶχε. Μέ τό «Μέγα Ἀλέξανδρος» δουλεμένο κατά θαυμασίο τρόπο, ὥστε τό ἐπίκεντρο νά εἶναι ἡ κίνηση καί ὄχι ὁ λόγος, ἡ κατάμεστη σ' ὅλες τίς παραστάσεις αἰθουσα, ἐντυπωσιάστηκε, καταδιωχέδα, καταχειροκρότησε. Ἡ γνήσια καί σωστή δουλειά ἐκτιμήθηκε. Κρίμα πού δέν μπόρεσε νά ἐκτιμηθεῖ μαζί, σέ μιά ἐντυπωσιακή παρουσία συνδυασμένης ἑλληνικῆς λαϊκῆς παράδοσης, καί τό συγκρότημα τῆς Ἑλένης Καρανδρου. Κι ἀκόμη πιότερο κρίμα, πού μόνο γνήσια δουλειά λαϊκῆς παρω-θεατρικῆς παράδοσης ἔχουμε νά δείξουμε καί τίποτ' ἄλλο.

Τουλάχιστο ἄς μάθουμε τήν ὑπαρξή τοῦ φεστιβάλ τοῦ Νανσύ.

•βιβλίο•

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
Μετάβαση στο σοσιαλισμό
(προβλήματα και στρατηγική
για το ελληνικό κίνημα)
Αίχμη
'Αθήνα 1977

Πρόκειται για μία σειρά άρθρων, στα οποία ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ καταπιάνεται με την προβληματική του λαϊκού κινήματος στα πλαίσια του σύγχρονου μονοπωλιακού καπιταλισμού. Στόχος του είναι να δώσει απαντήσεις σε πολλά από τα ερωτήματα που απασχολούν τα μέλη και τους οπαδούς του κινήματος. Καί γίνεται φανερό, στην προσπάθειά του αυτή, τόσο η γνώση του της μαρξιστικής θεωρίας όσο και της παγκόσμιας εμπειρίας και πράξης, καθώς περιγράφει τα πλαίσια της στρατηγικής που θα πρέπει να ακολουθηθεί ένας πολιτικός φορέας που σκοπεύει στη ριζική αλλαγή της κοινωνίας, προς το σοσιαλισμό.

ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
Για μία σοσιαλιστική κοινωνία
Αίχμη
'Αθήνα 1977

Τό βιβλίο αυτό είναι χωρισμένο κατά έξι βασικά θέματα, που περιλαμβάνουν διαλεγμένα και ταξινομημένα κατά θέμα αποσπάσματα λόγων του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, από την ίδρυση του κινήματος μέχρι σήμερα. Οι θέσεις του αυτές προδίδουν και σχηματίζουν το περίγραμμα των απαραίτητων δομικών αλλαγών για τό πέρασμα σ' έναν αποκεντρωμένο σοσιαλισμό, που στηρίζεται στην κοινωνικοποίηση και στην αυτοδιαχείριση, και κάνουν ξεκάθαρη τη διαφοροποίησή του τόσο από τη σοσιαλδημοκρατία όσο και από τον κρατικό σοσιαλισμό του ανατολικού μπλόκ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
για τό Γυμνάσιο.
'Από ομάδα εργασίας
Τόμος Πρώτος
Θεσ/κη '77.
'Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο
Θεσ/κης -
'Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών -
'Ιδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη

Πρόκειται για ένα βιβλίο -καρπό πολύχρονης διδακτικής εμπειρίας. Τά μέλη της συντακτικής ομάδας επεξεργάστηκαν ένα σχέδιο εργασίας που είχε γίνει από απόφοιτες της Σχολής Χύλ

στην 'Αθήνα, συνεργάστηκαν στη συνέχεια με τη Σχολή για τη δοκιμαστική διδασκαλία των κειμένων στις μαθήτριες και ανταλλάσσοντας απόψεις έδωσαν τό βιβλίο αυτό. 'Αφού γίνεται εισαγωγικά μία σύντομη ιστορική και πολιτιστική ανασκόπηση της 50ετίας 1830 - 1880, εξάγεται η πνευματική άνοδος στις δεκαετίες 1880 - 1890, ή μεγάλη εξόρμηση του 1900 - 1920 και μνημονεύεται ή κάμψη της δεκαετίας 1920 - 1930, ακολουθούν τά κείμενα των κορυφαίων ποιητών και πεζογράφων αυτών των περιόδων, με αντίστοιχες γλωσσικές και ιστορικές πληροφορίες για τό μαθητή και παρέχονται βασικές οδηγίες - πλαίσια στους καθηγητές.

ΑΡΘΟΥΡ ΚΑΙΣΛΕΡ
'Ο Βούρκος της γής
Μετάφραση: Μάμπη Λυκούδη
'Εκδόσεις Χατζηνικολή

Στό βιβλίο αυτό ο γνωστός συγγραφέας των βιβλίων «Τό μηδέν και τό άπειρο» και «'Ο κομμισάριος και ο γιόγκι», με τρόπο αυτοβιογραφικό περιγράφει κι εξιστορεί τά όσα διαδραματίστηκαν στό Παρίσι στις παραμονές του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Πέρα από τίς αναφορές του σέ συγκεκριμένα περιστατικά, ένδεικτικά μιās προπολεμικής νοοτροπίας και αντιμετώπισης, εκείνο που προέχει είναι ή ποιητική και όλο ευαισθησία στάση του Καίσλερ, καθώς διαβλέπει μέσα στην καθημερινότητα ενός λαού τό επερχόμενο, με μαθηματική ακρίβεια, κακό του πολέμου.

NOAM CHOMSKY
Μορφή και νόημα στις φυσικές γλώσσες
Μετάφραση: Μάριον Μαρκίδη
'Εκδόσεις 'Ερασμος

Στό βιβλίο αυτό ο γνωστός γλωσσολόγος Ν.Σ., προκειμένου να υπερβεί τούς σκοπέλους της παραδοσιακής γραμματικής επάνω στην προβληματική μιās πρότασης, έπιχειρεί μιάν ανάλυση των διατάξεων των λέξεων, περιγράφει τά επίπεδα δομών της πρότασης, που αποκαλύπτουν σάν γραφικές παραστάσεις τό νόημά της και τη φωνητική του έκδοχή. 'Ελέγχει έτσι αν οι διάφορες δομές συγγενικών επιφανειακά προτάσεων αντιστοιχούν στό ίδιο νόημα ή τό άλλωθύνουν, δημιουργώντας νέες ιδέες κι αποφασίζοντας οι ίδιες, σάν έσχατα ψυχικά κριτήρια, αν οι νέες αυτές ιδέες είναι σωστές γραμματικά και λογικά ή όχι. 'Η «Παραγωγική»

αυτή γραμματική είναι και ή ψυχο-γλωσσική θεωρία του Chomsky. Πολύ καλή ή μετάφραση του Μάριον Μαρκίδη

PANTAZH TEPΛEΞH
Πολιτική κοινωνικοποίηση
('Η γένεση του πολιτικού ανθρώπου)
Δεύτερη Έκδοση
Gutenberg

Στό βιβλίο αυτό εξετάζονται αναλυτικά βασικά κοινωνικά προβλήματα, όπως ή διαδικασία της πολιτικοποίησης, ή πολιτική συγκεκριμένα κοινωνικοποίηση σάν ένας σύγχρονος κλάδος των κοινωνικών επιστημών κ.λπ. 'Εξετάζονται ακόμη με επιστημονικά κριτήρια οι πρωτογενείς φορείς της πολιτικοποίησης, όπως είναι ή οίκονομία και τό σχολείο, οι δευτερογενείς φορείς κοινωνικοποίησης, όπως είναι τό κοινωνικό περιβάλλον, και ακολουθούν στό τέλος γενικά συμπεράσματα. Πρόκειται για ένα βιβλίο που αναλύει τη γένεση του πολιτικού ανθρώπου μέσα στις δεδομένες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες.

ΑΡΓΥΡΗ ΜΑΡΝΕΡΟΥ
Διαστολή - ποιήματα
'Εγνατία

Δείγμα γραφής: Καί νά τώρα έφτασα στό τέλος/ Μπροστά σέ σπασμένους καθρέφτες/ 'Ολοκληρωμένο πορτραίτο μοναξιάς/Τό

κορμί μου ζαρωμένο άσκι/Γεμάτο σάρκες κόκαλα αίματα/Τακτοποιημένα μέ θεία σοφία/ 'Από τίς χαράμαδες των ματιών/Τρυπώνουν χρώματα θαμπά/Μέσα σ' αυτιά πηχτός άσθέστης/Μπροστά στη γλώσσα που θυμάται/Μπληχτό ένα δυσινί κραγιόν/Και πάνω στό τραπέζι της ψυχής μου/ 'Ανάμνηση από γλέντι γιορτινό/Μέσα σέ πέτρινο άλώνι/Βάλτε τώρα τά μάτια σας/Στήν άρμυρή την κόψη του χεριού σας/Κι άκούστε τό ποτάμι που ξεχύνεται/Μές στης μυλόπετρας τά σπυριά/Κι αλέθει τό σιτάρι της καρδιάς μου/Καρδέλι ρόδινο στό φώς/Σέ πλάκες πάνω κάτασπρες/Πού έχουνε γιά φρέμα/Τή φουστανέλα του ήλιου.

ΛΕΥΤΕΡΗ ΚΑΝΕΛΛΗ
'Ο Παπούας
Δηγήματα
Κέδρος 1974

Πρόκειται για μία συλλογή διηγημάτων του γνωστού ποιητή και πεζογράφου Λ.Κ. Γραμμένα όλα ανάμεσα στό δίσεχτα χρόνια '72 - 74, αναφέρονται, άλλα λιγότερο άλλα περισσότερο φανερά, σέ συγκεκριμένα περιστατικά και γεγονότα που συνέβησαν στην περίοδο της δικτατορίας, με τρόπο προσωπικό, δηκτικό, κάποτε ειρωνικό και μέ σαφή ίχνη των ιδιαίτερων εμπειριών από αυτές τίς τραγελαφικές και τραγικές καταστάσεις στό ύφος και στην έκφραση του συγγραφέα.

● Για το πρόβλημα της «ενότητας της Αριστεράς» γράφουν αρκετοί αναγνώστες Διαλέξαμε μερικά χαρακτηριστικά γράμματα για το σημερινό «ΔΙΑΛΟΓΟ»:

Αγαπητό ANTI,

μέ αφορμή το σχόλιο στη θέση ANTHNΩP του περιοδικού και με την απάντηση του άρθρου απ' τόν σ. Σ. Καρά και σ. Άγγ. Διαμαντόπουλο στο σ. Σ. Λιναρδάτο (πού ήταν αυτός πού άνοιξε τη «συζήτηση») θάθελα νά κάνω μιά δυν παρατηρήσεις και στους συντρόφους του ΚΚΕ.σ. αλλά και στο σύντροφο του εκφράζει τις απόψεις της ΕΔΑ, τό Σ. Λιναρδάτο. Σύντροφοι, αν πάρουμε τό συσχετισμό δύναμης τών αριστερών δυνάμεων πού διαμορφώθηκε απ' τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα θά δούμε (-τε) την τρομακτική οργανωτική δύναμη του δογματικού ΚΚ και τη σχετική αδυναμία στον οργανωτικό τομέα του ΚΚΕ.σ., πολύ δέ περισσότερο της ΕΔΑ. Η οργανωτική δύναμη του δογματικού ΚΚ είναι απόρροια κατά τη γνώμη μου:

- 1) της οικονομικής του δυνατότητας (τό πώς την κατόρθωσε θά τό πουν άλλοι...)
- 2) της διεθνούς του αναγνώρισης απ' τά δογματικά και «ανανεωτικά» ΚΚ (τύπου π.χ. Γαλλίας, Ιταλίας).
- 3) του τίτλου του.
- 4) της ξεκαθάρης γραμμής του.

Θά μείνω στο τελευταίο, γιατί θά παραξενέψει πολλούς συντρόφους τόσο της ΕΔΑ όσο και του ΚΚΕ.σ. πού κόπτονται για τό αντίθετο. Μπορεί ή γραμμή του δογματικού ΚΚ νά είναι αποστεωμένη, μπορεί νά μὴν έχει δυνατότητες νά αρχαλιώσει πολλά στρώματα, μπορεί, μπορεί... Ένα όμως είναι σίγουρο· ξέρουν τη θέλουν (αυτοί ή οι κηδεμόνες τους...) Μέ τό ξεκαθάρισμα της γραμμής τους, μέ μεγάλες οικονομικές δυνατότητες (ΙΔΕ αγορά τυπογραφιών, κτίρια πού συντηρούν, άριθμό επαγγελματιών στελεχών κ.τ.λ.) και μέ διεθνή αναγνώριση, έχουν πρέψει την προσοχή τους στον ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ και μάλιστα μέ πολλή ΕΠΙΤΥΧΙΑ, καί είναι πρὸς τιμή τους.

Ας ρθούμε τώρα στο χώρο της ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ, πού τόν διεκδικούν τόσο ή ΕΔΑ όσο και τό ΚΚΕ.σ., όπως και κάτι μικρές ομάδες πού ουσιαστικά είναι άνυπαρχτες και αδύναμες νά

επέμβουν όπουδήποτε. Αντί λοιπόν τά δύο πιό πάνω κόμματα νά προσπαθήσουν απ' την αρχή νά βρουν κοινά σημεία πού τούς ενώνουν (πού είναι και τό περισσότερο: ΕΟΚ, δημοκρατικός δρόμος για τό σοσιαλισμό, ΕΑΔΕ, ίδια πολιτική για τά εργασιακά σωματεία κ.τ.λ.) έκαναν δ.τι ήταν δυνατόν νά απομακρυνθούν.

Απ' τη μιά τό ΚΚΕ.σ. θεωρούσε «τσιράκι» την ΕΔΑ και θεωρούσε βέβαιο ότι θά διάλυόταν και θά απομοιωνόταν μέσα στο Έσωτερικό, απ' την άλλη ή ΕΔΑ, μή έχοντας ιδεολογικές διαφορές μέ τό ΚΚΕ.σ., προσπάθησε νά βρει και έτσι νά δικαιολογήσει και την ύπαρξη της. Βρήκε λοιπόν τό «φάρμακο» και τό όνόμασε ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ. Αμέσως μετά βρήκε τό αντίδοτο τό ΚΚΕ.σ. και τό όνόμασε ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ. Καί αφού πέρασαν μιά δεξονή και άρχισαν οι διμερείς και μετά οι πολυμερείς συσκέψεις τών 5 για ένα κοινό πρόγραμμα, πού ήταν επιθυμία όλων των μελών και όπαδών πού πονούν για την ΑΝΑΝΕΩΣΗ, πού θέλουν τέλος πάντων συμμαχία στην πράξη και όχι στά λόγια, νά σου ξαφνικά τό άρθρο του Λιναρδάτου, νά σου και οι ανταπαντήσεις ΚΑΡΑ, ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ.

Είναι ν' άπορεί κανείς και μέ τους μέν και μέ τό δέ. Γιατί ό σ. Λιναρδάτος τό μόνο πού κάνει είναι ν' ασχολείται μέ τό ΚΚΕ.σ. μέχρις σημείο νά λέει ότι δέν είναι ανανεωτικό και νά άγνοεί τό δογματικό ΚΚ πού είναι και τό ΠΡΟΒΛΗΜΑ, απ' την άλλη τά άρθρα του σ. Καρά νά ξαναρίζουν λάδι στη φωτιά. Σύντροφοι της ΕΔΑ - ΚΚΕ.σ., ένα σάς λέμε: ότι αν μ' αυτά σας τά καμώματα, πού ό Λένιν τά χαρακτήριζε «παιδικές άρρώστιες», κατορθώσετε νά άποτύχει ή συμμαχία, θά λογοδοτήσετε κάποτε στο λαό, ό όποιος θά σάς κρίνει σκληρά γιατί άρχετá πιά τράβηξε. Καιρός νά ξεκινήσει, κάτι.

A.N.
Καλλιθέα

Αγαπητό «Αντί»

Μέ τό γράμμα αυτό θά ήθελα

νά εκφράσω μερικές σκέψεις για τό θέμα όμοσπονδία ή δημοκρατική συμμαχία, πρόβλημα όπωσδήποτε πολύ σημαντικό για τό άμεσο μέλλον της μείζονος «ευρωκομμουνιστικής» αριστεράς.

Όπως είναι γνωστό ή ΕΔΑ ύποστηρίζει ότι καλύτερος τρόπος οργανώσεως τών αριστερών κομμάτων και κυρίως αυτών πού αποδέχονται τις άρχές του «ευρωκομμουνισμού» είναι ή όμοσπονδιοποίησή τους· σέ ένα εύρύτατο πολιτικό συνασπισμό ό όποιος θά ήταν δυνατόν νά περιλαμβάνει όλες τις σέ κάποιο βαθμό αριστερές δυνάμεις, από την Πρωτοβουλία μέχρι τό ΚΚΕ.σ. Άργότερα δέ, καί έφ' όσον θά επέιθετο, και τό ΚΚΕ.

Τό ΚΚΕ.σ. ύποστηρίζει τη λεγομένη δημοκρατική συμμαχία ή συνεργασία σάν καλύτερο τρόπο οργανώσεως, ύπονοώντας ότι κατά τη γνώμη του σωστό θά ήταν κάθε πολιτικό κόμμα πού θά συμμετείχε σ' αυτόν τό σχηματισμό νά διατηρήσει τόν κομματικό ή άλλο χαρακτήρα του και την οργανωτική αυτοτελείά του.

Απάνω σ' αυτή τη διαμάχη τό

στό ΚΚΕ.σ. κάποιο κύρος και κάποια αίγλη σ' αυτό τό κόμμα, άπαραίτητα σχεδόν για τη σημερινή λεπτή όσο και μεταβατική περίοδο. Καί αυτό διότι τό όνομα άσκει κάποια επίδραση στους αριστερούς και κυρίως σ' αυτούς πού από παλιά συνήθισαν νά είναι όπαδοί κομμουνιστικού κόμματος. Νομίζω δέ ότι μιά ένδειξη αυτού είναι ότι τό ΚΚΕ.σ. έχει πολύ περισσότερους όπαδούς απ' ό,τι ή ΕΔΑ π.χ., έχει άπήχηση στη νεολαία κ.λπ., ενώ οι πολιτικές άρχές, οι εκτιμήσεις επί της σημερινής καταστάσεως και γενικά ή πολιτική των γραμμών πλησιάζουν, σέ μερικά μάλιστα σημαντικά θέματα συμπίπτουν. Τό νά έχεις τόν τίτλο ενός κόμματος μέ 60χρονη παράδοση δέν είναι λίγο πράγμα, είναι μιά ιστορία πού άποτελεί έγγύηση για τόν άπλό όπαδό της αριστεράς, έστω και αν σ' αυτή την 60χρονη ιστορία υπάρχουν και λάθη. Πολύ περισσότερο μάλιστα αν παραδέχσαι αυτά τά λάθη, λές ότι γνωρίζεις την αίτία του κακού και ύπόσχεσαι νά τά διορθώσεις. Έάν λοιπόν τό ΚΚΕ.σ. μέσα στα πλαίσια της όμοσπονδίας άφηνε

Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

κυριότερο έπιχείρημα πού στηρίζει την άποψη της ΕΔΑ είναι νομίζω αυτό πού έγραψε και ό Κος Λιναρδάτος, ότι δηλ. μέ αυτόν τόν τρόπο παρακάμπτει ή έν πολλοίς τεχνητά αλλά και στείρα άντιπαράθεση ΚΚΕ.σ. και ΚΚΕ σχετικά μέ τά «δικαιώματα» επί του τίτλου. Άλλωστε αυτή ή τεχνητή διαφορά επιδρά άποπροσανατολιστικά και στην κοινή γνώμη και στην πολιτική ζωή της χώρας, διότι βέβαια τά δύο αυτά κόμματα έχουν πολύ σπουδαιότερες και σημαντικότερες διαφορές, και επί θεμάτων άρχών, από τη διαφορά περί τό όνομα τού καθενός απ' αυτά.

Από την άλλη μεριά όμως νομίζω ότι και ή θέση του ΚΚΕ.σ. έχει μερικά πλεονεκτήματα για τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, τά όποια άγνοεί ό Κος Λιναρδάτος. Πιστεύω δηλ. ότι ή διατήρηση ενός τίτλου πού νά λέει ότι είναι κομμουνιστικό κόμμα, προσδίδει

τό όνομα ΚΚΕ.σ., νομίζω ότι θά ξεπερνούσε τη στείρα αυτή αντίθεση στη διεκδίκηση τών τίτλων, ύπήρχε όμως ό κίνδυνος από τό 4 ή 4,5% πού είναι μαζί μέ την ΕΔΑ (στό 9,5%) νά ξεκινήσει από τό 1% ή τό 2%. Ένώ βέβαια σκόπιμο είναι νά ξεκινήμε από όσο τό δυνατόν πιό ισχυρή θέση στον άγώνα για την «άνανεωση» του κομμουνιστικού κινήματος, πολύ περισσότερο μάλιστα άφού ή όποια αδυναμία θά όφειλόταν σέ τυπικούς λόγους, δηλ. στον τίτλο, και όχι σέ ουσιαστικούς, δηλ. στις άρχές του κόμματος. Άλλωστε πόση άπήχηση θά είχε και ή πολιτική γραμμή του ΚΚΕ στον κόσμο αν δέν είχε την όνομασία ΚΚΕ; Νομίζω πολύ μικρότερη. Τό πόσο δύναμη δίνει στο ΚΚΕ.σ. ό τίτλος, τό αναγνώρισε έμμεσα και ό ίδιος ό Κος Φλωράκης, άφού επιμόνως έζήτησε καί ζητά νά έγκαταλείψει τό ΚΚΕ.σ. τό τίτλο του, παρ' ότι παραδέ-

χτηκε ότι το θέμα των τίτλων είναι τυπικό.

Σέ ένα άπώτερο όμως χρονικό διάστημα, όταν ίσως τό ΚΚΕξς, κατορθώσει να καθιερωθεί μέ τήν πολιτική του δράση σάν κομμ. κόμμα (εὐρωκομμουνιστικό τύπου), όταν άποκτήσει μία παράδοση, όταν μέ δύο λόγια τό ΚΚΕ ές. έδραιωθεί στή συνείδηση των άριστερών σάν συνέχεια τής 60χρονης ιστορίας του ΚΚΕ. αλλά μέ άλλους στόχους (δσον άποφορά τό σοσιαλιστικό ιδεώδες), τότε θά υπάρξει ή δυνατότητα νά συνεργασθεί στά πλαίσια μιās όμοσπονδιοποίησης μέ ένα ευρύτερο φάσμα πολιτικών δυναμένων, δάξοντας κάτω κάποιον τρόπο σέ καραντίνα τό σημερινό του όνομα χωρίς ούσιαστική ζημία άπό άποψη άπήχησης μέσα στους άριστερούς.

Έκτός όμως τής συναισθηματικής έπιρροής πού έχει ό τίτλος ΚΚΕξς, γιά ένα σημαντικό μέρος τής άριστεράς, υπάρχει καί ένας άλλος λόγος. Υπάρχει ό κίνδυνος ή όμοσπονδιοποίηση αυτή νά καταλήξει σέ ένα σοσιαλδημοκρατικού χαρακτήρα πολιτικό σχηματισμό, τόσο άπό τό γεγονός ότι ή όξεία άντιπαράθεση καί αὐτοῦ τοῦ σχηματισμοῦ μέ τό ΚΚΕ μπορεί έξ άντιδράσεως νά οδηγήσει πρὸς αὐτή τή λύση, όσο καί διότι μέσα σ' αὐτή τήν όμοσπονδία προσκαλούνται καί προβλέπεται νά συμμετάσχουν καί καθαρά σοσιαλδημοκρατικές κινήσεις, ένὼ τό ΚΚΕξς. έχει τή φιλοδοξία, ευγενική όπωσδήποτε, νά είναι αὐτό ό φορέας τής όποιασδήποτε κοινωνικής αλλαγής καί γενικά ένα κομμουνιστικό κόμμα (εὐρωκομμουνιστικό) καί ταυτόχρονα ή έναλλακτική λύση μέσα στήν άριστερά έν σχέσει μέ τό ΚΚΕ.

“Αν σ' όλα αὐτά προστεθεί καί τό γεγονός ότι τό ΚΚΕξς. θά γίνει πιό τρωτό στίς κατηγορίες του ΚΚΕ περί σοσιαλδημοκρατικής άποκλίσεως κ.λπ. στήν περίπτωση πού εισχωρήσει σέ μία τέτοια όμοσπονδία, σέ ένα σημείο δηλ. γιά τό όποιο είναι πολύ ευαίσθητοι οί όπαδοί τής κομμ. άριστεράς στήν Έλλάδα, τότε νομίζω ότι δικαιολογούνται άπόλυτα οί δισταγμοί καί οί έπιφυλάξεις του ΚΚΕξς. καί τελικά καί ή άρνησή του σχετικά μέ τήν όμοσπονδιοποίηση.

Μέ Έκτίμηση
Α.Δ.
φοιτητής

‘Αγαπητό ANTI

Νομίζω ότι ή κατάσταση στό χώρο τής ‘Αριστεράς έχει φτάσει στό άπροχώρητο. Έξακολουθούμε νά παίζουμε τό παιχνίδι τής Δεξιιάς. Τό ξέρω ότι θά θεωρηθώ άπό πολλούς «ρομαντί-

κός», αλλά είναι ακόμα νωρίς. Μπορούμε νά κάτσουμε στό κοινό τραπέζι, καί νά λύσουμε τίς διαφορές μας. Νά δάσουμε τά προσωπικά μας σέ δεύτερη μοίρα καί νά κοιτάξουμε τό κοινό συμφέρον. Τήν ΕΝΟΤΗΤΑ. Νά δροῦμε τίς φόρμουλες πού θά σπάσουν τό «μετόν».

Μέ τούς διαξιφισμούς πού γίνονται στό ΔΙΑΛΟΓΟ καί σέ άλλες στήλες έφημερίδων καί περιοδικών, δέν θγαίνει τίποτε. ‘Αντί νά προσεγγίζεται ή άπόσταση, μακραίνει. Καί δυστυχώς ό φανατισμός μεγαλώνει, μέ τό νά άντιμάχονται δάξοντας τούς νέους καί κυρίως τούς δικαιτές στήν πρώτη γραμμή. ‘Αν καί χαίρομαι, διότι τό επίπεδο των παιδιών αὐτών είναι ύψηλό καί χρησιμοποιούν διάφορα έπιχειρήματα, κάνουν όμως τή Δεξιιά νά τρίβει τά χέρια της άπό χαρά, μέ τό νά βλέπει τήν αύριανή γενιά τής ‘Αριστεράς άπό τώρα νά άντιμάχεται.

‘Η συζήτηση γιά τό λύσιμο των διαφορών, είναι ύπόθεση των δύο κομμουνιστικών κομμάτων καί όχι νά δίνεται τό δικαίωμα στους άλλους νά μάς κοροϊδεύουν. Γι' αὐτό πρέπει ό κοινός διάλογος νά γίνει κατά κάποιον τρόπο «κεκλεισμένων των θυρών». Βέβαια ό λαός θά πρέπει νά ενημερώνεται γιά τήν πορεία των συζητήσεων καί νά γνωρίζει τά έπιχειρήματα καί των δύο. Οί δημόσιοι όμως διαξιφισμοί πρέπει νά λείψουν, διότι άφ' ενός, όπως προανέφερα, χαροποιούν τή Δεξιιά, άφ' έτέρου άπογοητεύουν τόν κόσμο, τόν δημοκρατικό, τόν προοδευτικό, καί θεβαίως τόν άποπροσανατολίζουν.

Οί έκλογές πλησιάζουν. Νά μήν επαναλάβουμε τά λάθη του παρελθόντος. Είναι λυπηρό νά διαδάζουμε στό 72ο τεῦχος σου τά άποτελέσματα των προηγούμενων εκλογών καί νά βλέπουμε τόν διαχωρισμό «ΚΚΕ - ΚΚΕ ές./ΕΔΑ». ‘Ας μή δούμε τέτοιο πράγμα στίς προσεχείς εκλογές. Είναι ακόμα νωρίς. ‘Ακόμα καί αν αὐτές γίνουν τόν προσεχτή Νοέμβρη, προφταίνουν νά διορθωθουν τά πράγματα. Τό ξέρω ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο. ‘Όταν όμως πρόκειται γιά τό κοινό καλό, κάθε δυσκολία πρέπει νά ύποσκελιστεί.

‘Ας μάς ένώσει ό άγώνας πού κάναμε καί νά δώσουμε πάλι τά χέρια συντροφικά καί νά βαδίσουμε στόν κοινό άγώνα.

‘Ας δώσουμε ένα μάθημα στή Δεξιιά καί νά γλυκάνουμε πολλές καρδιές συντρόφων πού πικράθηκαν. ‘Ας δώσουμε τό μήνυμα τής νίκης στόν ελληνικό λαό, σ' όλους εκείνους πού μάς πίστεψαν.

Μέ συντροφικούς χαιρετισμούς
Κ.Σ.
Θεσσαλονίκη

● Καί μία «κάπως διαφορετική» φωνή:

Χωρίς νά άνήκω παθολογικά στήν παράταξη τής «έλληνικής άριστεράς», αλλά έχοντας δημοκρατική συνείδηση καί δίψα γιά μάθηση καί γιά έλευθερία, έχω γίνει ένας τακτικός άναγνώστης σας. Έχω διαβάσει άπό τίς στήλες του περιοδικού σας αρκετές αλήθειες οί όποιες μέ έχουν προβληματίσει αρκετά. Αὐτό όμως δέν μέ έμποδίζει νά έχω τίς άπόψεις μου πάνω στήν «έλληνική άριστερά» καί γενικά πάνω στήν «έλληνική άντιπολίτευση».

Βασίζομενος πάνω στίς ειδικές σελίδες σας γιά «ΔΙΑΛΟΓΟ» πού έχετε εις τό περιοδικό σας, θά ήθελα νά άπευθύνω όρισμένες έρωτήσεις στήν ελληνική πολιτική νεολαία.

Πολλά έχουν λεχθεί γιά τήν πολιτική του Καραμανλή καί έρωτώ:

1) ‘Η κυβέρνηση Καραμανλή δέν ήταν ή χρυσή τομή προσαρμογής «όμαλης μετάδρασης» άπό τή στυγνή δικτατορία εις τήν «συντηρητικήν» δημοκρατία;

2) Οί άντιπολιτευόμενες δυνάμεις, καί βασικά ή «Ένωση Κέντρου» καί τό ΠΑ.ΣΟ.Κ., πού είναι σέ θέση μέ κοινή καί ειλικρινή συνεργασία νά γίνουν «κόμμα έξουσίας», τί κάνουν; Μέ τό νά

άλληλοκατηγορούνται, ποιούς εξυπηρετούν;

3) ‘Η ελληνική άριστερά, μέ τό διχασμό πού έχει εις τούς κόλπους της καί μέ τήν άπαράδεκτη στάση της τί επιδιώκει; ‘Η γαλλική άριστερά κατά 99% άνεβαίνει εις τήν έξουσία, ή άρμονική συνεργασία της δέν έχει προβληματίσει κανέναν άρμόδιο ήγέτη;

4) Τό Κ.Κ.Ε. δέν έχει προβληματιστεί καθόλου μέ τή στάση των άλλων ευρωπαϊκών κομμουνιστικών κομμάτων; Δέν βλέπει καθαρά ότι μόνο βαδίζοντας στά ελληνικά δεδομένα μπορεί νά καρποφορήσει; Τί κάνει τό οδηγό τους κόμμα σά καίρια ελληνικά προβλήματα τής Έλλάδας (Κύπρος καί Αιγαίο); Πώς είναι δυνατόν νά καταδικάζει τήν τουρκική πολιτική άπό τή μία μεριά καί άπό τήν άλλη νά κλείνει οίκονομικές συμφωνίες καί νά δίνει δάνεια στήν Τουρκία;

‘Εάν ή ελληνική άντιπολίτευση δέν συνέλθει, έγώ θά είμαι ένας άπό αὐτούς πού δέν θά έκπλαγουν καθόλου όταν στίς επόμενες εκλογές πάρε πάλι τήν πλειοψηφία ή δεξιά.

Δέχομαι άπαντήσεις καί παρατηρήσεις άπό όσους κατάλαβαν τούς λόγους πού έγραψα αὐτή τήν έπιστολή.

Φιλικότατα
Κ.Φ.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

● Μερικά ακόμα άπαντητικά γράμματα πάνω στό «ΔΙΑΛΟΓΟ» γιά τήν άριστερά - καί τά προβλήματά της:

‘Αγαπητό ANTI

Παίρνοντας άφορμή άπό τήν έπιστολή του σπουδαστή Θεσ/κης Α.Α. (τεῦχος 71) θά ήθελα νά άπαντήσω, έν συντομία, πάνω σέ μερικά σημεία της:

1) Μās λέει ό φίλος «ότι ξέρει ΜΟΝΟ ΕΝΑ». ‘Ότι δηλ. «αὐτό πού ήθελε ή δεξιιά τό πέτυχε, τό πετυχαίνει καί θά τό πετυχαίνει αν συνεχίσουμε έτσι». Του άπαντώ ότι αὐτό τό ξέρουμε όλοι μας, μέ τή διαφορά ότι αὐτό πού ήθελε, συνέφερε, συμφέρει καί θά συμφέρει στή δεξιιά τό πέτυχε (ή μάλλον τό πρόσφερε) ή τήν έξουσία καί όχι ή δεξιιά.

2) Μās λέει στή συνέχεια ότι ή διάσπαση έγινε μεταξύ ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ ές., ΚΚΕ ές., ΕΔΑ, ΕΚΚΕ, «Πρωτοβουλία» κλπ. κ.λπ, χωρίς νά διατυπώνει άκριβώς έτσι, αλλά καί χωρίς νά δίνει στόν άναγνώστη νά καταλάβει τί έννοει λέγοντας ΔΙΑΣΠΑΣΗ, κάνει κακή χρήση τής σημασίας τής λέξης έν προκειμένο, γιά τό λόγο

ότι αὐτά τά κόμματα ή όμάδες δέν άποτελέσαν (στό παρελθόν) ποτέ ένα ένιαίο κόμμα άπό τή διάσπαση του όποίου προήλθαν. Προσωπικά έχω καταλάβει ότι πάνω σ' αὐτό τό τελευταίο άναφέρεται ή τουλάχιστον θέλει νά άναφερθεί. Τό πρόβλημα, φίλτατε, δέν είναι αὐτό, τό ότι δηλ. δέν άποτελεί ένιαίο κόμμα λόλοκληρη ή ‘Αριστερά άπό τό Α μέχρι τό Ω, άφού αὐτό είναι, αν όχι άδύνατο, τουλάχιστο άκατόρθωτο. Τό πρόβλημα είναι ότι δέν έπρεπε νά γίνει ή (αναπόφευκτη) διάσπαση στό ΚΚΕ ή πιό καλύτερα δέν συνέφερε σ' αὐτό τό ίδιο αλλά πολύ περισσότερο στό λαϊκό κίνημα αὐτή ή διάσπαση. Τότε, μία πιθανή συνεργασία Σοσιαλιστών (ΠΑΣΟΚ) καί Κομμουνιστών (ΚΚΕ άδιάσπαστο) μέσα στό χώρο τής ‘Αριστεράς ίσως νά έξέφραζε τίς έπιθυμίες του φίλτατου Α.Α. ‘Αλλά καί αὐτή ή συνεργασία νά μή γινότανε, ένα άδιάσπαστο ΚΚΕ θά ήταν πολύ ψηλά άπ' ότι είναι σήμερα τά δύο Κ.Κ. (παράδειγμα τό Κ.Κ. ‘Ιταλίας).

3) Προσωπικά άνήκω στό Κ.Κ.Ε. έσωτ. Τώρα, όσον άφορά γιά τή διάσπαση, έγώ τουλάχιστο

δέν ντρέπομαι αλλά λυποῦμαι γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἡ διάσπαση τῆς ἡγεσίας ἔχει φέρε - φυσιολογικά - καὶ τὴ διάσπαση τῆς δόξης με ἀποτέλεσμα - ὅπως ἐγὼ πιστεύω - νὰ μὴν καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνοδος τῆς ἐργατικῆς καὶ ἀγροτικῆς στῆν ἐξουσία οὐτε τὸ 3.000.

Τέλος, ἀπὸ τὰ ὅσα γράφει - ἀλλὰ καὶ ὅπως τὰ διατυπώνει - ὁ φίλος Λ.Λ., γιὰ νὰ εἶμαι εὐκρινής, ἐγὼ τουλάχιστο δέν ἔχω καταλάβει «τί βιολί βαράει», θὰ ἔλεγα, γιὰ νὰ κυριολεκτήσω. Κι αὐτὸ γιὰτὶ ἐνῶ πρῶτα μᾶς λέει ὅτι δέν ἀνήκει σὲ καμιά παράταξη, κόμμα ἢ ὁμάδα (δέν μᾶς λέει ἂν εἶναι ἀνεξάρτητος) καὶ ὅτι δέν ἔχει τί λέει ὁ Μάρξ, ὁ Ἑνγκελς, ὁ Δρακόπουλος, ὁ Ἡλιού, ὁ Φλωράκης κλπ., κλπ., μετὰ μᾶς λέει ὅτι συζητᾶται συχνά - περὶ τίνων πράγματων ὁμοῦ; μήπως περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων; ἢ μήπως περὶ ποντικῶν καὶ γάτων; Στὴ συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς του καταφέρεται ἐναντίον τῶν πάντων καὶ περισσότερο ἐναντίον τῶν δύο Κ.Κ. Ἐκεῖνο τὸ «λές καὶ οἱ ἄλλοι δέν εἶναι πατριώτες, δέν εἶναι Ἕλληνες» ποιοὺς ἐννοεῖ;

Ἀποκορύφωμα, τὸ κάλεσμα τοῦ νὰ ἀγωνιστοῦμε ΟΛΟΙ γιὰ μιὰ ἰΔΕΑ πού δέν εἶναι οὐτε ἡ δημοκρατία οὐτε ὁ σοσιαλισμός, οὐτε ὁ κομμουνισμός, ὅπως μᾶς λέει! Τί εἶναι ὁμοῦ αὐτὴ ἡ ἰΔΕΑ; Ἡ ἀπάντησή του: θὰ φανεῖ ὅταν ἐνωθοῦμε!!! Δέν μᾶς ἀποκλείει ὁμοῦ τὴν ἰΔΕΑ αὐτὴ νὰ εἶναι φασισμός... Ἐκτός καὶ ἂν τὰ εὐκόλως ἐννοοῦμενα παραλείπονται... ἢ μήπως ὁ δαίμων τοῦ τυπογραφείου... ἔκανε τὴ ζημίαν!

φιλικότατα

Α. Μ.

φοιτητῆς

Πάμμα ΙΤΑΛΙΑΣ

Υ.Γ. Θὰ παρακαλοῦσα τὸ περιοδικὸ νὰ δημοσιεύσει αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ στὴ στήλη ΔΙΑΛΟΓΟΣ ἐάν εἶναι δυνατόν. Στὴν ἀντίθετη περίπτωση, θὰ τρέφω τὰ ἴδια αἰσθήματα ἀπέναντι του.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

Ἀγαπητὸ «ΑΝΤΙ»

Ἐκμεταλλεύομαι γιὰ δευτέρη φορά τὸ χώρο σου γιὰ νὰ δώσω ἀπάντηση σὲ μερικοὺς φίλους σου. Ἄν καὶ ἀντιπαθῶ τοὺς προλόγους, ὀφείλω νὰ ξεκαθαρίσω ὅτι δέν κινεῖμαι ἀπὸ πνεύμα «θεντέττας», ἀλλὰ θέλω νὰ θίξω μερικά καίρια προβλήματα τοῦ χώρου τῆς Ἀριστερᾶς.

● Πρῶτο γράμμα, τοῦ Ἀνδρέα Πετρίδη, καὶ πρώτη ἀναφορά στὴν ὑπεροχὴ τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.): τὸ γνωστὸ ἀπόσπασμα τῆς ΥΠΕΑ ὅπου ἡ πολιτικὴ τοῦ ΚΚΕ (ἐσ.) χαρακτηρίζεται ὡς «ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη στὸν χώρο τῆς Ἀριστερᾶς...». Ὅπως δὴποτε, φαίνεται ὅτι οἱ μόνοι ἄνθρωποι πού

διεκδικοῦν τὸν τίτλο τοῦ πολιτισμένου καὶ ταυτόχρονα θέλουν νὰ πιστεύουν τὴν ἀλήθεια τῆς «ρήσης» αὐτῆς, εἶναι οἱ γνωστοὶ «κομμουνιστές»: εἶναι οἱ μόνοι πού πιστεύουν ὅτι οἱ φωτιστὲς τῆς 7ετίας ἔδλεπαν μακρύτερα ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὼς τότε τὸ ΚΚΕ(ἐσ.) εἶχε τὴν πλειοψηφία τῶν ὁπαδῶν στὸν ἀριστερὸ κόμο...

Ἀκολουθεῖ στρατιὰ ἐρωτήσεων πρὸς τὸν Μ.Α. καὶ ἐμένα, πού στὴν πλειοψηφία τους εἶναι γνωστὴ καὶ χωρὶς καμιά ἀνάγκη γιὰ περαιτέρω νύξη. Παρ' ὅλα αὐτὰ θὰ θίξω σύντομα τὸ περιβόητο καὶ χιλιεπιωμένο θέμα τῆς ἐνότητος τῶν 2 κομμάτων: γιὰ μένα, εἶναι ἀδιανόητο πὼς ἔνα τόσο ξεκάθαρο ζήτημα προκαλεῖ τόση σύγχυση. Δέν εἶναι δυνατόν ἔνα κομμουνιστικὸ κόμμα νὰ συνεργασθεῖ μὲ ν ἰ μ α μ' ἔνα σοσιαλδημοκρατικὸ, γιὰτὶ τότε ἀπλούστατα θὰ πάψει νὰ εἶναι κομμουνιστικὸ. Τὸ νερὸ σάν σμίξει μὲ τὴ φωτιά, τὴ σβήνει.

● Δεύτερο γράμμα τοῦ φίλου Τ.Δ. καὶ σχεδὸν ἡ ἀντιδραστικὴ μπερζονική θεωρία γιὰ τὴ στροφὴ στὸν ἐσωτερικὸ κόσμο, ἢ ὁ ἀπομονωτισμὸς τῶν πρωτοχρηστανῶν ἀσκητῶν. Ὅμως ὁ Τ.Δ. δέν ἀρκεῖται σ' αὐτὸ, ἀλλὰ μᾶς δίνει, κάνοντας καὶ τὴ σχιζοειδὴ ἐπίδειξη γνώσεων, τὴ Χρυσὴ Βίβλο τῶν τόπων πού μπορεῖ νὰ συγχάξει ἕνας ἀγωνιστής: Ὡδεῖο, Ἡρώδαιο κ.λπ. Μιὰ πού δέν μᾶς παίρνει ὁ χρόνος, τὸ μόνο πού ἔχουμε νὰ ποῦμε, εἶναι ὅτι αὐτὲς οἱ ἀπόψεις χωρᾶνε μόνο μὲς' στὰ σαλόνια τῆς «ὑψηλῆς» κοινωνίας καὶ πὼς ὁ καθένας γνωρίζει τὸν ἑαυτὸ του μέσα ἀπὸ τὸν ἑξῶ κόσμο, καὶ τὸν ἑξῶ κόσμο μὲς' ἀπ' τὸν ἑαυτὸ του.

● Στὴ συνέχεια βρίσκουμε ἄλλο ἔνα γράμμα πού θέλει νὰ βλέπει τὰ πράγματα ἀπὸ ψηλά, πού ζητᾷ νὰ ἀγγίξει τὸ ἀπόλυτο καὶ νὰ καυγαδίσει σάν τὰ κοκὸρια. Εἶναι τοῦ φίλου Σ.Δ., πᾶνω στίς ἀπόψεις τοῦ ὁποῖου θὰ θέλα νὰ ἐπεκταθῶ, ζητώντας πάντα συγγνώμη ἀπὸ τὴ σύνταξη. Καθὼς τὸ γράμμα εἶναι χωρισμένο σὲ 3 μέρη, ἔτσι θὰ τὸ ἐξετάσουμε καὶ μεῖς.

1) Ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ Σ.Ζ. καὶ τὸ πρῶτο «ἀτράνταχτο» ἐπιχείρημα σχετικὰ μὲ τὸ ἂν ὄχι οἱ θέσεις τοῦ Κ.Κ.Ε. ἀντιπροσωπεύονται στὸν ἀστικὸ τύπο. Ὁ φίλος, ἀναφέρεται στὴ δημοσίευση μιᾶς συνέντευξης τοῦ σ. Φλωράκη στὸ συγκρότημα, ξεχνώντας ὅτι βασικὸ μέλημα τοῦ ἀστικοῦ τύπου εἶναι ἡ ἐμπορικότητα. ἐμπορικότητα πού ἐξασφαλίζεται, στὴν περίπτωσή του συντρόφου, ἀπὸ τὴν ἑλλειψὴ παρόμοιων ἀναφορῶν. Ἀκόμα ἡ συνέντευξη δέν περιλάμβανε μεγάλο μέρος τῶν ἀπόψεων τοῦ Κόμματος,

ἀλλὰ ἦταν ἔνα ἀπλὸ «στόρυ» τῆς περιπετειώδους ζωῆς τῆς μεγαλύτερης, σήμερα, μορφῆς τῆς ἀριστερᾶς. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, ἡ ἄλλη προσωπικότητα στὸν ἴδιο ἰδεολογικὸ χώρο, σύμφωνα μὲ τὰ μάτια τῆς ἀστικῆς τάξης πάντα, ὁ Ἡλ. Ἡλιού, εἶχε μιὰ ἀρκετὰ μεγάλη συνέντευξη.

2) Μπαίνομε στὸ 2ο κομμάτι καὶ πρῶτῃ ὁμοιοτροπία ἐναντίον μου: εἶμαι καρφωμένος στὸν 19ο αἰ., καθυστερημένος καὶ δογματικός, γιὰτὶ ὑποστήριξα ὅτι ἕνας μαρξιστὴς πρέπει νὰ ἔχει ἔνα βασικὸ ἰδεολογικὸ πλαίσιο. Τὸ ποῖο εἶναι αὐτό, εἶναι στὴν κρίση τοῦ καθένα, καὶ οὐτε ὁ χώρος, οὐτε ὁ χρόνος, μὴ φαίνονται κατάλληλοι γιὰ νὰ ἀναπτύξω τίς ἰδέες μου. Δεύτερη νύξη σχετικὰ μὲ τὸ γράμμα μου καὶ ἑλλειψὴ χιούμορ ἢ καλῆς πίστης, σ' ἔνα σημεῖο πού 'ταν ἐκδὴλῃ μιὰ τάση εἰρωνείας ἀπ' τὴ μεριά μου: Φυσικά, κανεὶς δέν ἀμφισβητεῖ τὴν ὑπαρξὴ κάποιου προγράμματος στὸν χώρο τοῦ Κ.Κ.Ε. (ἐσ.), ἀντικείμενο ἀμφισβήτησης εἶναι τὸ τί πρόγραμμα εἶναι. Τέλος πάντων, τὸ κομμάτι κλείνει μὲ μιὰ θεολογικὴ συμβολή, πού μὲ νενωμένο χέρι μὲ συμβουλεύει νὰ μαι πιὸ σεμνός, κι ἴσως λιγότερο φιλαλήθης.

3) Τὸ θέμα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου ξανά καὶ ἐρώτηση πρὸς τὸν Μ.Α. «ἂν τὸ βλέπει σάν θέμα ἀρχῆς, καὶ ἂν ναι, πὼς ἐρμηνεύει τὴ στάση τοῦ ΚΚΕ πᾶνω στὴν ἀπόφαση τοῦ Κ.Κ.Γ.». Γιὰ ὅσους ἔχουν μάτια γιὰ νὰ δούν, αὐτὸ δέν εἶναι ἕνας καινούργιος δογματισμός; Τὸ γράμμα τελειώνει μὲ ἔνα ἀναποδογύρισμα κάθε θεωρίας, ὅταν γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ προϋπόθεση θεωρεῖται ἡ ἀταξικὴ κοινωνία, ἐνῶ μέχρι πρῶτα πιστεύαμε τὸ ἀντίθετο. Τί πλάνη! Βρισκόμαστε μπρὸς σ' ἕνα κοσμοϊστορικὸ γεγονὸς: πρῶτῃ φορὰ ἀποκαλύπτεται ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σ.Δ... Ἀ, ἀκόμα μιὰ νύξη γιὰ τὴ «θλιδερή» θεωρία ὅτι «τὸ κόμμα εἶναι ἕνα». Φαίνεται ὅτι μὲς' τὴ μεγαλοφυΐα τοῦ ὁ Σ.Δ. ἔχασε τίς δηλώσεις τοῦ γάλλου εὐρωκομμουνιστῆ Λερούα σχετικὰ μὲ τὸ Κ.Κ.Ε.: «γιὰ κάθε ἔθνος, ὑπάρχει μόνο μιὰ πρωτοπορία τῆς ἐπαναστατικῆς ἐργατικῆς τάξης...»

Τίποτε ἄλλο, καὶ συγγνώμη ἀκόμα μιὰ φορὰ γιὰ τὸ μέγεθος τοῦ γράμματός.

Γ.Κ.
μαθητῆς Γυμνασίου
Πειραιᾶς

Ἀγαπητὸ «Ἀντί»

Ἀντιγράφω κατὰ λέξη, ἀπὸ τὴν ἀπάντηση-ἐπιστολὴ τοῦ μαθητῆ Ἀρη Σ. στὸ τεῦχος τῆς 14 Μῆς:

(...) Ὅσο γιὰ τὸ «σοσιαλισμὸ

ἀνατολικοῦ τύπου», θὰ τὸ χαρακτηρίσω σάν προϊόν τῆς φαντασίας σου, ἔκφραση τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τοῦ φανατισμοῦ σου σὲ ὅρους τοῦ ΚΚΕ. Δέν ψάχνουμε νὰ θροῦμε τύπους, ἀγαπητέ συνάδελφε (...) Ἄν γνωρίζεις κανένα κείμενο τοῦ ΚΚΕ πού νὰ γράφει γιὰ σοσιαλισμὸ ἀνατολικοῦ τύπου, θὰ σέ παρακαλοῦσα νὰ μοῦ τὸ γνωστοποιήσεις. Θὰ εἶμαι ὁ πρῶτος πού θὰ διαχωρίσω τὴ θέση μου ἀπὸ τὸ ΚΚΕ. Δέ θὰ θρεῖς ὁμως, συνάδελφε. Μπορεῖς νὰ σ' αἰσίου-ρος.

Νιώθει κανεὶς ἀμχανία ἀπ' τὴν πληθώρα τῶν ἀντιρρήσεων. Καὶ δέν ξέρω μὲν ἂν ὁ παραοπίτης τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀρη Σ. ἔχει νὰ τοῦ παραθέσει κανένα κείμενο τέτοιο πού ζητάει, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγὼ τυχαίνει νὰ ἔχω, ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ παρῶ καλὸ πιστο:

«ΡΙζοσπάστης» 16 Ἰουνίου 1976. Λίγο μετὰ τὴν ἀντικομμουνιστικὴ ὁμιλία τοῦ Καραμανλῆ στὴ Βουλὴ: ἀναδημοσίευση ἀπὸ συνέντευξη τοῦ πρώτου Γραμματέα τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚΕ σ. Χαρίλαου Φλωράκη σὲ ἀπογευματινὴ ἐφημερίδα: (σελίδα πρώτη, ἐπάνω)

Ἐρώτηση: Ὁ κ. πρωθυπουργὸς σὰς κατηγόρησε ὅτι δέν ἔχετε τὸ θάρρος νὰ πεῖτε τὴν ἀλήθεια καὶ ὅτι, ἐνῶ μιλάτε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους γιὰ δημοκρατία, δέν τὴν πιστεύετε. Τί ἔχετε νὰ ἀπαντήσετε σ' αὐτὲς τίς θέσεις του; Ἀπάντηση μακροσκελῆς. Μεταξὺ ἄλλων:

(...) Ἐμεῖς θέλουμε καὶ ἐπιδιώκουμε τὴν οἰκοδόμησι μιᾶς κοινωνίας καὶ δημοκρατίας περὶπου τέτοιας μὲ αὐτὴ πού εἶδε ὁ κ. πρωθυπουργὸς στίς χώρες τοῦ σοσιαλισμοῦ πού ἐπισκέφτηκε αὐτὸ τὸν καιρό...

Θὰ περίμενα μ' ἐνδιαφέρον μιὰ ἀπάντηση ἀπ' τὸν Ἀρη Σ.

Μ' ἐκτίμηση

Σ.Π.

φοιτητῆς

Ζωγράφου

Ἀγαπητὸ ΑΝΤΙ

Διαβάζοντας στίς σελίδες τοῦ ΔΙΑΛΟΓΟΥ τὰ γράμματα πολλῶν ἀναγνωστῶν σου, διαπίστωσα κατ' ἀρχάς ὅτι, ἄσχετα μὲ τὸ τί ἰδεολογικο-πολιτικὴ κάλυψη ἔχουν, τοὺς ἐνώνει κάτι κοινὸ: ἕνας τυφλὸς φανατισμὸς ἐνάντια στὸ ΚΚΕ, πού κάθε ἄλλο παρὰ εὐνοεῖ τὸ διάλογο.

Ἡ κατάφωρη διαστρέβλωση τῶν θέσεων τοῦ κόμματος - ταχτικὴ πού ὡς ἕνα θαμνὸ τοὺς διδάσκειται «ἄνωθεν» - εἶναι ὁ συνηθισμένος τρόπος «ἐπιχειρηματολογίας».

Οἱ θέσεις τοῦ ΚΚΕ εἶναι σταθερές στὸν προσανατολισμὸ τους καὶ ξεκαθαρισμένες σὲ ὅσους θέ-

λουν νά τίς καταλάβουν. Θέματα όπως αυτά του Αιγαίου, της ΕΟΚ, του Κυπριακού κ.λπ. αναλύονται στο λαό με δλη τήν υπευθυνότητα πού ἀρμόζει καί προβάλλονται λύσεις πού σάν βασικό ἀξίωμα ἔχουν ὅτι τίποτα δέν μπορεῖ νά ἐμποδίσει τούς λαούς νά ζοῦν καί νά λύνουν εἰρηνικά τίς διαφορές τους. Τίποτα ἐκτός ἀπό τόν ἱμπεριαλισμό. (Ἐδῶ θά ἤθελα νά κάνω μιά μικρή παρατήρηση ἐνδεικτική γιά πολλά πράγματα: τήν ἴδια θέση μέ τήν ΕΕΣΔ γιά τήν Κύπρο δέν ἔχει μόνο τό ΚΚΕ ἀλλά καί ὁ κυπριακός λαός· μήπως... «παρατηρεῖ» κανένας ὅτι εἶναι καί αὐτός ρωσόδουλος;). Ἡ προσήλωσή του στίς ἀρχές τοῦ μαρξισμού - λενινισμού - τή μοναδική ἀξία ἐπαναστατική θεωρία - προκαλεῖ τήν (εὐλογη φυσικά) ἀντίδραση ὄχι μόνο τῶν ἀστών ἀλλά καί τῶν διαφόρων «ἐπαναστατημένων» μικροαστῶν πού, ὡς κολιόμνοι γιά δημοκρατία, ἐλευθερία κριτικῆς καί αὐτοτέλεια (δίνοντας τους φυσικά τίς ἀνάλογες μικροαστικές ἐρμηνεῖς καί μετατρέποντάς τες σέ κούφια καί ἀνῶδυνα εἰκονίσματα γιά τίς καταλήξεις τους) μᾶς κατηγοροῦν γιά δογματισμό καί πολλά ἄλλα.

Γιά μᾶς π.χ. δέν ἀποτελεῖ δογματισμός ἡ ἐμμονή στό ὅτι ἕνας ἀναθεωρητής δέν μπορεῖ νά εἶναι κομμουνιστής καί γι' αὐτό ἀκριβῶς δέν ὑποχωροῦμε στίς πιέσεις τους νά τούς δεχθῶμε σάν «ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ». Γιατί τώρα δέν κάνουμε τό ἴδιο καί γιά τὰ ΚΚ Ἀγγλίας, Ἰταλίας κ.λπ.; γιατί «κάτι τέτοιο ἄς ἀποτελοῦσε ἐμπλοκή στό ἐσωτερικά τους καί κατάλυση τῆς αὐτονομίας τους».

Τελειώνοντας ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νά ἀναφερθῶ στήν ἐρώτηση πού κάνει ὁ φίλος Α.Π. ἀπό τό Χολαργό στό τεῦχος 71.

60 τόσα χρόνια ἀγαπητέ μᾶς κατηγοροῦν γιά ξενοκίνητους, προδότες, ἐξαρθμένους, ἀνελεύθερους κ.λπ., πράγματα ὅμως πού δέν τά ἐφηύραν οὔτε τό «ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ» οὔτε τά ξερδὰ - δεξὰ «Μ-Λ ΚΚΕ» καί οἱ ὑπόλοιποι τῆς κουστωδίας. Βλέπεις ὅμως, ὅταν θέλανε οἱ ἐθνοπροδότες νά δολοφονήσουν τόν Μπελογιάννη, τό μόνο πού μπόρεσαν νά θροῦν γιά νά τόν ψέξουν ἦταν ὅτι ἦταν «κατάσκοπος». Ὑπάρχει ὅμως καί μιά ἄλλη ἀξιοσημείωτη. Τό ΚΚΣΕ, ἀποτελώντας ἕνα

κόμμα πού ἐδῶ καί 60 χρόνια χτίζει τό σοσιαλισμό, κατέχει πείρα πού ὅπωςδήποτε βαθαίνει καί κανένας μᾶς κανένας πού λέει πῶς ἀγωνίζεται γιά τόν κομμουνισμό δέν μπορεῖ νά ξεπεράσει ἔτσι μέ εὐκολία ἀρνητικά καί στείρα τήν ἱστορία πού ἐγραψε ὁ ἡρωικός Σοβιετικός λαός μέ τήν καθοδήγησή του.

Ἄλλωστε σχολός δικός μας ποτέ δέν ἦταν καί δέν εἶναι νά εἰσπράξουμε τό εὐσημο τοῦ «ἐθνικόφρονος κομμουνιστή» ἀπό τόν κ. Ἀδέρφω.

Εὐχαριστῶ πολύ γιά τή φιλοξενία Μ.Σ.

Καλαμάκι

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ἀγαπητό Ἀντί

Μέ τό γράμμα μου αὐτό θά ἤθελα νά δώσω μιά ἀπάντηση στήν ἐπιστολή τοῦ Χ. Ταρνάρη, ἐργάτη στόν Καναδά, πού δημοσιεύτηκε σέ προηγούμενο τεῦχος σου, μέ θέμα τήν καταπάτηση τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων στήν Τσεχοσλοβακία.

Πρῶν πεῖτε «πάλι τά ἴδια», σπεῦδω νά δηλώσω ὅτι δέν ἔχω τήν παραμικρή πρόθεση νά ἀσχοληθῶ μέ τά δικαιώματα καί τίς ἐλευθερίες στήν Τσεχοσλοβακία. Οὔτε κάν θά προσπαθῶ νά πείσω τόν Χ.Τ. γιά τὰ κίνητρα καί τό ποιόν τῶν καλουμένων «ἀντιφρονούντων», πού τά δικαιώματά τους σπεῖδει νά ὑπερασπιστεῖ. Δύο πράγματα μόνο θά ἤθελα νά πῶ στόν Καναδό συμπατριώτη:

Πατριώτη, ἡ Τσεχοσλοβακία δέν ἔγινε αὐτό πού σήμερα εἶναι μέ συνθήκες καί ἀποφάσεις σέ τραπέζια διαπραγματεύσεων. Ἐκατό χιλιάδες καί πλέον παιδιά της χρειάστηκε νά δώσει ἡ Σοβιετική Ἐνωση, ἑκατό χιλιάδες κόκκινοι στρατιώτες χρειάστηκε νά θυσιαστοῦν γιά νά ξεναθεῖ ἡ Τσεχοσλοβακία τήν ἀνεξαρτησία της, πού τῆς ἀφαιρέσαν οἱ ἱμπεριαλιστές στό Μόναχο τίς παρμονές τοῦ Β' παγκόσμιου πολέμου. Χιλιάδες Τσέχοι καί Σλοβάκοι κομμουνιστές δώσαν τή ζωή τους γιά νά ἀπελευθερωθεῖ ταξικά καί ἐθνικά ἡ πατρίδα τους, γιά νά πάρει τό δρόμο τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησης. Χύθηκε πολύ αἷμα, πατριώτη, αἷμα πού ἀπαιτεῖ νά μή γίνει οὔτε ἕνα βήμα πίσω στό χτίσιμο τῆς νέας κοινωνίας. Δέν τό δρῖσκεις τουλάχιστον

στον κυνικό νά ἀπαιτεῖς ἀπό τούς Τσέχους κομμουνιστές νά ἀνοίξουν διάλογο μέ τούς κάθε λογῆς τυχοδιώκτες, πού ζητᾶν νά ἐμπλέξουν τήν Τσεχοσλοβακία σέ μιά περιπέτεια μέ ἀπρόβλεπτες (ἀραγε ἀπρόβλεπτες μόνο) συνέπειες; Εἶναι πολύ βαριά ἡ κληρονομιά τους, δέν ἔχουν τέτοιο δικαίωμα, συμπατριώτη.

Ἀλλά καί κάτι ἄκόμα. Τό δρῖσκεις σωστό, τή στιγμή πού τόσες χώρες στή γῆ δρῖσκονται κάτω ἀπό φασιστική τυραννία, πού ὁ ἱμπεριαλισμός ὑποβάλλει ἐθνικιστικά καί σωβινιστικά στοιχεῖα γιά νά διχάζει τούς λαούς, τή στιγμή πού στή μαύρη ἡπειρο ἐντείνεται ἡ πάλη κατά τοῦ ρατσισμού καί τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, νά ἀσχολοῦμαστε μέ τά προβλήματα τῆς τσεχοσλοβακικῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας; Αὐτό ἰσοδυναμεῖ μέ πλήρη ἀποπροσανατολισμό, ἀπό τόν ὁποῖο εἶναι εὐνόητο ποιόι ὠφελοῦνται. Ἡ θέση μας πατριώτη εἶναι στό πλευρό τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, δλων τῶν δυνάμεων τῆς προόδου στή γῆ, ἐνάντια στόν ἱμπεριαλισμό, τό φασισμό καί ὅλα τά ὑποκατάστατά του. Ἀς ἀφήσουμε κατά μέρους τά προσχήματα γιά δῆθεν ἀσκηση καλόπιστης (;) κριτικῆς, πού δέν κάνουν τίποτα ἄλλο ἀπό τό νά ἀνοίγουν καινούργια μέτωπα στή σοσιαλιστική κοινότητα.

Μακρινέ συμπατριώτη, ἄς εἰσαι σίγουρος ὅτι ὁ τσεχοσλοβακικός λαός, ἔχοντας γνωρίσει τί σημαίνει ἱμπεριαλισμός, χαράζει τό δρόμο γιά τό μέλλον του μὴν ἔχοντας ἀνάγκη ἀπό κανενός εἰδους Χάρτες γιά νά τοῦ ὑποδείχνουν τί θά κάνει, πῶς θά προχωρήσει μπροστά. Ἀς μὴν τοῦ δημιουργοῦμε προβλήματα μέ ἄκαιρες, ἀνεδαφικές καί ὑποπτες πολλές φορές κριτικές.

Φιλικά
Νίκος Σ.

Τό Τριήμερο

Στό προηγούμενο τεῦχος τοῦ «ΑΝΤΙ» δημοσιεύτηκε σχόλιο συνεργάτη μας σχετικά μέ τό «Τριήμερο Σύγχρονης Μουσικῆς» καί τή στάση μιᾶς «συντροφιάς νέων συνθετῶν μας» ἀπέναντι σ' αὐτό.

Τό «ΑΝΤΙ» δέν συμφωνεῖ ἀναγκαστικά μέ τίς ἀπόψεις καί τίς κρίσεις πού διατυπώνονται στό σχόλιο, θεωρεῖ τό θέμα ἀνοικτό καί θά δημοσιεύσει κάθε ἀποψη σχετικά μ' αὐτό.

ΑΝΤΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Ἀθήνα 601.
Τηλ: 732.713 - 732.819

● Ἐκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
● Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ
Βασ. Ἀλεξάνδρου 26
Ἀγ. Ἀνάργυροι.

● Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ
Βασ. Ἀλεξάνδρου 2, Χίλτον.
Τηλ. 748.314 - 713.604
● Ἐκτύπωση:
Ἐργοστ. Γραφικῶν Τεχνῶν
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ἰασιού 5, Περιστέρι.

● Κάθε ἐνυπόγραφο ἄρθρο
ἐκφράζει τήν προσωπική
ἀποψη τοῦ συγγραφέα του.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:

Ἑξάμ. 260 δρχ. - Ἐτήσια 520
Ἐτήσια Ὄργανισμῶν,
Τραπεζῶν, κ.λπ: 1.200 δρχ.
Γιά φοιτητές ἐκπτώση 15%.

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙ-
ΚΟΥ:

Εὐρώπη - Μεσογ. χώρες:
ἐξάμην: ἀπλή δολ. 10
ἀεροπ. δολ. 13
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἀεροπ. δολ. 25
Η.Π.Α. - Καναδάς - Ἀν. Ἀσία:
ἐξάμην: ἀπλή δολ. 10
ἀεροπ. δολ. 17
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἀεροπ. δολ. 34
Αὐστραλία - Ὀκεανία:
ἐξάμην: ἀπλή δολ. 10
ἀεροπ. δολ. 24
ἐτήσια: ἀπλή δολ. 20
ἀεροπ. δολ. 47
● Ἐμβάσματα, ἐπιταγές:
ΧΡΗΣΤΟ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601.
● ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20
● ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΤΙΜΗ 30 ΔΡ.

Κεντρική διάθεση:
● γιά τὰ βιβλιοπωλεῖα
τῆς Ἀθήνας:
Στά γραφεῖα τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732-713
● γιά τὰ βιβλιοπωλεῖα
Β. Ἑλλάδας:
Βιβλιοπωλεῖο «Ξένος Τύπος»
Ν. Κοτζιάς καί Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720,
Θεσ/νίκη

στὶς ἐπάλξεις τῆς Δημοκρατίας

ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

ἡ ἀπογευματινὴ σου ἐφημερίδα

σπυρου ριναρδατου

**ο πολεμος του 1940-41
και
η μαχη της κρητης**

ΤΟΜΙΔΙΑ 2

Τό τέταρτο βιβλίο της σειράς, πού καλύπτει τήν περίοδο από τό 1935 ως τόν Ιούνιο του 1941.

*Κάλλιο πέντε καί στό χέρι
παρά δέκα καί καρτέρι*

... Τώρα πιά δέν υπάρχει καρτέρι: μέ τό «ΑΝΤΙ» στό χέρι καί 10% καί 20% έκπτωση σέ δίσκους καί κασέτες!

Χάρητος 38 στό Κολωνάκι
Μόνιμη έκθεση δίσκων

Μιά «εϊδική προσφορά» ενός εϊδικουῦ
μαγαζιουῦ

κεραμικά
ἀπό τό ἐργαστήριο

“αντικείμενο,”

Φτιαγμένα μέ κέφι καί ἀγάπη
σέ καινούργιες πάντα φόρμες καί σχέδια
ἐκλεκτά δῶρα γιά τούς ἀπαιτητικούς
φίλους σας.

Θά τὰ βρῆτε στό ἐργαστήριο,
Φανερωμένης 48 - Χολαργός
τηλ. 65.21.725

Στή Θεσσαλονίκη ἀντικείμενα
τουῦ ἐργαστηρίου θά βρῆτε
κατ' ἀποκλειστικότητα στό μαγαζί
“ἀντικείμενο,, Δημητρίου Γούναρη 30.

κυκλοφορεῖ

**ΜΗΝΙΑΙΑ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Monthly Review

Κυκλοφόρησε
**Κομμουνιστική Θεωρία
καί Πολιτική**

Σ' αυτό τό τεύχος διαβάστε

Τ. Κατσαρού :
Οικονομική πολιτική καί Έργατικό κίνημα

Άγ. Διαμαντόπουλου :
Εύρωκομμουνισμός καί Έλλάδα

Τζιόρτζιο Άμέντολα :
Έλευθερία στόν κόσμο

Άπό την Πανελλαδική Άγροτική σύσκεψη
τοῦ ΚΚΕ Έσωτερικοῦ :
Οικονομικές καί κοινωνικές ἐξελίξεις στό χωριό
τήν τελευταία 15ετία

Έ τακτική τοῦ ΚΚΕ Έσωτερικοῦ
στόν ἀγώνα γιά τήν πραγματοποίηση
τῶν στόχων τῆς ἀγροτικῆς του πολιτικῆς

Δυνάμεις καί προβλήματα στό χώρο
τῆς Άνωτάτης Παιδείας

Οἱ ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων
μέσα ἀπό τό «Θούριο»

ὀλόκληρη ἡ Έλλάδα
ὀλόκληρος ὁ κόσμος

ΤΟ ΒΗΜΑ

κάθε πρωί
στά χέρια σας.

PYLARINOS

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ
ΣΤΑ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΡΤΙΛΗΣ

**κοινωνικός μετασχηματισμός
καί στρατιωτική επέμβαση
1880-1909**